

שבוע פרשת שמיני
כ' - כ"ו ניסן ה'תשס"ז (8-14/04/07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זו המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
א תללויה | הודו ליהוה בִּיטוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע כל־תהלתו:
ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל־עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם־נחלתך: ו חטאנו עם־אבותינו
הענינו הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא־השפילו נפלאותיך לא זכרו את־רב חסדיך וימרו על־ים
בִּים־סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את־גבורתו: ט ויגער בִּים־סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
במדבר: י ויושיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפו־מים צריהם אחד מהם לא נותר:
יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא־חכו לעצתו: יד ויתאו תאוה במדבר
וינסו־אל בישמון: טו ויתן להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
קדוש יהוה: יז תפתח־ארץ ותבלע דתן ואתם על־עדת אבירם: יח ותבער־אש בעדתם להכה
תלהט רשעים: יט יעשו־עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את־כבודם בתבנית שור אבל
עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נזראות על־ים־סוף:
כג ויאמר להשמידם לולי משה בחיורו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
בארץ חמדה לא־האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
להפיל אותם במדבר: כז ולתפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ־בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה:
לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד־עולם: לב ויקציפו על־מי מריבה וירע למשה בעבורם:
לג כיהמרו את־רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא־השמידו את־העמים אשר אמר יהוה להם:
לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את־עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו
את־בניהם ואת־בנותיהם לשדים: לח וישפכו דם נקי דם־בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
ותחנף הארץ בדמים: לט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר־אף יהוה בעמו ויתעב
את־נחלתו: מא ויתנם ביד־גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את־רנתם:
מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל־שוביהם: מז הושיענו |
יהוה אלהינו וקבצנו מן־הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך־יהוה | אלהי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן תללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיוּ לַיהוָה כִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצָּר לָהֶם
 מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבִי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לָבָם
 פָּשְׁלוּ וְאֵין עֹז: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצָּר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד וַיֹּצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנַּחֵם: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹז גִּדְּעַ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֵתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כָּל־אֲכָל תִּתְעַב
 נֶפֶשָׁם וַיִּגְּעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצָּר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בִּאֲנִיּוֹת עָשִׂי מְלֹאכָה בָּמִים רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשָׁפוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בַּצָּר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיֹּצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוֹיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנַּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמִלְחָה מְרֵעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְּנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפָּךְ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתָהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם פֶּצְאוֹן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ

חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז
- ב) מאמר ד"ה גן נעול אחותי כלה וכו' ש"פ תזריע-מצורע, ג' אייר ה'תשמ"ז
- ג) משיחות ש"פ תזריע-מצורע, ג' אייר ה'תש"נ
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת תזריע
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת תזריע-מצורע
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע-מצורע
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תזריע-מצורע
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תזריע-מצורע
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת תזריע-מצורע
- יא) ביאורים לפרקי אבות פרק ב
- יב) מסכת סוטה
- יג) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וספרתם לכם פרק ב
- יד) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן
- טו) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים
- טז) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה
- יז) ספר המאמרים - תרצ"ב
- יח) לקוטי דיבורים
- יט) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת תזריע-מצורע

בס"ד. ש"פ אחרי, מבה"ח אייר ה'תשל"ג

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא¹, דפירוש² עולם הבא במשנה זו הוא עולם התחי', וכדמוכח מהמשך המשנה ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה, שהטעם על זה הוא כדאיתא בגמרא³ הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים כו' מדה כנגד מדה. וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דבגן עדן כתיב⁴ מי יעלה בהר הוי' גו' נקי כפים ובר לבב גו', שישנם כמה תנאים בכדי לעלות לג"ע, אפילו לג"ע התחתון⁵, משא"כ בנוגע עולם התחי' כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא⁶. וצריך להבין, הרי הגילוי שיהי' בעולם התחי' הוא נעלה הרבה יותר מהגילוי דג"ע⁷, גם מהגילוי שבג"ע העליון, גם מדרגא הכי נעלית שבג"ע [וכמובן גם מהענין דתחיית המתים עצמו, דיקומו לתחי' כל ישראל, גם הנשמות שנמצאים בג"ע כמה אלפים שנה, וג' פעמים בכל יום הם מתעלים לדרגא נעלית יותר, ואעפ"כ לע"ל יתלבשו בגופים, כי הגילוי דעולם התחי' הוא נעלה הרבה יותר מהגילוי דג"ע, גם מדרגא הכי נעלית דג"ע⁸], ואעפ"כ בכדי לזכות להגילוי דג"ע צ"ל כמה תנאים, והגילוי דעולם התחי' יהי' לכל ישראל.

(ב) ויובן זה בהקדים הביאור דענין זה שהגילוי דעולם התחי' הוא נעלה הרבה יותר מהגילוי דג"ע. דלכאורה, כיון שג"ע הוא עולם הנשמות (נשמות בלא גופים), ובעולם התחי' יהיו נשמות בגופים, מהו הביאור בזה שבעולם התחי', כשהנשמה תהי' מלוכשת בגוף גשמי, יהי' גילוי נעלה יותר מבג"ע. והגם שלע"ל יהי' הגוף בתכלית הזיכוך, וכמו גופו של אדה"ר (יציר⁹ כפיו של הקב"ה)¹⁰, שהי' מכהה גלגל חמה¹¹, ויתירה מזו, שלע"ל יהי' הגוף בתכלית השלימות עוד יותר מכמו של אדה"ר¹², הרי זהו לכאורה ביאור רק על זה שלע"ל יהיו הנשמות המלוכשים בגופים כלים לקבל גילוי

(7) כדעת הרמב"ן בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל – ע' שט). וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות – ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). ובאוה"ת חוקת (ס"ע תתט. שם כרך ה ע' א'תרלז): ואדה"ז בהדרושים מזכיר רק דעת הרמב"ן.

(8) ד"ה כי ישאלך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' רכ). המשך תער"ב שם (ריש ע' תשפ). סה"מ קונטרסים ח"ב תיב, א. ועוד.

(9) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(10) ראה בארוכה סה"מ עטר"ת ע' תטו; ה'תשי"א ע' 209, דכיון שהווייתו של הגוף יהי' מהקב"ה ע"י טל תחי', לכן יהי' כמו גופו של אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה.

(11) ויק"ר פ"כ, ב. מדרש משלי בסופו. וראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ועיין ב"ב נח, א.

ובסה"מ עטר"ת ותשי"א שם "שהי' גופו מזוכך וטהור לגמרי כמו אור . . . שהי' הגוף כחומר אל הצורה שהיא הנשמה שהי' בערך זל"ד".

(12) ראה סה"מ עטר"ת ותשי"א שם.

(*) יצא לאור "בסמיכות לש"ק פ' תרומה, וא"ו אדר – יום היאצרייט של הרה"ג הרה"ח ר' שמריהו ב"ר מנחם מענדל ע"ה גורארי, יו"ר ועד הפועל מרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, חדב"נ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, וגיסו של – יבלחט"א – כ"ק אדמו"ר שליט"א . . . זיין אדר, יום א' פ' ואתה תצוה, שנת ה'תשנ"ו.

(1) משנה סנהדרין ר"פ חלק.

(2) רע"ב (ועוד) לסנהדרין שם. מדרש שמואל על מס' אבות בתחלתו.

(3) סנהדרין שם (צ, א).

(4) תהלים כד, ג-ד.

(5) כ"מ בד"ה כי ישאלך שבהערה הבאה. ולהעיר מהמשך תער"ב ח"ב ר"פ שעט (ס"ע תשעט).

ולהעיר מחגיגה (טו, ב) דלולי תפלת ר' מאיר לא הי' אחר נכנס לג"ע (לג"ע התחתון).

(6) ד"ה כי ישאלך עטר"ת (סה"מ עטר"ת ס"ע שנא ואילך), ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 44 ואילך).

נעלה יותר מהגילוי שמתגלה עכשיו לנשמות בלא גופים. אבל אין בזה ביאור על זה שהגילוי דלע"ל יהי' דוקא לנשמות בגופים. דהגם שגם לע"ל, כשהגוף יהי' בתכלית השלימות, יהי' גוף גשמי, דההגבלות שבדבר גשמי הם יותר מההגבלות שבדבר רוחני¹³, וכמו ההגבלה דזמן ומקום שהיא (בעיקר) בדברים גשמיים¹⁴, ואעפ"כ, בכדי שהנשמה תוכל לקבל הגילוי דלע"ל, הוא דוקא ע"י שמתלבשת בגוף גשמי. והיינו, שמהחילוקים בין הגילוי דג"ע והגילוי דלע"ל הוא שבכדי לקבל הגילוי דג"ע הוא ע"י ההפשטה מדברים הגשמיים. שקודם עליית הנשמה לג"ע צריך להיות תחלה הטבילה בנהר דינור לשכוח חיזו דהאי עלמא¹⁵. [ועד"ז הוא בהעליות שבג"ע עצמו, שבכל עלי' צריך תחלה לשכוח ההשגה והתענוג דמדריגה התחתונה¹⁵]. ובכדי לקבל הגילוי דלע"ל הוא ע"י שמתלבשת בגוף גשמי.

ג) והנה כתיב¹⁶ זאת התורה אדם, שהתורה היא בדוגמת אדם. דכמו שהאדם מורכב מגוף ונשמה, עד"ז הוא בתורה שיש בה גוף ונשמה. ובכללות הוא החילוק בין תורה למצוות¹⁷. דרמ"ח מצוות הם רמ"ח אברים דמלכא¹⁸, ע"ד אברי הגוף, והתורה היא הדם הוא הנפש¹⁹ שממשכת חיות בהאברים דהמצוות²⁰. וזהו שהמצוות הם בזמן ומקום והתורה היא למעלה מזמן ומקום [שלכן כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה²¹, גם כשאינו בזמן ומקום ההקרבה]²⁰, כי הגוף שהוא גשמי הוא מוגדר בזמן ומקום, והנשמה שהיא רוחנית היא למעלה מזמן ומקום. וכמו שהוא בתורה ומצוות עצמם, עד"ז הוא בנוגע לשייכותם דהתורה והמצוות להאדם הלומד ומקיים המצוות. דלימוד התורה שייך בעיקר להנשמה וקיום המצוות להגוף²².

והנה ידוע²³ דזה שהתורה היא למעלה מהמצוות הוא כמו שהתומ"צ נמשכו בגילוי, אבל בשרשם, המצוות הם נעלים יותר. דהתורה היא חכמתו ית' והמצוות הם רצונו ית', רצון שלמעלה מחכמה²⁴. ויתירה מזו, דגם לאחר שהתומ"צ באו בהמשכה ניכר בגילוי מעלת המצוות, דהתורה היא פירוש וביאור המצוות²⁵.

(18) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא פ"ד. שם רפכ"ג. ועוד.

(19) ראה יב, כג.

(20) לקו"ת במדבר יג, א.

(21) מנחות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ת סוף ס"א. מהדו"ק שם סי"א. ה' ת"ת פ"ב סי"א. וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 413 הערה 25 ובשו"ע ג שם.

(22) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך), ושם פל"ז (מט, א-ב). ובכ"מ.

(23) לקו"ת אחרי כח, א. ובכ"מ. ולהעיר שבלקו"ת שם לפנ"ז (כו, ד ואילך) מבואר המעלה דתורה לגבי מצוות (ומובא שם הלקו"ת במדבר שבהערה 20), ואעפ"כ מבאר שם (כח, א) שבשרשם המצוות הם גבוהים יותר.

(24) סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ובכ"מ.

(25) לקו"ת אחרי שם כו, ד.

(13) ולהעיר גם מהמובא לעיל הערה 11, דמעלת גופו של אדה"ר (ועד"ז הגוף שיהי' לע"ל) שהי' "כחומר אל הצורה", דמזה מובן שגם בחומר מזוכך בתכלית, הצורה היא נעלית יותר מהחומר.

(14) וזה שגם בדברים רוחניים יש מקום וזמן רוחני, הוא לפי שדברים אלו הם "גשמיים" בערך הרוחניות ממש. ולהעיר מתניא פמ"ח (סז, סע"ב) "לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות", אף שמדבר שם במקום רוחני.

(15) זח"א רא, א. וראה ד"ה כי ישאלך עטר"ת פ"א (סה"מ שם ע' שנב), ה'ש"ת פ"א (סה"מ שם ע' 45). וראה ד"ה להבין ענין תחיית המתים ה'תשמ"ו ס"ה (לקמן ע' רכד). וש"נ.

(16) חוקת יט, יד. וראה סה"מ ה'תש"א ע' 99.

(17) בסה"מ ה'תש"א שם (וראה גם זח"ג קנב, א) מדובר בענין הגוף ונפש שבתורה עצמה. וי"ל, דכיון שהענינים כלולים זה מזה, לכן גם בתורה יש גוף, ועד"ז במצוות, שיש בהם נפש, דכוונת המצוות היא הנפש שבהם.

ומזה מובן, שעד"ז הוא בנשמה וגוף שבאדם [שהם בדוגמת תורה ומצוות], דהגם שחיות הגוף הוא מהנשמה, שורש הגוף הוא למעלה משורש הנשמה [וכמבואר במק"א²⁶], שהאהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל מצד נשמתם, בנים אתם להוי' אלקיכם²⁷, היא כמו אהבה טבעית כביכול, ע"ד אהבת אב לבנו. היינו, ששורש אהבה זו הוא ממדריגה ששייכת שם תפיסת מקום דהנאהב, ואינה מעצמותו ממש. משא"כ האהבה וההתקשרות דהקב"ה לישראל מצד הגוף שלהם, היא (לא מצד מעלת הגוף, גם לא המעלה דבן, מעלה עצמית, אלא) מצד זה שהקב"ה בחר בהגוף דישראל²⁸, בבחירה חפשית, שבחירה זו היא מעצמותו]. וזה גופא שהנשמה נמשכת להחיות את הגוף הוא מפני העילוי של הגוף מצד שרשו (בדוגמת זה שהתורה מפרשת ומבארת המצוות, מפני שהמצוות הם למעלה מהתורה).

(ד) והנה ידוע²⁹ דזה שבהחיוב דקיום המצוות כל ישראל הם שוים ובהחיוב דלימוד התורה יש כו"כ מדריגות, דביושבי אהל שיש להם פנאי החיוב דוהגית³⁰ בו יומם ולילה הוא כפשוטו, ובעלי עסקים יוצאים ידי חובתם בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית³¹, הוא, כי המצוות הם רצון העליון (כנ"ל), ורצון הוא למעלה מהתחלקות, והתורה היא חכמתו ית', ובחכמה יש התחלקות.

ויש לומר, שעד"ז הוא בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות בפועל, דזה שקיום המצוות הוא בכל ישראל, דאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון³², משא"כ בלימוד התורה, הוא, כי אפשר להיות איזה חסרון בישראל רק בהגילויים³³, וכיון שהמצוות הם רצון העליון ושייכים להגוף שבו הוא בחירת העצמות, לכן ענין זה (בקיום המצוות) הוא בכל ישראל.

(ה) וזהו³⁴ כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דהגם שהגילוי דעולם הבא (עולם התחי') הוא נעלה יותר מהגילוי דג"ע ומ"מ גילוי זה יהי' לכל ישראל, כי בג"ע הוא הגילוי דהתורה שלומדים בעוה"ז, ולע"ל בעולם התחי' יהי' הגילוי דהמצוות שמקיימים עכשיו. וכיון שקיום המצוות הוא בכל ישראל כנ"ל, לכן, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. וזהו שהגילוי דעולם התחי' יהי' לנשמות בגופים דוקא, כי קיום המצוות שייך בעיקר להגוף, כנ"ל. ויש לומר, דזה שהגילוי דעולם התחי' יהי' גם להנשמות (שיתלבשו אז בהגוף), הוא ע"ד מאמר רז"ל³⁵ גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, דע"י שהתלמוד מביא

(33) ואף שגם שורש הנשמה הוא בהעצמות – יש לומר, דכיון שאהבת הקב"ה לישראל היא כמו אהבה טבעית (כנ"ל בפנים), לכן, לגבי הענין דבחירת העצמות בהגוף, הוא דוגמת ענין הגילויים. ועצ"ע.

(34) בהבא לקמן, ראה בארוכה ד"ה לה"ע תחיית המתים דלעיל הערה 15 ס"ב (לקמן ע' רכב). ונ"ל.

(35) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א.

(26) ראה בארוכה לקמן ח"ד ע' ער.

(27) ראה יד, א. ובתניא רפ"ב שזה קאי על הנשמה.

(28) תניא פמ"ט (סט, סע"א ואילך). וראה ספר השיחות

תורת שלום ע' 120.

(29) המשך תער"ב ח"א פ"ד (ע' ח). פנ"ב (ע' צג).

(30) לשון הכתוב – יהושע א, ח.

(31) מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד.

(32) חגיגה בסופה.

לידי מעשה נעשה גדלות בתלמוד. [וע"ד המבואר בהמשך תרס"ו³⁶, דכאשר הלימוד הוא בנוגע לפסק דין בפועל ממש, אז הוא מייגע עצמו יותר ובא לעמקות יתירה בהענין].
ועפ"ז יש לומר, שבמעלת התורה דלע"ל, תורתו של משיח, שני ענינים. זה שאז יהי' הגילוי דשלימות התורה מצד עצמה, והעילוי שיהי' אז בתורה ע"י העילוי דמצוות. ועד"ז הוא בנוגע לנשמה, דנוסף לזה שאז יתגלה שורש הנשמות עצמם, תקבל הנשמה גם הגילוי דמעלת הגוף (בחירת העצמות בהגוף).
ויהי רצון, שע"י מעשינו ועבודתינו³⁷, ובפרט על ידי העבודה דיפוצו מעיינותיך חוצה³⁸, נזכה ללימוד תורתו של משיח, מפיו של משיח, בקרוב ממש.

(36) ע' שצ ואילך.
(37) ראה תניא רפ"ז.
(38) שעי"ז אתי מר דא מלכא משיחא — כמ"ש באגה"ק המפורסמת של הבעש"ט, נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח ה'תש"נ.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. מהעילויים דאחרון של פסח – היותו סיום וחזרת חג הפסח, ולכן ה"ה גם בבחינת "מאסף לכל המחנות"¹ לכל עניני חג הפסח, שיש בו הסדר הכל דימי הפסח שלפניו.

ומזה מובן גודל מעלת ויוקר הזמן והצורך לנצל כל רגע ורגע דיום זה – כלשון המשנה² "אם לא עכשיו אימתי" – הן בנוגע להעבודה הקשורה עם הרגעים דיום זה, והן בנוגע לעבודה הקשורה עם כל ימי הפסח, לתקן ולהשלים (גם מלשון שלימות³) כל עניני העבודה דחג הפסח שיהיו באופן של שלימות.

והעיקר – להמשיך עניני הפסח על כל השנה כולה בנוגע לעבודה במעשה בפועל, שהרי בכל הענינים ישנו הכלל ש"המעשה הוא העיקר"⁴, ובפרט בענינים כלליים, כמו ג' הרגלים שהשפעתם נמשכת על כל השנה כולה⁵, ועאכו"כ חג הפסח שהוא ראשון לרגלים⁶.

ב. ענינו הכללי של חג הפסח הוא – "זמן חרותנו", וענינו בעבודה – שכאז"א מישראל נמצא במעמד ומצב של חירות ביחס למעמדו ומצבו הקודם, עי"ז שמתעלה לדרגא נעלית יותר, ועד לעילוי שבאין-ערוך לגבי דרגתו הקודמת, כמודגש גם בשמו של החג – חג הפסח, "על שם הדילוג והפסחה . . כל עבודותיו . . דרך דילוג וקפיצה"⁷, היינו, שעבודתו היא באופן של דילוג וקפיצה לגבי עבודתו ע"ד הרגיל.

ויתירה מזה – שהעבודה של דילוג וקפיצה היא בכל ימי הפסח, היינו, שבכל יום מימי הפסח נעשה דילוג וקפיצה (לא רק לגבי המעמד ומצב שלפני חג הפסח, אלא) גם לגבי הדילוג והקפיצה דימי הפסח שלפניו.

וההסברה בזה:

לכל לראש – ע"פ הכלל ש"מעלין בקודש ואין מורידין"⁸, מובן, שבמשך ימי הפסח הולך וניתוסף מיום ליום בעילוי אחר עילוי, כבכל עניני קדושה, ועאכו"כ בנוגע לחג הפסח, שכיון שענינו של הפסח הוא דילוג וקפיצה, מודגש בו עוד יותר הענין ד"מעלין בקודש".

זאת ועוד – כיון ש"פסח" (דילוג וקפיצה) הוא השם דכל יום ויום מימי החג, עכצ"ל, שכל יום הוא באופן של דילוג וקפיצה ("פסח") לגבי היום שלפניו, כלומר, יום שני אינו יכול להיות באותו מעמד ומצב כמו יום ראשון, כיון שאז אי אפשר לקרותו בשם יום שני דפסח, ובהכרח שיהי' באופן של דילוג וקפיצה לגבי היום שלפניו, שאז נקרא יום שני דפסח.

ועד"ז בכל ימי הפסח שלאח"ז – שיום השלישי דפסח שהוא באופן של דילוג וקפיצה לגבי יום השני, ויום הרביעי דפסח הוא באופן של דילוג וקפיצה לגבי יום השלישי, וכן ביום החמישי דפסח, ביום הששי דפסח וביום השביעי דפסח, ובחזק לארץ ניתוסף עילוי גדול יותר – ע"פ הכלל בכמה ענינים כיו"ב ש"קלקלתנו זוהי תקנתנו"⁹ – אחרון של פסח¹⁰, שהוא באופן של דילוג וקפיצה גם לגבי שביעי של פסח.

ובאחרון של פסח גופא ניתוסף עוד יותר בהדילוג וקפיצה משעה לשעה ומרגע לרגע, דכיון שגם הרגע השני נקרא אחרון של פסח, ה"ז באופן של דילוג וקפיצה לגבי הרגע הראשון, ועד"ז במשך כל היום, עד לזמן שבו עומדים עתה (לאחרי תפלת מנחה, בסמיכות לסיום היום) – הלך ומוסיף ואור בהדילוג וקפיצה.

ג. ובפרטיות יותר – ענין הדילוג והקפיצה בימי הפסח עצמם (שכל יום הוא באופן של דילוג וקפיצה לגבי היום שלפניו) הוא (לא רק ביחס להענין הכללי דחג הפסח, אלא) גם ביחס למעלות המיוחדות שבימים המיוחדים שבו, כמו יום ראשון של פסח ושביעי של פסח:

ביום ראשון של פסח ישנו עילוי מיוחד שלא מצינו דוגמתו בשאר ימי הפסח – "נגלה עליהם מלך מלכי

(1) ל' הכ' – בהעלותך יו"ד, כה.

(2) אבות פ"א מ"ד.

(3) ראה גם לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(4) אבות פ"א מ"ז.

(5) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(6) ראה לקו"ש ח"ה ע' 73 ואילך. וש"נ.

(7) פרש"י בא יב, א.

(8) ברכות כח, א. וש"נ.

(9) ע"ד שבת פ, ב (ועוד) קלקולו זהו תיקונו.

(10) ובארץ ישראל נכללים בשביעי של פסח גם הענינים דאחרון

של פסח, שלכן, עושים בשביעי של פסח כמה ענינים השייכים

לאחרון של פסח.

המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם¹¹, כמבואר בכ"מ¹² גודל המעלה שבדבר.

ולאחרי גודל העילוי שביום ראשון של פסח – ניתוסף עוד יותר ביום שני דפסח באופן של דילוג וקפיצה, היינו, דילוג וקפיצה גם לגבי העילוי ד"נגלה עליהם כו"¹³.

ועד"ז יש עילוי מיוחד בשביעי של פסח שלא מצינו דוגמתו בשאר ימי הפסח – קריעת ים סוף, "הפך" ים ליבשה¹⁴, כמבואר בפנימיות התורה¹⁵ שזהו"ע חיבור אצילות (ים) ובי"ע (יבשה), ובכ" האופנים שבזה – הן הירידה וההמשכה דאצילות לבי"ע, והן העלי' דבי"ע לאצילות, בהתאם לב' הדעות שבזהר¹⁷ ובכתבי האריז"ל¹⁸, אשר, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹⁹.

וכמפורש גם בנגלה דתורה – "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (גדול שבנביאים)²⁰ וכל שאר הנביאים"²¹, אשר, למרות גודל העילוי דמרכבת יחזקאל, שהיא למעלה ממרכבת זכרי' ²², ולא עוד אלא שיש בה עילוי אפילו לגבי מרכבת ישעי', דכיון שהגילוי דמרכבת יחזקאל הי' לאחר הגילוי דמרכבת ישעי', הרי, ע"פ הכלל ד"מעלין בקודש" מסתבר לומר שבמרכבת יחזקאל יש עילוי לגבי מרכבת ישעי', מ"מ, הגילוי דקריעת ים סוף הי' באופן נעלה יותר – "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל", ועד כדי כך, שבמארו"ל זה לא נתפרש מה שראתה שפחה על הים, אלא ש"ראתה" . מה שלא ראה יחזקאל", שבזה מודגש שהגילוי דקרי"ס הוא באיך ערוך (באופן של דילוג וקפיצה) להגילוי דמרכבת יחזקאל, ועד לגילוי שלמעלה מהתואר ד"מרכבה".

ולאחרי גודל העילוי דקריעת ים סוף בשביעי של פסח – ניתוסף עוד יותר באחרון של פסח באופן של דילוג וקפיצה, היינו, דילוג וקפיצה גם לגבי העילוי דקריעת ים סוף.

ונקודת הענין – שבדילוג וקפיצה ישנם ריבוי דרגות זו למעלה מזו²³, כפי שרואים במוחש בדילוג וקפיצה בפשטות, כלשון הכתוב²⁴ "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", שיש חילוק בין דילוג וקפיצה ע"ג גבעה או הר, הר נמוך או הר גבוה, וכיו"ב, ומזה מובן גם בנוגע לדילוג וקפיצה בעבודה הרוחנית, שיש בזה חילוקי דרגות זו למעלה מזו, ולכן, גם לאחר הדילוג והקפיצה לדרגא נעלית ביותר, יכול וצריך להיות דילוג וקפיצה לדרגא נעלית עוד יותר, ומוסיף והולך עד אין-סוף.

ד. ובכל זה ניתוסף עילוי מיוחד בחג הפסח דשנה זו – ה'תש"נ, שסימנה הי' תהי' שנת נסים: נס – הו"ע של דילוג וקפיצה ביחס להנהגת הטבע. וזהו ענינה המיוחד של שנת נסים – שבמשך כל השנה כולה ההנהגה היא באופן של דילוג וקפיצה (נס). וכיון שכן, הרי, הדילוג וקפיצה דחג הפסח בשנת נסים (שבכל השנה כולה ההנהגה היא באופן של דילוג וקפיצה) הוא באופן נעלה לגבי חג הפסח בשנים שלפנ"ז, כולל גם באופן נעלה יותר לגבי שנים מיוחדות, כמו שנת "תשמט ידך"²⁵ ושנת תשמח ותשמח.

זאת ועוד:

בשנת נסים עצמה עברו כבר ששה חדשים, כל תקופת ימי החורף, עד להתחלת התקופה דימי החמה – החל מחודש ניסן, ע"ש ש"נעשו בו נסים לישראל"²⁶, וכיון שב"ניסן" יש ב' נונין, ה"ז רומז גם ל"נסי נסים"²⁷, שע"ז ניתוסף עוד יותר בהדילוג וקפיצה שמצד כללות הענין דשנת נסים.

ובפרט שבחודש ניסן דשנת נסים גופא נמצאים כבר לאחר כו"כ ימים מיוחדים: י"ב הימים שבהם אומרים

(18) פ"ע שער חג המצות פ"ח.

(19) עירובין יג, ב. וש"נ.

(20) דב"ר פז, ח.

(21) מכילתא ופרש"י בשלח טו, ב.

(22) ראה לקו"ת שה"ש יא, ג. יב, ג. ובכ"מ.

(23) נוסף על כללות החילוק שבין דילוג לקפיצה – דילוג ברגל.

אחת, וקפיצה בשתי רגלים (ראה לקו"ת שה"ש טו, סע"ב ואילך.

וש"נ).

(24) שה"ש ב, ח.

(25) ל' הכ' – ראה טו, ג.

(26) פס"ז ולקח טוב עה"פ בא יב, ב.

(27) ברכות נו, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(11) נוסח הגש"פ.

(12) ראה לקו"ת שה"ש יד, ג. סה"מ אע"ר ע' עה. המשך תער"ב

ח"ב ע' תתקכד. סה"מ תער"ב-ע"ו ע' סז.

(13) ולהעיר שבלשון "נגלה עליהם כו" לא מודגש מעלת הדילוג

והקפיצה.

(14) תהלים טו, ו.

(15) והמשך הכתוב – "בנהר יעברו ברגל", דקאי על בקיעת הנהר

לעתיד לבוא (ראה שער האמונה רפ"ב. ועוד), כמ"ש בהפטר

דאחרון של פסח "והניף ידו על הנהר גו' והדריך בנעלים גו' כאשר

היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים" (ישעי' יא, טו-טז).

(16) סידור (עם דא"ח) שער חג המצות רפט, ד ואילך. שער

האמונה שם ואילך. ועוד.

(17) ח"ב מח, ב.

פרשת הנשיאים; יום ה'ג, שבו אומרים הסך-הכל דפרשת הנשיאים, והוא גם יום ההילולא של הצמח-צדק, שב' שמותיו הם השמות של משיח צדקנו; יום י"ד, ערב פסח, והוא גם יום ההולדת של הרמב"ם; יום ט"ו, שבו "קיימא סיהרא (דחודש ניסן) באשלמותא"²⁸, יום ראשון דפסח; וכל ימי הפסח עד לאחרון של הפסח, שבהם הולך וניתוסף מיום ליום בהדילוג וקפיצה דחג הפסח שבשנת נסים בעילוי אחר עילוי, כנ"ל בארוכה.

ה. וההוראה מזה בעבודת האדם:

כל עניני המועדים הם באופן של "פעולה נמשכת" על כל השנה כולה²⁹, היינו, שמכל מועד ורגל נמשך כח על כל השנה כולה בנוגע לענינו המיוחד של מועד ורגל זה, ועאכו"כ בנוגע לחג הפסח, ראשון לרגלים (כנ"ל ס"א).

וההוראה והנתינת-כח מחג הפסח – שהעבודה במשך כל הימים שלאח"כ³⁰, כל השנה כולה, צריכה להיות באופן של דילוג וקפיצה לגבי דילוג וקפיצה.

כלומר, לא זו בלבד שנמצא במעמד ומצב של דילוג וקפיצה לגבי ההנהגה הרגילה שהיא באופן של הליכה במקום מישור – דמאי קמ"ל? ! – אלא גם דילוג וקפיצה לגבי דילוג וקפיצה, היינו, שגם לאחר הדילוג וקפיצה לגבי ההנהגה הרגילה, צ"ל להתעלות לדרגא נעלית עוד יותר, עד לעילוי שבאיין-ערוך, שזהו התוכן דדילוג וקפיצה. ובזה גופא – באופן דמוסיף והולך בעילוי אחר עילוי, ובלשון הכתוב³¹ "ילכו מחיל אל חיל".

והוראה זו שייכת לכאו"א מישראל, אנשים ונשים, וגם טף, שהנהגה שלהם צריכה להיות באופן של דילוג וקפיצה – דאף שאינו דומה הדילוג וקפיצה דקטן להדילוג וקפיצה של גדול, ה"ה שוים בכך שאצל כאו"א מהם נעשה דילוג וקפיצה כפי כחו, ובלשון חז"ל³² "איני מבקש כו' אלא לפי כחן".

והדגשה מיוחדת בהשייכות דהוראה הנ"ל גם לטף – כיון שבחג הפסח מודגש ביותר הציורי "והגדת³³ לבנך"³⁴, ולכל סוגי הבנים, "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה"³⁵, עד להבן "שאינו יודע לשאול". ולא עוד אלא שבנוגע לבן "שאינו יודע לשאול" מודגש ענין נעלה יותר מדילוג וקפיצה – "את פתח לו"³⁶, היינו, לא רק דילוג וקפיצה לגבי דרגא שלפנ"ז, אשר, עם היותו עילוי שבאיין-ערוך (דילוג וקפיצה), ה"ז סו"ס דילוג וקפיצה ביחס לדרגא הקודמת, אלא יתירה מזה, באופן של "פתח", פתיחת ענין חדש לגמרי, כידוע³⁷ הביאור בלשון "פתח רבי כו'" שמצינו בכו"כ מקומות, החל מהקדמת התקוני זהר ב"פתח אליהו".

ו. ויש להוסיף, שתוכנה של הוראה זו (שעבודת האדם צריכה להיות בעילוי אחר עילוי) מודגש גם בספירת העומר:

לאחרי הספירה ביום הראשון, "היום יום אחד לעומר", סופרים ביום השני (לא "יום שני לעומר", אלא) "שני ימים לעומר", וביום השלישי "שלשה ימים לעומר" (לא המספר הסידורי, אלא המספר הכולל) – שבוה מודגש שישנם בפועל כל הענינים דהימים שלפנ"ז, וביחד עם זה, לא מסתפקים במעמד ומצב ההוה, אלא הולכים ומוסיפים מיום ליום בעילוי אחר עילוי³⁸.

זאת ועוד:

ההתחלה דספירת העומר היא ב(יום שני ד) חג הפסח – להורות ולהדגיש שההוספה מיום ליום היא באופן של דילוג וקפיצה, באין-ערוך לגבי המעמד ומצב שלפנ"ז.

וממשיכים בספירת העומר במשך כל ימי הפסח עד לאחרון של פסח שבו מסיימים השבוע הראשון – "שבעה ימים שהם שבוע אחד לעומר"³⁹, הן ספירת הימים ("שבעה ימים") והן ספירת השבועות ("שבוע אחד"), "מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי"⁴⁰, שיש בזה מה שאין בזה, והחל מסיום השבוע הראשון

28) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמור"ר פט"ו, כו.

29) ובכמה ענינים – השפעת המועדים היא עוד יותר מההשפעה דיום השבת על ימי השבוע.

30) החל מאחרון של פסח, שבארץ ישראל ה"ז למחרת הפסח, אסרו חג.

31) תהלים פד, ח.

32) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

33) "והגדת" – גם מלשון הגדה והמשכה (ראה לקו"ת שה"ש מא,

א. ובכ"מ).

34) בא יג, ח.

35) מכילתא ופרש"י בא יג, יד.

36) מכילתא שם.

37) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קמו. וש"נ.

38) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 996. ח"ז ע' 467. ועוד.

39) ויתירה מזה – שנמצאים עתה בזמן השייך להספירה שלאח"ז (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סט"ז), התחלת השבוע השני.

40) מנחות סו, א. וש"נ.

ישנם ב' המעלות גם יחד⁴¹.

ולאחרי חג הפסח הולכת ונמשכת העבודה דספה"ע באופן של הוספה ועילוי (עילוי שבאין-ערוך, דילוג וקפיצה) מיום ליום, עד שבאים להשלימות ד"שבע שבתות תמימות תהינה"⁴² – "תמימות" דייקא, ככל עניני העבודה שצריכים להיות באופן של תמימות, כפס"ד הרמב"ם⁴³ "מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין"⁴⁴, וכיון ש"קרבנות" הם כללות העבודה, כידוע⁴⁵ ש"קרבן" הוא מלשון קירוב להקב"ה, ועד ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף"⁴⁶, מובן, שכל עניני העבודה צריכים להיות "תמימין ומובחרין", "תמימות תהינה".

ז. ועוד ענין עיקרי בהוראה ונתינת-כח דחג הפסח בהענין דדילוג וקפיצה – השייך במיוחד לאחרון של פסח:

עיקר ושלמות הענין דדילוג וקפיצה, הוא, הדילוג והקפיצה מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, שאז יהיו כל הענינים באופן של דילוג וקפיצה שלמעלה מכל עניני דילוג וקפיצה בתכלית השלימות.

ובנוגע להדילוג וקפיצה מגלות לגאולה – הרי, נוסף לכך שחודש ניסן בכללותו הוא "חודש של גאולה"⁴⁷, אשר, "בניסן נגאלו"⁴⁸ ובניסן עתידין להגאל"⁴⁹, ובפרט ביום ראשון דחג הפסח, שבו "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵⁰ – ידוע⁵¹ שאחרון של פסח שייך במיוחד להגאולה העתידה:

הפטרת היום – התחלתה "עוד היום בנוב לעמוד וגו'"⁵², שבה מדובר אודות מפלתו של סנחריב בזמנו של חזק'י, ש"ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג"⁵³, "ביקש" בלבד, ולא בא בפועל ממש; והמשך ההפטרה עד לסיומה וחזרתה (שנאמרת בהמשך אחד, ובאותן ברכות) – אודות הגאולה העתידה לבוא ע"י משיח צדקנו, "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'"⁵⁴, וממשיך לבאר ריבוי ענינים בנוגע להגאולה העתידה.

ומהענינים העיקריים – "והי' ביום ההוא יוסיף אדני' שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' מאשור וממצרים וגו' ומאיי הים"⁵⁵, היינו, כשם שהגאולה ממצרים היתה באופן שאפילו יהודי אחד לא נשאר במצרים (משא"כ בגאולות שלאח"ז), כך תהי' הגאולה העתידה באופן שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות⁵⁶, כיון ש"יוסיף אדני' שנית גו' לגאול את כל בני' מכל שבעה הארצות (שנימנו בכתוב), וגם "מאיי הים"⁵⁷, ולא עוד אלא שבגאולה העתידה יהיו גם כל בני' מכל הדורות שלפנ"ז, כיון שיחיו המתים – כמודגש בהפטרה דשבת חול המועד ע"ד תחיית העצמות היבשות⁵⁸, "ותבוא"⁵⁹ בהם הרוח ויחיו גו', שזהו"ע דתחיית המתים לעתיד לבוא.

וכיון שאמירת ההפטרה ושמיעתה⁶⁰ (הן בשבת חוה"מ פסח והן באחרון של פסח) היא ע"פ הוראת התורה – בודאי שפועלת פעולתה למהר ולזרז ולהביא בפועל ממש כל היעודים שבהפטרה בנוגע לגאולה האמיתית והשלמה.

זאת ועוד:

ידוע מנהג הבעש"ט לערוך באחרון של פסח סעודת משיח⁶¹ – כפי שנתגלה ע"י כ"ק אדנ"ע בשייכות

(41) ויש לומר, שכיון שיום הראשון דספה"ע הוא חלק מכל השבוע (כיון שידועים שלאחריו יספרו שני ימים, שלשה ימים וכו', עד "שבעה ימים שהם שבוע"), יש בו גם מעין ודוגמת השלימות דמנין השבוע.

(42) אמור כג, טו.

(43) ריש הל' איסורי המזבח.

(44) ולהעיר, שדין זה הוא בספר עבודה, שמתחילים ללמדו (בשיעורי הרמב"ם היומיים) באסרו-חג, לאחר סיום ספר זרעים.

וראה בארוכה לקמן סי"ח ואילך.

(45) ספר הבהיר סמ"ו (קט).

(46) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

(47) שמו"ר פט"ו, יא.

(48) נוסף לכך שכבר "בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו

במצרים" (ר"ה יא, רע"א).

(49) ר"ה ושמו"ר שם.

(50) מיכה ז, טו.

(51) ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 34 ואילך. וש"נ.

(52) ישע"י יו"ד, לב ואילך.

(53) סנהדרין צד, א.

(54) שם יא, א.

(55) שם, יא.

(56) ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וש"נ.

(57) ויש לומר שקאי על ארצות-הברית – שנחשבת "איי הים" לגבי שבעה הארצות שבחצי כדור העליון.

(58) רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ו. שו"ע אדה"ז או"ח סת"צ סט"ז.

ועוד.

(59) יחזקאל לו, יו"ד.

(60) ואפילו אלה שלא שמעו ההפטרה – יודעים אודות הפטרת היום.

(61) "היום יום" אחש"פ. ובכ"מ.

לתלמידי הישיבה, ונתפרסם עוד יותר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, לא רק בשייכות לתלמידי הישיבה, אלא גם מחוץ לכתלי הישיבה, לכל אחד ואחת מישראל, ובכל בית פרטי בישראל, ואפילו לפני שנעשה בית תורה תפלה וגמ"ח, ע"ד ובדוגמת "מקדש מעט"⁶², היינו, שהתחלת הפעולה בזה נעשית ע"י קיום המנהג דסעודת משיח – שענינו של משיח נמשך ומתגלה בסעודה גשמית.

ח. ויש להוסיף, שענין הגאולה (דילוג וקפיצה מגלות לגאולה) מודגש גם מצד פרשת השבוע – "ויהי ביום השמיני":

ידוע ש"שמיני" קשור עם הגאולה העתידה – כמארז"ל⁶³ כינור של ימות המשיח של שמונה נימין.

וענין זה שייך גם לאחרון של פסח – שהרי אחרון של פסח הוא גם יום השמיני דפסח⁶⁴. ובהדגשה יתירה בשנה זו – ששמיני (אחרון) של פסח חל בפרשת "ויהי ביום השמיני".

ובפרט ששמיני של פסח בפ' שמיני בא לאחר ההכנה במשך כמה ימים בפ' שמיני – כי, פרשת שמיני התחילה עוד לפני חג הפסח (כיון שחג הפסח חל ביום השלישי⁶⁵ דפ' שמיני), ונמשכת בכל ימי הפסח, עד לשמיני של פסח (וגם לאחר חג הפסח), ונמצא, ששמיני של פסח בא לאחר ההכנה במשך יותר משבוע שלם בפ' שמיני.

ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בשמיני של פסח בפ' שמיני, לאחר מנחה, בסעודתו של משיח, נזכה תיכף ומיד להשלימות ד"ויהי ביום השמיני" בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יקוימו כל יעודי הגאולה שבהפטרת היום בפועל ממש, גאולה האמיתית והשלימה דכל בני", "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶⁶, כולל גם בני שבכל הדורות שלפנ"ז, נשמות בגופים, ונשיא דורנו עמהם, והרמב"ם עמהם, ומשה ואהרן עמהם⁶⁷, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש ובביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁶⁸, החל מחנוכת ביהמ"ק השלישי (שזהו ע"ד ויהי ביום השמיני – חנוכת המשכן), והולך ומוסיף (לאחרי חנוכת ביהמ"ק) באופן של דילוג וקפיצה עד אין-סוף, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"⁶⁹, ותיכף ומיד ממש.

* * *

ט. נוסף על האמור לעיל אודות הענין דדילוג וקפיצה שלמדים מכללות ענינו של חג הפסח – יש גם לימוד והוראה מהקביעות דחג הפסח (התחלתו וסיומו) בימי השבוע:

הקביעות דחג הפסח בשנה זו היא באופן שהתחלתו ביום השלישי בשבוע, וגם סיומו – אחרון של פסח (בחוץ לארץ) – ביום השלישי בשבוע.

ואפילו בארץ ישראל שחג הפסח הוא במשך שבועה ימים, שסיומם ביום השני – הרי, גם יום השלישי שלאחרי הפסח הוא בהמשך ושייך לחג הפסח:

יום שלישי שלאחרי הפסח (בארץ ישראל) נקרא אסרדחג⁶⁹ – יום ששייך וקשור לחג בקשר אמיתי ע"פ תורה, ובלשון הכתוב⁷⁰ "אסרו חג בעבותים", היינו, שהקשר ("אסרו" מלשון קשירה) לחג הוא "בעבותים", "חבלי עבות"⁷¹, היינו, חבל שעשוי כמין קליעה – ע"ד מ"ש⁷² "ענף עץ עבות", "שענפיו קלועים כעבותות וחבלים"⁷³ – בג' גדילים⁷⁴ (ע"ד "ענף עץ עבות" שיש בו ג' עלין⁷⁵), שיש בו התוקף ד"החוט המשולש לא במהרה ינתק"⁷⁶.

ונוסף לזה, סיומו של יום שני (שביעי של פסח), מזמן המנחה, שייך כבר ליום השלישי – כדמוכח מהדין

69 שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סי"ז.

70 תהלים קיח, כז.

71 מצו"צ עה"פ.

72 אמור כג, מ.

73 פרש"י עה"פ.

74 פרש"י האזינו לב, ט.

75 סוכה לב, סע"ב.

76 קהלת ד, יב.

62 ראה מגילה כט, א.

63 ערכין יג, ב.

64 ראה גם התוועדות תשד"מ ח"ג ע' 1539 ואילך. תשמ"ח ח"ג

ע' 108. וש"נ.

65 וכפי שיתבאר לקמן (ס"ט ואילך) ההוראה שלמדים מענין זה.

66 בא יו"ד, ט.

67 ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

68 בשלח טו, יז.

שאינן אומרים צדקתך צדק במנחת שבת שהוא ערב יום שאין אומרים בו תחנון⁷⁷, ומודגש גם בהמשך דתפלת ערבית (התחלת היום) ליום שלפנ"ז, שתפלת ערבית ("תפלות כנגד תמידין תקנום") היא כנגד אברים ופדרים דקרבנות היום שקרבין כל הלילה⁷⁸, ולא עוד אלא שלאח"ז – בבוקר – ישנה העבודה דתרומת הדשן והוצאת הדשן, שבזה נשלמת עבודת הקרבנות דהיום שלפניו.

ונקודת ההוראה מהקביעות דהתחלת וסיום חג הפסח ביום השלישי – בהתאם לענינו המיוחד של יום השלישי – "שהוכפל בו כי טוב"⁷⁹, "טוב לשמים וטוב לבריות"⁸⁰, היינו, שהנהגתו של יהודי באופן של דילוג וקפיצה צריכה להיות הן בענינים השייכים לשמים, עניני קדושה, והן בענינים השייכים לבריות, עניני חול.

י. ובהקדמה:

במשך חיי האדם ישנם שני סוגי ענינים ומצבים: יש מצב של יום-טוב, שהאדם מרגיש "יום-טוב'דיק", וכל עניניו הם "יום-טוב'דיקע" – למעלה ממצב ועניני חולין; ויש מצב של חול, שרגש האדם וההתעסקות שלו הם בעיקר בעניני חולין.

ולכל לראש – החילוק דזמני השנה: בימי המועדים וימים טובים – מעמד ומצב של יו"ט, ובשאר ימי השנה – מעמד ומצב של חול.

וחילוק זה ישנו גם בכל שבוע: מעמד ומצב של יו"ט – ביום השבת, שעיקר ההתעסקות היא בעניני קדושה, מלאכת שמים; ומעמד ומצב של חול – בששת ימי המעשה, שעיקר ההתעסקות היא בעניני הרשות, אשר, עם היותם באופן ד"כל מעשיך לשם שמים"⁸¹ ו"בכל דרכיך דעהו"⁸², ה"ה "מעשיך" ו"דרכיך", עניני חולין.

ועד"ז גם בכל יום ויום: בזמן התפלה ולימוד התורה – נמצא האדם במעמד ומצב של יו"ט⁸³, ולאח"ז, כשיצא מבית הכנסת ובית המדרש לעסוק בעניני העולם, "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁸⁴, בל"ט מלאכות דעובדין דחול – נמצא במעמד ומצב של חולין.

וסדר העבודה – שהמעמד ומצב דיום-טוב משפיע ופועל על המעמד ומצב דחולין, הן בנוגע להשפעה דזמן התפלה ולימוד התורה על כל עניני היום, הן בנוגע להשפעה דיום השבת על ששת ימי המעשה, והן בנוגע להשפעת המועדים על כל ימי השנה, ובזה גופא – השפעת הענין הכללי שבכל המועדים בשוה, שנמשך מכל מועד עד למועד שלאחריו, והשפעת ענינו הפרטי דמועד זה שנמשך עד למועד זה בשנה הבאה.

וכאן באה הוראה ונתינת כח מיוחדת מחג הפסח שהתחלתו וסיומו ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב:

כיון שראשון לרגלים הוא חג הפסח שענינו דילוג וקפיצה, מובן, שכללות ענין הו"ט צ"ל באופן של דילוג וקפיצה, היינו, שהולך וניתוסף בה"יום-טוב'דיקייט" בעילוי אחר עילוי עד לדילוג וקפיצה, לא רק ממועד למועד, משבת לשבת, אלא גם מיום ליום ומתפלה לתפלה, כידוע⁸⁵ שהתפלה שבימי החול הו"ע השבת שבחול, ובה נעשה עלי' מעולם לעולם⁸⁶.

והדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו שהתחלת וסיום חג הפסח ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב – שתנועת הדילוג והקפיצה היא לא רק בעניני הו"ט (כולל גם כפי שהשפעתם נמשכת בעניני החול), אלא יתירה מזה, שגם בעניני החול עצמם מודגשת תנועת הדילוג והקפיצה, היינו, שגם עניני החול של כאו"א מישראל הם באופן של דילוג וקפיצה.

יא. וביאור הענין:

מציאותו של כאו"א מישראל כפי שנברא ע"י הקב"ה היא באופן של דילוג וקפיצה, "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" – למעלה מגדרי העולם.

חול, אבל אעפ"כ, עיקר המצב דחול הוא לאחר התפלה ולימוד התורה, כשעוסק בעובדין דחול ממש.

(84) ברכות לה, ב.

(85) ראה תו"א נח ט, א ואילך. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ.

(86) כמובן גם מאמירת קדיש בתפלה שעני"ז נעשה העלי' מעולם לעולם (ראה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 177. וש"נ).

(77) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רצב.

(78) ברכות כו, ב.

(79) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(80) קידושין מא, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(81) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(82) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

(83) ובפרטיות יותר – יש גם בתפלה החלק דבקשת צרכיו בעניני

ובלשון חז"ל⁴⁷: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של גאולה", היינו, שמצד מציאותם נמצאים ישראל במעמד ומצב של גאולה (דילוג וקפיצה) לגבי מציאות העולם, ולכן, גם עניני העולם השייכים לישראל נעשים באופן של דילוג וקפיצה, ועד שפועלים בהעולם כולו – כמ"ש⁴⁸ "את העולם נתן בלבם" – שנעשה במעמד ומצב של דילוג וקפיצה, "עולם של גאולה".

וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשנמצאים בחודש ניסן – "חודש של גאולה", ובחודש הגאולה עצמו – בימי הגאולה, בחג הפסח, עד לסיומו וחזרתו באחרון של פסח, שכולל כל עניני חג הפסח, מיום ראשון של פסח, ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", עד לשביעי של פסח, ש"ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל" – שאז מודגש עוד יותר שמציאותם של ישראל היא באין-ערוך (באופן של דילוג וקפיצה) לגבי גדרי העולם, ולכן בכחם וביכלתם לפעול דילוג וקפיצה במציאות העולם, שנעשה עולם של גאולה.

יב. ויש לבאר בפרטיות יותר מעלתם של ישראל בענין הדילוג וקפיצה בשייכות להפעולה בעניני חולין שבעולם (שזהו החידוש בהקביעות דחג הפסח ביום השלישי) – כפי שמתבטא בהענינים הפרטיים דהימים המיוחדים שבפסח:

בנוגע ליום ראשון דפסח ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם" – מפורש בכתוב⁴⁸ ש"גם ערב רב עלה אתם", היינו, שהגאולה ממצרים דכל בני, אנשים נשים וטף, פעלה גם על ה"ערב רב" ש"עלה אתם", "עלה" דייקא, היינו, לא זו בלבד שיצאו ממצרים והלכו יחד עם בני, אלא יתירה מזה, שנתעלו יחד עם בני. ועד כדי כך גדלה הפעולה על ה"ערב רב" שמתייחסים למשה רבינו – "עמך אשר העלית מארץ מצרים"⁴⁹, שמזה מובן שגם להם מסר משה רבינו כל התורה כולה, כמו לכל ישראל, כפי ששנינו בריש מסכת אבות (שמתחילים לומר בשבת שלאחרי פסח) "משה קבל תורה מסיני ומסרה כו'", שקאי על כל התורה כולה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש⁵⁰, שנאמר למשה מסיני⁵¹, ונמסר על ידו לכל בני עד סוף כל הדורות.

ובנוגע לשביעי של פסח ש"ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל" – יש לומר, שראיית מעשה מרכבה פעלה שיהי' גם אצלם דוגמת ענין ה"מרכבה", שהאדם משתמש בבעל-חי או בדומם לירכב עליהם כדי לבוא במהירות למחוז חפצו, ודוגמתו בעבודת האדם שמנצל עניני העולם (מין החי, וגם מין הדומם) לעבודתו בעניני קדושה, ועי"ז מעלה אותם לקדושה, כפי שמצינו במרכבה העליונה שהחיות נושאות את הכסא ומונשאות ע"י הכסא⁵² (ועד"ז בהארון שנשא את נושאי⁵³), ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם (שיש בעבודתו כל הענינים שלמעלה), שע"י שמשמש בעניני העולם לצורך עבודתו בעניני קדושה, מעלה את עניני העולם שגם הם יהיו באופן של דילוג וקפיצה.

יג. ויש להוסיף, שמעלתם של ישראל שהם למעלה מגדרי העולם (דילוג וקפיצה) מודגשת גם בהפטרה דשבת חול המועד פסח ע"ד העצמות היבשות:

בהפטרה מסופר ע"ד העצמות היבשות – "ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות . . רבות מאד . . יבשות מאד"⁵⁴, וממשיך "ויאמר אלי הנבא אל הרוח . . בואי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו"⁵⁵, "והתנבאתי כאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד"⁵⁶.

ולכאורה אינו מובן: כיון שמדובר אודות מעמד ומצב שאינו של קדושה – "עצמות היבשות" – איך יתכן לומר עליהם התואר "מאד", כידוע⁵⁷ ש"מאד" מורה על מעמד ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה?!

וההסברה בזה – כמפורש בקרא – "העצמות האלה כל בית ישראל המה", וכיון שכן, הרי, מציאותם של בני (בכל מעמד ומצב) היא בעצם למעלה ממדידה והגבלה, "מאד". ואדרבה, התואר ד"עצמות היבשות" אינו אלא

(91) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד.

(92) ראה רבינו בחיי תרומה כה, י"ד. לקו"ת בהעלותך לא, ג. ובכ"מ.

(93) סוטה לה, א.

(94) יחזקאל לו, א-ב.

(95) שם, ט.

(96) שם, י"ד.

(97) ראה תו"א מקץ לט, ג. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.

(87) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, רע"ב.

(88) בא יב, לח.

(89) תשא לב, ז.

(90) כולל גם הענינים האמורים לעיל – שנלקחו מתושב"כ ותושבע"פ, ממאמרי חסידות של רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר, להיותו נשיא הדור, שפועל נשיאות ראש אמיתית אצל כל בני, צ"ל השתדלות יתירה בלימוד תורתו, ובפרט בנוגע להוראות שבתורתו – תורה מלשון הוראה – כמודגש בהשיחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כמו בהשיחות של רבותינו נשיאנו שלפנ"ז, וביתר שאת וביתר עוז.

בערך וביחס למעמד ומצב דבנים הסמוכים על שולחן אביהם, דכיון שבגאולה האמיתית והשלימה יתוסף אצלם באופן שבאי־ערוך לגמרי, "מאד מאד" (כמבואר בלקו"ת⁹⁸ גודל העילוי דב"פ מאד), נחשב מעמדו ומצבו בזמן הגלות בבחינת "עצמות היבשות", אף שגם אז ה"ה במעמד ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה, "מאד".

ומזה מובן שגם בזמן הגלות נותן הקב"ה לכאורה מישראל כל המצטרך לו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁹⁹, במדתו של הקב"ה שהיא למעלה ממדידה והגבלה, ועאכ"כ בנוגע להענין הכי עיקרי – שתיכף ומיד ממש נעשה הדילוג והקפיצה מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד דתחיית העצמות היבשות, "ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד".

וכיון ש"מפתח של תחיית המתים" הוא מהמפתחות ש"בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח"¹⁰⁰, הרי זה נעשה תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין"¹⁰¹, כפי שחוזרים ומדגישים בכל התוועדות והתוועדות שהגאולה באה תיכף ומיד ממש, כיון שאין הדבר תלוי אלא בהקב"ה לבדו, שאינו צריך לבית דינו, אלא "אני לבדי"¹⁰².

יד. וענין זה קשור גם עם הקביעות בפרשת השבוע – יום שלישי לפרשת "ויהי ביום השמיני": ובהקדמה – שימי השבוע קשורים עם פרשת השבוע, כמודגש בלימוד שיעורי חת"ת שבכל יום מימי השבוע לומדים השיעור בפרשת השבוע המתאים ליום זה, ובנדו"ד, ביום השלישי להתחלת וסיום חג הפסח – שיום זה שייך לשלישי דפ' שמיני. ובהמשך לזה – כאן המקום להזכיר ולעורר אודות שמירת שיעורי חת"ת. והענין בזה:

"שמיני" – הוא גם מלשון שומן, נקודת התמצית (ה"עסענץ") דכל דבר¹⁰³. ועפ"ז מובן שיום השלישי (שהוכפל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות) דפ' שמיני מדגיש את גילוי נקודת התמצית דכל עניני העולם (גם הענינים השייכים לבריות), ע"י עבודתם של ישראל לפעול ענין של דילוג וקפיצה בכל העולם כולו, ועד לדילוג וקפיצה למעלה ממצאות העולם, שתמורת היותו "עולם" מלשון העולם¹⁰⁴, מתגלה בו בחי' ההעלם דקדושה, "ששת חושך סתרו"¹⁰⁵, העלם שלמעלה מכל עניני גילוי¹⁰⁶, ונעשה עולם של גאולה, היינו, שבכל העולם נעשה הגילוי דבחינת "שמיני" הקשורה עם הגאולה.

טו. ויה"ר שמהדיבור בכהנ"ל נזכה תיכף ומיד להגילוי ד"ויהי ביום השמיני" – שבעמדנו בשמיני של פסח, לאחר כל עניני דילוג וקפיצה במשך כל שבועת ימי הפסח, וגם ביום השמיני דפסח (שהרי נמצאים כבר לאחר תפלת המנחה, ובסעודת משיח), זוכים לדילוג וקפיצה מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה, בחינת שמיני. ובפשטות – שברגע זה ממש (באמצע ההתוועדות) נעשית הגאולה האמיתית והשלימה דכל בני", כאמור, מכל שבעה הארצות ומאיי הים, כולל גם כל בני" שבכל הדורות שלפנ"ז באופן דנשמות בגופים¹⁰⁷, וכולם יחדיו, "כאיש אחד חברים"¹⁰⁸, באים ל"ירושלים הבנויה" – "עיר שחברה לה יחדיו"¹⁰⁹, "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים"¹¹⁰ (כפי שמצינו בנוגע לדיני טומאה וטהרה ברגל¹¹¹) – "ששם עלו שבטים גו"¹¹², "עם ענני שמיא"¹¹³, מחוץ לארץ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, לבית המקדש ולקדש הקדשים.

ושם – "יראה אל אלקים בציון", ציון כפשוטו, כיון שכבר נשלמו "מעשינו ועבודתינו" בנוגע ל"ציון" ברוחניות, פנימיות הנשמה¹¹⁴, כמ"ש¹¹⁵ "ציון במשפט תפדה ושבי" בצדקה"¹¹⁶.

ו"מראה באצבעו ואומר זה"¹¹⁷, וב"פ זה, "הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה

(98) שם לו, א. לח, ג.

(99) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(100) תענית ב, סע"א.

(101) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(102) שמו"ר פ"ט, ו. וראה ד"ה כימי צאתך תשי"ב (קונטרס

אחש"פ) ספ"א.

(103) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ז. וש"נ.

(104) לקו"ת שם לו, ד. ובכ"מ.

(105) תהלים יח, יב.

(106) ראה לקו"ת ר"פ ויקרא. ובכ"מ.

(107) להעיר גם מלשון חז"ל (יבמות סב, סע"א. וש"נ) "כל הנשמות שבגוף", "באותו אוצר ששמו גוף" (פרש"י שם) – שכולל כל הנשמות שבכל הדורות, וכולם נמשכים ומתגלים למטה באופן דנשמות בגופים.

(108) ס' שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א.

(109) תהלים קכב, ג.

(110) ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ד.

(111) ראה בארוכה לקו"ש שמיני. וש"נ.

(112) שם, ד.

(113) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

(114) ראה לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ.

(115) ישע"י א, כז.

(116) כולל גם הצדקה הקשורה עם נתינת מחצית השקל (בשייכות לפורים), והצדקה הקשורה עם צרכי החג, החל מפורים, שלושים יום לפני החג, ומוסיף והולך מיום ליום, וגם בחול המועד, בנוגע לשביעי של פסח ואחרון של פסח.

(117) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

בישועתו¹¹⁸, ועד ש"נגילה ונשמחה בך"¹¹⁹, בעצמותך ממש¹²⁰, בפועל ממש, כאמור, מראה באצבעו ואומר זה, ותיכף ומיד ממש.

* * *

טז. כרגיל בכל שנה – יש להזכיר גם אודות המנהג דעריכת כינוס-תורה באסרו-חג. ויש לקשר זה עם המנהג שנתפשט ללמוד שיעור יומי ברמב"ם – שהשיעור דאסרו-חג הוא סיום הלכה וספר שלם, והתחלת הלכה וספר חדש – סיום הלכות שמיטה ויובל וספר זרעים, והתחלת הלכות בית הבחירה וספר עבודה, וכיון שביום שלומדים שיעור זה נערך גם כינוס-תורה ע"פ המנהג מכ"כ שנים (עוד לפני התקנה דלימוד הרמב"ם), לכן יש לקשר הסיום ברמב"ם עם הכינוס-תורה (כדלקמן סי"ח ואילך).

ולכל לראש – יכריזו ע"ד הכינוס-תורה, המקום והזמן, וכל שאר הפרטים הקשורים עם הכינוס-תורה, והעיקר – שכולם ישתתפו בהכינוס-תורה, כל מי שיש ביכלתו ישתתף בהכינוס-תורה בגופו, ומי שאין ביכלתו (מאיזו סיבה שתהי) להשתתף בגופו ישתתף במחשבתו, וכיון שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא¹²¹, ה"ז נחשב כאילו נמצא בגופו בהמקום שבו נערך הכינוס-תורה. ובפרט שמעלת המקום שבו נערך הכינוס-תורה – ביהכנ"ס וביהמ"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – מועילה ומסייעת להחשב כמו שנמצא גם בגופו.

ועוד וג"ז עיקר – שכאו"א יקבל החלטות טובות בנוגע ללימוד התורה: לכל לראש – להשלים ולסיים (עוד לפני הכינוס-תורה) הענינים שקיבל על עצמו עד עתה, ויתירה מזה – להוסיף מזמן לזמן ביתר שאת וביתר עוז, עד להוספה באופן של דילוג, ודילוג שלמעלה מדילוג, כנ"ל בארוכה.

יז. ונוסף לזה, יש להזכיר גם אודות המנהג דשתיית ד' כוסות באחרון של פסח. ובהדגשה – שמנהג זה שייך לכאו"א מישראל, דאף שההתחלה בזה היתה בקשר לתלמידי הישיבה⁶¹, הרי בשנים הכי אחרונות ובחצי כדור התחתון דוקא הצטרפו למנהג זה רבים מישראל, ועד לכאו"א מישראל, "כל איש ואיש . . . אשר נדבה רוחו אותו" (כלשון הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל), כמו שמצטרפים להוספה בכל עניני טוב וקדושה, וכאמור, באופן של דילוג.

ולכן, נוסף על ההכרזה ע"ד הכינוס-תורה, תתן הנהלת הישיבה ד' כוסות לא רק לתלמידי הישיבה, אלא גם לכל הנאספים כאן, בביהכנ"ס וביהמ"ד של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

ויה"ר – והוא העיקר – שמשתיית ד' כוסות הקשורים עם ד' לשונות של גאולה¹²², נזכה להגאולה העתידה לבוא (אבל, לא בעתיד ח"ו, אלא) תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין" – באחרון של פסח עצמו (שבארץ ישראל ה"ז אסרו-חג), לאחר חצות היום, ולאחרי תפלת מנחה, לפני ברכת המזון ותפלת ערבית שלאח"ז, ויפה שעה אחת קודם, כי, ככל שמקדימים בזה אפילו רגע אחד קודם, ממעטים רגע בגלות להשכינה ("שכינתא בגלותא"¹²³) ולכל בני" ועד לכל בני" שבכל הדורות, ולא רק רגע אחד קודם, אלא אפילו שעה אחת קודם – "שעה" מלשון הפנה, "איין קער"¹²⁴.

ובפשטות – שתיכף ומיד ממש מדלגים יחד עם הקב"ה אל הגאולה האמיתית והשלימה, לארצנו הקדושה ולירושלים עיר הקודש, כמ"ש¹²⁵ "ושב ה' אלקיך את שבותך", "מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות"¹²⁶, מגלות הרביעי אל הגאולה הרביעית, וכאמור, "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", ביחד עם כל בני" שבכל הדורות, ומתוך שמחה וטוב לבב, ותיכף ומיד ממש.

* * *

יח. בקשר לכינוס-תורה שמתקיים באסרו-חג – יש להעיר בנוגע לדברי הרמב"ם בשיעור היומי (דאסרו-חג) בסיום הלכות שמיטה ויובל וספר זרעים:

לאחרי שהרמב"ם מבאר הטעם ש"לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד

(123) זח"א קכ, ב. ועוד.

(124) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד. וראה לקו"ת

דרושי ר"ה סא, א. ובכ"מ.

(125) נצבים ל, ג.

(126) מגילה כט, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(118) ישע"י כה, ט.

(119) שה"ש א, ד.

(120) ראה תו"א בשלח סד, סע"ב. שער האמונה ספנ"ו. ועוד.

(121) ראה כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ.

(122) ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' קכח. וש"נ.

את ה' לשרתו . . . לפיכך הובדלו מדרכי העולם . . . הם חיל השם . . . והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר¹²⁷ אני חלקך ונחלתך – מוסיף הרמב"ם ומסיים: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש . . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו . . . הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד המלך ע"ה אומר¹²⁸ ה' מנת כוסי וחלקי אתה תומיך גורלי".

כלומר: כיון שיחודו של שבט לוי הוא "מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו", לכן, "כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו", נעשה אף הוא במעלת שבט לוי, היינו, שעבודתו לה' היא בדוגמת אופן העבודה דשבט לוי.

זאת ועוד:

בשבט לוי עצמו ישנו חילוק בין לוי לכהנים – כפי שמבאר הרמב"ם בספר עבודה (שלאחרי ספר זרעים) ש"הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות"¹²⁹, שזוהי עיקר העבודה בביהמ"ק (כמ"ש הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"), ואילו הלויים הם מסייעים לעבודתם של הכהנים, כמ"ש¹³⁰ "וילוו עליך וישרתוך". ובלשון הידוע¹³¹ – "כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם".

ומ"ש הרמב"ם "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו כו'", קאי על כל הדרגות שבשבט לוי, שכאור"א יכול להגיע לא רק לדרגת הלויים, אלא גם לדרגת הכהנים ש"הובדלו מכלל הלויים" – דו"ל בתור טעמא: כשם שיכול להגיע לדרגת הלויים שהובדלו לעבוד את ה' עי"ז ש"נדבה רוחו אותו . . . להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו", כמו כן יכול "להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבודו" באופן נעלה עוד יותר, בדוגמת העבודה דכהנים.

ויתירה מזה, שיכול להגיע אפילו לדרגת כהן גדול – כפי שמדייק הרמב"ם "הרי זה נתקדש קדש קדשים", שזוהי הדרגה דכהן גדול, כמ"ש¹³² "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

יט. ועדיין צריך להבין:

מצינו שכהן גדול צריך כמה עניני הכשרה שיוכל להיות כהן גדול, כמו: "כהן גדול צריך שיהי' גדול מכל אחיו בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה"¹³³, ולפעמים יש צורך גם בפעולה של אחרים, כמו, "אין לו ממון כל הכהנים נותנין לו משלהן . . . עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולן"¹³⁴, ועאכו"כ בנוגע להמינוי לכהונה גדולה – ש"מושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה . . . כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים"¹³⁴, שבענין זה בודאי זקוק לפעולתם של אחרים – חכמי לב שעושים את שמן המשחה ובגדי הכהונה, וכיו"ב.

ודוגמתו גם בעבודה הרוחנית דכאור"א מישראל – שיש ענינים שאינם תלויים בעבודתו בכח עצמו, היינו, שאינו יכול להגיע אליהם בכח עצמו, אא"כ נותנים לו מלמעלה.

ועפ"ז, בשלמא בנוגע לדרגת הלויים, ואפילו כהנים סתם – ה"ז תלוי ברצון האדם ובחירתו, שכאשר נדבה רוחו אותו כו", בכחו וביכולתו להגיע לדרגה זו; אבל בנוגע לדרגה דכהן גדול – ה"ז ענין שלכאורה אינו תלוי ברצון האדם ובחירתו, שאינו יכול להגיע לזה ע"י עבודתו בכח עצמו?

כ. ויש לומר שהביאור בזה מרומז בפסוק שבו מסיים הרמב"ם – "הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי (ומוסיף גם המשך וסיום הפסוק) אתה תומיך גורלי":

ענינו של "גורל" – כמ"ש¹³⁵ "בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", ועד כדי כך שמצינו בתשובות הגאונים¹³⁶ ש"העובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות".

וכפי שרואים במוחש ש"גורל" אינו תלוי ברצון ובחירת האדם. – האדם יכול רק להחליט לעשות את

(127) קרח יח, כ.

(128) תהלים טז, ה.

(129) שם פ"ד הי"ב.

(130) הל' כלי המקדש רפ"ד.

(131) משלי טז, לג.

(132) קרח יח, ב.

(133) שו"ת הגאונים (קושטא, של"ה, ירושלים, תש"כ) סימן ס'.

(134) במהדורת ווילנא תרמ"ה – סימן נז).

(135) מגילה ג, א. ועוד.

(136) דה"א כג, יג.

ה"חפצא" של הגורל, אבל התוצאה של הגורל, איך יפול הגורל, אינה תלוי' בו, כי אם, ברצון ה' בלבד, "מה' כל משפטו".

ויש לומר, שבסיום הכתוב "אתה תומיך גורלי" מרמז הביאור שבכחו של כאו"א להגיע לדרגת דכהן גדול, "הרי זה נתקדש קדש קדשים" – כיון ש"אתה תומיך גורלי", היינו, שענין זה הוא באופן של "גורל", שאין זה בכח עצמו, אלא ניתן לו ע"י הקב"ה.

כא. ויש להוסיף בביאור השייכות ד"גורל" לכהונה גדולה:

מהענינים העיקריים הקשורים עם עבודת הכהן גדול ביום הכפורים – יום הקדוש, "אחת בשנה"¹³⁷, שבו נעשית העבודה ע"י הכהן גדול, המקודש מכל בני, במקום הכי קדוש, "קדש הקדשים" – הו"ע ה"גורלות"¹³⁸.

וענינו בעבודת האדם¹³⁹ – ש"גורל" קאי על העבודה שלמעלה מטעם ודעת (בדוגמת הגורל כפשוטו שהוא למעלה מטו"ד), מצד עצם הנפש, בחי' היחידה שבנפש, בחי' "אחת" שבנפש¹⁴⁰, שזוהי דרגתו של הכהן גדול. ועפ"ז מובן סיום דברי הרמב"ם בפסוק "אתה תומיך גורלי" – דכיון ש"גורל" קאי על עצם בנפש, בחי' היחידה, נמצא, שמצד עצם מציאותו (עצם הנפש) שייך כאו"א מישאל לדרגת כהן גדול.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש תיכף ומיד כשנעשו ישראל לעם, במתן-תורה – כמפורש בקרא¹⁴¹ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", לא רק כהנים סתם, אלא "ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים"¹⁴².

כב. ויש לקשר זה עם כללות ענינו של חג הפסח (להיותו בשיעור דאסרו חג הפסח) – דילוג וקפיצה: ענין ה"גורל" – שקאי על עצם הנפש, בחי' היחידה – הוא באופן של דילוג וקפיצה לגבי כל הענינים שבמידה והגבלה. ושייך לכאו"א מישאל, "אתה תומיך גורלי" – להיות שעצם מציאותם היא באופן של דילוג וקפיצה, כנ"ל בארוכה.

ונוסף לזה, כדי שבחי' הגורל תהי' בגלוי ובפועל, צריכה להיות גם העבודה באופן של דילוג וקפיצה – ש"נדבה רוחו אותו . . להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו", דילוג וקפיצה מכל עניני העולם, שע"ז "נתקדש קדש הקדשים" . . ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".

זאת ועוד:

כיון ש"ואהבת לרעך כמוך"¹⁴³ הוא "כלל גדול בתורה"¹⁴⁴, ויתירה מזה, "זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא"¹⁴⁵ – מובן, שאינו מסתפק בהדילוג וקפיצה ש"נדבה רוחו אותו כו", אלא פועל על כל בני שגם הם יהיו במעמד ומצב זה, כך, שנעשה הדילוג והקפיצה על כל המחיצות וחילוקי הדרגות שבין בני, שאצל כולם מתגלה בפועל דרגת הקדושה דכהן גדול, "הרי זה נתקדש קדש קדשים".

ועי"ז נעשה גם הדילוג והקפיצה על כל המחיצות וחילוקי הדרגות דכל העשר קדושות (כמבואר בהלכות בית הבחירה¹⁴⁶) – שכל בני באים לארץ ישראל שמקודשת מכל הארצות, לירושלים עיר הקודש שמקודשת מכל ארץ ישראל, לבית המקדש שמקודש מכל ירושלים, ועד לקדש הקדשים שמקודש מכל ביהמ"ק.

כג. ויהי"ר שמהלימוד אודות העבודה דשבט לוי (בסוף הלכות שמיטה ויובל), והמשך הלימוד בפרטי עניני העבודה בביהמ"ק (בהלכות בית הבחירה), נזכה תיכף ומיד לבנין ביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך", "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם"¹⁴⁷, ובאופן שישראל במעמד, לויים בדוכנם וכהנים בעבודתם, ועד לעבודה דכהן גדול, לא רק ביוהכ"פ, אלא גם בכל השנה כולה, החל מחביתי כהן גדול שמקריב בכל יום, "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב"¹⁴⁸.

ולהעיר גם מהשקו"ט הידועה¹⁴⁹ בנוגע לחביתי כהן גדול שננתנה באמצע היום, לאחר זמן הקרבת החביתין בבוקר – האם מקריב בערב חצי שיעור, ומה דין המחצית השני' וכו'.

(144) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(145) שבת לא, א. וראה תניא פל"ב.

(146) פ"ז הי"ג ואילך.

(147) נוסח תפלת המוספים.

(148) צו ו, יג.

(149) ראה אנציק' תלמודית ערך חביתין ס"ב. וש"נ.

(137) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(138) אחרי טז, ח.

(139) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. וש"נ.

(140) ראה תוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.

(141) יתרו יט, ו.

(142) בעה"ט עה"פ.

(143) קדושים יט, יח.

ויהי'ר שתהי' השקו"ט הנ"ל (לא רק בתור לימוד התורה סתם, אלא גם) באופן של הלכה למעשה – כיון שתיכף ומיד ממש באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, באמצע ההתוועדות דסעודת משיח, ובפרט עי"ז שכולם יסיימו שתיית הד' כוסות, ומסיימים כל ד' הגלויות, ובאים כולם יחדיו, כל בני' שבכל הדורות, נשמות בגופים, ונשיא דורנו בראשנו, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש ולקדש הקדשים, ותיכף ומיד ממש.

* * *

כד. אף שאין זה דבר הרגיל, אלא דבר חידוש – ינגנו עתה כל שבעת הניגונים הידועים של רבותינו נשיאינו, בהזכרתם שמותיהם: החל מהבעש"ט והמגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח-צדק, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו. ולהעיר גם שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הוא נשיא השמיני, שקשור עם "ויהי ביום השמיני"¹⁵⁰, וב' שמותיו – יוסף יצחק – קשורים עם הגאולה, כמדובר כמ"פ. והעיקר – שתהי' זו הכנה והקדמה קרובה לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו ותיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין".

[ניגנו "שלוש תנועות" – להבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן. "א-לי אתה" – לאדמו"ר הזקן. ה"קאפעליע" – לאדמו"ר האמצעי. "ימין ה'" – להצמח-צדק. "לכתחילה אריבער" – לאדמו"ר מהר"ש, ניגון הכנה – לאדמו"ר מהורש"ב. "הבינוני" – לאדמו"ר מהור"צ. "אתה בחרתנו" – לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

אח"כ הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש". "ניעט ניעט ניקאווא", ואח"כ הזכיר אודות ברכת המזון.

לאחרי ברכת המזון, ערבית והבדלה – חילק לכל הנאספים שי' מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

— • —

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

מסיר לכאורה את קושייתו, כי אם אדרבה, הקושיה מתחזקת: כיון ש"שמיני" הוא מדריגה כזו שהיא "מיוחד אליו יתברך" - נעלה לגמרי מכללות הבריאה, אין לה לכאורה כלל שייכות לשבעת ימי המילואים שהם כנגד שבעת ימי הבנין, מדוע אם כן נקרא יום זה בשם "שמיני", שפירושו שהוא המשך לשבעת הימים הקודמים?

והביאור בזה: כל הגילויים דלעתיד תלויים בעבודתנו עתה⁵. אף שהגילויים דלעתיד הם בחינת "שמיני" - כמרומו במרוז"ל הנ"ל "כינור של שמונה נימין", למעלה מכללות ענין הבריאה, ונבראים בעבודתם אינם יכולים להגיע לשם, אלא שהגילויים יבואו בדרך התעוררות מלמעלה⁶, מכל מקום נדרשת עבודתנו עתה, בכדי להמשיך את אותן מדריגות שעבודה היא כלי להם, ואז, בשלימות העבודה, ינתנו מלמעלה הגילויים דלעתיד שהם נעלים מהדרגא שהעבודה יכולה להגיע אליהם.

דוגמא לזה: בשבת ישנן בכללות שתי מדריגות: (א) הוא אחד משבעת ימי הבנין, אלא שביחס לששה ימים הקודמים הוא קודש. אלא שהקדושה גם קשורה עם הבריאה, בחינת השתלשלות ונמשכת על ידי עבודת בני ישראל, שעל זה נאמר⁷ "לעשות את השבת" (ב) שבת היא מעין⁸ של לעתיד, של ה"יום שכולו שבת", שלמעלה מהשתלשלות, וכאמור לעיל, אי אפשר להגיע למדריגה זו על ידי עבודה, אלא שהיא נמשכת מלמעלה, בדרך אתערותא דלעילא. כפי שנאמר בגמרא שעל בחינה זו בשבת אומר הקב"ה "מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבת שמה"¹⁰: מדריגה זו של השבת היא מתנה מלמעלה, מתנה ניתנת למקבל לא על ידי עבודתו, אלא דוקא משום שהנותן רוצה לתת לו מתנה (אם נותנים לו זאת בגלל עבודתו, הרי היא שכר ולא מתנה).

עם כל זאת גם הבחינה הנעלית של שבת נמשכת דוקא לאחר עבודה שקדמה לה, כמאמר רז"ל¹¹: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". נכון אמנם שאין העבודה

א על הפסוק "ויהי ביום השמיני" שואל הכלי יקר, מדוע מכנה הפסוק את היום שלאחר שבעת ימי המילואים בשם "שמיני", שממנו משמע שהוא בא כהמשך לימי המילואים? ימי המילואים הרי אינם יותר משבעת ימים, וכמ"ש¹ "שבעת ימים ימלא את ידכם", שבהם היתה חנוכת המזבח, אבל היום שלאחר השבעה ימים הרי היה דבר בפני עצמו - חנוכת אהרן ובניו, ולא חנוכת המזבח.

ומתרץ, שהתורה מכנה יום זה בשם שמיני כדי לציין מעלת היום. הלא מיד אחר כך נאמר בפרשה: "כי היום ה' נראה אליכם" (ביום השמיני). מקדים איפוא הפסוק ומבאר: מדוע דוקא ביום זה יראה ה' ולא קודם - משום שהוא היום השמיני, ומשום כך יש בו קדושה נעלית משבעת הימים הקודמים, כי "כל מספר שבעה חול ומספר שמיני קודש"². וזהו גם הטעם מדוע מילה דוחה שבת, כי מילה היא בשמיני ושבת היא בשביעי, ו"הרוחני דוחה הגשמי".

ב. זה שהוא קורא למספר שבעה "חול" אף שאין כוונתו לחול ממש, שהרי שבת היא קודש. אלא כיון שאף יום השבת נכלל בשבעת ימי הבנין, הרי הוא עדיין קשור עם הבריאה (חול), ולגבי מספר שמיני, שהוא נעלה מכללות ענין הבריאה והוא "מיוחד אליו יתברך", אפילו שבת נקראת בשם "חול".

כך מובן גם מהדוגמא שמביא כאן הכלי יקר למעלת הקדושה של מספר שמיני, שהכינור של ימות המשיח יהיה משמונה נימין³. ופשוט הוא שהכינור של בית המקדש שהיה של שבעה נימין, היה קדושה, אלא שלגבי הכינור של ימות המשיח הוא נקרא "חול".

כל הענינים הרי משתקפים בתורה. מצינו בדומה לזה גם בנוגע לתורה: תורה (אפילו דעוה"ז) הרי היא קודש, ועם כל זה לגבי תורתו של משיח, היא נקראת "הבל"⁴.

ג. אלא שצריך להבין: תירוצו של הכלי יקר הרי אינו

בחי' אתעדל"ע (שקודם לאתעדל"ת. ובמילא שרש המשכתו הוא רק מבחי' חיצוניות האור, משא"כ בחי' מתנה דשבת, אתעדל"ע שאחרי שלימות העבודה, הוא מבחי' פנימיות האור. וראה בכ"ז לקו"ת שה"ש כד, א"ב. ד"ה את שבתותי ת"ש), ועו"נ ושמו ג' את השבת כי ישנו מצד ההמשכה שמלמעלה, אלא שצריך לשמור אותו. (ב) שנמשך ע"י עבודה, ועו"נ לעשות את השבת.

(9) אבל אינו כהגילוי דלעתיד ממש. שלכן כללות ענין השבת, גם בחי' מתנה דשבת, היא בחי' מספר שבעה, ומילה דוחה אותו. כנ"ל בכלי יקר.

(10) שבת י, ב.

(11) ע"ז ג, א. וקאי גם על בחי' מתנה דשבת (לקו"ת שה"ש כד, ב).

(1) ויקרא ה, ג.

(2) ראה גם לקו"ש כרך ג' ע' 66 וע' 88.

(3) ערכין יג, ב.

(4) קה"ר פ"א, ח.

(5) תניא פל"ז.

(6) ולכן ההלכה (כסתימת המדרש שמו"ר פט"ו, יא) שבניסן עתידין להגאל, כי ניסן הוא בחי' אתעדל"ע (ד"ה החודש הזה תרנ"ד. לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 214).

(7) שמות לא, טז.

(8) אלא שבו עצמו, ב' מדריגות בכללות: (א) שבת מיקדש וקיימא, והיא

הגילוי דלעתיד¹⁶. ולכן נאמר "תספרו חמישים יום", כי גם את שער החמישים מקבלים בני ישראל על ידי עבודתם¹⁷. ה. באמת, ספירת העומר היא הכנה לא רק למתן תורה, שהוא מעין הגילוי דלעתיד, אלא הכנה גם לגילוי דלעתיד עצמו.

ידוע דיוק הלשון בפסוק¹⁸ "כימי (לשון רבים) צאתך מארץ מצרים גו'": והרי יציאת מצרים היתה ביום אחד, ט"ו בניסן. ומבאר כ"ק מ"ח אדמו"ר¹⁹, ששלימות היציאה מ"מצרים" תהיה רק בגאולה העתידה בקרוב ממש, ועד אז קיימים עדיין מצרים וגבולים שיש להשתחרר מהם. מט"ו ניסן שנת ב' אלפים תמ"ח, נמשכת כל העת יציאת בני ישראל ממצרים - וככל שנמשך הזמן מתעלים יותר ויותר²⁰, עד שבקרוב ממש תבוא הגאולה העתידה, שאז יצאו לגמרי ממצרים.

העבודה הראשונה של בני ישראל מיד לאחר היציאה מארץ מצרים, היתה ספירה על דרך ספירת העומר²¹. כלומר שספירת העומר היא הצעד הראשון בעבודה כדי לבוא לכימי צאתך בשלימות, אל גאולה העתידה - בחינת "שמיני".

ו. על פי זה יובן טעם הדבר, שספירת העומר מתקיימת בלילה והיום הולך אחר הלילה²². הקרבת העומר הרי היא קרבן. בקרבנות הדין הוא, שהלילה הולך אחר היום²³, ואילו בספירת העומר, הרי אף שענינה מנין הימים שעברו מהבאת והקרבנת העומר²⁴, הדין הוא שהיום הולך אחר הלילה. ואינו מובן: כיון שהמצוה היא לספור את הימים

מעוררת וממשיכה את בחינת המתנה של שבת - אבל, כדברי חז"ל²⁵, "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא הוה יחיב לי' מתנתא", אילולא היה המקבל גורם לנותן נחת רוח לא היה מעניק לו את המתנה. אלא שכאשר נותן לו מתנה בגלל נחת רוח שגורם לו - הוא נותן לו הרבה יותר ממה שהיה מתבקש מן הנחת רוח, ובזה מתבטאת המתנה.

ועל דרך זה הוא גם בנוגע לגילויים שהיו ביום השמיני למילואים. אף שהגילויים הם מדרגא כזו שאין העבודה מגיעה אליה, אף-על-פי-כן נמשכו לאחר העבודה בשבעת ימי המילואים. לאחר שלימות העבודה, נמשכה גם האתערותא דלעילא שמצד עצמה. ולכן נקראת בשם "שמיני", משום שבאה לאחר העבודה של שבעה.

ד. על פי הנ"ל אפשר לבאר גם את הקשר של פרשת שמיני לספירת העומר, שבשנים רבות קוראים פרשה זו מיד אחר הפסח - התחלת ימי הספירה²⁶:

בקשר למצות ספירת העומר נאמר בתורה²⁷: "תספרו חמישים יום". ושואלים²⁸ על כך: הרי אין סופרים אלא תשעה וארבעים יום? ומתריצים: שבני ישראל על ידי הספירה, על ידי עבודתם, "ממשיכים" רק את מ"ט שערי בינה - "שבעה שבועות תספר לך" (בחינת שבעת ימי הבנין); אבל מכיון שהם ממשיכים על ידי עבודתם את מ"ט השערים, נותנים להם מלמעלה גם את שער החמישים (שהוא על דרך "שמיני" - למעלה משבעה (שבועות), שלכן ההמשכה של שער החמישים היא בחג השבועות, זמן מתן תורה, שבשעת מתן תורה היה מעין

(12) כן מועתק בכ"מ. וראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"ב קנו, א.
(13) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב ח"ל: המועדים של כל השנה..
בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן.
(14) ויקרא כג, טז. לקו"ת במדבר י, ד. שה"ש לה, ג.
(15) ראה ג"כ תו"כ עה"פ. תוד"ה כתוב (מנחות סה, ב). רא"ש סוף פסחים.
(16) תניא פל"ו.
(17) ראה ג"כ לקו"ש כרך ג' ע' 258 הע' 8.
(18) מיכה ז, טו.
(19) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח.

(20) ואף כי במשך הזמן ישנם כמה שינויים, בעליות וירידות (ראה חסד לאברהם בתחילתו, לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת פ"ד וביאוריו), הרי אמר קרא שבע יפול צדיק וקם, שהנפילה היא כשביל הקימה והעלי' שלאח"ז, ונפילה וירידה זו מוכרחת היא (ראה סוף ההקדמה לשער היחוד והאמונה, תו"א ביאור לד"ה ושכתי בשלום), וכמבואר במ"א בארוכה, אשר בין מדרי' הקודמת למדרי' נעלית יותר שאחרי' צ"ל ביטול באמצע (וגם בסדר הירידה מלמעלה"ט כן הוא, אשר בין יש ליש צ"ל אין באמצע, כמבואר בשערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פכ"ד ואילך, המשך ר"ה ה'תשי"א (תרצ"ד) פ"ב ואילך ובכ"ב). וכיון שהירידה הכנה מוכרחת היא להעלי' למדרי' היותר נעלית הרי אי"ז ירידה אמיתית, כ"א חלק מן העלי' הנעלית יותר. ובדא"פ י"ל אשר בהכרח לומר כן, כי מכיון שכונות הבריאה (שהיא ירידה והשתלשלות*

מלמעלה למטה) היא, שתהי' אח"כ עלי' אחר עלי' מלמטה למעלה, הרי צ"ל שנעשה כן בפועל, שמאז נגמרה הירידה התחילה העלי' אחר עלי', כי אין מעכב, ח"ו, בידו, ובפרט שכונות הבריאה קודמת לבריאה ואין שם שום מציאות שרש ומקור ולעו"ז, כמובן. וע"כ צ"ל שהבחירה נוגעת רק במצבם של פרטים, אבל אינה משנית את הסך-הכל של הבריאה בכללותה, שהיא בעלי' תמידית, כיון שכך היא כוונת הבריאה, - ובעומק יותר צ"ל שגם באיש הפרטי מתקיימת כוונת הבורא, שהוא בעלי' תמידית - דמאי שנא - וע"כ הביאור הוא כנ"ל. ובחירת האדם קובעת רק את מהירות העלי' (וע"ד מרז"ל זכו אחישנה לא זכו בעתה), ואופן העלי' (אם הוא ע"י נתינת מקום מראש ללעו"ז ועי"ז דוקא ינצחו כליל אח"ז) (וע"ד משנ"ת בס' המצות מצות איסור עבודת בע"מ. ובכל זה נענש הבוחר, כיון שלא זו (עבירה לשמה) היא כוונתו שלו, או עלי' בלי נסיגה לאחור כלל). והוא מעין החילוק דירושלמי ובבלי, שאף שכל קושיא הוא מסטרא דרע, אבל גם היא חלק מכיורו הדין (משיחת יט אייר ה'תשי"ב).

(21) ראה ר"ן סוף פסחים. ועיי"ג זח"ג צו, סע"א וברע"מ שם.
(22) מנחות סו, א. שו"ע אדמו"ר סתפ"ט, ס"ג.
(23) חולין פג, א. תמורה יד, א.
(24) ראה משנה ספ"ו דמנחות ורמב"ם (הל' תו"מ פ"ו ה"ז) דנקצר ביום טו כשר.

(* השתלשלות - מחכמה ואילך. ירידה - מאו"ס לחכמה, בכללות יותר: השתל' - לאחר הצמצום. ירידה - עד הצמצום. יעוין לקו"ת ברכה צח, ב. שה"ש מב, ב. וראה ג"כ אנה"ק סי' כ.

העבודה (באופן של מתנה) הוא הגאולה העתידה, הרי שגם בעבודה זו עצמה ישנם שני הקצוות בדוגמת הגילויים של הגאולה העתידה: (א) ענין הספירה הוא למנות את הימים מעת ההקדמה, זהו המשך של קדשים. (ב) עם זאת, הספירה עצמה - היא העבודה שהיא מכשירה את העולם לגילוי - דוקא כפי סדר הבריאה³¹: "ברישא חשוכא והדר נהורא"³², היום הולך אחר הלילה.

ז. הביאור בזה:

בקדשים הסדר הוא ש"הלילה הולך אחר היום" - היפך מסדר העבודה בבריאה "ויהי ערב ויהי בקר" - כי סדר העבודה בבריאה הוא מלמטה למעלה: ההתחלה היא בחושך ועל ידי העבודה העולם מזדכך עד שנעשה כלי לאור אלקי; אבל בקדשים הסדר של הגילוי אור - הוא מלמעלה למטה: ההתחלה היא באור, וגם הלילה שבא לאחר היום, הרי היא זה עבודת בירורים הבאה מצד הגילוי אור, הגילוי של "יום" נותן כח לרדת לחושך ולברר אותו³³.

בספירת העומר שעבודתה היא בירורים מלמטה למעלה, לזכך את העולם עד שיהיה כלי לגאולה העתידה, הסדר הוא "ברישא חשוכא והדר נהורא", זיכוך חושך העולם בדרך מלמטה למעלה; אלא שעם זאת הספירה היא המשך לקרבן; כלומר שבעבודת הספירה ישנו כח של קדשים, גילוי אור מלמעלה, שיהיה נמשך על ידי עבודת הספירה, בפנימיות בעולם, בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ שמיני תש"כ)

מההקדמה, מדוע אם כן²⁵, יהיה דין הספירה שונה מדין ההקדמה?

והביאור בזה: החידוש בגאולה העתידה לגבי יציאת מצרים ומתן תורה הוא, שביציאת מצרים ואפילו במתן תורה היה הגילוי מלמעלה לא על ידי עבודה (שכן אף שספרו תשעה וארבעים יום, לא היתה אפשרות במשך זמן קצר זה, לצאת בכח עבודתם בלבד ממ"ט שערי טומאה ולהזדכך כל כך שיהיו ראויים לקבל את התורה), ולכן לאחר ה"במשך היוכל", לאחר מתן תורה, נשאר העולם בחומריותו²⁶, עד שיהיה יכול להיות אחר כך חטא העגל - שורש של כל החטאים שלאחרי זה²⁷. משא"כ בגאולה העתידה, כיון שתבוא על ידי עבודת בני ישראל, שהחלה ביציאת מצרים, לזכך לא רק את עצמו כי אם גם את חלקו בעולם²⁸ - ומתוך כך יהיה העולם כלי לקבל את הגילוי שלמעלה בפנימיות, וכמ"ש²⁹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שגם הבשר הגשמי יראה את "כבוד הוי'". ואף שעבודת הנבראים אינה כלי לגילוי דלעתיד, מכל מקום, כאמור לעיל, יינתנו לאחר שלימות העבודה הגילויים מלמעלה גם באופן של אתערותא דלעילא מצד עצמה, ובפנימיות.

נמצא, שהגילויים של הגאולה העתידה יש בהם שני קצוות: (א) יתגלה אור שהוא נעלה לגמרי מהעולם, ואפילו בעבודה הנעלית ביותר אי אפשר להשיגו; (ב) בכל זאת יהיה הגילוי בתוך העולם, בפנימיות.

כיון שספירת העומר היא העבודה הראשונה בהתכוננות לגאולה העתידה, הרי "משכרה נדע מהותה"³⁰: מכך ששכר

(29) ישע"י מ, ה.

(30) תניא פל"ט.

(31) ברכות בתחלתה.

(32) שבת עז, ב.

(33) ולבד זאת, הנה עיקר ענין העבודה במקדש, היא ביום. ובלילה היא רק

בכדי לשלול הלאו דנותר, כמבואר לעיל פ' צו.

(25) נלמד מ"תמימות" (מנחות שם), אבל טעמא מאי?

(26) ראה ד"ה אדני שפתי תפתח שבס' (דר"ה). ד"ה וכל העם תש"ד, ובכ"מ.

(27) שלכן וביום פקדי (על איזה חטא שיהי') ופקדתי גו' (שמות לב, לד) וכמרו"ל אין לך כל פורענות כו' של עגל (סנה' קב, א).

(28) תניא פל"ז.

יום ראשון כ' ניסן

ומנוגדים אחד לשני, יהיו לגוף אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת לחברתה – מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות – שכן,

תורה ומצוות הן הרי רצונו של הקב"ה שלמעלה מעלה

מהמדות חסד וגבורה –

וכשרצון עליון זה, שהוא

מקור החסדים, נמשך

ומתגלה על ידי לימוד תורה

וקיום מצוות, מתאחדות

מדות אלו, ר"גבורה" נהפכת

ל"חסד". * (וגם על ידי זה

על ידי קיום תורה ומצוות,

יתמקדו גם כן התגבורות

בחסדים – התוקף של

ה"גבורות" יומתק ממילא,

בהתפלגות – על ידי

התכללות, המדות ויחודם,

– שהמדות למעלה יתאחדו

ויתכללו אחת בשניה, על

ידי גילוי רצון העליון

ברוך הוא, המתגלה

למעלה באתערותא דלתתא הוא

גילוי למטה בעסק התורה

והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש

באדרא רבא ובמשנת חסידים

מסכת א"א פ"ד תר"ג מצות

התורה נמשכות מחיזותא דא"א

וא רצון העליון מקור

ליקוטי אמרים – פרק מא

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן

יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור

נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם

שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין

להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור

הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות

מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה

ע"י עסק התורה והמצוה שהוא מלוכש בהן ויתכוין

להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל

לייחדן וכמ"ש לקמן פ"י יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו

פ"י לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

הגהה

(וגם על ידי זה יתמקדו גם כן

הגבורות בחסדים ממילא

בהתכללות המדות ויחודם על ידי

גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה

למעלה באתערותא דלתתא הוא

גילוי למטה בעסק התורה

והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש

באדרא רבא ובמשנת חסידים

מסכת א"א פ"ד תר"ג מצות

התורה נמשכות מחיזותא דא"א

וא רצון העליון מקור

החסדים):

ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון

למטה – מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה

מביא את ההתכללות וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות

ונהפכות ל"חסדים". וכמו שכתוב באדרא רבא וכמשנת חסידים

מסכת אריה אנפין פרק ד, שתרי"ג מצות התורה נמשכות

מ"תורתא" ד"אריה אנפין", שהוא רצון העליון, מקור

החסדים): – אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכן הוא כאמור, שעל

ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם. למדנו,

שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די שיכוון לדבק על

ידי כך את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון לדבק ולייחד

על ידי כך את מקור נפשות כל ישראל באור אין סוף ברוך הוא. אך,

יש הבדל בין שני סוגי הכוונה: רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את

נפשו בהקב"ה – באים מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה

(שכן, מתוך שיש לו אהבה להקב"ה – הוא רוצה להיות דבוק בו),

אך אמנם אמרו רבותינו וברונם לברכה: "לעולם אל יוציא

אדם עצמו מן הכלל", – ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה

שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו שלו בהקב"ה, אלא

– לכן יתבונן בעבודתו, ליחד ולדבקה בו יתב"ה, מקור נפשו

האלהית ומקור נפשות

כל ישראל, שהוא – מקור

נפשו האלקית ונפשות כל

ישראל, הוא רוח פיו

יתב"ה, הנקרא בשם

"שכינה", על שם ששוכנת

ומתלבשת תוך כל עלמין

– בתוך כל העולמות,

להחיותן ולקיימן, והיא –

ה"שכינה", היא המשפעת

בו – באדם הלומד תורה,

כח הדבור הזה שמדבר

בדברי תורה, או כח

המעשה הזה לעשות

מצוה זו. – שהוא עוסק בהן

כעת – הרי שעל ידי לימוד

התורה או קיום המצוה,

יתכוין לדבק ולייחד באור

אין סוף, את מקור כוח

הדיבור או כוח המעשה,

שהוא גם מקור נפשו

האלקית ונפשות כל ישראל.

וייחד זה, – של מקור

נפשות ישראל באור אין סוף

הוא על ידי המשכת אור

אין-סוף ברוך הוא למטה,

על ידי עסק התורה

והמצוה שהוא – אור אין סוף ברוך הוא, מלפ"ש ב"ה. – בתורה

ובמצוות: ויתבונן להמשיך אורו יתב"ה על מקור נפשו ונפשות

כל ישראל ליחדן, – לייחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל

באורו יתברך, וכמו שיתבאר לקמן פ"וש יחוד זה באריכות, ע"ן

שם. וזהו פ"וש "לשם יחוד קדשא בריה"ה הוא ושכינתיה בשם

כל ישראל". – שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום

מצוות, יהיה יחוד קודשא בריך הוא (הקב"ה), מקור התורה

והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", שכן, כאמור, שכינה היא

מקור כל נפשות ישראל. הגהה בהגדה שאנו עומדים ללמוד, מסביר

רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אין סוף ברוך הוא, שלימוד

התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור נפשות כל ישראל –

"יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – מביא הדבר גם ל"המתקת

הדינים", שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה

בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהם הפכים

– כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לבחון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדריגה נעלה ביותר של אהבה? **מָכַל מְקוֹם יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהַרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּכוּנָה זוֹ, כִּי אִף שְׂאִינָה בְּאֵמַת לְאִמְתּוֹ לְנִמְרֵי בָּלְבוּ שִׁיחְפִּץ בָּזֶה בְּכָל לֵבּוֹ,** – שכאמור, נדרשת לכך מדריגה נעלה ביותר של אהבה, **מָכַל מְקוֹם מַעֲט מוֹעֵד** – במדה מועטה לפחות,

וממילא – כוונה זו היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל ידי התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור אין סוף – "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – יש להזדקק כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית – ובעבודת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא, אומרים שעל כל

יום שני כ"א ניסן

חֲפִיץ לֵבּוֹ בָּזֶה בְּאֵמַת, מִפְּנֵי אֲהָבָה הַמְּבַעִית שֶׁבָּלָב כָּל יִשְׂרָאֵל – ואהבה טבעית זו מניעה אותו לעשות כל מה שהוא רצון העליון ברוך-הוא, ויחוד זה – של מקור נפשות כל ישראל באור אין סוף ברוך הוא, הוא – הרי, רצונו האמיתי, – של הקב"ה, והינו יחוד העליון שבאצילות, הנעשה באתערותא דלתתא, – על ידי

התעוררות מלמטה, על ידי יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המקבש בתורה ומצות שעוסקת בזה, והיו – הנפש האלקית ואור ה', לאחדים ממש, – מאוחדים כדבר אחד ממש, כמו שנתבאר לעיל, – שעל ידי כך נעשה היחוד ב"עולם האצילות", כי על ידי זה מתקשרים גם בן מקור התורה והמצות, שהוא הקדוש ברוך-הוא, עם מקור נפשו האלהית, הנקרא בשם "שכינה", – על ידי יחוד הנפש עם אור ה' שבתורה ומצות, מתהווה היחוד של מקור הנפש – "שכינה", עם מקור התורה והמצות – "קודשא בריך הוא", שהן – ביחס לאורות העליונים הכלליים: בְּחִינַת "מַמְלָא כָּל עֲלָמִין" וּבְחִינַת "סוּכָב כָּל עֲלָמִין", כִּמּוֹ שְׁנֵתִבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאַרְיֵכוֹת. – אך, כל האמור הוא ביחס לכך שעל יהודי לבחון לפעול יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה והמצות, ולמרות שאין הוא נמצא במדריגה עליונה זו של אהבת ה' היוצרת ומעוררת בנפש שאיפה ל"יחוד" כזה – בכל זאת, יש קצת מן האמת בכך בכל אחד מישראל, שהרי כל יהודי רוצה למלא את רצון הקב"ה. ואילו, הרצון בכל אחד מישראל ליחד את הנפש שלו באור ה' – הוא, כפי שיסוכם להלן, רצון אמיתי, שהוא כולו אמת לאמיתו, ובא מהאזהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה.

ליקוטי אמרים – פרק מא

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם בן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתי"ג מצות התורה נמשכות מחוורתא דא"א וא רצון העליון מקור החסדים):

יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה באמת לאמיתו לגמרי בלבד שיחפץ בזה בכל לבו מ"מ מעט מועד חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה המבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחדים ממש כמ"ל כי ע"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה שהן בחי' ממלא כל עלמין ובחי' סוכב כל עלמין כמ"ש במ"א באריכות.

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבד שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הזה צריך להיות בלבד אהבה רבה לה' לבדו לעשות נחת רוח לפניו לבד ולא לרוות נפשו הצמאה לה' אלא כברא דאשתדל בתר אביו ואמי' דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל בשם רעיא מהימנא]. מ"מ

ואף שלחיות בכוונה זו אמיתית בלבד, שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הנה, – של מקור כל נפשות ישראל באור אין סוף ברוך ה', הוא, צריך להיות בכוונה זו אהבה רבה לה' לבדו, – שכן, כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר מה מפני שזה טוב לו, (והיינו שסוף סוף הוא אוהב את עצמו – את מה שטוב לעצמו); על דרך זה גם באהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו על ידי קיום תורה ומצוות – הרי גם זה נובע ממנה שהוא רוצה את הטוב שלו, מה שטוב לנפש שלו. אך כדי לרצות שמקור נפשות כל ישראל יהיה דבוק בהקב"ה, והרי אין בכך משום ענין

שטוב לו עצמו, שמספיקה לשם כך אהבה להקב"ה שמורגש בה מה שטוב לעצמו – אלא, לשם כך, נדרשת אהבה כזו שהיא כל כולה רק להקב"ה בלבד – לעשות נחת רוח לפניו לבד, ולא לרוות צמאון, נפשו – הנפש שלו, הצמאה לה', אלא כברא דאשתדל בתר אביו ואמיה – כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' – שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו. [כמו שנתבאר לעיל – בפרק י', בשם רעיא מהימנא], – שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו

יום שלישי כ"ב ניסן

שהוא לימוד תורה ועוסק בעבודת התפילה, הרי זה גם כן מסירות נפש: הנשמה משתחררת מכל צרכי הגוף, ונתונה כל כולה באותיות התורה והתפילה, כך שגם דבר זה הוא ענין של מסירות נפש ממש, הבא מהאהבה המסותרת שבכל אחד מישראל. **אלא** - ההבדל

הוא, **ששם** - בשעה

שהנשמות נמצאות כבר

ב"גן עדן" ומתעסקות שם

באותיות התורה והתפילה,

הן מתענגים בהשתתפות

והתפללותם באור ה'. -

ואילו כאן למטה בעולם

הזה, כשיהודי נתון כולו

באותיות התורה והתפילה,

אין הוא מרגיש בתענוג

הגדול שיש לנשמה ב"גן

עדן", ברם, בעצם הענין שני

הזמנים שווים. וזהו שתקנו

- אנשי כנסת הגדולה, לומר

בתחלת ברכות השחר

קדם התפלה: "אלהי,

נשמה וכו' ואתה נפתחה

כו' ואתה עתיד לפלח

ממני כו'", כלומר - יהודי

אומר: מאחר שאתה -

הקב"ה נפתחה בי ואתה

עתיד לפלח ממני, לכן

מעתה אני מוכרח

ומחזירה לך ליחודה באהדותך, וכמו שכתוב: "אלהי, ה' נפשי

אשא" - שהנפש תתאחד עם הקב"ה; והינינו על ידי התקשרות

מחשבתנו במחשבתך - במחשבתו של הקב"ה, ודבורי ברכותך,

באותיות התורה והתפלה, - שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים

ומתקשרים מחשבתו ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, ובפירוש

באמירה לה' לנבתי, כמו "ברוך אתה", ובהאי נאנא. - וכדומה,

שפונים אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

אבל יחוד נפשו והתפללותה באור ה' - שהנפש שלו תהיה מיוחדת וכלולה לגמרי באור ה', להיות - הנפש ואור ה', לאחדים, בזה הפיץ כל אדם מישראל באמת לאמתו לגמרי בכל לב ובכל נפש - ובא, מאהבה הטבעית המסתרת בלב כל ישראל,

לדבקה בה', ולא לפרד

ולחיות נכרת ונבדל חס

ושלום מיוחדו ואהדותו

ותפלה בשם אפן, אפלו

במסירות נפש ממש. -

האהבה המסותרת שבלב

כל אחד מישראל להקב"ה,

מעוררת ויוצרת את הרצון

להתאחד עם הקב"ה ושלא

להיות בשום אופן נפרד

ונבדל מאחדות ה', גם אם זה

קשור במסירת נפש ממש,

ולמשל: כשכופים עליו

לעבוד חלילה עבודה זרה,

או אפילו רק להשתחוות

בצורה חיצונית בלבד

לעבודה זרה - ימסור את

נפשו שלא לעשות זאת, כדי

שלא להיות נכרת מאחדות

ה'. ועסק התורה ומצות

והתפלה הוא גם כן ענין -

של מסירת נפש ממש,

כמו בצאתה - של

הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, שבעים שנה, שאינה מתרחקת

- אז, בצרכי הגוף, אלא מחשבתה מיוחדת ומלפשת באותיות

התורה והתפלה, שהן דבר ה' ומחשבתו ותפלה, והיו - הנפש

ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה,

לאחדים ממש, שהיו כל עסק הנשמות כגן עדן, בראיתא -

כמו שכתוב, בגמרא ובזהר, - שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן"

הוא באותיות התורה והתפילה בלבד - כך הדבר גם כעת, בשעה

ליקוטי אמרים - פרק מא

אבל יחוד נפשו והתכללותה באור

ה' להיות לאחדים בזה הפיץ כל אדם מישראל באמת

לאמתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית

המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד

ולחיות נכרת ונבדל ח"ו מיוחדו ואהדותו ית' בשום אופן

אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה

הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף

במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף

אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה

והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש

שהיו כל עסק הנשמות כג"ע כדאיתא בגמרא ובזהר

אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה'

והיו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי

נשמה וכו' ואתה נפתחה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני

כו' כלומר מאחר שאתה נפתחה בי ואתה עתיד ליטלה

ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך ליחודה

באחדותך וכמ"ש אלך ה' נפשי אשא והיינו על ידי

התקשרות מחשבתנו במחשבתך ודיבורי בדיבורך

באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנבתי

כמו ברוך אתה וכה"ג

הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, שבעים שנה, שאינה מתרחקת

- אז, בצרכי הגוף, אלא מחשבתה מיוחדת ומלפשת באותיות

התורה והתפלה, שהן דבר ה' ומחשבתו ותפלה, והיו - הנפש

ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה,

לאחדים ממש, שהיו כל עסק הנשמות כגן עדן, בראיתא -

כמו שכתוב, בגמרא ובזהר, - שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן"

הוא באותיות התורה והתפילה בלבד - כך הדבר גם כעת, בשעה

יום רביעי כ"ג ניסן

להיות "מבית הכנסת לבית המדרש", שמיד אחרי התפילה, עליו ללמוד שיעור בתורה - יתחיל ללמוד גם שיעור זה מתוך ההכנה והכוונה למסור את נפשו

בכך להקב"ה, וכן באמצע

היום, קדם שיתחיל ללמוד,

צריכה - נדרשת, הקנה זו

לפחות, כגודע שעקר

ההקנה - והכוונה, לשמח

לעצב - באופן הכרחי, ואי

אפשר בלעדי זאת, הוא

והנה, בהקנה זו של מסירת נפשו לה', - שהוא מוכן, שתורתו ותפילתו תהיינה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו בשעה

שיהודי נפרד מגופו, יתחיל

- לומר, ברכות השחר,

"ברוך אתה כו" - ברכות

השחר הן ראשיתה של

עבודת התפילה, וכן

בהקנה זו יתחיל ללמוד

שיעור קבוע מיד אחר

התפלה. - שכן, הרי צריך

ליקוטי אמרים - פרק מא

והנה בהקנה זו של מסירת נפשו

לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה כו' וכן בהקנה

זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן

באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו

לפחות כגודע שעיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחל'

הלימוד בבינונים וכמו בגט וס"ת שצריכים לשמה

למקורה, על ידי לימוד תורה ועבודת התפילה, היא כמשל בן מלך המשתחרר מבית הכלא ושב אל אביו המלך – דבר המביא לשמחה גדולה ביותר. שכן, מבחינת הנפש האלקית, יהודי הוא בן מלך – "בנים אתם לה' אלקיכם" – ובהיותה בגוף ובנפש הבהמית, שביה הנפש האלקית בכלא; וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלל) אל אביו המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות כוונתו בשעת לימודו ותפילתו – לגרום בכך שמחה ונחת רוח להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון אמיתי להביא נחת רוח להקב"ה בלבד – כמו לרצות את היחוד של קודשא בריך הוא ושכינתו – על האדם להיות במדרגה גבוהה מאד של אהבת ה', מדרגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד, איפוא, שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם כשאנו

בדרגה של צדיקים? – מסביר רבנו הזקן: כשהנחת רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא ליחד את המקור של נפשות כל ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, כי אם די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, בְּזֶמֶן זו – לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי השבת הנפש שלו למקורה, הִיא אֲמִיתִית בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, לְגִמְרֵי, בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, – והיא באה מאהבה הטבעית שְׁהִיא יִרְשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ. – שלא כמו שהדבר הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי מקור כל נפשות ישראל להקב"ה, שרצון זה, כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמיתו, כי אם ב"קצת" אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת הנפש שלו למקורה – הוא אכן באמת לאמיתו. רק – אין להסתפק באהבה הטבעית, אלא שְׁצָרִיף לְקַבֵּעַ עֵתִים לְהִתְבּוֹנֵן בְּגִדְלַת ה', לְהַשִּׁיג דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׁכָלָיִים, – יראה ואהבה שכליות בגדלות ה', וְכָלִיָּהּ הֵא וְאוֹלֵי וְכוּ', – ועל ידי כל זאת אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, בְּזֶמֶן זו: – שלמרות ששוררת בקרבו אהבה מסותרת שבכוונה להביאו ללימוד תורה ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש – בכל זאת, עליו להשתדל להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.

בְּתַחֲלַת הַלְמוּד בְּיָנוּנִים, – שבתחילת הלימוד יכוון שלימודו יהיה "לשמה", וְכִמּוֹ בְּגִט וְסֶפֶר תּוֹרָה, שְׁצָרִיכִים – לכתוב אותם, לְשִׁמָּה – הרי זה, לְעֵכָב, – שבאם לא נכתבו בכוונה "לשמה" – הם לא כשרים, אך יחד עם זה – וְרִי' שְׁיֵאמֶר – הכותב, בְּתַחֲלַת

הַתִּיבָה "הֲרִינִי בִּתְבִיבָה" – לשם קְרִשֶׁת סֶפֶר תּוֹרָה, – בתחילת כתיבת ספר תורה, או – לומר בתחילת כתיבת גט, "לְשִׁמּוֹ" – של איש זה, וְלְשִׁמָּה" – של אשה זו וכו'. – כך גם די ל"בינוני" לכוון, בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה ונתינה האמורות לעיל. וְכִשְׁלֹמֶד שְׁעוֹת הַרְבֵּה רְצוּפוֹת – יֵשׁ לוֹ לְהִתְבּוֹנֵן בְּהִכָּנָה זוֹ הַנּוֹכַחַת לְעִיל בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה עַל כָּל פְּנִימִים, – כלומר, מדי שעה עליו לְהִתְבּוֹנֵן שׁוֹב בְּאִמּוֹר, כִּי בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה הִיא הַמְשָׁכָה אַחֲרֵת מְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְהַחֲיוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַמְשָׁכָה הַחַיּוֹת – שנמשכה מהעולמות העליונים, שְׁבִשְׁעָה שְׁלִפְנֵיהָ חוֹזֶרֶת לְמִקּוּרָה [בְּסוּד "רְצוּא וְשׁוֹב" שְׁבִסְפָר יִצְיָהוּ], – שהחיות האלקית המחיה את העולם, היא באופן של "רצוא ושוב", היא נמשכת בעולם והחזרת למקורה בעולמות העליונים, ומדי שעה בשעה שבה למקורה החיות של השעה הקודמת, והיא שבה, עִם כָּל הַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים מוֹכִיכִים שָׁל – הנבראים הַתַּחְתּוֹנִים, – שלמדו וקיימו באותה שעה; כִּי בְּכָל שָׁעָה שׁוֹלֵט צָרוּף אֶחָד מִי"ב צָרוּפֵי שֵׁם הַיְי"ה בְּרוּךְ־הָיָה בִּי"ב שְׁעוֹת הַיּוֹם, וְצָרוּפֵי שֵׁם אֲדֹנָי בְּלִילָה, בְּנוֹדָע. – שבשעות היום שולטים בעולם צירופי שם הוי"ה, ובלילה – צירופי שם אדני. ומכיוון שבכל שעה מאירה חיות אחרת – יש גם לחדש בכל שעה לפחות, את ההכנה והכוונה של "לשמה". להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף שלימוד התורה, קיום המצוות ועבודת התפילה נעשים אצלו מתוך מסירות נפש, בהשתחררו מכל עניני הגוף והיותו מסור ונתון כל כולו בעבודה זו – תהיה כוונתו במסירות נפש זו (לא לשם החזרת הנפש למקורה, אלא) לגרום נחת רוח להקב"ה. וְהֵנָּה, כִּל פִּנְתּוֹ בְּמִסִּירַת נֶפְשׁוֹ לַה' עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתַּפִּלָּה, לְהַעֲלוֹת נִיצוּץ אֱלֹהוֹת שְׁבִתּוּכָה – שבתוך הנפש, לְמִקּוּרָה – תֵּהָא רַק כִּרִי לְעֵשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו וְיִתְבָּרָה, – והנחת רוח היא: כְּמִשְׁלֵ שְׂמַחַת הַמֶּלֶךְ כְּבּוֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצִאָתוֹ מִן הַשְּׂבִיָּה וּבִית הָאֲסוּרִים, בְּזֶמֶן זו לְעִיל. – בפרק ל"א, שהשבת הנפש

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם – שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' – שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמי"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' – וישנם צירופים שלהם – שלא שייכים בכלל לענין השעות. – עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם ליי"ב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ז ש' השמות פ"ה ז' דיי"ב צירופים ראשונים דאד' הם בז"א ויי"ב צירופים

יום חמישי כ"ד ניסן

מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם, כִּי הוּא – מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ, מְשַׁכְּעָה רוּעִים – שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מִפְּרַנְס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחַיּוֹת וְאַלְקוֹת מִבְּחִינַת הוּא: אֲבָרָה – מִבְּחִינַת חֶסֶד וְאַהֲבָה שֶׁלּוֹ, וְכך הֵלָא, הַמְּשִׁיכִים חַיּוֹת וְאַלְהוֹת לְכָלִּלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֵן – הֵם, נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוּעִים", –

כְּמוֹ רוּעָה הַמְּפָרֵנֶס אֶת צֶאֱנוּ וּבְכָךְ מִכְנִיס בָּהֶם חַיּוֹת, כִּךְ מִפְּרַנְסִים שִׁבְעַת הַרוּעִים אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בַּחַיּוֹת וְאַלְקוֹת. חֲסִידִים מִסְפָּרִים, שֶׁרַבְּנֵנוּ הִזְקֵן הִתְעַכֵּב כָּאֵן שִׁבְעוֹת רַבִּים וְחָשַׁב אִם לִכְתּוֹב "חַיּוֹת אֲלֵקוֹת" (בְּלִי ו' הַחִיבּוּר) – שֶׁהַרוּעִים מִמְּשִׁיכִים חַיּוֹת שֶׁל אֲלֵקוֹתוֹ, אוֹ "חַיּוֹת וְאַלְקוֹת" (עִם ו' הַחִיבּוּר), שֶׁהַרוּעִים מִמְּשִׁיכִים חַיּוֹת וְאַלְקוֹת, וְהַחֲלִיט לִכְתּוֹב "חַיּוֹת וְאַלְקוֹת". "חַיּוֹת" – הֵינּוּ אֲהַבַת ה' וִירַאת ה', כִּי הֵן

מִכְנִסוֹת חַיּוֹת בַּקִּיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוּוֹת, וְ"אַלְקוֹת" – עֲנִין הַבִּיטוּל, לַחַיּוֹת בְּטֵל אֶל הַקֵּב"ה. וְ"שִׁבְעַת הַרוּעִים" הֵם הֵם מִמְּשִׁיכִים "חַיּוֹת וְאַלְקוֹת" לִנְשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּמִשָּׁה רַבְּנֵנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם הוּא לְכָלִּלוֹת כָּלֶם, – מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ כּוֹלֵל אֶת כָּל הַרוּעִים, וְנִקְרָא "רַעֲיָא מְהִימְנָא", דְּהֵינּוּ שְׁמִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלִּלוֹת יִשְׂרָאֵל לִידַע – שֶׁתִּהְיֶה לָּהֶם יָדִיעָה וְהִכָּרָה, אֵת ה', – כְּלוּמָר שֶׁהַאֲלֵקוֹת "תִּיקֵּלֵט" בִּיהוּדִי, שִׁירִגִּישׁ אֲלֵקוֹת, כָּל אֶחָד בְּכִי הַשְּׁנַת נִשְׁמָתוֹ, – עַד כְּמָה שֶׁשִּׁכְּלוּ מִבֵּין וּמִשִּׁיג אֲלֵקוֹת – "יִקְבְּעוּ" הַדְּבָרִים בִּקְרָב וִירִגִּישׁ אוֹתָם, וְיִשְׁרָשֶׁה לְמַעְלָה, – וְלִפִּי רוּם שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ לְמַעְלָה; מִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ בָּאָה מִשׁוֹרֵשׁ עֲלִיּוֹן יוֹתֵר – "נִקְבַּעַת" אֲצִלוֹ אֲלֵקוֹת בְּצוּרָה טוֹבָה יוֹתֵר, וְאִילוּ מִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ בָּאָה מִשׁוֹרֵשׁ נִמוּךְ יוֹתֵר – ה' קְבִיעָה" אֲצִלוֹ קִטְנָה יוֹתֵר, וְיִנְיָקָתָה – וְלִפִּי יִנְיָקָתָה נִשְׁמָתוֹ, מְשַׁרְשׁ נִשְׁמָת מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם, – אִם יִנְיָקָתוֹ מִשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָת מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ, גְּדוּלָּה אוֹ פְחוּתָה יוֹתֵר, הַמְּשַׁרְשֶׁת – נִשְׁמָת מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ, בְּדַעַת הַעֲלִיּוֹן שְׁבִי כְּפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, הַמִּיחְדוֹת בְּמַאצִּילֵן בְּרוּךְ־הוּא, – כְּמוֹ שְׁאֻמְרִים בִּיחֹס ל'נִבְרָא", שֶׁהַקֵּב"ה הוּא ה' בּוֹרָא" שֶׁבָּרָא אֶת ה'נִבְרָא", כִּךְ אוֹמְרִים בִּיחֹס ל'נִבְרָא" (עַל עֲנִין שִׁמְעוֹלִים הַאֲצִילוֹת) שֶׁהַקֵּב"ה הַאֲצִיל אוֹתוֹ, כְּלוּמָר, גִּילָה וְהַפְרִישׁ אוֹתוֹ, שֶׁכֵּן, "אֲצִילוֹת" פִּירוּשׁוֹ: הַאֲצִלָּה וְהַפְרָשָׁה מֵאוּרֵן אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׁהוּא – הַקֵּב"ה הַמַּאצִּיל, וְדַעַתוֹ אֶחָד וְהוּא – הַקֵּב"ה, הַמְּדַעַ כּו'. – הַיּוֹדֵעַ וְהַיּוֹדֵעַ – כְּפִי שֶׁנִּתְבָּרַר בְּפָרֶק ב', שְׁשׁוֹנָה הַדְּבָר בַּהַקֵּב"ה מֵאִשֶּׁר בְּבִנֵּי אָדָם: ה'מִדַּע', ה'יּוֹדֵעַ' וְה'יּוֹדֵעַ' בֵּבֵן אָדָם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְבָרִים נִפְרָדִים – "מִדַּע" – כּוֹחַ־הַהֲבָנָה הַמְבִּיא אוֹתוֹ לַהֲבִין אֶת הַדְּבָר; "יּוֹדֵעַ" – נִפְשׁ הָאָדָם הַמְבִּין וְיּוֹדֵעַ עַל יְדֵי

פָּרֶק מִב. בְּפָרֶק הַקּוֹדֵם, הַסְבִּיר רַבְּנֵנוּ הִזְקֵן, שֶׁלְעִבּוּדַת ה' יֵשׁ צוּרֶךְ גַּם בִּירָאָה; וְהוֹסִיף, שֶׁבִּיכּוּלֵת כָּל יְהוּדִי לַהֲגִיעַ לִירָאָה הַנִּדְרָשָׁת מִמֶּנּוּ בְּעִבּוּדַת ה', לִשְׁם קִיּוּמָן שֶׁל מִצְוֹת הַעֲשֵׂה וּמִצְוֹת הַלֹּא־תַעֲשֶׂה, וְזֹאת, עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹתוֹ שֶׁהַקֵּב"ה "עוֹמֵד" עָלָיו וּבּוֹחֵן כְּלִיּוֹת וְלֵב,

אִם עוֹבְדוֹ כְּרָאוּי. עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת זֶה, יִמְשִׁיךְ, אֶת עֵינֵי הִירָאָה לְכָל הַפְּחוּת, בְּמוֹחוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ, וּבִירָאָה זֶה יִתְאֲפֹר לוֹ לַלְמוּד תּוֹרָה וְלִקְיִים מִצְוֹת; יִרָאָה זֶה – אוֹמֵר רַבְּנֵנוּ הִזְקֵן – נִקְרָא בְּכָל "יִרָאָה תִּתְאֲדָה", וּמִשְׁמַשֵּׁת כַּהֲקִדְמָה לַתּוֹרָה וּלְמִצְוֹת, שְׁכִדִּי לַלְמוּד תּוֹרָה וְלִקְיִים מִצְוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁנִּקְרָא "עִבּוּדָה" – נַחוּצָה יִרָאָה זֶה.

וְהֵנָּה, בְּמָה שֶׁנִּתְבָּרַר לְעִיל בְּעֵינֵי יִרָאָה תִּתְאֲדָה, – שֶׁהִיא הִירָאָה הַנִּדְרָשָׁת לְקִיּוּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאִשֶּׁר כָּל יְהוּדִי יִכּוֹל לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ,

עַל יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹתוֹ אֵיךְ הַקֵּב"ה "עוֹמֵד" עָלָיו וְכו' – יוֹכֵן הַיִּטֵּב מָה שְׁכָּתוּב בְּנִמְרָא עַל פְּסוּק: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל מִעֲמֶךָ כִּי אִם לִירָאָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" – שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: "אֲמַנּוּ יִרָאָה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי הִיא?" – וְכִי יִרָאָה הִיא דְּבַר קִטּוֹן? שֶׁהִיא הַפְּסוּק אוֹמֵר שׁוֹאֵל בְּלִבּוֹ ("כִּי אִם") דּוֹרֵשׁ הַקֵּב"ה מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כִּאִילוּ הוּא דְּבַר קִטּוֹן וְקַל. וְהַגִּמְרָא עֲוֹנָה: אֵין, לְגַבִּי מִשָּׁה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי הִיא וְכו'. – הֵן – לְגַבִּי מִשָּׁה (רַבְּנֵנוּ) נַחֲשַׁבֵּת יִרָאָה זֶה לְדְבַר קִטּוֹן. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּפִשְׁטוֹת הֵיא: פְּסוּק זֶה הִרִי נִאֲמַר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ, וְלְגַבִּי מִשָּׁה – יִרָאָה הִיא דְּבַר קִטּוֹן. דְּלִכְאֲוֹרָה אֵינוּ מוֹכֵן הַתִּירוּן, – שֶׁל הַגִּמְרָא, שֶׁלְגַבִּי מִשָּׁה מִהוּוּה יִרָאָה דְּבַר קִטּוֹן, דְּהֵא "שֹׂאֵל מִעֲמֶךָ" בְּתִיב. – שֶׁהִיא כְּתוּב "שׁוֹאֵל מִעֲמֶךָ" – מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְלְגַבִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָלִל, אֵין ה' יִרָאָה" דְּבַר קִטּוֹן וְקַל כּוֹזָה. בְּמָה, אִיפּוֹא, מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא אֶת הַשְּׁאֵלָה בְּקַבְעָה שֶׁלְגַבִּי מִשָּׁה זֶה דְּבַר קִל? – בְּתִשּׁוּבָה יִסְבִּיר רַבְּנֵנוּ הִזְקֵן לַהֲלֵךְ, שֶׁבְּמֵלִים "לְגַבִּי מִשָּׁה" אֵין הַגִּמְרָא מִתְכוּוֹנֵת שֶׁלְגַבִּי מִשָּׁה בְּלִבּוֹ יִרָאָה הִיא דְּבַר קִל, אֵלָּא, לְגַבִּי ה' מִשָּׁה" שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל – מָה שֶׁמִּשָּׁה רַבְּנֵנוּ נוֹתֵן כּוֹחַ וְדַעַת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שִׁיכּוֹל לְקַשֵּׁר אֶת דַּעַתוֹ בְּאַלְקוֹת – וְלְגַבִּי בַּחֲנִינָה "מִשָּׁה" זֶה, שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִרָאָה הִיא אֲכַן דְּבַר קִטּוֹן; שֶׁכֵּן, כְּשִׁיחְדִּי מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוֹחַ זֶה שֶׁל מִשָּׁה הַנִּמְצָא בִּקְרָבּוֹ, כְּלוּמָר, כְּשֶׁהוּא מִקְשֵׁר אֶת ה'דַּעַת' שֶׁלּוֹ בְּאַלְקוֹת, מִהוּוּה אוֹ "יִרָאָה", דְּבַר קִטּוֹן, וְעַל יְדֵי כִךְ קֵל לַהֲגִיעַ ל'יִרָאָה". לִכֵּן אוֹמֵרֵת הַגִּמְרָא "לְגַבִּי מִשָּׁה", לְמִירוֹת שֶׁהַפְּסוּק אוֹמֵר "שׁוֹאֵל מִעֲמֶךָ" – מִמֶּךָ, כִּי כָאֵן מְדוּבָר אוֹדוֹת ה' מִשָּׁה" שִׁישְׁנוּ "עֲמֶךָ", בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּבִלְשׁוֹן הַתְּנִיָּא: אֵלָּא הַעֲנִין הוּא, כִּי כָל נִפְשׁ וְנִפְשׁ

שביהודי, **היא לפי הדעת**, - בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', **כמו שכתוב: "דע את אלהי אביך"** - ועל ידי כך, **ועבדו בלב שלם ונפש חפצה**, - כלומר: ה' עבדו בלב שלם ונפש חפצה" תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממשותף רבנו. ולעתיד - ורק לעתיד לבוא, הוא אומר¹⁰: "ולא ילמדו איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו'". - אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע על ידי כך לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשותף רבנו על ידי חכמי הדור (הניצוצות ממשותף רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית בעבודת ה'. **אך עקר הדעת** - המביאה לעבוד את ה' "בלב שלם ונפש חפצה", **אינה הירידה לבה, שידעו גדלות ה' מפי סופרים ומפי חכמים**, - ממה שלומדים את עניני גדלות ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממה שלומדים בספרים, **אלא העקר הוא להעמיק דעתו** - את ה"דעת" העצמית שלו, **בענינים של גדלות ה', ולתקוע מחשבתו בענינים של גדלות ה' בחזק ואמין הלב והמח, עד שתהא מחשבתו מקשרת בה' בקשר אמין וחזק, כמו שהיא המחשבה, מקשרת בדבר נשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו, - כלומר מחשבתו תהיה קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה בחפץ גשמי אותו הוא רואה בעיניו, שאז הוא קשור חזק באותו דבר ואינו יכול להינתק ממנו** - כך צריכה מחשבתו להיות קשורה באלקות, על ידי התעמקות בענין של גדלות ה'. **בנוסף שדעת הוא לשון "התקשרות"**, כמו - שכתוב¹¹: **"והאדם ידע וגו'".** - "ידע" (דעת), במובן של "התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא - אלא נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

כוח ההבנה; "ידוע" - הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, הקב"ה הוא המדע, הוא היודע והוא הידוע" הוא עצמו, הוא החכמה או הדעת, הוא עצמו, הוא מי שידע, והוא עצמו, הוא מה שהוא יודע. כך - ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו, ועל ידי שיהודי מקבל את ענין הדעת מנשמת משה רבנו - "מונח" אצלו אלקות, שיהיה באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות - איך הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' - קל לו לעורר בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל מקבל ממשותף רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל.

ליקוטי אמרים - פרק מב

מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם ולידע גדולת ה' ולעבדו בלב ונפש כי העבודה שבלב היא לפי הדעת כמ"ש דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ונפש חפצה ולעתיד הוא אומר ולא ילמדו איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' אך עיקר הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחזק ואמין הלב והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמין וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'

להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה שמקבלים ממשותף רבנו, והוא - בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם "ניצוצין" - ניצוצות - מנשמת משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך - שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור - הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו תביא אותם לעבוד את הקב"ה בלב שלם. וב לשון ה"תניא": **ועוד זאת יתר על כן**, - יותר מאשר למדנו - ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו: **בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבנו עליו השלום ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור "עיני העדה"**, - מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה: **"משה שפיר קאמרת"**, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכש ניצוץ מנשמתו של משה רבנו - ולא רק בנפש החכמים מתלבשים ניצוצות ממשותף רבנו, כי אם גם בגופם⁸. ולכן אומרים חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכש ניצוץ ממשותף רבנו. התלבשות זו של הניצוצות - מביאה את "חכמי הדור" ו"עיני העדה": **ללמד דעת את העם, ולידע גדלות ה', ולעבדו בלב ונפש**, - "דעת" זו וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את הקב"ה במלוא הלב והנשמה - **כי העבודה שבלב** - אהבת ה' ויראת ה'

7. שבת קא, ב ועור. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר כזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע ונפש, וע"ד ודוגמת שה' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ונבוזה יומתק דקרי ל' משה - גם מצד הגוף]". 9. דברי הימים-א כח, ט. 10. ירמ' לא, לג. 11. ראה לעיל בפרק ג.

יום שישי כ"ה ניסן

כאלה שנדרש מהם זמן פחות יותר; יש נפש זכה במבטעה, שמיד
שמתבוננת בגדלת ה' - יגיע אליה - מיד, היראה ופחד ה',
כמו שכתוב בשלחן ערוך ארץ חיים סימן א': "כשיתבונן
האדם שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא,

אשר "מלא כל הארץ
כבודו", עומד עליו ורואה
במעשיו - מיד יגיע אליו
היראה בו". - וכפי

שמסיים שם, שהתבוננות זו
תביא לו הכנעה ובושה
מהקב"ה. דבר זה אמור
להיות במי ששוכנת בו נפש
עדינה, ולכן הוא אומר:
"מיד יגיע אליו היראה" -
שבלי כל יגיעה, אלא מיד
יתעורר בו רגש היראה
מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף
להקדיש משך זמן
להתבוננות; ויש נפש
שפלה במבטעה ותולדתה,
מפקד הצבא מפקדנות
תחתונות ד' ספירות
רעשיות, - שהוא העולם
התחתון ביותר, וב"עולם
העשיה" עצמו, באה נפשו,
מהמדריגות התחתונות
ביותר שבעשר הספירות
שבו, ושלכן נפש זו בטבעה,
היא "נפש שפלה", שענין
אלקי אינו "מונח" בה, ולא
תוכל למצא במחשבתה

- את האלהות, כי אם בקשי ובחקירה¹³, - לנפש זו דרושה,
יגיעה רבה, כדי להתעמק במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל
לעורר בקרבה התגלות של הארה אלקית, ש"תונח" בה ענין אלקי,
עד כדי כך שתרגיש בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה.
ובפרט אם - בנוסף לנחיתותה של נפש זו בטבעה, הממלאה
בחמאת נעורים, - שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות
במחשבתה, מפני שהעונות מבדילים בו' [כמו שכתוב בספר
הסידים סימן לה]. - שהעונות המבדילים בין יהודי להקב"ה,
מפריעים לו להגיע בקלות ליראת ה'. ומכל מקום, בקשי ובחקירה,
שתתחזק מאד מחשבתו באמין ויגיעה רבה ועמק גדול,
להעמיק בגדלת ה' שעה גדולה - שעה ארוכה, - כפי שאמר
הרבי מוהרי"צ נ"ע באחת משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם:
שעה היום ושעה מחר וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק
באותו ענין יום יום, הרי אז - בודאי תגיע אליו על כל פנים
היראה תתאחזק הנוכח לעיל, - מורא מהקב"ה, שימנע אותו
מלעשות דבר נגד רצונו של הקב"ה. ועל דבריו אלה של רבנו הזקן,

ובח זה ומדה זו לקשר דעתו בה', - שיהיה באפשרותו של
יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין אותם,
אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי כוח זה
ומדריגה זו, יש בכל נפש מבית ישראל, ביניקתה - על ידי

שהיא מקבלת באופן של
יניקה, מנשמת משה רבנו
עליו השלום. - שעל ידי
כך מקבלת הנפש כוח זה
ומדה זו, שתוכל להרגיש
אלקות ולהיות קשורה
באלקות, רק מאחר
שנתלכשה הנפש בגוף,
צריכה ליגיעה רבה
ועצומה בפולה ומכפלה.
- כדי ש"תונח" בה אלקות
ושתהיה קשורה באלקות.
ואם כי אמנם הכוח לכך
מקבלת הנפש על ידי
יניקתה מנשמת משה רבנו
(שכן, בלעדי כוח זה, לא
היתה תועלת בשום יגיעה,
אף הגדולה ביותר, שהרי
כיצד יכול נברא להבין
ולהרגיש "בורא"? כיצד
יכולה נפש המלוכשת בגוף,
להרגיש אלקות ולהיות
קשורה באלקות?) אך, גם
כשישנם כוח זה ומדה זו,
נדרשת יגיעה עצומה,
כפולה ומכופלת: האחת -
היא יגיעת בשר, - יגיעה

המסירה את ההפרעות שמצד הגוף, לבמש את - לשבור את
גסות וחומריות הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש, -
שאר הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל
להאיר, כמו שנתבאר לעיל¹² בשם הוזהר ד"גנפא דלא סליק
ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", - גוף שלא חודר בו אור
הנשמה - מבטשין אותו, והינו על ידי תרהורי תשובה מעמק
הלב, כמו שנתבאר שם - שעל ידי הרהורי תשובה מעומק הלב,
מחלישים את חומריות וגסות הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא
דנשמתא" - אור ואש הנשמה. וזה סוג אחד של יגיעה, הנקרא
"יגיעת בשר", המביא להרחקת הפרעות הגוף. והשנית - היא
יגיעת הנפש, - כדי לגלות כוחות הנפש, שלא תכבד עליה
העבודה ליגע מחשבתה, להעמיק ולהתבונן בגדלת ה' שעה
גדולה רצופה. - שבדרך כלל קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה
בענין של אלקות; כי שיעור שעה זו - הנדרשת להתעמק בענין
אלקי, כדי לעורר על ידי כך בקרבו אהבת ה' או יראת ה', אינו
שון בכל נפש, - ישנם כאלה שנדרש מהם זמן רב יותר, וישנם

12. פרק כ"א בהתחלה. 13. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

שגם נפש שפלה כזו, וגם אם בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה – בכל זאת, בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' – תגיע בודאי גם "נפש שפלה" זו ל"ראיה תתאה" על כל פנים – מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שמכך גם מובן, שבודאי תגיע

וְהָיָה הִירָאָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶּרֶת הַנּוֹכְרֶת לְעֵיל. אלא, אם היראה היא טבעית ונמצאת תמיד בקרבו של כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להדקק לפעולות שונות של התעמקות ה'דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"? – אומר על כך רבנו הזקן

להלן, כי מכיוון שיראה שיראה זו מוסתרת בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל, שימנע מעשיית עבירה – לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות, כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים למעשה. ובלשון ה'תניא': רַק שְׂכָרִי שְׂתַבָּא – היראה האמורה, לִידֵי מַעֲשֵׂה בְּבִחִינֵי יִרְאָה חֲסֵא, – שירא לעשות חטא, לְהִיּוֹת "סוּר מִדַּע" בְּמַעֲשֵׂה דְּבִיּוּר וּמַחֲשָׁבָה – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, צָרִיף לְגִלּוּתָהּ אֶת הִירָאָה, מְמַצְפּוֹנִי בִּינַת חֵלֶב

שְׁלֻמְעֵלָה מִהוֹמָן, לְהִבְיָא לְבִחִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׂבִמָּה, לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשָּׁד זְמַן מַה מִּמַּשׁ, עַד שֶׁתִּצָּא פְּעֻלָּתָהּ מִחֶבֶת אֶל הַפֶּעַל מִמַּשׁ, – שְׂכוּחַ הַפּוֹעֵל שְׂבִאוּתָהּ יִרְאָה, שְׂחִיתָהּ מִקּוֹדֶם רַק "בְּכוּחַ", מוֹסְתֵרֶת בְּנֶפֶשׁ – תְּבוּאָה עֵתָה לִידֵי בִטּוּי וּלְפֻעֵל בְּנֶפֶשׁוֹ וּבְגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם; דְּהִינּוּ לְהִיּוֹת "סוּר מִדַּע וְעֵשֶׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דְּבִיּוּר וּמַעֲשֵׂה, מִפְּנֵי ה' הַצּוֹפֶה וּמִבִּטּוּי וּמִאֲזִין וּמִקְשִׁיב וּמִבִּין אֶל כָּל מַעֲשָׂהוּ, וּבִחוּן פְּלִיּוּתוֹ וְלִבּוֹ, – כְּלוּמַר: רַעִיוֹנוֹתָיו הַפְּנִימִיִּים. וּמִשּׁוּם כֵּךְ, יִמְנַע אֶת עַצְמוֹ מִלַּעֲשׂוֹת עֲבִירָה אִיזוֹ שְׂחִיָּה וְיִשְׁתַּדֵּל בְּעִשְׂיָתָהּ טוֹב. וּבְמִאֲמָר רַז"ל¹⁴: "הַסֵּתֶכֶל – בְּעִנֵּי הַשִּׁכְלָה, בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים כּו' – וְאִי אֵתָּה בֹא לִידֵי עֲבִירָה: עֵין – שֶׁל הַקֶּבֶ"ה כְּבִיכּוֹל, רוּאָה וְאֶזֶן שׁוֹמַעַת כּו'". – הַתְּבוּנוֹת אֵיךְ הַקֶּבֶ"ה רוּאָה וְשׁוֹמַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו – תִּימְנַע אוֹתוֹ מִלַּעֲבֹר עֲבִירָה;

גם – ועוד לפני זה – להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה עליהם¹⁴. וְכִמּוֹ שְׂאֲמָרוֹ רַז"ל¹⁵: "יִנְעֵתִי וּמִצָּאֵתִי – תִּצְאֵמִי". – יגיעה – עוזרת. ובהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה – כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה – כי אם, יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיעג בכך. וְכִדְבָרֵינוּ¹⁶: – וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה – מן

ההכרח שיעורו: "אם תבקשנה – את היראה, כְּכֶסֶף וְכַמְטָמוֹנִים תִּתְּפֹשֶׁנָּה – אוֹ תִּבְיִן יִרְאָתָהּ", פְּרוּשׁ בְּדֶרֶךְ שְׂמַחֲשֵׁשׁ אֶדָם מִטָּמוֹן וְאוֹצֵר הַטָּמוֹן בְּתַחֲתִיּוֹת הָאָרֶץ, שְׂחוּפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה – בְּחִיּוֹתוֹ בְּטוֹחַ, שְׂהוֹאֲרֵצַר טָמוֹן בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם – לֹא יִתְעַיֵּף וְיִמְשִׁיךְ בִּיגִיעָתוֹ עַד לְמִצִּיאַת הַטָּמוֹן, כִּדְ צָרִיף לְחַפֵּר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגִלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָתָהּ שְׂמִים, הַצָּפוֹן וּמִסְתֵּר בְּבִינַת חֵלֶב שֶׁל כָּל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל, – וּמִכִּיּוֹן שְׂהוֹאֲרֵצַר שֶׁל יִרְאָתָהּ שְׂמִים, נִמְצָא בּוֹדָאִי בְּתַעֲלוּמַת חֵלֶב הַיְּהוּדִי, ב'בִּינַת חֵלֶב" – אֵין לוֹ לֹאֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל, לְחַדּוֹל מִמֵּאֲמָצִים בְּלִתי נִלְאִים לְחַפּוֹר וּלְחַפֵּשׁ תַּהֲגֻלוֹת הָאוֹצֵר שֶׁל יִרְאָתָהּ שְׂמִים, שְׂחִיָּה – "בִּינַת חֵלֶב" שֶׁל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל, בְּחִינַת וּמִדְרָגָה שְׁלֻמְעֵלָה מִהוֹמָן, – הִרִי שֶׁלֹּא שִׁיךְ כָּלִל לּוֹמֵר שְׂבִשְׂעָה מִסּוּיִימַת אֵין בְּאַפְשָׁרוֹתוֹ לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, שְׂבִשְׂעָה מִסּוּיִימַת הָאוֹצֵר לֹא נִמְצָא – שֶׁכֵּן, הִיא הִרִי בְּחִינַת וּמִדְרָגָה שְׁלֻמְעֵלָה מִן הוֹמָן,

שבת קודש כ"ו ניסן

מְשָׁל, – כְּלוּמַר: בְּשַׁעֲה שְׂאוּמֵרִים שְׁלֻמְעֵלָה לֹא קִיִּים כָּלִל דְּמוּת וְצִיּוֹר שֶׁל "גּוֹף" – הַכּוּוֹנֶה הִיא, שְׁלֻמְעֵלָה לֹא קִיִּימִים הַהִגְבּוּלוֹת וְהַחֲסֻרוֹת הַנוֹבְעִים מִן הַגּוֹף; וּלְמִשְׁלָה: הָעֵין הַגִּשְׁמִיית מוֹגְבֶּלֶת לְרֹאוֹת דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים בְּלִבָּד, וְלֹא עֲצָמִים רוּחָנִיִּים; כּוּחַ הָרִאָה שֶׁל הָעֵין, מוֹגְבֶּל

וְגַם כִּי אֵין לוֹ – לְהַקְבִּי"ה כְּבִיכּוֹל, דְּמוּת הַגּוֹף – כִּיצַד, אִיפּוּא, שִׁיךְ הָעֵין שֶׁל "עֵין" וְ"אֶזֶן" לְמַעֲלָה, אֲבָרִים הַשִּׁיכִּים לְחוּשֵׁי וְצִיּוֹרֵי

הַגּוֹף? – אֵלָּא, הִרִי אֲדָרְבָּה – אֵכֵן, מִשּׁוּם כִּדְ חֵלֶב גָּלוּי וְדוּעַ לְפָנָיו, בִּיתֵר שְׂאֵת לְאֵין מִן מִרְאִית הָעֵין וְשִׁמְעַת הָאֶזֶן עַל הֶדֶךְ

ליקוטי אמרים – פרק מב

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביתר שאת לאין קץ מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"י בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – בפרטיות ובפני' יותר – מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"י): ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 15. מגילה י, ב. 16. משלי ב, ד"ה. 17. אבות ג, א.

אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה, באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים המוקבלים חיות ממנה – יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלובש מתפעל ממי שהוא מלובש בו), – אותו

דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות האלקית שבנבראים – יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל דומה למשל, שכן, החיות האלקית המחיה את העולם – אינה מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום שינוי. ובלשון ה'תניא': "רַק שְׁמִשְׁלָהּ זֶה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף, אֵינֶנּוּ אֵלָּא לְשִׁבְדָּה אֶת הָאֵלֹהִים, – לַחֲקֹל עַל הָאוֹזֵן וְעַל הָרַעֲיוֹן שֶׁל הָאָדָם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו, בעינים ולשמעו באזנים, אֵבֶל בְּאֵמַת אֵין הַמִּשְׁלָה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף, דֹּמָה לְמִשְׁלָה – שֶׁל אֱלֹהִים, כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֵפְלוֹ הַשְׁכָּלִית

וְהַאֲלֵהִיתָ, הִיא מִתְפַּעֶלֶת מִמְּאֻרְעֵי הַגּוֹף וְצִעֲרוֹ, מִחֲמַת הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַשְׁכָּלִית וְהַאֲלֵהִיתָ, מִשְׁלָהּ בְּנֶפֶשׁ הַחַיִּינִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף מִשְׁלָהּ, – הַנֶּפֶשׁ הַחַיִּינִית, הַמַּחֲיָה אֶת הַגּוֹף, מְלֻבֶּשֶׁת מִמֶּנּוּ וּמֵאוֹחֶדֶת עִם הַגּוֹף, וְבִהַ מְלֻבֶּשֶׁת הַנֶּפֶשׁ הַשְׁכָּלִית וְהַאֲלֵהִיתָ. אֵבֶל תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – כְּבִיכּוֹל, אֵינֶנּוּ מִתְפַּעֶלֶת חֵם וְשָׁלוֹם מִמְּאֻרְעֵי הָעוֹלָם וְשִׁנּוּיָיו, וְלֹא מִהָעוֹלָם עֲצֻמוֹ, – הַקֶּבֶ"ה אֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִמְּצִיאוֹת (מַהוּת וְעֲצֻמוֹת²¹) הָעוֹלָם, וְאֵין מְצִיאוֹת זֶה פּוֹעֵלֶת שִׁנוֹ ח"ו בַּהֲקֶבֶ"ה, שִׁבְלָם – כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהַאֲרִיעוּתִים שֶׁבָּהֶם, אֵינֶנּוּ פּוֹעֵלִים בּוֹ – בַּהֲקֶבֶ"ה, שׁוֹם שִׁנּוּי חֵם וְשָׁלוֹם. – לֹא בַּהֲקֶבֶ"ה וְלֹא בַּאֲחֻדוֹת, אֵלָּא, כִּשֶׁם שֶׁהִיא יְחִיד וּמִיּוֹחֵד לִפְנֵי שֶׁבְּרָא אֶת הָעוֹלָמוֹת, כֹּךְ הוּא יְחִיד וּמִיּוֹחֵד גַּם אַחֲרֵי שֶׁבְּרָא. וְהִנֵּה, בְּרִי לְהַשְׁבִּיל זֶה הֵיטֵב בְּשִׁבְלָנוּ, – כִּיצַד אֵין הָעוֹלָם פּוֹעֵל שִׁנּוּי בְּבוֹרָא, בְּכֶר הָאֲרִיכּוֹ חֲכָמֵי הָאֵמֶת – בְּעֵלֵי תוֹרַת הַקְּבִלָה, בְּסִפְרֵיהֶם, אֵדָּה כֹּל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים – הֵם מֵאֲמִינִים בְּהוּתֵם בְּנִים לַאֲבוֹת שֶׁהֵאֲמִינוּ בְּקֶבֶ"ה, בְּלִי שׁוֹם תְּקִידָתָהּ שִׁבְלָה אֲנוּשִׁי, וְאוֹמְרִים²²: "אֵתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", – וְאֵתָּה הוּא מִשְׁנַבְּרָא הָעוֹלָם, בְּלִי שׁוֹם שִׁנּוּי כָּלָל, כְּלוֹמֵר, יְהוּדִים מֵאֲמִינִים בְּאֵמוּנָה שְׁלִימָה, שֶׁאֵין הָעוֹלָם פּוֹעֵל שׁוֹם שִׁנּוּי בְּבוֹרָא, בְּנִזְכָּר לְעִיל פֶּרֶק כ:

בשטח חזק לאור וכדומה. באותה מדה ישנם הגבלות וחסרונות גם בחוש השמיעה של האוזן הגשמית. ואילו ב'ראיה' וב'שמיעה' למעלה – לא קיימים כלל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות – למעלה קיימת רק המעלה והשלימות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא – ישנו בודאי בבורא, רק הוא, – ה'ראיה' וה'שמיעה' למעלה, ומה שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא על דרך משל, כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח אבריו, כמו קר או

חם, – כהשפעתם של קור¹²⁰ וחסם על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם חש בהם, ואפילו חם שבצפרני רגליו, על דרך משל, אם נכוה באור, – כשארם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש – מרגיש האדם בכאב; וכן מהותם ועצמותם – של האברים עצמם חש האדם בהם. לפני כן למדנו

שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, וכל מה שמתפעל – ומשתנה, בהם יודע – האדם, ומרגיש במחו, – הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו, אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. וכעין ידיעה זו, על דרך משל, בדומה לידיעה זו למשל, יודע תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – אֵת כֹּל הַנֶּפֶעֶל בְּכָל הַנִּבְרָאִים, – שְׁבִעוּלָמוֹת, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לְחַיּוֹת – מִפְּנֵי שֶׁהֵם כָּלָם מִשְׁפָּעִים – מִקְבִּלִים הַשְּׁפַעְתָּם וְחַיּוּתָם, מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב¹⁹: "כִּי מִמֶּךָ – מִהַקֶּבֶ"ה, תִּבְלֵ", – הִרִי כִשֶׁם שֶׁהִמּוּחַ – הַמְקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשַׁכֵּת חַיּוֹת לְכָל הָאֲבָרִים – יוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ בְּכָל הַמִּתְרַחֵשׁ בָּאֲבָרִים, כֹּךְ, כְּבִיכּוֹל, יוֹדֵעַ הַקֶּבֶ"ה – בְּהוּתוֹ מְקוֹר חַיּוּתוֹ וְקוּמוֹם שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים – בְּכָל הַמִּתְרַחֵשׁ בְּכָל הַנִּבְרָאִים; וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר²⁰: "וְגַם כֹּל הַיְצוֹר לֹא נִבְרָא מִמֶּךָ", – מִפְּנֵי שֶׁכֹּל הַיְצוֹר הִרִי נוצר מִמֶּךָ, וְכְמוֹ שֶׁתּוֹבֵב הַרְמָבִים – עַל פִּי חֻקְהָ, [וְהַקְּבִימוֹ לְזֶה חֲכָמֵי הַקְּבִלָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב הַרְמָבִים – רַבִּי מֹשֶׁה קַרְדִּבְרִי, בְּפִרְדָּם] שְׁבִידִיעֵת עֲצֻמוֹ בְּכִיכּוֹל – יוֹדֵעַ – הַקֶּבֶ"ה, כֹּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מֵאֲמִתָּה הַמְּצִאוֹ וְכוּ'. – מִמִּיּוֹן שֶׁהִימְצִאוֹתָם שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים בָּאָה מֵאֲמִתָּה הַיְמִצָּאוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, לִכֵּן יוֹדֵעַ הַקֶּבֶ"ה, כְּבִיכּוֹל, אֵת כָּל הַנִּבְרָאִים, עַל יְדֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֵת עֲצֻמוֹ, אֵר, כִּשֶׁאֲנוּ

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1') זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה'ל' נפעל. פי' מתפעל – ראה ע"ב כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל. 19. דברי הימים-א כט, יד. 20. במוסף ראש השנה. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן]. 22. בתפילת שחרית.

יום ראשון כ ניסן, חמשה לעומר ה'תש"ג

יום ראשון

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צד"ק.
תניא: וכו' . . . "118" כמ"ש שם.

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב [חג שמח"]. וסיפר אז – הרח"א – שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתי', אָבער נעמען אליין מעג מען [בפסח אין לאחד לכבד את זולתו באכילה ושתיה, אך לקחת לבד מותר].

יום שני כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר ה'תש"ג

יום שני

בעת קריאת השירה - עומדים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: קד"ק.
תניא: והשנית . . . "ס" שומעת כו'.

אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ – אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאָהר האָב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאָפען שש"פ – מ'דארף לערנען א גאנצע נאַכט.

תרגום חפשי

בליובאוויטש היו נעורים בשביעי של פסח, וגם בשבועות והושענא רבה. כשהייתי בן תשע שנים, כבר לא שכבתי לישון בשביעי של פסח – יש ללמוד לילה שלם.

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחול'ל], שבעה לעומר ה'תש"ג

יום שלישי

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קו"ק.
תניא: וגם . . . "120" כנ"ל פ"ב.

ביום מהדרים: לקדש, אח"כ מתפללים תפלת המנחה, ואח"ז סעודת יו"ט.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה ["סעודת משיח"]. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח ["סעודת משיח" היא באחרון של פסח, כי באחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח].

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אדמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאָס איז [זוהי] סעודת משיח.

יום רביעי כג ניסן, אסרו־חג [בחול'ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

יום רביעי

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח"ק.
תניא: והנה כל . . . "סא" לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל.

פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאָל קענען געהן אין וועלט.

תרגום חפשי

ישנו הענין שאחרון של פסח הוא גילוי של משיח, ששייך לכל ישראל. פסח הוא הרי ה'מדלג' וליל שימורים, ובכלל ההנהגה היא של בן-חורין, ואחר מכן לעניני העולם – הרי זה הוא הגילוי של משיח, התוקף הניתן כדי לאפשר ההליכה בעולם.

יום חמישי כד ניסן, תשעה לעומר ה'תש"ג

יום

חמישי

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיא.
תניא: ועוד זאת . . . "סא" ידיו וכו'.

נוהגים שאין מברכים שהחיינו בימי ספ"ה"ע.

לא טוב האָבען מיר אלע. שעיר לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באַלד א נברא איז דאָ לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

תרגום חפשי

'לא טוב' יש לכולנו. השעיר לעזאזל ה' עבודה בבית המקדש. מכיון ש[ב]נברא ישנו 'לא טוב' – יש לשלחו לארץ גזרה.

יום ששי כה ניסן, עשרה לעומר ה'תש"ג

יום

שישי

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקוב מרגליות או ללטוש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפית לחם, – ומובן דוגמת כ"ז בעבודה – הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

שבת כו ניסן, יא לעומר ה'תש"ג

שבת

קודש

מברכים ר"ח אייר. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות.
הפטורה: הלא כבני כושיים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק מג. והנה . . . "124" לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאַנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראַפשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאַכט, און דאן קען מען ערשט אַנטאָן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאָס איז בגדים וועלכע מען האָט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאָס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאָס גיט מען מלמעלה, אָבער אַפּוואַשען דעם טפל וואָס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאַכען פאר א בשר קדש, דאָס איז נאָר בכח עצמו. און דאָס מאַנט חסידות, און אויף דעם

הָאֵט רבינו הגדול געהאָט מסירות נפש. ער האָט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אווען א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

תרגום חפשי

משיחת אאמו"ר: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטוף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבוש בגדי קודש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה, "בגדי קודש הם"; אלו בגדים שניתנו מן הקודש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש ניתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפוך את הבשר לבשר קודש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל־כך היתה לרבינו הגדול מסירות־נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפילה, כדי להיות קשורים לעצמות אין סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין סוף.

ב"ה, חוהמ"פ, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז ניסן והקודם לו, נהניתי במאד ממה שהתעסק לחלק מצה שמורה לחבריו מלפנים וגם עתה. ובודאי יכתוב בפרטיות יותר לאחר החג, ות"ח מראש.

וכן בטח יכתוב ע"ד הנעשה בזה ע"י שאר אנ"ש - הידוע לו. וגדול זכות התעסקות זאת להמשיך הטבת הבריות לאמו שתליט"א, נוסף על תוספת הברכה והצלחה בענייניו הוא ושל זוגתו תח"י למילוי משאלות לבבם לטובה בקרוב.

המחכה לבשו"ט.

מוסג"פ סקריפס ע"ס 40- שקל להוצאות הנ"ל. והנשאר להו"ל של הבטאון. מחנים חסרים עדיין הגליונות יח. כ. מד-מז. מהחבורות מחנים: ב. ג. יט.

ב"ה, כ"ה ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלום!

. . . בהנוגע לשתי האפשרויות שיש לה, אם לעבוד בתור מדריכה ב . . . ולבוא על ש"ק הביתה או לגמור קורס לגננת שאז תח"י גננת מוסמכת. הנה נראית לי האפשרויות השני, כי בזמננו זה ביחוד צריכים לנצל את הכשרונות שיש לאדם בשדה החינוך וכפי ההשקפה הרי יהי' זה ג"כ ענין של פרנסה בגשמיות . .

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מתי 'מועד' הופך ל'תס'?

יום ראשון כ' ניסן ה'תשס"ז

שילדים נוגעים בשור ואין הוא נוגח. אך מהעובדה שהרמב"ם הביא כאן רק את הדוגמא של "תינוקות ממשמשין בו", נראה שהוא מפרש, שזו האפשרות היחידה לפי שיטת רבי מאיר. ואם השור יראה שוורים ולא יגח אותם, עדיין אין זו הוכחה מספיקה כדי להחזירו לתמותו. זו גם הסיבה, שבדין 'מועד לשבתות' (ה"ח) השמיט הרמב"ם את לשון המשנה (ב"ק לו,א), שהזכירה חזרת שלוש שבתות, וכתב: "חזרתו משהיהו התינוקות ממשמשין בו ביום שהוא מועד לו", ותו לא.

(נחלת דוד בבא קמא כג,ב)

הלכות נזקי ממון פרק ו', הלכה ז': בהמה שהועדה חזרה בה מדבר שהועדה לו חזרה לתמותה... ומאימתי היא חזרתה – עד שיהיו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח.

נחלקו תנאים במשנה (ב"ק כג, ב):

רבי יהודה סובר, שהשור חוזר לתמותו כאשר במשך שלושה ימים יראה שוורים ולא יגח; רבי מאיר אומר: השור הופך לתם כאשר "יהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח".

והראשונים כתבו (תו"ה שיהו), שגם רבי מאיר מסכים לחזרת שלושה ימים. אלא שבא לחדש, שאפילו ביום אחד תיתכן חזרה, במקרה

עונש מרתיע

יום שני כ"א ניסן ה'תשס"ז

עונש במובן הרגיל, כי אם אמצעי הרתעה כנגד בעל השור, בבחינת "למען ישמעו וייראו". לכן נאסר בשר השור בהנאה, כדי להזהיר את בעליו שהוא עלול להפסיד את דמי שורו לחלוטין, במידה והשור ימית אדם. ויש שהטעימו, שאיסור ההנאה מבשר השור בא ללמדנו מוסר השכל: אם שור שהרג נאסר בהנאה, קל וחומר שאדם אשר באה באמצעותו תקלה לאחרים הינו "מתועב ואסור ליהנות ממנו" (ריקאנטי). כך גם נכיר בחומרת המעשים, וניזהר ככל האפשר שלא תצא תקלה מתחת ידינו (חינוך מצוה נב).

הלכות נזקי ממון פרק י' הלכה א', ופרק י"א הלכה ט': שור שהמית את האדם... הרי זה נסקל... ובשור אסור בהנאה.

מיסודות היהדות, ששכר ועונש מגיעים רק על דבר שנעשה מתוך בחירה. ולא מובן: מדוע נסקל השור, הרי אינו בעל בחירה? ומפני מה נאסר בשרו בהנאה?

ההסבר המקובל לכך, שהכוונה אינה להיפרע מהשור עצמו, אלא "ה' שם עונש על בעל השור, כי קשה בעיניו שתמית בהמה אדם שנברא בצלם אלוהים" (אבן עזרא משפטים כא).

לטעמו של הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ח"ג פ"ב), סקילת השור אינה

מי מהשותפים חייב לפני מסירת הדלי?

יום שלישי כ"ב ניסן ה'תשס"ז

פירש הרא"ש בדברי הר"ף;

אך ה'לחם משנה' סובר, שמלשון הרמב"ם משמע – הראשון לבד חייב. שאם לא כן, היה לו לכתוב "אף הראשון" (וכך הבין הטור בדעת הרמב"ם). ואת טעמו של הרמב"ם יש ללמוד מדיוק לשונו, שכתב: "הראשון חייב עד שימסור דליו לשני" – משמע מזה, שהכיסוי נמצא ביד הראשון, ולכן עליו מוטלת החובה לכסות, ואין לחייב את השני שאין הכיסוי בידו "עד שימסור דליו לשני".

הלכות נזקי ממון פרק י"ב, הלכה ז': בור של שני שותפיו. ועבר הראשון ולא כסהו, השני ולא כסהו – הראשון חייב. עד שימסור דליו לשני.

יש האומרים (רש"י ב"ק נא, ב ד"ה והאי) ששני השותפים חייבים, כל עוד השותף הראשון לא מסר את הדלי לשותף השני.

ומהי דעת הרמב"ם? – הדבר נתון במחלוקת המפרשים:

היום של שלמה' מבאר, שאף הרמב"ם מסכים לדעה זו. ומה שכתב "הראשון חייב", כוונתו – גם הראשון חייב. שלא נאמר כי בגין העובדה שהשני עבר אחרון, הוא החייב בכל (יש"ש פ"ק פ"ה, סי' כו. וכך

גניבה חינוכית

יום רביעי כ"ג ניסן ה'תשס"ז

גם כאשר עושה זאת כדי ללמדו לקח שימור על חפציו להבא. ויש שהוסיפו, כי מורה הלוקח חפץ מתלמידו על מנת לחנכו, אסור להחרים לצמיתות, ועליו להחזיר לאחר זמן. רק במקרים חריגים, רשאי המחנך להחרים חפצי התלמידים לטובתם, לפי ראיות עיניו (הובא באמרי יעקב ס"ז, ושי"ג). מלבד זאת, מן הראוי להתרחק גם מגניבה באופן המותר לגמרי, כדי שלא לטעום טעם גניבה, וכלשון הגמרא: "בתר גנבא גנוב, וטעמא טעים" (ברכות ה, ב). ואכן, לפי מנהג חב"ד אין הילדים 'חוטפים' את האפיקומן בליל הסדר (הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים).

הלכות גניבה פרק א', הלכה ב': ואסור לגנוב דרך שחוק. ואסור לגנוב על מנת להחזיר או לגנוב על מנת לשלם, כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

מלשון הרמב"ם "כדי שלא ירגיל עצמו בכך", נראה, כי איסור הגניבה במקרים המפורטים הינו תקנת חכמים.

ואולם, אדמו"ר הזקן מביא דעה האומרת שגם במקרים אלו עוברים על 'לא תעשה'. ומוסיף, שגם את דברי הרמב"ם יש לפרש בתור "טעמא דקרא". כלומר: גם הרמב"ם יסבור שמדובר באיסור מהתורה (ש"ע הלכות גדולה וגניבה סי"ג, ובקו"א ס"ב).

משום כך, כתבו כמה מאחרוני הפוסקים, שאסור לגנוב חפץ מהחבר,

יום חמישי כ"ד ניסן ה'תשס"ז

מתי משלם השומר תשלומי כפל?

בשבועתו הוא כופר בתשלום. לפיכך, מעתה עליו לשלם כפל. כל זה נאמר רק במידה שהפיקדון הינו דבר מגוי וידוע, ולכן יודע המפקיד לתבוע את פקדונו. ואולם, אם מסר לפקדון עדר שלם בלא לדעת את מגינו, או שהפקיד ארנק עם כסף בלא לדעת את הסכום המדויק – כאן אין בעל הפיקדון יכול להרגיש שנגנב משהו, ולכן לא יתבע אותו מהשומר.

כיון שכך, כאשר השומר גונב מהעדר או מהארנק בחשאי, הוא נחשב מיד כגנב, שהרי המפקיד לא יתבע ממנו. וככל גנב, הריהו מתחייב בכפל.

וזו הדוגמה שהרמב"ם מזכיר בהלכה זו.

[אור שמח הל' גניבה פ"ד, הל' י']

הל' גניבה פרק ד', הלכה י': שומר שגנב מרשותו, כגון: שגנב טלה מעדר שהופקד אצלו, וסלע מכיס שהופקד אצלו – אם יש עליו עדים, חייב בכפל. והשיג עליו הראב"ד: "זה אינו כלום".

וה'מגיד משנה' הסביר את כוונת הראב"ד: הרי לא מצאנו ששומר חייב בכפל אלא אם כן נשבע, כפי שהרמב"ם בעצמו כותב (בהלכה א'). ואילו כאן משמע שחייב בכפל אף אם לא נשבע? ונראה לומר בהסברת הדברים:

הנימוק לכך שאין לחייב את השומר בכפל לפני שנשבע – מפני שכל זמן שלא נשבע, אין הוא נחשב גנב, אלא שומר שחייב להחזיר את הפקדון. שהרי בעל הפקדון עצמו אינו מופסד, כי אומר לשומר: 'הישבע, או שלם!'.
רק לאחר שנשבע, נפטר השומר מלשלם, וכאן נוצרת הגניבה, שהרי

יום שישי כ"ה ניסן ה'תשס"ז

מהותה של "מצוות מידות"

במידה חסרה, מלבד הגניבה, יש כאן תכונה של ערמוניות – מצד אחד המדידה מבטאת עשיית צדק עם חברו, ויחד עם זאת, הפעולה היא פעולת גניבה!

זו היא הסיבה שבהחזקת מידה אסורה או משקל חסר ברשותו, הרי הוא עובר בלא תעשה, אף אם בסופו של דבר לא ישתמש בהם לרעה – כי מהותה ומטרתה של מצות מידות היא לבטל את תכונת הערמוניות של האדם כשלעצמה.

[2]קוסי שיחות כו עמ' 180

הלכות גניבה פרק ז', הלכה ג': כל מי שמששה בביתו או בחנותו מזה חסירה או משקל חסר – עובר בלא תעשה.

משמעות הדברים היא, שהאיסור של מידות ומשקלות חסרות אינו מתחיל בעת שמווד לחבירו מידה חסרה ועל ידי כך מפסיד מממונו – כי אם כבר בהשהייתם בביתו, עובר הוא ב'לא תעשה'. וזאת, מכיון שמהות האיסור אינה רק התוצאה – הפסד ממון חברו – אלא עצם הימצאותה של מידה חסירה ברשותו מהווה איסור חמור.

ביאור הדברים נעוץ בשוני שבין גניבה רגילה למדידה חסרה: בגניבה רגילה, הגנב רוצה רק לקחת ממון מחבירו; ואילו כאשר מודד

שבת קודש כ"ו ניסן ה'תשס"ז

אסור להגזים במספר התלמידים

והמוכר טעה בחשבון מעצמו, אין היהודי חייב לתקנו. ומכל מקום, גם באופנים אלו, קיים איסור של חילול ה'. ועל כן ההיתר מותנה בכך שהגוי לא יידע על הדבר בשום צורה. אף בדין הגונב מן הגנב, יש מקום לומר שהדבר אינו אמור ביחס לגנב גוי, ומותר לישראל לעשות דין לעצמו ולקחת מהגוי כערך מה שגנב ממנו.

אבל בגניבת ממון ישירות מגוי אין שום היתר, כאמור. לפיכך פסק בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סכ"ט) שאסור לשקר במספר התלמידים הלומדים במוסדות, כדי לקבל הקצבה גדולה יותר מממשלה של גויים, שכן יש בזה גניבה וגזילה ממשית.

הלכות גזילה ואבידה פרק א', הלכה ב': אפילו נכרי, אסור לגזול או לעשוק. ואם גזול או עשוק – יחזיר.

בשונה משיטת הרמב"ם, מבדיל אדמו"ר הזקן בין איסור גניבה וגזילה לאיסור עושק (הלכות גזילה וגניבה ס"ד, סכ"ג וקו"א ס"א):

היות שהתורה לא הגבילה את איסור גניבה ל"רעך" בלבד, אי לכך אין הפרש בין ישראל לגוי, וכל איסורי הנאה מממון גנוב נוהגים גם בשל נכרי. עם זאת, בדין 'עושק' אמרה התורה "לא תעשוק את רעך", כלומר שאיסור זה קיים רק ביחס לישראל.

לכן, במקרה שממון הגוי הגיע ליהודי ברצון הגוי, כגון שאינו רוצה לפרוע את חובו לגוי, נקרא הדבר 'עושק'. וכן הקונה חפץ מגוי,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ב"ו ניסן ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות נזקי ממונ פרק ו

א. איזה הוא מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים. אבל אם נגח ביום אחד, או נשף או רבץ או בעט או נגף אפלו מאה פעמים - אין זה מועד. העידו בו שלשה פתי עדים ביום אחד - הרי זה ספק אם הועד או לא הועד.

ב. אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין - שנאמר: "והועד בבעליו ולא ישמרונו", ואין העדה אלא בבית דין.

ג. שור של חרש שוטף וקטן ומי שהוא במדינת הים שנגחו, פטורין; אבל בית דין מעמידין להם אפיטרופין [אחראים], ומעידין בהן בפני האפיטרופין.

ד. הזיקו אחר שהועדו בפני אפיטרופין - אם עדין הוא תם, משלם חצי נזק מגופו. ואם הועד בו שלשה ימים, ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם מן היפה שבנכסי אפיטרופין; ולכשיגדלו היתומים, יעשו דין עם האפיטרופין וישלמו להן.

ה. שורים שמשחקין בהן ומלמדין אותן שיגחיו זה את זה, אינן מועדין לזה. ואפלו המיתו את האדם, אינן חייבין מיתה - שנאמר: "וכי יגח שור", לא שיגחיהו.

ו. שור שהועד ונמכר, או נתן במתנה - חזר לתמו, שהרשות שנשתנת משנה דינו; אבל אם השאילו או מסרו לשומר, הרי הוא בחזקתו. וכן שור שהועד בפני אפיטרופין, ונתפסק החרש, ונשתפה השוטה, והגדיל הקטן - אף על פי שבטל האפיטרופוס, הרי הן מועדין בחזקתן, שהרי ברשות בעליהן הן.

ז. בהמה שהועדה, וחזרה בה מדבר שהועדה לו - חזרה לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא לגח - אף על פי שהוא נוגף, הרי זה תם לגיחה. ומאימתי היא חזרתה? עד שיהיו התינוקות ממשמשין בו, ואינו נוגח. וכן בשאר הדברים שהועד להן - עד שימשמשו בו, ולא יהיה עושה אותן.

ח. שור שהוא מועד למינו, הרי זה אינו מועד לשאינו מינו; הועד לאדם, אינו מועד לבהמה; הועד לקטנים, אינו מועד לגדולים. לפיכך, אם הזיק את מין שהוא מועד לו, משלם נזק שלם; ואם הזיק לשאר המינין, משלם חצי נזק. היה מועד לשבתות, אינו מועד לימות החל. ואם הזיק בשבתות, משלם נזק שלם; ובימות החל, משלם חצי נזק. ומאימתי היא חזרתו? משהיו התינוקות ממשמשין בו ביום שהוא מועד לו, ולא יהיה מזיק נזק שהועד לו.

ט. נגח שור היום, וחמור למחר, וגמל ביום שלישי - נעשה מועד לכל. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה שור ולא נגחו, וביום השלישי ראה שור ונגחו, ובכריעי ראה

שור ולא נגחו, ובחמישי ראה שור ונגחו, ובששי ראה שור ולא נגחו - נעשה מועד לסרוגין [דילוגין] לשורים. וכן כל פיוצא בזה.

י. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה חמור ולא נגחו, ובשלישי ראה סוס ונגחו, ובכריעי ראה גמל ולא נגחו, ובחמישי ראה פרד ונגחו, ובששי ראה ערוד ולא נגחו - נעשה מועד לסרוגין לכל. ואם נגח ביום שהוא מועד לו אחד משלשת המינין שנגח בסרוגין, הרי זה מועד.

יא. נגח בחמשה עשר לחדש זה, ובששה עשר לחדש שני, ובשבעה עשר לחדש שלישי - אינו מועד עד שישלש בדלוג [ידלג פעם ג]. שמע קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, קול שופר ונגח - נעשה מועד לשופרות. וכן כל פיוצא בזה.

יב. נגח שלשה שורים בשלשה ימים זה אחר זה, ובכריעי נגח חמור, ובחמישי נגח גמל, או שנגח חמור וגמל בתחלה בשני ימים זה אחר זה, ואחר כך נגח שלשה שורים זה אחר זה - הרי זה ספק אם הוא מועד לשורים בלבד, או לשלשת המינין הוא מועד. וכן אם נגח בשלש שבתות זו אחר זו, ובאחד בשבת ובשני בשבת, או שנגח בחמישי בשבת ובכריעי בשבת, ובשני בשבת, ובשליש בשבת, ובאחד בשבת - הרי זה ספק אם הוא מועד לשבתות בלבד, או לשלשת הימים ששנים מהם חל.

יג. וכל אלו הספקות וכיוצא בהן, אין מחיבין בהן את המזיק אלא חצי נזק; ואם תפס הנזק נזק שלם, אין מוציאין מידו.

הלכות נזקי ממונ פרק ז

א. שור שקשרו בעליו במוסרה [חבל], ונעל בפניו פראי, ויצא והזיק - אם תם הוא, משלם חצי נזק. ואם היה מועד, פטור, שנאמר: "ולא ישמרונו בעליו" - הא אם שמרו, פטור; ושמור הוא זה. ואם הזיק בדבר שהוא מועד לו מתחלתו, כגון שאכל דברים הראויין לו, או שבר בגולו בדרך הלוכו - פטור מלשלם.

ב. היה מועד לקרן ימין, ואינו מועד לקרן שמאל, ויצא אחר ששמרו פראי, ונגח בין בקרן ימין בין בקרן שמאל - משלם חצי נזק.

ג. בהמה שחבלה באדם, בין בכונה בין שלא בכונה - אם תמה היא, משלם חצי נזק מגופה; ואם מועדת, משלם נזק שלם. ופטור מן השבת, ומן הבשלת, ומן הצער, ומן הרפוי - שארבעה דברים אלו, לא חובה תורה בהן אלא לאדם שחבל בחברו, אבל בהמתו שחבלה בחברו - הרי זה כמי שהזיקה ממונו, שאינו חייב אלא נזק בלבד. לפיכך, שורו שביש - פטור; ואם ביש הוא בעצמו - חייב, כמו שיתבאר. ושורו שחבל באביו או באמו, או שהדליק

יג. על המזיק לטרם בנבלה, עד שממציא [מביא] אותה לנזק. כיצד? כגון שנפל השור לבור ומת - מעלה הנבלה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמים לו פחת הנבלה, שנאמר: "כסף ישיב לבעליו, והמת יהיה לו", מלמד שהוא חייב להשיב הנבלה, והפחת שפחתה מן המי - לנזק; ואם היה תם - חצי הפחת, כמו שבארנו.

הלכות נזקי ממון פרק ח

א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, או של הקדש שנגח שור של ישראל - פטור, שנאמר: "שור רעהו". וכל הקדשים שחביב עליהן מעילה, הן שאין בהן דין נזקין, ופטולי המקדשין [קדשים שנפסלו] - יש בהן דין נזקין, בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותן [נהיה] חלין.

ב. שלמים שהזיקו, גובה מבשרן; ואינו גובה מן הבשר כנגד האמורין - שהאמורין של קדשים קלים מועלין בהן, כמו שבארנו בהלכות מעילה. וכן תודה שהזיקה, גובה מבשרה; ואינו גובה מן הלחם הבא עמה, שאין הלחם מפלל בשר.

ג. וכיצד גובה? שיאכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדשה, כנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה כנגד האמורין? שאם היה לו לגבות בחצי נזקו שנה דינר, והיה כל הבשר עם האמורין שנה שני דינרין, והבשר בלא אמורין שנה דינר וחצי - אינו גובה שני שלישי הבשר, אלא חצי הבשר בלבד.

ד. וכן שור ההפקר שהזיק - פטור, שנאמר: "שור רעהו", עד שיהיו הנכסים מיחדין לבעלים. כיצד? שור ההפקר שנגח, וקדם שיתפש אותו הנזק בדין עמד אחר וזכה בו - הרי זה פטור. ולא עוד, אלא שור המיוחד לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו או הפקירו - הרי זה פטור; עד שיהיו לו בעלים בשעת הזקו ובשעת עמידה בדין.

ה. שור של ישראל שנגח שור של נכרי, בין תם בין מועד - פטור; לפי שאין הגויים מחביבין את האדם על בהמתו שהזיקה, והרי אנו דניין להם כדניניהן. ושור של נכרי שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם; קנס הוא זה לגויים - לפי שאינן זכרין במצוות, אינן מסלקין הנזק; ואם לא תחביב אותן על נזקי בהמתן - אין משמרין אותן, ומפסדין ממון הבריות.

ו. שור תם שהזיק - אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין, אף על פי שהוא מכור, הרי הנזק גובה ממנו, וחזור הלוקח וגובה מן המזיק שמכר לו; שפינו שנגח, קול [פסוס] יש לו, ולא היה לו לקח עד שיגבה הנזק.

ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו, גובה מבשרו. נתנו במתנה - מה שעשה עשוי, ויגבה הנזק ממנו.

ח. הזיק ועמד בדין, ואחר כך מכרו - אינו מכור; הקדישו, אינו מקדש; נתנו במתנה, לא עשה כלום. קדמו

גדיש חבירו בשבת - חייב בנזקיו; ואלו היה הוא בעצמו העושה זה, היה פטור מלשלם, כמו שיתבאר.

ד. המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו פלכו - פטור. ואם נגח הוא שורו של בעל הבית - אם היה תם, משלם חצי נזק; ומועד - משלם נזק שלם, כדין הנוגח ברשות הרבים.

ה. נפל לבור שבחצר זו, והבאיש [הכעיר] את מימיו - אם הבאיש מיד בשעת נפילה, חייב בנזקי המים. ואם אחר זמן, פטור; שהרי נעשה השור תקלה כבור, והמים הרי הן ככלים, ולא מצאנו בור שחייב בה על הכלים, כמו שיתבאר. ואם הכניס ברשות, בעל השור פטור; ואם קבל עליו בעל הבית לשמר, הרי הוא חייב בנזק השור שנפל לבור.

ו. הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית, או שהזיק בו בעל הבית, או שחפר בחצר בורות שיחים ומערות - בעל השור חייב בנזקי חצר, ובעל חצר חייב בנזקי הבור, שהרי היה עליו לסתמו.

ז. הזיק בעל הבית את השור - אם הזיקו שלא לדעת, פטור; שהרי אומר לו: 'למה נכנסת שלא ברשות, עד ששגגתי בך'? ואם הזיקו לדעת - חייב נזק שלם; מפני שיש לו רשות להוציאו מרשותו, אבל להזיקו - אין לו רשות.

ח. שמים לנזקין. כיצד? הרי ששבר כלי של חבירו, בין הוא בין בהמתו - אין אומרין למזיק: 'קח אתה את הכלי השבור, ושלם לזה דמי כלי'; אלא אומדין כמה פחת הכלי מדמיו, ונותן לו כל הפחת אם היה המזיק מועד, או חצי הפחת אם היה תם, שנאמר: "והמת יהיה לו", לנזק. פחת הנבלה [שפחתה משעת הנוק], על הנזק; ושבת הנבלה, חולקין אותו המזיק והנזק.

ט. כיצד? שור שנה מאתים שנגחוהו ומת, והרי הנבלה שנה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה בדין פחתה והרי היא שנה שמונים - אין המזיק משלם אלא מאה; ואם היה תם, משלם לו חמשים מגופו.

י. השביחה הנבלה, והרי היא שנה בשעת עמידה בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו תשעים, אם היה מועד; ואם היה תם, משלם חמשה וארבעים מגופו; וזה הוא שנאמר: "וגם את המת יחצון", שבת הנבלה יחצון.

יא. שור שנה מאתים, שנגח שור שנה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת עמידה בדין השבים הנזק, והרי הוא שנה ארבע מאות, ולולא זה התכל [החבלה] שהפחיתו, היה שנה שמונה מאות, בין שפסמו בין ששבת מאליו - אינו נותן לו אלא בשעת הנזק. כחש מחמת המכה בשעת עמידה בדין, והרי הפחת שנה מאה - נותן לו בשעת עמידה בדין.

יב. השביח המזיק בשעת עמידה בדין - אם מחמת שפסמו שבת, אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שנה בשעה שהזיק; ואם מחמת עצמו השביח, משתלם חצי נזק ממנו בשעת עמידה בדין.

גובה מביצתה, מפני שהביצה אינה מגוף העוף אלא מבדלת ומפרשת ממנו.

ב. מעברת שנגחה, ונמצא לדה בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה לדה, או אחר שילדה נגחה - משלם חצי נזק מן הפרה, ואינו גובה מן הולד כלום, עד שיביא ראיה שבשעה שנגחה מעברת היתה; שהמוציא מחברו עליו הראיה.

ג. שור שנגח פרה מעברת, ונמצא עברה נופל בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפילה, או מחמת הנגיחה הפילה - משלם נזק הפרה, ואינו משלם נזק הולד; שהמוציא מחברו עליו הראיה.

ד. נגח פרה מעברת, והפילה - אין שמין פחת הפרה בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו, אלא שמין פמה היתה הפרה שזה כשהיתה מעברת ובריא, וכמה היא שזה עתה היא והנפל שלה, ומשלם הפחת, או חציו אם היה תם.

ה. היתה הפרה לאחד, והולד לאחד - הרי פחת השמן שפחת גוף הפרה, לבצל הפרה; ופחת הנפל, חולקין אותו בצל הפרה עם בצל הולד; והנפל, לבצל הולד.

ו. שור שהיה רודף אחר שור אחר, והזק, הנזק אומר 'שורף הזיק', וזה אומר 'איני יודע, שמא בסלע לקה' - המוציא מחברו עליו הראיה; ואף על פי שהנזק אומר 'איני יודע בודאי', וזה אומר 'איני יודע'. טען הנזק ואמר: 'יודאי אתה יודע ששורף הזיק' - הרי זה נשבע הסת [מדברנו] שאינו יודע, אם היה מועד; אבל אם היה תם - פטור אף משבועת הסת, שאפילו הודה מעצמו פטור, שחצי הנזק קנס הוא, ומודה בקנס פטור.

ז. היו שנים רודפין אחר אחד, והרי העדים שאחד מהן הזיק, ואין העדים יודעים איזה הוא משניהם - זה אומר 'שורף הזיק', וזה אומר 'שורף הזיק' - שניהם פטורין. ואם היו שניהם של איש אחד, חיב לשלם מגוף הפחות [הזול] שבשניהם; ואם היו מועדין, משלם נזק שלם מנכסיו.

ח. במה דברים אמורים? בששני השורים עומדין. אבל אם מת אחד מהן או אבד, והיה אחד מהן תם - אף על פי שהן של איש אחד, פטור; שהרי אומר לו: 'הבא ראיה שזה העומד הוא שהזיק, ואשלם לך'.

ט. היו שני השורים הרודפין אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר 'גדול הזיק', והמזיק אומר 'קטן הזיק', היה אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר 'מועד הזיק', והמזיק אומר 'תם הזיק' - המוציא מחברו עליו הראיה.

י. לא היתה שם ראיה ברורה שזה הזיק, אלא עדים מעידים שאחד משני אלו הזיק - משלם המזיק כמו שאמר. ואם טען הנזק 'שאתה יודע בודאי, שזה הזיק בפניך' - הרי המזיק נשבע שבועת התורה, ומשלם כמו שהודה; שהרי הודה במקצת.

בצלי חובות של מזיק ותפשוהו - בין שחב עד שלא הזיק, בין שלא חב עד שהזיק - לא זכו, אלא הנזק גובה ממנו; שאפילו היה של בצלי חובות מתחלה והזיק, הרי זה גובה מגופו.

ט. מועד שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה עשוי; קדמו בצלי חובות והנהיגוהו [לקחוהו], בין חב להם עד שלא הזיק, בין שהזיק עד שלא חב - זכו בו; לפי שאין משתלם הנזק אלא מן היפה שבנכסי המזיק, והרי כל נכסיו משעבדין לנזק זה.

י. כשבית דין נזקקין לגבות הנזק מנכסי המזיק, גובין מן המטלטלין תחלה. אם לא היו לו מטלטלין כלל, או שלא היו המטלטלין כנגד כל הנזק - גובין השאר מן הקרקע, מן היפה שבנכסי המזיק. וכל זמן שימצאו מטלטלין, אפילו סבין [קריפות תבואה] - אין נזקקין לקרקע.

יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים, אלא לקרקע; וגובין לנזק מן הזבורית, מפני שהנזק נעשה כבעל חוב, והמטלטלין אין משתעבדין לבעל חוב. ואם תפש הנזק המטלטלין בחיי המזיק, גובין לו מהן אחר מותו.

יב. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין, ופשטה תקנה זו בכל בתי דינין; לפיכך, מגבין לנזקין מן המטלטלין של יתומים. ואם לא הניח מטלטלין, גובין להן מן הזבורית - שכל הבא לפרע מנכסי יתומים, לא יגבה אלא מן הזבורית, כמו שיתבאר.

יג. אין הנזקין משתלמין, ואין חייבין בכפר [כששור הרג אדם], ואין בהקמה נהרגת - אלא בראיה ברורה, ובעדים הפשרים להעיד; שלא תאמר: 'הואיל ואין מצויין בארות הסוסים וברפת הבקר וגדרות הצאן, אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן, אם העידו שבקמה זו היא שהזיקה את זו - שומעין להן; או אם העידו הקטנים או נשים שאדם זה חבל את זה, או העידו בשאר נזקין - סומכין עליהן'. אין הדבר כן; אלא לעולם אין מחייבין ממון על פי עדים, עד שיהיו העדים הפשרים להעיד שאר עדות, ויעידו בבית דין, ויחייבו בית דין המזיק לשלם.

יד. שור שהיה רועה על גב הנהר, ונמצא שור הרוג בצדו - אף על פי שזה מנגח וזה מועד לגח, זה מנשף וזה מועד לשף - אין אומרים 'בידוע שזה נשכו, וזה נגחו'; אפילו גמל האוהר [נוסח ובעט] בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג בצדו - אין אומרים 'בידוע שזה הרגו'; עד שיראוהו עדים פשרים.

יום שני

הלכות נזקי ממון פרק ט

א. בהמה מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה ומולדה, מפני שהוא מגופה; אבל תרנגולת שהזיקה - אינו

שֶׁהָתָם פֶּטוּר מִן הַכֹּפֶר, וְהַמוּעֵד חַיֵּב בְּכֹפֶר; וּבִלְבָד שִׁיְהִיָּה מוּעֵד לַהֲרָג.

ג. וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁהֲרֹגוּ אָדָם - נִסְקָלִין, הֵיאָף יִמָּצֵא מוּעֵד לַהֲרָג, עַד שִׁישְׁלָמוּ בְּעָלָיו אֶת הַכֹּפֶר? כְּגוֹן שֶׁהֲרֹג שְׁלֹשָׁה גֹזִיִּים, וְאַחֵר כֶּף הָרֹג יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמוּעֵד לְגֹזִיִּים הָרִי הוּא מוּעֵד לְיִשְׂרָאֵל; אוֹ שֶׁהֲרֹג שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל טְרֵפָה, וְאַחֵר כֶּף הָרֹג שָׁלֵם; אוֹ שֶׁהֲרֹג וּבְרַח וְהָרֹג וּבְרַח וְהָרֹג וּבְרַח, וּבְרַכִּיעֵי נִפְשָׁשׁ - שְׂאִין הַבְּעָלִים חַיִּבִּין בְּכֹפֶר עַד שִׁיִּסְקַל הַשּׁוֹר. וְכֵן אִם סִכָּן [נִפְשָׁשׁ שֶׁל] שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּאֶחָד [וְנִטּוּ לְמוֹת, וְאַחֵר זֶמֶן וּמָתוּ], אוֹ הָרֹג שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת - הָרִי זֶה מוּעֵד לַהֲרִיגָה, וּבְעָלָיו מִשְׁלָמִין אֶת הַכֹּפֶר. וְכֵן אִם הַכִּירוֹ [זִיחָו] הַעֲדִים אֶת בְּעַל הַשּׁוֹר, וְלֹא הַכִּירוֹ אֶת הַשּׁוֹר בְּפֶעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, וּבְרַכִּיעֵית רְאוּ שׁוֹרוֹ שֶׁהֲרֹג, וְאִינָן יוֹדְעִין אִם זֶה הוּא הַשּׁוֹר שֶׁהֲרֹג בְּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים הִרְאשׁוֹנוֹת אוֹ אַחֵר הָיָה - הוֹאִיל וְהוּעֵדוּ הַבְּעָלִים שִׁישׁ לָהֶם בְּכָקָרָם שׁוֹר שֶׁהֲרֹג שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, הָיָה לָהֶם לְשַׁמֵּר אֶת כָּל בְּהֵמָתָם, וּמֵאַחֵר שְׁלֹא שָׁמְרוּ - מִשְׁלָמִין אֶת הַכֹּפֶר.

ד. זֶה שֶׁפָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֶת" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁהוּא חַיֵּב מִיתָה בְּיַד שְׂמִים; וְאִם נָתַן כֹּפֶר הַנִּהְרָג, נִתְּכָפֶר לוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַכֹּפֶר כְּפָרָה [כַּחֲסֻאֵת] הוּא, מִמִּשְׁכָּנִין אֶת מִי שֶׁנִּתְּחַיֵּב בְּכֹפֶר בְּעַל כְּרָחוּ.

ה. וְשׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַפִּין שֶׁהֲרֹג - כָּל אֶחָד מֵהֶן מְשַׁלֵּם כֹּפֶר שָׁלֵם, שֶׁהָרִי כָל אֶחָד מֵהֶן צָרִיף כְּפָרָה גְּמוּרָה.

ו. אִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֲלֵא בְּפָנֵי בְּעָלָיו, אִם הָיָה לוֹ בְּעָלִים. אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ בְּעָלִים - כְּגוֹן שׁוֹר הַמְּדַבֵּר, וְשׁוֹר הַהֶקְדֵּשׁ, וְשׁוֹר גֵּר שָׁמַת וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁין - אִם הַמִּית, הָרִי זֶה נִסְקָל; וְגוֹמְרִין דִּינוֹ אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בְּעָלִים. וְכֵן שׁוֹר הָאֵשָׁה, וְשׁוֹר הַתּוֹמִים, וְשׁוֹר הָאֶפִּיטְרוֹפִין שֶׁהַמִּיתוֹ - נִסְקָלִין. וְאִין הָאֶפִּיטְרוֹפִין מִשְׁלָמִין אֶת הַכֹּפֶר; שֶׁהַכֹּפֶר כְּפָרָה הוּא, וְהַקְטָנִים אוֹ הַחֲרָשִׁים וְהַשּׁוֹטִים אִינָן בְּנֵי חַיִּיב, כִּדִּי שִׁיְהִי צָרִיכִין כְּפָרָה.

ז. שׁוֹר שֶׁהוּא טְרֵפָה שֶׁהֲרֹג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אוֹ שֶׁהָיָה הַשּׁוֹר שֶׁל אָדָם טְרֵפָה - אִינוֹ נִסְקָל, שְׁנֵאֲמַר: "וְגַם בְּעָלָיו יוֹמֶת" - כְּמִיתַת הַבְּעָלִים, כֶּף מִיתַת הַשּׁוֹר; וְכִינָן שֶׁבְּעָלָיו כְּמַת הֵן חֲשׁוּבִין, וְאִין צָרִיכִין מִיתָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר.

ח. הַמְשַׁסָּה כָּלְבוֹ בַּחֲבָרוֹ, וְהִרְגוּ - אִין הַכָּלֵב נִסְקָל; וְכֵן אִם גֵּרָה בּוֹ בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, וְהִרְגוּהוּ. אֲבָל אִם שָׁסָה בּוֹ נֶחֱשׁ, וְאֶפְלוּ הַשִּׁיכּוֹ בּוֹ, וְהִרְגוּ - הַנֶּחֱשׁ נִסְקָל; שֶׁשֶּׁם הַנֶּחֱשׁ שֶׁהַמִּית, מַעֲצָמוֹ הוּא מְקִיאָו; לְפִיכָף, זֶה הָאָדָם שֶׁהִשִּׁיף בּוֹ הַנֶּחֱשׁ, פֶּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין.

ט. אִין הַבְּהֵמָה נִסְקָלָת אִם הַמִּיתָהּ, עַד שֶׁתִּתְּכַפֵּן לַהֲזִיק לְמִי שֶׁהִיא חִיָּבָת עָלָיו סְקִילָה. אֲבָל שׁוֹר שֶׁהָיָה מִתְּכַפֵּן לַהֲרָג אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרֹג אֶת הָאָדָם, נִתְּכַפֵּן לְנִכְרִי וְהָרֹג אֶת כֶּן יִשְׂרָאֵל, נִתְּכַפֵּן לְנִפְלִים וְהָרֹג כֶּן קִלְמָה - פֶּטוּר מִן הַמִּיתָה. וְאִם הָיָה מוּעֵד - הַבְּעָלִים חַיִּבִּין בְּכֹפֶר, אוֹ בְּקִנְסָה אִם הַמִּית עֶבֶד, אִף עַל פִּי שֶׁהֲרֹג בְּלֹא כֹנֶנָה, הוֹאִיל וְהוּא מוּעֵד לָזֶה.

יא. הָיָה הַנִּזְקִין שְׁנַיִם, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְהַמִּזְקִין שְׁנַיִם, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, הַנִּזְק אֹמֵר: 'גָּדוֹל הָיִיק אֶת הַגָּדוֹל, וְקָטָן אֶת הַקָּטָן', וְהַמִּזְק אֹמֵר: 'לֹא כִי, אֲלֵא קָטָן הָיִיק אֶת הַגָּדוֹל, וְגָדוֹל אֶת הַקָּטָן'; אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעֵד, הַנִּזְק אֹמֵר: 'מוּעֵד הָיִיק אֶת הַגָּדוֹל, וְתָם הָיִיק אֶת הַקָּטָן', וְהַמִּזְק אֹמֵר: 'תָּם הָיִיק אֶת הַגָּדוֹל, וּמוּעֵד אֶת הַקָּטָן' - הַמִּזְק מַחְבֵּרוֹ עָלָיו הָרָאָה. לֹא הָיָה שָׁם רָאָה בְּרוּרָה - הַמִּזְק פֶּטוּר. לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְטוּעֵן אֶת חֲבָרוֹ חֲטִים, וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעֲוִירִים - שֶׁהוּא נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְנִפְטָר אִף מִדְּמֵי שַׁעֲוִירִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת טוּעֵן וְנוֹטֵעֵן. וְאִם תִּפְשֵׁ הַנִּזְק - הָרִי זֶה מִשְׁתַּלֵּם לְקָטָן מִן הַגָּדוֹל וְלִגְדוֹל מִן הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה הַמִּזְק; אֲבָל אִם לֹא תִפְשֵׁ, אִין מוֹצִיאִין מִן הַמִּזְק כָּלוּם.

יב. שׁוֹר שֶׁנִּגְחַ שׁוֹר, וְחִזּוֹר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחֵר - הָרִי הַנִּזְק הִרְאשׁוֹן וְהַבְּעָלִים, כְּשֶׁתִּפְּסִין בּוֹ. כִּיצַד? שׁוֹר שֶׁהוּא מֵאֲתָמִים שֶׁנִּגְחַ שׁוֹר שֶׁהוּא מֵאֲתָמִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה [שווה] כָּלוּם - הַנִּזְק נוֹטֵל מֵאָה, וְכַעַל הַשּׁוֹר מֵאָה. חִזּוֹר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחֵר שֶׁהוּא מֵאֲתָמִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה כָּלוּם - הַנִּזְק נוֹטֵל מֵאָה, וְהַנִּזְק שֶׁלִּפְנֵי חֲמִשִּׁים חִזּוֹר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחֵר שֶׁהוּא מֵאֲתָמִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה כָּלוּם - הַנִּזְק נוֹטֵל מֵאָה, וְהַנִּזְק שֶׁלִּפְנֵי חֲמִשִּׁים, וְהַנִּזְק הִרְאשׁוֹן עִם הַבְּעָלִים נוֹטֵלִין חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים. וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין וְהוֹלְכִין.

יג. נִזְק שֶׁתִּפְשֵׁ הַבְּהֵמָה שֶׁהָיָה לְגִבּוֹת חֲצִי נִזְקוֹ מִגּוּפָהּ, נִעֲשֶׂה עָלָיָה שׁוֹמֵר שֶׁכֶּר לְנוֹקִיָּה; וְאִם יִצָּאֵת וְהָיָה לְנִזְק הִרְאשׁוֹן חַיֵּב בְּנוֹקִיָּה, וְהַבְּעָלִים פֶּטוּרִין. כִּיצַד? שׁוֹר שֶׁהוּא מֵאֲתָמִים שֶׁנִּגְחַ וְהַפְסִיד מֵאֲתָמִים, וְתִפְשׁוֹ הַנִּזְק לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ מֵאָה, וְחִזּוֹר וְנִגְחַ וְהַפְסִיד בְּמֵאָה וְאַרְבָּעִים - הָרִי זֶה הַנִּזְק הַנִּזְק הִרְאשׁוֹן שֶׁתִּפְשׁוֹ מִשְׁתַּלֵּם מוֹתֵר נִזְקוֹ וְהוּא שְׁלֹשִׁים, וְהַבְּעָלִים מֵאָה. וְכֵן כָּל כִּיצַד בְּזֶה.

יד. שְׁנֵי שׁוֹרִים תָּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה, מִשְׁלָמִין בְּמוֹתֵר חֲצִי נִזְק. שְׁנֵינָהּ מוּעֲדִין, אוֹ מוּעֵד וְאָדָם שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מִשְׁלָמִין בְּמוֹתֵר נִזְק שָׁלֵם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעֵד - מוּעֵד בְּתָם, מִשְׁלָם בְּמוֹתֵר נִזְק שָׁלֵם; וְתָם בְּמוּעֵד, מִשְׁלָם בְּמוֹתֵר חֲצִי נִזְק. כִּיצַד? שׁוֹר תָּם שֶׁהַפְסִיד [הַזִּיק] בְּשׁוֹר תָּם אַחֵר שֶׁהוּא מִנָּה, וְחִזּוֹר זֶה הַנִּזְק וְהַפְסִיד בְּרִאשׁוֹן שֶׁהוּא אֲרָבָעִים - הָרִי בְּעַל הִרְאשׁוֹן מִשְׁלָם לְכַעַל הַנִּזְק שְׁלֹשִׁים. הָיָה שְׁנֵינָהּ מוּעֲדִין, בְּעַל הִרְאשׁוֹן מִשְׁלָם שְׁשִׁים. הִרְאשׁוֹן מוּעֵד וְהַנִּזְק תָּם, בְּעַל הִרְאשׁוֹן מִשְׁלָם שְׁמוֹנִים. הִרְאשׁוֹן תָּם וְהַנִּזְק מוּעֵד, בְּעַל הִרְאשׁוֹן מִשְׁלָם עֶשְׂרִים.

הִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן פָּרָק י

א. שׁוֹר שֶׁהַמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם - בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן, בֵּין עֶבֶד בֵּין בֶּן חֹרִין - אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעֵד, הָרִי זֶה נִסְקָל; וְאִם הַמִּית אֶת הַגּוֹי, פֶּטוּר כְּדִינִיָּהֶם.

ב. וְאֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׂאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שֶׁהַמִּיתוֹ, הָרִי אֵלּוֹ נִסְקָלִין. מָה בֵּין תָּם שֶׁהֲרֹג אֶת הָאָדָם לְמוּעֵד שֶׁהֲרֹג?

כמי שנגח חמור מעברת. ואם היה תם - משלם חצי דמי ולדות מגופו.

ה. ביצד שמין אותן? אומדין כמה היתה שוה שפחה זו כשהיתה מעברת, וכמה היא שוה עתה; ונותן לכעליה הפחת, או חציו. ואם המית את השפחה, משלם הכפר הקצוב בתורה בלבד, כמו שבארנו.

ו. שור שנתפס לכהמה ונגח את האדם, אף על פי שאם המיתו פטור, כמו שבארנו - אם חבל בו, חזק בנזק; ואם תם הוא - משלם חצי נזק מגופו, ואם מועד - נזק שלם.

ז. שור תם שהמית והזיק - דנין אותו דיני נפשות, ואין דנין אותו דיני ממונות. ומועד שהמית והזיק - דנין אותו דיני ממונות, וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות. קדמו ודנוהו דיני נפשות תחלה, חוזרין ודנין אותו דיני ממונות.

ח. ומהיכן משתלם? מן השבב (רווח) שהשביח בירדיתו [חרישית] אחר שנגמר דינו - שפינן שנגמר דינו לסקילה, אין לו בעלים שיתחייבו בנזקיו. דנוהו דיני נפשות, וברח - אין דנין אותו דיני ממונות.

ט. שור שהמית את האדם, והקדישו בעליו - אינו קדוש. וכן אם הפקירו, אינו הפקר; מכרו, אינו מכור; התזירו שומר לכעליו, אינה חזרה. שחטו, בשרו אסור בהנאה. כמה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה. אבל עד שלא נגמר דינו - אם הקדישו, הרי זה קדוש; ואם הפקירו, הרי הוא הפקר; ואם מכרו, מכור; התזירו שומר לכעליו, הרי זה מחזר. ואם קדם ושחטו, הרי זה מתר באכילה.

י. שור שלא נגמר דינו, שנתערב בשורים אחרים - כלן פטורין; לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור, כדין האדם. נגמר דינו, ואחר כך נתערב באחרים - אפלו באלף, כלן נסקלין ונקברין; והן אסורין בהנאה, כדין כל בהמה הנסקלת.

יא. פרה מעברת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה מעברת שנעברה בה עברה - הרי עברה פמוה; היא ועברה נגחה, היא ועברה נרבעה.

יב. נגחה והמיתה, ואחר כך נתעברה - אם עד שלא נגמר דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - ולדה מתר. ואם ילדה אחר גמר דין - ולדה אסור; שהעבר כדרך אמו הוא. ואם נתערב ולד זה באחרים - כונסין את כלן לכפה [הסגר], עד שימותו שם.

יג. שור הנסקל שהוזמו עזיו, כל הקודם בו זכה; שהרי משנגמר דינו, הפקירוהו בעליו. ואם העידו שבעליו רבעוהו, והזים את העדים - הרי השור לכעליו, והקודם ומשכו לא זכה בו; שפינן שהבעל יודע בעצמו שלא חטא ושאלו עדי שקר הם, וברי הוא מיחל להזמן - לא הפקיר.

יום שלישי

הלכות נזקי ממון פרק יב

א. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור

י. היה מועד לנפל על בני האדם בבורות, וראה ירק בבור ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת, או שהיה מועד להתחפר בכתלים ומפילן על בני אדם, ונתחפר בכתל להנאתו, ונפל על האדם ומת מחמת חפוכו - השור פטור ממיתה, לפי שלא נתפס להמית, והבעלים חייבין בכפר - שהרי זה מועד לנפל על בני אדם בבורות, או להפיל עליהן הכתלים. והיאך יודע שהנאתו נתחפר? בשנתחפר אף לאחר שהפיל והמית.

יא. אין הבעלים משלמין את הכפר, עד שתמית בהמתן חוץ מרשותן. אבל אם המית ברשות המזיק - אף על פי שהוא בסקילה, הבעלים פטורין מן הכפר. ביצד? הונכס לחצר בעל הבית שלא ברשותו, ואפלו נכנס לתבוע שכרו או חובו ממנו, ונגחו שורו של בעל הבית, ומת - השור בסקילה, והבעלים פטורין מן הכפר; שהרי אין לו רשות להכנס לרשותו של זה שלא מדעתו.

יב. עמד בפתח וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן' [כו], ונכנס, ונגחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים פטורין; שאין משמע 'הן', אלא עמד במקומו עד שאדבר עמו.

יג. בהמה שונכסה לחצר הנזק, ודרסה על גבי תינוק בדרך הלוחה, והרגתו - הבעלים משלמין את הכפר; שהרגל מועדת להזיק בדרך הלוחה, וברשות הנזק חזק אף על השן ועל הרגל, כמו שבארנו. נמצאת למד, שהמועד שהמית בכונה - נסקל, והבעלים חייבין בכפר; ואם המית בלא כונה - פטור מן המיתה, והבעלים חייבין בכפר. ותם שהמית בלא כונה - פטור מן המיתה ומן הכפר; ואם נתפס להמית - נסקל, והבעלים פטורין מן הכפר, וכן מקנס העבד.

יד. יראה לי, שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או שפחה - פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע הקצוב בתורה, אם המית שלא בכונה - משלם חצי דמי העבד או דמי השפחה מגופו, כאלו המית שור חברו או חמורו.

הלכות נזקי ממון פרק יא

א. כמה הוא הכפר? כמו שיראו הדיינין שהוא דמי הנהרג, הכל לפי שויו של נהרג, שנאמר: "ככל אשר יושת עליו". וכפר העבדים, בין גדולים בין קטנים, זכרים או נקבות - הוא הקנס הקצוב בתורה, שלשים סלע כסף נפה, בין שהיה העבד שוה מאה מנה, בין שאינו שוה אלא דינר. וכל [עבד משוחרר אר] המעבב גט שחרור - אין לו קנס, הואיל ואין לו אדון, שהרי יצא לחרות.

ב. למי נותנין הכפר? ליורשי הנהרג. ואם המית אשה - הכפר ליורשיה מאביה, ואינו לבעל. המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין - נותן חצי הקנס לרבו, והחצי - ראוי לתן, ואין לו מי יקחנו.

ג. שור שנגח את האשה, ויצאו ילדיה - אף על פי שהוא מועד לגח, הבעלים פטורין מדמי ולדות; שלא חיבה תורה בדימי ולדות, אלא לאדם.

ד. נגח שפחה, ויצאו ילדיה - משלם דמי ולדות; שוה

ט. המכסה בורו בדליו של חברו, וכא בעל הדלי ונטל דליו - בעל הבור חייב.

י. אחד החופר בור, או שיח או מערה או חריץ. ולמה נאמר "בור"? עד שיהיה בו כדי להמית. וכמה כדי להמית? עמק עשרה טפחים. אבל אם היה פחות מעשרה, ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף, ומת - פטור; ואם הזקן, חייב בעל התקלה נזק שלם.

יא. היה עמק הבור תשעה, ומהם טפח אחד מים - חייב; שהטפח של מים חשוב כעמק שני טפחים בכיפה. היה עמקו שמונה, ומהם שני טפחים מים, או שיהיה עמקו שבעה, ומהם שלשה טפחים מים, ונפל לתוכו שור וכיוצא בו, ומת - אין מחייבין אותו לשלם; ואם תפס הנזק - אין מוציאין מידו; שהדברים האלו, ספק יש בהן.

יב. החופר בור עמק עשרה טפחים, וכא אחר והשלימו לעשרים, וכא שלישי והשלימו לשלשים - כלן חייבין. חפר הראשון פחות מעשרה, אפלו טפח, וכא האחרון והשלימו לעשרה - בין שחפר בו טפח, או שהגביה בגן על שפתו טפח - זה האחרון חייב. סתם טפח שהוסיף, או שסתם טפח שבנה - הרי זה ספק אם כבר נסתלקו מעשי הראשון, או צדין לא נסתלקו.

יג. חפר הראשון בור עמק, וכא האחרון והרחיבו, ונפל לתוכו שור, ומת - אם מחמת הבלו [אורי הבור] מת - האחרון פטור, שהרי מעט הבלו; ואם מחמת תבטו [חבטת הנפילה] מת - האחרון חייב, שהרי הוא הקריב הזק בור זה. וכן אם נפל השור מאותו הצד שהרחיב האחרון - האחרון חייב, שהרי הקריב הזק בור זה, אף על פי שמת מן ההבל. ואם מן הצד שחפר הראשון נפל - הראשון חייב, שזה האחרון מעט הבלו.

יד. בור שחייבה עליו התורה - אפלו לא מתה בהמה אלא מהבלו; ואין צריך לומר אם מתה מתבטו. לפיכך, אם היה עמק הבור כרחבו, אין לו הבל [החזיק]; ואם לא נחבטה בו בהמה, ומתה - פטור. היה עמקו יתר על רחבו, יש לו הבל; ואם מתה בו בהמה, חייב אף על פי שלא נחבטה בקרקע.

טו. עשה תל גבוה ברשות הרבים, ונחבטה בו בהמה, ומתה - אם היה גבוה עשרה טפחים, חייב לשלם. ואם היה פחות מעשרה, פטור על מיתת הבהמה; אבל אם הזקה בלבד, חייב לשלם נזק שלם, ואפלו בתל גבוה כל שהוא, או בתפינה כל שהיא; שהנזק בכל שהוא, דבר מצוי וידוע; ואין המיתה בכל שהוא מצויה, והרי הוא כמו אגס.

טז. וכן אינו חייב על מיתת הבהמה בבור, או על חביטתה בתל - אלא אם היתה בהמה קטנה, או חרשת, או שוטה, או סומה, או שנפלה בלילה. אבל אם היתה פקחת, ונפלה ביום, ומתה - פטור; שזה כמו אגס, מפני שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות. וכן אם נפל

ומת, ואפלו היה הבור מלא גזוזת של צמר וכיוצא בהן - הרי בעל הבור חייב לשלם נזק שלם, שנאמר: "בעל הבור ישלם". ואחד שור וחמור או שאר מיני בהמה ותייה ועוף; לא נאמר "שור" ו"חמור" אלא בהנה [במצור].

ב. אחד החופר בור ברשות הרבים, או החופר ברשותו ופתח לרשות הרבים, או פתח לרשות חברו, או שחפר ופתח ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו - הרי זה חייב בגזקיו. אבל אם הפקיר רשותו ובורו, או שהפקיר בורו שברשותו, או הקדישו - הרי זה פטור, שנאמר: "בעל הבור ישלם", מי שיש לו בעלים - וזה הפקר; ובתקלה ברשות חפר, מפני שחפר ברשותו.

ג. אחד החופר, או שחפר הבור מאליו, או שחפרתו בהמה או חיה - הואיל והוא חייב למלאתו או לכסותו, ולא עשה - הרי זה חייב בגזקיו. ואחד החופר, או הלוקח, או שנתן לו במתנה - שנאמר: "בעל הבור ישלם", מי שיש לו בעלים מכל מקום.

ד. אחד החופר, או המגלה מקום שהיה מכסה - שנאמר: "[ו] כי יפתח איש בור, או כי יכרה איש בור, ולא יכסנו". ואם כסהו כראוי - אף על פי שהתלע [התרועע] מתוכו, ונפל לתוכו שור ומת - פטור, שנאמר: "ולא יכסנו" - האם כסהו, פטור. כסהו בדבר שיכול לעמד בפני שורים, ואינו יכול לעמד בפני גמלים, והלכו עליו גמלים ונתרועע, והלכו עליו שורים ונפלו בו - אם אין הגמלים מצויין שם באותו מקום - הרי זה פטור, מפני שזה אגס; ואם יבואו שם גמלים, אפלו לפרקים [לפעמים] - הרי זה חייב.

ה. התלע מתוכו, ונפלו בו שורים - אף על פי שהגמלים מצויין שם תמיד, והרי הוא פושע לגמלים - הואיל ומחמת שהתלע נפלו בו השורים, הרי זה פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ו. המוצא בור וכסהו, וחדר וגלהו - בעל הבור חייב, וזה האחרון פטור. סתמו בעפר, וחדר והוציא את כל העפר - זה האחרון חייב; שפיון שטממו [אטמו] בעפר, נסתלקו מעשי ראשון.

ז. בור של שני שתפין, עבר הראשון ולא כסהו, והשני ולא כסהו - הראשון חייב, עד שימסר דליו [דלי] לשני; ומשם דליו לשני לדלות ממנו - נפטר הראשון, ונתחייב השני לכסותו. כסהו הראשון, וכא השני ומצאו מגלה, ולא כסהו - השני חייב. ועד אימתי יהיה השני לבדו חייב? עד שידע הראשון שהבור מגלה, וכדי שישכר פועלים ויכרת ארזים ויכסנו. וכל שימות בו בתוך זמן זה, הרי השני לבדו חייב בו; וכל שימות בו אחר זמן כזה - שניהם חייבין לשלם, שהרי שניהם פשעו בו.

ח. המוסר בורו לשומר, השומר חייב בגזקיו. ואם מסרו לחרש שוטה וקטן - אף על פי שהיה מכסה, הרי הבעלים חייבין; שהבור עשוי להתגלות, ואילו אין בהן דעת.

רשותו ולא הפקידו. נתקל בפרקע, ונחבט בתקלה זו והזק
בה - חייב בעל התקלה. ואם הזקו כלים בכל אלו, או
נטפפו - פטור.

ד. הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרביץ
גללים [נעשה צרכיו], ונטפפו בהן כליו של בעל הבית -
פטור; שהגלל זה תולדת בור הוא, ולא מצינו בור שחייב
בו על הכלים.

ה. המניח את הכד ברשות הרבים, והלך המהלך ונתקל
בה, ושברה - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן
בדרך כשהם מהלכין. ואם הזק בה - הרי בעל הכד חייב
בנזקיו, ואפילו הפקיר הכד; שכל המפקיר נזקין שאין לו
רשות לעשותן מתחלה, חייב באלו לא הפקידו.

ו. הניח את הכד במקום שיש לו רשות להניחה שם, כגון
מקום הקרנות [רחבות] של גתות [שליד מקום דריכת יין]
וכיוצא בהן, ונתקל בה ושברה - חייב; ואם הזק בה
המהלך - בעל הכד פטור, מפני שהיה לו להסתכל. ואם
היתה אפלה, או שמלא כל הדרך בדים - פטור על
שכירתה; ואם נתקל בה, הרי בעל הכד חייב. וכן כל
כיוצא בזה.

ז. נשברה כדו ברשות הרבים, והחלק אחד במים או
שלקה בתרשיה [בחרסיה] - פטור מדיני אדם, לפי שהוא
אנוס; וחייב בדיני שמים, מפני שלא סלק החרשים. והרי
החרשים והמים כהפקיר, ולא הפקיר אלא אחר שגאנס,
ולפיכך פטור. ואם נתפגן [לקחתו] לזכות בתרשיה, והזק
בהן אחר - חייב. והוא הדין לנפלה גמלו ולא העמידה,
וכל כיוצא בה. ואם הזקו כלים בכל אלו - פטור, בין
הפקיר בין לא הפקיר, כמו שבארנו.

ח. שני קדרין [מוכרי קדירות] שהיו מהלכין בדרך זה
אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון - אם
היה לראשון לעמד ולא עמד - חייב בנזקיו של שני; שאף
על פי שהוא אנוס בשעת נפילה, אינו אנוס בהיותו מטל
בדרך, והרי הוא יכול לעמד. ואם לא היה לו לעמד -
פטור, ואף על פי שלא הזהיר לזה שנתקל בו; מפני שהוא
טורד בנפשו.

ט. במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של שני?
בשהזק גופו של שני; אבל אם הזקו כליו - פטור, שאינו
חייב על הכלים בבור, וכל תקלה תולדת בור היא, כמו
שבארנו.

י. הקדרין והזגגין וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה אחר זה,
ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, והשלישי
בשני, וכל אחד מהן יש לו לעמד ולא עמד - הראשון
חייב בנזקי גופו של שני, בין שהזק בגופו של ראשון
המטל, בין שהזק במשאאו. והשני חייב בנזקי גופו של
שלישי, אם הזק בגופו של שני; אבל אם הזק במשאאו של
שני שנפל, פטור, שהרי אמר לו השני: 'בור זה שהוא
משאי, אין אני הכורה אותו, שהרי הראשון הפיל השני
עם משאו'. ואם הזהירו זה את זה, פלן פטורין.

לתוכו אדם ומת - אפילו היה סומה, או שנפל בלילה -
בין שהיה בן חורין או עבד, הרי זה פטור. ואם הזק בו
האדם, או הבהמה הפקחת - חייב נזק שלם, כמו שבארנו.
יז. נפל לתוכו שור פסולי המקדשין ומת - הרי זה פטור,
שנאמר: "והמת יהיה לו", מי שהמת שלו; יצא זה שהוא
אסור בהנחה, ודינו שייקבר.

יח. היה חופר בבור, ונפלה הבהמה מקול התפירה בתוף
הבור, ומתה - אם נפלה מלפניה, חייב. נפלה מאחריה,
כגון שנבעתה [נבהלה] ותזרה על עקבה לאחור, ונפלה
ומתה - פטור, שנאמר: "ונפל", עד שיפיל דרך נפילה. נפל
לפניו מקול התפירה חוץ לבור, ומת או נזק - אין בית
דין מחייבין אותו; ואם תפש הנזק, אין מוציאין מידו. ואם
נפל לאחוריו חוץ לבור, ומת או נזק - בעל הבור פטור.
יט. שור שדחף הבהמה לתוף הבור, ומתה הבהמה - אם
מועד הוא - בעל הבור משלם מחצה, ובעל השור מחצה.
ואם תם הוא - בעל השור משלם רביע מגופו, ובעל הבור
משלם שלשה חלקים מן היפה שבנכסיו. שבעל הבהמה
אומר לבעל הבור: 'פחת נבלה זו יש לי אצלך'; אף על
פי שהיא גדולה ופקחת - ביון שנדחפה, הרי זו כמי
שנפלה בלילה; כל שאני יכול להוציא מבעל השור, אני
מוציא; והשאר, אתה חייב לשלמו.

כ. וכן הניח אבן על פי הבור, וכא השור ונתקל בה,
ונפל לבור, ומת - המניח את האבן משלם מחצה, ובעל
הבור מחצה.

כא. וכן שור של הדיוט [חולין] ושור פסולי המקדשין
שנגחו כאחד - אם תם הוא זה של הדיוט, משלם חצי
נזק; ואם מועד, נזק שלם; שהנזק אומר לו: 'כל שאני
יכול להוציא מזה אני מוציא, והשאר ממך; וזה, הואיל
והקדש הוא ופטור - אתה תשלם לי הכל'.

כב. מי שהיה חופר בור ברשות הרבים, ונפל עליו שור
והרגו - בעל השור פטור; ואם מת השור, נוטל בעל
השור דמי שורו מיורשי בעל הבור.

הלכות נזקי מומן פרק יג

א. כלים שנפלו לבור ונשתברו - בעל הבור פטור,
שנאמר: "ונפל שמה שור או חמור" - מפי השמועה
[במסורת] למדו: "שור", לא אדם; "חמור", לא כלים.
אפילו נפל שור בכליו, ומת השור ונשתברו כליו - חייב
על הבהמה, ופטור על הכלים.

ב. הבור מאבות הנזיקין הוא, ותולדותיו כמוהו מועדין
מתחלתן. וכל המניח תקלה, הרי זה תולדת הבור. ואם
הזק בה אדם או בהמה, משלם זה שהניח התקלה נזק
שלם, בין הפקיר התקלה, בין לא הפקיר התקלה; ואם
הזקו בה כלים, פטור.

ג. כיצד? המניח אבנו או סכינו או משאו או תכנו וקשו
וכיוצא בהן ברשות הרבים, והזקו בהן בין אדם בין
בהמה - חייב נזק שלם. וכן אם הניחן ברשותו, והפקיר

כא. המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כתלו של חברו, ובא בעל הכתל וסתר את כתלו, ונפלו לרשות הרבים, והזיקו - אם כתל רעוע היה, המצניע חייב; ואם כתל בריא הוא, בעל הכתל חייב.

כב. חסידים הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכית בתוך שדותיהם בעמק שלשה טפחים בארץ, כדי שלא תעלם המתרשה. ואחרים שורפין אותן באש. ואחרים משליכין אותן לים או לנהר, כדי שלא יזק בהן אדם.

כג. לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין חלל תחת רשות הרבים, ולא בורות ולא שיחין ולא מערות, ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים; שמא תפחת מלמטה שלא מדעתו. והחופר בור לצרכי רבים, מותר.

כד. אין מוציאין [מבליטין] זיזין וכצוצריות [קורות] קטנות וגדולות לרשות הרבים, אלא אם כן היו למעלה מגמל ורוכבו; והוא, שלא יאפיל [יחשיר] הדרך על בני רשות הרבים. ואם רצה, כונס לתוך שלו ומוציא. כנס ולא הוציא - הרי זה מוציא כל זמן שירצה; אבל אינו יכול להחזיר הפתלים למקומן לעולם - שכל מצר [דור] שהחזיקו בו רבים, אסור לקלקלו.

כה. לקח חצר, ובה זיזין וכצוצריות יוצאות לרשות הרבים - הרי זו פתוקתה; ואם נפלה, חוזר ובונה אותה כשהיתה.

כו. אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצץ, כדי שיהיה הגמל עובר ברוכבו. ומניחין מקום פנוי [מאילנות] משתי שפחות [גדות] הנהר, כרחב כתפי המלחים שירדין שם ומושכין הספינה. וכל אילן הנמצא ברחב זה, קוצצין אותו מיד; ואין מתירין בבצעו, שהרי מעכב מושכי הספינה.

כז. מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו - נטלה, ונתן להן מן הצד - מה שנתן נתן, וזכו בו; וזה שנטל, לא זכה בו. וכמה רחב דרך הרבים? אין פחות משש עשרה אמות.

הלכות נזקי ממון פרך יד

א. המדליק בתוך שדה חברו, ועברה [התפשטה] הדלקה - חייב לשלם נזק שלם, שנאמר: "כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה... שלם ישלם המבעיר" וגו'. והבערה - מאבות נזקין [המפורשים בתורה] היא.

ב. הדליק בתוך רשותו - צריך להרחיק מסוף המצר [הגבול], כדי שלא תעבר הדלקה לשדה חברו. וכמה שעור ההרחקה? הפל לפי גובהה של דלקה. ואם לא הרחיק כראוי, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם נזק שלם; הרחיק כראוי, ועברה והזיקה - פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן אם עברה נהר או שוללית שיש בהם מים, ורחקן שמונה אמות - פטור.

יא. נפל הראשון, והיה מטל לרחב הדרך, ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו - הרי הוא חייב בנזקי כלן, הואיל והיה לו לעמד ולא עמד.

יב. השופך את המים ברשות הרבים, והזק בהן אחד - חייב בנזקיו; ואם נטפפו כליו - פטור, כמו שבארנו. וכלעו המים בארץ, ונשארה הארץ חלקה, והחלק ונפל, והזק בפרקע - הרי זה חייב בנזקיו.

יג. כל אלו שפותקין [פותחין] ביבותיהן [ביוב] וגורפין מערותיהן [מהובל שבהם] - אין להן רשות לשפך המים ברשות הרבים בימות החמה, אבל בימות הגשמים יש להם רשות; ואף על פי כן, אם הזק אדם או בהמה במים - חייבין נזק שלם.

יד. לא יוציא אדם תבנו וקשו לרשות הרבים, כדי שידושו ויעשו לו זבל [לשדותיו]. ואם הוציא, קנסו אותו חכמים שיהיה כהפקר, וכל הקודם בהם זכה, מצת שגדושו והשביחו [לזיבול]; ואם קדם אדם וזכה בהן משעת הוצאה לרשות הרבים - אין מוציאין מידו. ואף על פי שהן כמפקר, אם הזק בהן אדם או בהמה, הרי זה המוציא חייב לשלם.

טו. יש לכל אדם להוציא את הזבל ואת הגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים, ולצבר אותן שם שלשים יום, כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם. ואף על פי כן, אם הזיק - חייב לשלם. וחייבין על זה הגלל משום גזל; כיון שאין בו שבח אם נדוש, לא קנסו בו.

טז. אין שורין טיט [במים] ברשות הרבים, ואין לוכדים לבנים. אבל גובלין [מערבבים] טיט ברשות הרבים, אבל לא ללבנים.

יז. הבונה ברשות הרבים - המביא אבנים מביא, והבונה בונה; וכלן שהזיקו, חייבין לשלם נזק שלם.

יח. החצב שחצב אבן ומסרה לסתת, והזק בה אדם או בהמה - הסתת חייב. וסתת שמסר לחמר [הנושא האבן על חמור], החמר חייב. מסר חמר לכתף [סבל], הכתף חייב. מסר כתף לבונה, הבונה חייב. מסרה הבונה לזה שמתקן ושיבתה בפנן, המתקן חייב. ואם אחר שהעלוה על גבי דימוס [שורת אבנים], נפלה והזיקה, והיו עושין בקבלנות - כלן חייבין; ובשכירות - האחרון חייב, וכלן פטורין.

יט. הכתל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו - פטור מלשלם, ואף על פי שהפקרין; לפי שאינן דומים לבור, שהרי אין תחלתן להזיק. ואם היו רעועין, בית דין קובעין לו זמן לקץ את האילן ולסתר את הכתל; וכמה הזמן? שלשים יום. נפלו בתוך הזמן והזיקו - פטור; לאחר הזמן - חייב, מפני ששהה אותן.

כ. המצניע את הקוץ ואת הזכוכית [בכותל], והגודר גדרו בקוצים, והפרית [דוח] לרשות הרבים, והזק אחר בהן - חייב נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום [בדיוק] בתוך רשותו - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתחנף בכתלים.

יב. המדליק את הבירה [בית] של חברו - משלם כל מה שבתוכה, שכן דרך בני אדם להניח כל כליהם וכל חפציהם בבתים. וכל שיטען בעל הבית - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], ונוטל; ושבוועה זו מדברי סופרים, כמו שיתבאר; וכלכד שיטען דברים שהוא אמור בהן [משוער שיש לו], או שהוא אמור להיות אותן הדברים שטען פקדון אצלו.

יג. גמל שהיה טעון פשתן, ועובר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך התנות, ודלקה בגרו של חנוני, והדליק את כל הבירה - בעל הגמל חייב, מפני שהרבה במשאוי; בין שעמדה בהמה, בין שלא עמדה. הניח החנוני גרו מבחוץ - החנוני חייב אף בדמי פשתן, מפני שהניח גרו מבחוץ; ואפלו גר חנפה - בעל התנות חייב, מפני שהיה לו לישב ולשמר.

יד. הכופף קמתו של חברו לפני האש עד שתדלק - אם אין האש מגעת לה אלא ברוח שאינה מצויה, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והטומן [מכסה] קמתו של חברו בעפר או בתבן, ועברה האש ואכלה אותה - הרי הטומן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים; מפני שהמדליק את האש פטור על הטומן.

טו. אש שעברה והזיקה את האדם וחקלה בו - הרי המבעיר חייב בנזקיו ובשבתו [בטלתו] וברפוי ויבצערו ובכשתו, כאלו הזיקו בידו; שאף על פי שאש ממונה הוא, הרי הוא כמי שהזיק בנפשו. אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם - אינו חייב אלא בנזק בלבד, כמו שבארנו.

טז. כל תולדות האש, הרי הן פאש. פיצד? הניח אבן או סבין או משא בראש גגו, ונפלו ברוח מצויה והזיקו - חייב לשלם נזק שלם; שכל אלו וכיוצא בהן, תולדות הבוערה הן. ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו, פטור.

בריה רחמנא דסייען

יום רביעי

הלכות גנבה

יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) שלא לגנב ממו; (ב) דין הגנב; (ג) לצדק המאזנים עם המשקלות; (ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות; (ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן; (ו) שלא יסיג גבול; (ז) שלא לגנב נפשות. ובאור מצוות - אלו בפרקים אלו.

הלכות גנבה פ"א

א. כל הגונב ממו משהו פרוטה ומעלה - עובר על לא תעשה, שנאמר: "לא תגנבו". ואין לזקין על לאו זה, שהרי נתן לתשלומין; שהגנב - חייבה אותו תורה לשלם.

ג. עברה גדר - אומדין גבה הגדר, וגבה הדלקה, והעצים או הקוצים המצויין שם: אם אינה ראויה לעבר, פטור; ואם ראויה לעבר, חייב. במה דברים אמורים? באש הקודמת [רגילה]. אבל אם היה לה להב גדול, העולה ונכסף מגבה עלית הלהב, והיו העצים מצויין שם - אין לה אמד, אלא אפלו עברה אלה אמה, חייב.

ד. נפלה דלקה בנצרו, ונפל גדר שלא מחמת הדלקה, ועברה והדליקה בנצרו אחרת - אם היה יכול לגדר הגדר שנפל, ולא גדרו - חייב. למה הדבר דומה? לשורו שיצא והזיק - שהיה לו לשמרו, ולא שמרו.

ה. השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים. במה דברים אמורים? שמסר להן גחלת ולבנה, שדרך הגחלת להכבות מאליה קדם שתעבר ותדליק. אבל אם מסר להן שלהבת - חייב, שהרי מעשיו גרמו.

ו. שלח את הבערה ביד פקח - זה הפקח שהבעיר חייב לשלם, והשולח פטור. וכן אם הניח שומר לשמר הבערה, השומר חייב.

ז. אחד הביא את האור, ואחד הביא את העצים - המביא את העצים חייב. אחד הביא את העצים, ואחד הביא את האור - המביא את האור חייב. בא אחר ולבה - המלבה חייב. לפתו רוח שאינה מצויה תמיד - הרי כלן פטורין. לבה, ולפתו הרוח - חייב, שהרי הוא גרם; וכל הגורם להזיק, משלם נזק שלם מן הפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין.

ח. אש שניצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר - חייב לשלם, שנאמר: "ומצאה קצים... או השדה". אכלה גדיש וכיוצא בו, והיו כלים טמונים בתוך הגדיש - אם היו בגון מורגים [כלי דיש] וכלי בקר וכיוצא בהן מדברים שדרך אנשי השדה לטמן אותן בגדיש, חייב לשלם; היו בגדים וכלי זכויות וכיוצא בהן, פטור על הכלים.

ט. במה דברים אמורים? במדליק בתוך שדה חברו. אבל במדליק בתוך שלו, ועברה לשדה חברו - פטור על כל הכלים הטמונים בגדיש; אבל משלם הוא שעור מקום הכלים, וראין אותו כאלו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים.

י. המדליק בתוך שדה חברו, ויצאת האש ונאכל הגדיש, והיה גדי פפות לו ועבד סמוך לו, ונשרף עמו - חייב, שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש. היה עבד פפות וגדי סמוך לו, ונשרף עמו - פטור.

יא. המשאיל מקום לחברו, והגדיש [עשה גדיש] בו, והטמין בו כלים, והדליק המשאיל ושרף הגדיש - אינו משלם אלא דמי גדיש בלבד. השאילו מקום להגדיש חטים, והגדיש שעורים, או להגדיש שעורים, והגדיש חטים, או שהגדיש חטים וחסן [כיסה] בשעורים, או שהגדיש שעורים וחסן בחטים - אינו משלם אלא דמי שעורים בלבד.

יאוּשׁ, הַשִּׁבְחָה לַגִּבּוֹר כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. נִשְׁתַּנֵּת הַגִּבּוֹר בְּיַד הַגִּבּוֹר - קִנְיָה [קִנְיָה] וְקִנְיָה שִׁבְחָהּ, וְאֶפְלוּ לִפְנֵי יֹאשׁ; וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דָּמִים.

יג. גִּבּוֹר כְּחוֹשֶׁה וְהַשְׁמִינָה, אוֹ שְׁמִינָה וְהַכְחִישָׁה - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר. גִּבּוֹר טָלָה וְנִעְשָׂה אֵיל, עֵגֶל וְנִעְשָׂה שׁוֹר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר; טִבְחוֹ אוֹ מִכְרוֹ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל - נִעְשָׂה שְׁנוּי בִּידּוֹ, וְקִנְיָהּ, וְשָׁלוּ הוּא טוֹבֵחַ וְשָׁלוּ הוּא מוֹכֵר, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

יד. גִּבּוֹר בְּהֵמָה אוֹ כְּלִי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכִשְׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר הִיא שְׁוֵה אַרְבָּעָה, וְעִקְשׁוֹ כְּשֶׁעֲשֵׂת עֲמִידָה בְּדִין שְׁוֵה שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּם קֶרֶן כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר, וְתְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה כְּשֶׁעֲשֵׂת עֲמִידָה בְּדִין. הִיא שְׁוֵה כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר שְׁנַיִם, וְכִשְׁעֲשֵׂת עֲמִידָה בְּדִין אַרְבָּעָה - אִם שָׁחַט אוֹ מָכַר אוֹ שָׁבַר הַכְּלִי אוֹ אִבְדּוֹ, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה כְּשֶׁעֲשֵׂת הַעֲמִידָה בְּדִין; וְאִם מָתָה הַבְּהֵמָה אוֹ אִבְדּוֹ הַכְּלִי מֵאֵלּוּ, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר.

טו. מִי שֶׁגִּבּוֹר כְּלִי וְשָׁבַר אוֹ פָּתָחוֹ, אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִפְתַּח מֵאֵלּוּ - אֵין שְׁמִין לוֹ הַפֶּתַח, אֶלָּא רֹאשׁוֹ כְּמָה הִיא שְׁוֵה הַכְּלִי, וּמְשַׁלֵּם לְכַעֲלִים שְׁנַיִם בְּדָמָיו, וְהַכְּלִי הַשְּׁבוּר יִהְיֶה לַגִּבּוֹר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִם רָצוּ הַכַּעֲלִים לְטַל הַכְּלִי הַשְּׁבוּר, וְיִשְׁלֹם לָהֶם הַפֶּתַח וְהַכָּפֶל - שׂוּמְעִין לָהֶם.

טז. הַגִּבּוֹר וְטִבְחָה אוֹ מָכַר לִפְנֵי יֹאשׁ הַכַּעֲלִים - אֵף עַל פִּי שְׁנִתְיָאֲשׁוּ הַכַּעֲלִים, אִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל; וְאִם טִבְחָה וּמָכַר, אִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. לַגִּבּוֹר הִרְאָשׁוֹן אִינוּ מְשַׁלֵּם, שֶׁהִרְאָשׁוֹ דִּין הַבְּהֵמָה הַזֹּאת לְחֹזֶר בְּעֵינֶיהָ [כְּמוֹ שְׁהִיא] לְכַעֲלִים, וְלֹא קִנְיָהּ הַגִּבּוֹר; וְלֹא לְכַעֲלִים אִינוּ חֵיב לְשַׁלֵּם הַכָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, שֶׁהִרְאָשׁוֹ לֹא גִבּוֹר מְרֻשָּׁתָן.

יז. הַגִּבּוֹר מֵאַחֵר הַגִּבּוֹר - אֵף עַל פִּי שְׁנִתְיָאֲשׁוּ הַכַּעֲלִים, אִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל; וְאִם טִבְחָה וּמָכַר, אִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. לַגִּבּוֹר הִרְאָשׁוֹן אִינוּ מְשַׁלֵּם, שֶׁהִרְאָשׁוֹ דִּין הַבְּהֵמָה הַזֹּאת לְחֹזֶר בְּעֵינֶיהָ [כְּמוֹ שְׁהִיא] לְכַעֲלִים, וְלֹא קִנְיָהּ הַגִּבּוֹר; וְלֹא לְכַעֲלִים אִינוּ חֵיב לְשַׁלֵּם הַכָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, שֶׁהִרְאָשׁוֹ לֹא גִבּוֹר מְרֻשָּׁתָן.

יח. גִּבּוֹר וְטִבְחָה, וְכֹא גִבּוֹר אַחֵר וְגִבּוֹר הַטִּבְחָה - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל לַגִּבּוֹר הִרְאָשׁוֹן, שֶׁהִרְאָשׁוֹ קִנְיָה בְּשְׁנוּי מַעֲשֵׂה; וְגִבּוֹר הִרְאָשׁוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

יט. גִּבּוֹר וּמָכַר, וְכֹא אַחֵר וְגִבּוֹר מִן הַלּוֹקָח - אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַכַּעֲלִים - הִרְאָשׁוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, וְהַגִּבּוֹר הַשֵּׁנִי מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל; וְאִם לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַכַּעֲלִים, אֵין הַאֲחֵרוֹן מְשַׁלֵּם אֶלָּא הַקֶּרֶן בְּלִבְדָּה.

הַלְכוֹת גִּבּוֹר פָּרָק ב

א. הַגִּבּוֹר אֶת הַגּוֹי, אוֹ שֶׁגִּבּוֹר נִכְסֵי הַקֹּדֶשׁ - אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא הַקֶּרֶן בְּלִבְדָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְיִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ" - "לְרֵעֵהוּ" וְלֹא לְהַקְדֵּשׁ, "לְרֵעֵהוּ" וְלֹא לַגּוֹי. וְכֵן הַגִּבּוֹר קֹדְשִׁים מִבֵּית בְּעֲלִיָּהֶן - בֵּין קֹדְשִׁים קְלִים בֵּין קֹדְשִׁי

וְאֶחָד הַגִּבּוֹר מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל, אוֹ הַגִּבּוֹר מִמּוֹן גּוֹי עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה; וְאֶחָד הַגִּבּוֹר אֶת הַגְּדוֹל, אוֹ אֶת הַקָּטָן.

ב. אִסּוּר לַגִּבּוֹר כָּל שֶׁהוּא, דִּין תּוֹרָה. וְאִסּוּר לַגִּבּוֹר דִּרְבִּי שְׁחֹק, אוֹ לַגִּבּוֹר עַל מִנְתָּ לְהַחֲזִיר, אוֹ לַגִּבּוֹר עַל מִנְתָּ לְשַׁלֵּם - הַכֹּל אִסּוּר, שֶׁלֹּא יִרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּכָף.

ג. אֵיזָה הוּא גִבּוֹר? זֶה הַלּוֹקָח מִמּוֹן אָדָם בְּסִתְרָה וְאֵין הַכַּעֲלִים יוֹדְעִין, כְּגוֹן הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְתוֹךְ כִּסֵּי חִבְרוֹ וְלִקַּח מַעֲוֹתָיו וְאֵין הַכַּעֲלִים רּוֹאִין; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֶבֶל אִם לִקַּח בְּגָלוּי וּבְפִרְהוּסָהּ וּבְחֻזֶּק יָד, אֵין זֶה גִבּוֹר אֶלָּא גְזֵל; לְפִיכָף, לִיסָטִיס מִזֵּין שֶׁגִּבּוֹר [בְּסִתְרָה] - אִינוּ גְזֵל אֶלָּא גִבּוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהַכַּעֲלִים יוֹדְעִים כְּשֶׁעֲשֵׂת שֶׁגִּבּוֹר.

ד. גִּבּוֹר שֶׁהִעֲדִיר עָלָיו עֲדִים כְּשֶׁרִים שֶׁגִּבּוֹר, חֵיב לְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְכַעֲלֵי הַגִּבּוֹר; אִם גִּבּוֹר דִּינָר, מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם; גִּבּוֹר חֲמֹר אוֹ כֶּסֶת אוֹ גָּמֶל, מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם בְּדָמֶיהָ. נִמְצָא מִפְּסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבִקֵּשׁ לְחַסֵּר אֶת חִבְרוֹ.

ה. הַגִּבּוֹר שֶׁהוֹדָה מַעֲצָמוֹ שֶׁגִּבּוֹר - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וּפְטוּר מִן הַכָּפֶל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִשֵּׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים, וְיִשְׁלֹם שְׁנַיִם", לֹא הַמְרִשִּׁיעֵי אֶת עֲצָמוֹ וְיִשְׁלֹם שְׁנַיִם. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקִּנְסוֹת, שֶׁהַמּוֹדָה בָּהֶן פְּטוּר.

ו. תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל נוֹהֲגִין בְּכָל, חוּץ מִשֶּׁה וְשׁוֹר; שֶׁהַגִּבּוֹר אֶת הַשֶּׁה אוֹ אֶת הַשׁוֹר, וְטִבְחָה אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם עַל הַשֶּׁה תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה, וְעַל הַשׁוֹר תְּשֻׁלוּמֵי חֻמְשָׁה.

ז. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁגִּבּוֹר, חֵיבִין לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. הִיתָה אִשָּׁת אִישׁ שֶׁאֵין לָהּ לְשַׁלֵּם - הָרִי הַכָּפֶל עָלֶיהָ חוֹב עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ יָמוּת בְּעָלָהּ, וּבֵית דִּין נִפְרָעִין מִמֶּנָּה.

ח. וְקָטָן שֶׁגִּבּוֹר - פְּטוּר מִן הַכָּפֶל, וּמִחֻזִּירֵין דְּבַר הַגִּבּוֹר מִמֶּנּוּ; וְאִם אִבְדּוֹ - אִינוּ חֵיב לְשַׁלֵּם אֵף הַקֶּרֶן, וְאֶפְלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִּיל.

ט. הַעֲבֹד שֶׁגִּבּוֹר, פְּטוּר מִן הַכָּפֶל. וְכַעֲלֵי פְטוּרִין - שֶׁאֵין אָדָם חֵיב עַל נִזְקֵי עֲבָדָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמּוֹנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת, וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁמְרָן; שֶׁאִם יִכְעִיסֵנוּ רְבוֹ, יִלָּךְ וְיִדְלִיק גְּדִישׁ בְּאֵלֶף דִּינָר, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְׁאָר נִזְקִין. נִשְׁתַּחֲרַר הַעֲבֹד, חֵיב לְשַׁלֵּם אֶת הַכָּפֶל.

י. רֹאשִׁי לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת אֶת הַקִּטְנִים עַל הַגִּבּוֹר כְּפִי כַח הַקָּטָן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִגְלִין בָּהּ; וְכֵן אִם הִזִּיקוּ שְׂאֵר נִזְקִין. וְכֵן מִכֵּין אֶת הַעֲבָדִים שֶׁגִּבּוֹר אוֹ שֶׁהִזִּיקוּ מִכָּה רַבָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה יָדָם מְשֻׁלַּחַת לְהִזִּיק.

יא. הִיתָה הַגִּבּוֹר בְּיַד הַגִּבּוֹר וְהַשְׁפִּיחָה מֵאֵלֶיהָ, כְּגוֹן כְּבִשָּׁה שֶׁלָּדָהּ, וּגְזֵזָה - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ, וְאֶת גְּזוּתֶיהָ וְאֶת וְלִדּוּתֶיהָ; וְאִם אַחֵר יֹאשׁ יָלְדָהּ וּגְזֵזָהּ, מְשַׁלֵּם כְּשֶׁעֲשֵׂת הַגִּבּוֹר. הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת וְהַשְׁפִּיחָהּ, כְּגוֹן שֶׁפִּטְטָה אוֹתָהּ - הָרִי הַשִּׁבְחָה שֶׁל גִּבּוֹר, אֶפְלוּ לִפְנֵי יֹאשׁ; וְכִשְׁמַחֲזִיר הַגִּבּוֹר עִם הַכָּפֶל, נוֹטֵל הַשִּׁבְחָה מִן הַכַּעֲלִים, אוֹ מִחֻזְכֵּין לוֹ מִן הַכָּפֶל.

יב. הַגִּבּוֹר עֲצָמָה שֶׁהִיא בְּיַד הַגִּבּוֹר וְלֹא נִשְׁתַּנֵּת - חוֹזֶרֶת לְכַעֲלֶיהָ, בֵּין לִפְנֵי יֹאשׁ בֵּין לְאַחֵר יֹאשׁ; אֶלָּא שֶׁאַחֵר

בגניבה קניה בהקפה], או ששלחו סבלונות [מתנות] לבית חמיו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

יא. גנב ומכר, והקנה ללוקח לאחר שלשים יום, ובתוך שלשים יום הפר הגנב - אינו משלם אלא כפל. מכרו חוץ מאחד ממאה שבו, או חוץ מידו או רגלו, כללו של דבר - ששיר בו דבר הנתר [באכילה] עמו בשחיטה - פטור מתשלומי ארבעה וחמשה. ואם מכרו חוץ מגזתו, או חוץ מקרניו - חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שאין אלו נתרם עמו בשחיטה.

יב. גנב וקטע ממנה אכר, ואחר כך מכרה, או שמכרה חוץ ממלאכתה [רווח מלאכתה], או שמכרה חוץ משלשים יום - אין מוציאין ממנו תשלומי ארבעה וחמשה; ואם תפס הנזק, אין מוציאין מידו.

יג. מכרה, והיתה לו בו שתפות - פטור מתשלומי ארבעה וחמשה.

יד. שתפין שגנבו, אם טבח אחד מהן, או מכר מדעת חברו - משלמין תשלומי ארבעה וחמשה; ואם עשה שלא מדעת חברו - פטורין מתשלומי ארבעה וחמשה, וחיבין בכפל.

טו. גנב ועמד בדין, ואמרו לו הדיינים: 'צא תן לו מה שגנבת', ויצא ואחר כך טבח או מכר - פטור מתשלומי ארבעה וחמשה. אמרו לו: 'חייב אתה לתן לו', וטבח או מכר אחר כך - הרי זה חייב בתשלומי ארבעה וחמשה; הואיל ולא חתכו הדין עליו, עדין עומד הוא בגנבתו.

טז. הגונב [ועדיין הוא] ברשות [בחדר] הבעלים - הואיל והגנבה עדין היא ברשותו, פטור מן הכפל; וכן אם טבח ומכר שם ברשותו, פטור. ואם הגביה הגנבה - נתחייב משום גונב, אף על פי שעדין לא הוציאה מרשות הבעלים.. כיצד? גנב טלה מן הדיר, והיה מושכו ויוצא, ומת ברשות הבעלים - פטור; הגביהו או הוציאו מרשות הבעלים, ומת - חייב. נתנו שם בבית הבעלים לבכורת [פדיון] בנו, ולבעל חובו, או לשומר חנם, ולשואל, לנושא שכו, ולשוכר, והיה מושכו זה שנתן לו, ומת - פטור השומר. הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים, ומת - חייב השומר או בעל החוב שנתן לו, מפני שעדין לא הוציאו הגנב מרשות בעליו.

יז. היה העדר ביער - בין שהפיש את הבקמה וטמנה [הסתירה] בתוך האילנות והעצים, חייב בתשלומי כפל; ואם טבחה או מכרה שם, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

יח. גנב ברשות הבעלים, ואחר שידעו שגנבה הוציאה וטבחה או מכרה חוץ מרשותו, או שגנב והוציא חוץ מרשותו, וטבח או מכר ברשותו - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

הלכות גנבה פרק ג

א. פטר בארנו בהלכות נערה, שפל העושה עברה שיש

קדשים, בין קדשים שאין הבעלים חייבין באחריותו [להביא אחר תחתו] בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותו - הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה, שנאמר: "וגנב מבית האיש", ולא מבית הקדש.

ב. וכן הגונב עבדים ושטרות וקרקעות, אינו משלם תשלומי כפל; שלא חייבה התורה הכפל אלא במטלטלין שגופן [הם עצמן שווים] ממון, שנאמר: "על שור, על חמור, על ששה, על שלמה"; אבל העבדים הקשו לקרקעות, שנאמר: "והתנחלתם אתם לבניכם", והשטרות אין גופן ממון.

ג. הגונב פטר חמור של חברו קדם שיפדה, משלם תשלומי כפל לבעלים; שאף על פי שאינו עכשו שלו, ראוי הוא להיותו לו לאחר שיפדה.

ד. הגונב טבלו [פירות שלא הופרשו] של חברו ואכלו, משלם לו דמי טבלו. וכן אם גנב חלבו ואכלו, משלם לו דמי חלבו.

ה. גנב תרומה מבעליה הישראליים שהפרישוה, אינו משלם תשלומי כפל; שאין להם בה אלא טובת הגנה [שבכוחלתם לבחור לאיזה כהן ליתנה], וטובת הגנה אינה ממון.

ו. הגונב משל אביו, וטבח או מכר, ואחר כך מת אביו - משלם לו תשלומי ארבעה וחמשה. ואם מת אביו, ואחר כך טבח או מכר - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח או מכר, ואחר כך הקדיש - משלם תשלומי ארבעה וחמשה; ואם הקדיש, ואחר כך טבח או מכר - אף על פי שהקדישן קדשים קלים - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה דברים אמורים? בשהקדיש אחר יאוש. אבל אם הקדיש לפני יאוש, אינו קדוש; ואם טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ז. הקדישו הבעלים, והוא בבית הגנב - אינו קדוש, לפי שאינו ברשותו, ואף על פי שלא נתאשו; ואם טבח או מכר, אפלו אחר הקדשן - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ח. השוחט ונתנבלה בידו, והנותר [בכלי משחית], והמעקר [הקנה והוושט] - משלם תשלומי כפל בלבד. אבל אם שחט לרפואה, או לכלבים, או שנמצא טרפה, או ששחטו בעזרה - משלם תשלומי ארבעה וחמשה; אף על פי שחלין ששחטו בעזרה אסורין בהגנה, הואיל ואסורין מדבריהם, הרי זה חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ט. וכן הגונב פלאים הוא מן הששה וממין אחר, או שגנב טרפה, או קטעת [ברגלה], או חגרת, או סומה, או בהמת השתפין, וטבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

י. גנב ונתן לאחר במתנה, או שנתן לאחר לטבח וטבח, או שנתן לאחר למכר לו ומכר האחר, גנב והקין [מכר] הגניבה בהקפה, גנב והחליף, גנב ופרע בהקפו [פרע

חוץ לבית דין, או שהודה בפני שנים בלבד, ואחר כך באו עדים - הרי זה משלם קנס על פיהם.

ט. ביצד? הודה בבית דין שגנב, ואחר כך באו עדים שגנב - פטור מן הכפל, שהרי חייב עצמו בקרן קדם שיבואו עדים. אבל אם אמר 'לא גנבתי', שפטר עצמו מן הכל, ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר בבית דין 'טבחתי' או 'מכרתי' - אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, לפי שפטר עצמו תחלה מכלום, עד שבאו העדים.

י. הגנב שור של שני שתפין, וטבח או מכר, והודה בבית דין לאחד מהן וכפר באחד, ואחר כך באו עדים שגנב וטבח או מכר - משלם לזה שפטר בו חמשה חציי בקר, וארבעה חציי שיה.

יא. דין הגנב לשלם הקרן והכפל או תשלומי ארבעה וחמשה מן המטלטלין שלו. אם לא נמצאו לו מטלטלין - בית דין יורדין לנכסיו, וגובין הכל מן היפה שבנכסיו כשאר הנזקין, שגאמר בהן: "מיטב שדהו ומיטב פרמו ושלם". ואם אין לו מטלטלין ולא קרקע - בית דין מוכרין אותו [לעבד], ונותנין דמיו לנזק, שגאמר: "אם אין לו, ונמכר בגנבתו".

יב. האיש נמכר בגנבתו, אבל לא האשה; ודבר זה מפי הקבלה [ממשה רבינו]. ואין הגנב נמכר אלא בקרן, אבל הכפל או תשלומי ארבעה וחמשה - אינו נמכר בו, אלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר.

יג. גנב את הגוי או את ההקדש - אינו נמכר על הקרן, אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר.

יד. היה קרן הגנבה מאה, ואין הגנב שוה אלא חמשים - הרי זה נמכר, ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב, עד שיצא בשביעית ויעשיר וישלם. היה הגנב שוה מאה ואחד, אינו נמכר, שגאמר: "ונמכר בגנבתו", עד שיהיו דמיו מקלעין בלן בגנבתו [שיהא שווה כגניבתו].

טו. גנב ונמכר, וחזר וגנב - אם לשני גנב, הרי זה נמכר פעם שניה; ואפלו גנב מאה איש, נמכר מאה פעמים. ואם את ראשון גנב פעם שניה - אינו נמכר שניה, אלא ישאר עליו הכל חוב.

טז. גנב לזה, וחזר וגנב לזה, וחזר וגנב לזה - בלן שתפין בו; אם היו דמיו כנגד הקרן של שלשתן, או פחות מן הקרן - נמכר ומחלקין ביניהן, ושאר הכפלות חוב עליו; ואם היו דמיו יתר על זה - אינו נמכר, והכל חוב עליו עד שיעשיר.

יז. שתפין שגנבו כאחד - משלשין [מחלקים] ביניהן, וכל אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן; וכל מי שדמיו יתר על חלק הקרן שנתחייב בו, אינו נמכר.

יום חמישי

הלכות גנבה פרק ד

א. הטוען שגנב הפקדון מביתו - אם נשבע ואחר כך

בה עון מיתת בית דין ותשלומין - אינו משלם, אף על פי שהיה שוגג. והעושה עברה שנתחייב בה מלקות ותשלומין - לוקה ואינו משלם, לפי שאין אדם לוקה ומשלם; לפיכך, אם היה שוגג, או לא התרו בו - משלם ואינו לוקה. במה דברים אמורים? בשנתחייב בתשלומין עם עון מיתת בית דין כאחת [ביחד], או שנתחייב בתשלומין ומלקות בבת אחת. אבל אם נתחייב בתשלומין, ואחר כך נתחייב במיתת בית דין או במלקות, או שנתחייב מלקות או מיתת בית דין, ואחר כך נתחייב בתשלומין - הרי זה לוקה ומשלם ומת.

ב. ביצד? ורק חץ בשבת מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע [החץ] בגד חבירו בהליכתו, או שהדליק גדיש חבירו בשבת, או שגנב כס בשבת והיה מגורו עד שהוציאו מרשות הפעלים שהיא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו שם - הרי זה פטור מן התשלומין; שאסור שבת ואסור גנבה והזק באין כאחת. אבל אם גנב כס בשבת, והגביהו שם ברשות היחיד, ואחר כך הוציאו לרשות הרבים, והשליכו לנהר - חייב לשלם תשלומי כפל; שהרי נתחייב באסור גנבה קדם שיתחייב באסור סקילה. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם קצץ אילן חבירו ביום טוב, והתרו בו, או שהדליק את הגדיש ביום הכפורים, והתרו בו, (או טבח ביום הכפורים, והתרו בו) - פטור מן התשלומין; אבל אם לא התרו בו - חייב בתשלומין, ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ג. גנב שטבח בשבת או לעבודה זרה, אפלו בשגגה - פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, כמו שבארנו.

ד. היתה פרה שאולה אצלו, וטבחה בשבת דרך [בכוונת] גנבה - פטור אף מן הכפל; שהרי אסור שבת ואסור גנבה באין כאחת; ואם אין [דין] גנבה, אין טביחה ואין מכירה. ה. גנב שמכר בשבת, או שמכר לעבודה זרה - חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה; שאין במכירה מיתה. ואם נעשת מלאכה בשבת בעת המכירה, פטור מתשלומי ארבעה וחמשה. ביצד? כגון שלא הקנה לו עד שתנוח בחצר הלוקח, שנמצא כשהוציא מרשות לרשות - אסור שבת ומכירה באין כאחת.

ו. עשה שליח לשחט לו, ושחט לו השליח בשבת - הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי זה הגנב לא עשה עון מיתת בית דין; וכבר בארנו שהשוחט על ידי שליח, חייב בתשלומין.

ז. היו שנים מעידין שגנב - בין שהעידו הן עצמן שטבח או מכר, בין שהעידו אחרים שטבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה. היו שנים מעידין שגנב, ועד אחד מעיד שטבח או מכר, או שהודה מעצמו שטבח או מכר - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה; שהמודה בקנס פטור, כמו שבארנו.

ח. מי שהודה בקנס, ואחר כך באו עדים - אם הודה בתחלה בפני בית דין ובבית דין, פטור. אבל אם הודה

ט. הטוען טענת גנב בפקדון של קטן - אף על פי שנתן לו כשהוא קטן, ותבעו כשהוא גדול, ונשבע, ואחר כך באו עדים - הרי זה פטור מן הכפל, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו" - ואין נתינת קטן כלום, וצריך שתהיה נתינה ותביעה שוין בגדול.

י. שומר שגנב מרשותו, כגון שגנב טלה מעדר שהפקד אצלו, וסלע מכיס שהפקד אצלו - אם יש עליו עדים, חייב בכפל. ואף על פי שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו - הרי זה חייב באחריותו, עד שיוודע הבעלים, שהרי כלתה שמירתו; וכאלו לא החזיר כלום, עד שיוודע בעליו. אבל הגונב סלע מכיס חברו או כלי מביתו, והחזיר דבר הגנוב למקומו - אם ידעו הבעלים בגנבתו, ולא ידעו בחזירתו - עדן הגנב חייב באחריותו, עד שיימנה את מעותיו.

יא. מנה את כיסו, ומצאו שלם המנן - פטור. ואם לא ידעו הבעלים, לא בגנבתו ולא בחזירתו - אפלו מנן אינו צריך; אלא כיון שהחזירו למקומו, נפטר מאחריותו.

יב. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רווח חיים. אבל הגונב טלה מעדר חברו, וידעו בו הבעלים, והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים, ומת או נגנב - חייב באחריותו; ואם מנו את הצאן והיא שלמה - פטור. ואם לא ידעו הבעלים, לא בגנבתו ולא בחזירתו - אף על פי שמנו את הצאן והיא שלמה - חייב באחריותו עד שיוודע את הבעלים, כדי שישמרו את הטלה הגנוב; שהרי למדו [הרגילו] דרך אחרת, חוץ מדרך שאר הצאן שבעדר זה.

הלכות גנבה פרק ה

א. אסור לקנות מן הגנב החפץ שגנב, ועון גדול הוא; שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב גנבות אחרות, שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב; ועל זה נאמר: "חולק עם גנב, שונא נפשו".

ב. הגונב ומכר, ולא נתיאשו הבעלים, ואחר כך הפך הגנב, ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני זה הוא גנבו בפנינו - חוזר החפץ לבעליו, והבעלים נותנין ללוקח דמים ששקל לגנב מפני תקנת השוק [שלא יפסיד הקונה ממנו]; והבעלים חוזרין, ועושין דין עם הגנב. ואם גנב מפרסם הוא - לא עשו בו תקנת השוק, ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום, אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה - בין שנתאשו ואחר כך מכר הגנב, בין שנתאשו אחר שמכר - קנה הלוקח בתיאוש ושנוי רשות, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן להם הדמים, אם לקח מגנב מפרסם, או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק, אם לא היה זה המוכר גנב מפרסם.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הבית - אם אין עדים בכמה לקח, הרי התגר [הקונה] נשבע בנקיטת חפץ

באו עדים ששקר טען, ושהפקדון היה אצלו - הרי זה משלם תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו כגנב; ואם טבח ומכר אחר שנשבע, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו; ואינו מביא חמש, שאין החמש משתלם עם הכפל. ואם באו עדים קדם שישבע, אינו משלם אלא הקרן בלבד.

ב. במה דברים אמורים? שנשבע קדם שישלח יד [השתמש] בפקדון. אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל; שפיון ששלח בו יד, נתחייב בו וקנהו.

ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון ונשבע, וחזר וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל, שפכר יצא הפקדון מידי הבעלים משבועה ראשונה.

ד. הטוען טענת גנב באבדה ונשבע, ואחר כך באו עדים שהאבדה ברשותו ושקר טען - משלם תשלומי כפל, שנאמר: "על כל אבדה"; והוא, שישטען שנגנבה בליסטים מזין, שהוא אנוס, ופטור; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס, פטור מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם על פי טענתו, ששומר אבדה כשומר שכן הוא, כמו שיתבאר.

ה. הטוען טענת גנב בפקדון ונשבע, ואחר כך באו עדים שהוא ברשותו, וחזר וטען בו טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים שפדיון הוא ברשותו - אפלו מאה פעמים - חייב כפל על כל טענה וטענה; ואם נשבע חמשה פעמים, נמצא משלם ששה - הקרן שהפקד אצלו, וחמשה בקרן [פי חמש מהקרן] משום חמשה כפלות של חמש שבועות.

ו. טען טענת גנב ונשבע, וחזר וטען טענת אבדה ונשבע, ובאו עדים שלא נגנב, והודה הוא שלא אבד - הואיל ומשלם תשלומי כפל על פי עדים, אינו משלם חמש על שבועה אחרונה אף על פי שהודה; שהממון המחייבו בכפל, פוטר מן החמש.

ז. מסר שורו לשנים, וטענו טענת גנב ונשבע, והודה אחד מהן, והשני באו עליו עדים - שניהן משלמין את הקרן; ואם תפש בעל הפקדון את הכפל, אין מוציאין מידו. וזה שהודה - משלם חמש, כשאר כל הנשבעין שבועת הפקדון שהורו מעצמן.

ח. בעל הפקדון שתבע את השומר, ונשבע שנגנב, ואחר כך הפך הגנב, ותבע השומר את הגנב, והודה לו הגנב שגנב, ותבע בעל הפקדון את הגנב וכפר, ובאו עדים שגנב - אם באמת נשבע השומר כשטען שנגנב, נפטר הגנב מן הכפל בהודאתו לשומר. ואם בשקר נשבע, אין מוציאין הכפל מן הגנב; ואם תפשו הבעלים את הכפל, אין מוציאין מידו. תבעו הבעלים את השומר ושלם, ואחר כך הפך הגנב ותבעוהו הבעלים והודה להם שגנב, ואחר כך תבעו השומר וכפר בו, ובאו עדים שגנב - אין מוציאין הכפל מן הגנב; ואם תפש השומר את הכפל, אין מוציאין מידו. וכן הדין בתשלומי ארבעה וחמשה, אם טבח הגנב או מכר.

הרי זה נאמן; וישבע זה שהכלים בידו בנקיטת חפץ כמה האציא, ויטל מבעל הגנבה, ויחזיר לו כליו.

יב. גנב שהחזיק ונתפרסם שגנב לתוך בית חבירו, ועדים מעידים שצא הכלים טמונים לו תחת כנפיו [כנפי בגדו], אף על פי שהיה שם בעל הבית, וטען ואמר: 'לקוחין הן ביד', ובעל הבית אומר: 'גנובים הן' - אם היה בעל הבית שאין דרכו למכור את כליו, ואותן כלים אין דרך בני אדם להטמין ואין דרך אותו המחזיק להצניע כליו תחת כנפיו - הרי בעל הבית נאמן, וישבע בנקיטת חפץ ונוטל כליו. ואם אין אדם זה מחזיק בגנבה - אין בעל הבית נאמן, אלא נשבע זה שהכלים בידו שבעות הסת שהכלים האלו לקוחין הן בידו, והולך.

הלכות גנבה פרק ו

א. כל דבר שחזקתו הוא גנוב, אסור לקח [לקנות] אותו; וכן אם רב אותו הדבר שהוא גנוב, אין לוקחין אותו. לפיכך, אין לוקחים מן הרועים צמר או חלב או גדיים; אכל לוקחין מהן חלב וגבינה במדבר, אכל לא בישוב. ומתוך לקח מן הרועים ארבע צאן, או ארבע גזות של צמר מעדר קטן, או חמש מעדר גדול - שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר רב.

ב. כללו של דבר: כל שהרועה מוכרו - אם היה בעל הבית מרגיש בו, מתוך לקח אותו מן הרועה; ואם אין בעל הבית מרגיש בו, אסור לקח אותו.

ג. אין לוקחין משומרי פרות עצים או פרות, אלא בזמן שהן יושבין ומוכרין והפלים לפניהן והפלים [מאזניים] לפניהן; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול, ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה, אכל לא מאחורי הגנה. וכלן שאמרו 'הטמן' [החבא], אסור לקח מהן. ומתוך לקח מן האגרים [עובד תמורת חלק ביבול], שהרי יש לו חלק בפרות ובצעים.

ד. אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים, אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים, כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל, או עגלים בשרון; וכלן שאמרו 'הטמן' - אסור לקח מהן, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחין ביצים ותרגולין בכל מקום מפל אדם; ואם אמר 'הטמן', אסור.

ה. לוקחין מן הבדדין [בעלי בית בד] זיתים במדה, ושמן במדה; אכל לא זיתים מועטין, ולא שמן מועט - שחזקתן גנבה הן. וכן כל פיוצא בהן.

ו. מוכין [שאירות צמר] שהכובס מוציא, הרי אלו שלו; ושהסורק מוציא, הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל שלשה חוטין, והן שלו; יתר מכאן, של בעל הבית. אם היה שחר על גבי לכן - נוטל את הכל, והן שלו.

ז. החיט ששיר מן החוט כדי משיכת מחט, ושיר מן הכבד מטלית [פיסת בד] שהיא שלש אצבעות על שלש אצבעות - חיב להחזיר לבעלים; פחות מכאן, שלו.

בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל מן הבעלים - שבעות מדבריהם, ונשבע בנקיטת חפץ [קדושו], כמו שיתבאר במקומו.

ח. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב, והוא אומר: 'בכף וכף לקחתי ממך', והלה אומר: 'לא מכרתי לך אלא בפחות מזה' - התגר נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל מן הגנב; שאין הגנב יכול לשבע, מפני שהוא חשוד על השבועה. **ו.** גנב ופרע בחובו, גנב ופרע בהקפו [שילם בגניבה הקפה שחייב] - אין בזה משום תקנת השוק; אלא הבעלים נוטלין הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו על הגנב כשהיה. משפן הגנבה - בין שמשפן אותה ביתר על דמיה, או בפחות מדמיה - הבעלים נותנין לבעל המשכון, וחוזרין ועושין דין עם הגנב, אלא אם כן היה גנב מפרסם, כמו שבארנו.

ז. הלוקח מגנב שאינו מפרסם - בין שלקח ממנו שנה מאה במאות, או שנה מאתים במאה - הרי זה נוטל הדמים מבעל הבית, ואחר כך מחזיר הגנבה, מפני תקנת השוק, כמו שבארנו.

ח. היה נושה בגנב מאה זוז, וגנב והביא לבעל חובו, ונתן לו מאה אחרת - הרי הגנבה חוזרת לבעליה, ואומרין לזה: 'לך ותבע הגנב במאתים, שלא נתת לו המאה האחרת מפני החפץ שהביא לך בלבד; כשם שהאמנתו בראשונה, האמנתו באחרונה'.

ט. לקח מגנב שאינו מפרסם במאה, ומכר לאחר במאה ועשרים, והפר הגנב - בעל הגנבה נותן לזה האחרון מאה ועשרים, ונוטל גנבתו; וחוזר הבעל ונוטל עשרים של שר מן המוכר, ונוטל המאה מן הגנב. ואם גנב מפרסם הוא - נוטל המאה ועשרים מן התגר שלקח מן הגנב, והולך התגר ותובע הגנב במאה של קרן. והוא הדין אם מכר השני לשלישי, והשלישי לרביעי, אפלו מאה - שהוא נוטל מכל אחד ואחד מה שגשפר, ונוטל הקרן מן הגנב. וכל הדברים האלו - לפני יאוש, כמו שבארנו.

י. בעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו, ויצא לו שם גנבה בעיר, והפיר [זיהה] כליו וספריו ביד אחרים, או שהיה עשוי למכור, והיו כלים אלו שהפיר מכלים העשויין להשאיל ולהשפיר - אם באו עדים שזה כליו של זה - ישבע זה שהן בידו בנקיטת חפץ בכמה לקח, ויטל מבעל הבית, ויחזיר לו כליו.

יא. היה בעל הבית עשוי למכור את כליו, ולא היו מדברים העשויים להשאיל ולהשפיר - אף על פי שיצא לו שם גנבה בעיר, והפרו כליו, אינו מחזירן מיד הלקוחות, שמא הוא מכרן לאחרים. אכל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו, ועמד וזעק בלילה: 'נגנבו כלי וספרי', וכאו בני אדם ומצאו מחתרת חתורה [חפורה], ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין וצוררות של כלים על פתיקה, והכל אומרין: 'הללו כליו וספריו של פלוני' -

וחצוי לג, ורביעית, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית. ולא אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין, אף על פי שמתחלפין זה בזה, הואיל והיו במקדש מימות משה רבנו.

ח. אחד הנושא ונותן עם ישראל, או עם הגוי עובד עבודה זרה - אם מדד או שקל בחסר, עובר על לא תעשה, וחיב להחזיר. וכן אסור להטעות את הגוים בחשבון, אלא ידקדק עמו, שנאמר: "והשב עם קנהו" - אף על פי שהוא כבוש תחת ידך, קל וחמר לגוי שאינו כבוש תחת ידך; והרי הוא אומר: "כי תועבת ה' אליהך כל עשה אלה, כל עשה עול", מפל מקום.

ט. וכן במדת הקרקע, אם הטעה את חברו במשיחת [מדידת] הקרקע - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט, במדה" - "במדה", זו מדת הקרקע. וכך הוא ענין פסוק זה: לא תעשו עול במשפט מדת הקרקע, ולא במשפט המשקל, ולא במשפט המדה, אפלו מדה קטנה כמשורה [מדה קטנה].

י. בני חבורה המקפידין זה על זה שהחליפו חלק בחלק, או לזה ממנו מאכל והחזיר לו - עוברין משום מדה, ומשום משקל, ומשום מנין, ומשום לווין ופורעין ביום טוב.

יא. המסיג גבול רעהו, והכניס מתחום חברו בתוך תחום שלו, אפלו מלא אצבע - אם בחזקה עשה, הרי זה גזל; ואם הסיג בסתר, הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין: בלאו של גנבה או של גזל, ובלאו של "לא תסיג גבול רעהו". ואין חיבין בלאו זה אלא בארץ ישראל, שנאמר: "בגבולות אשר תנחל בארץ".

יב. קשה ענין של מדות, יתר מענין של עריות; שזה בינו לבין המקום, וזה בינו לבין חברו. וכל הכופר במצות מדות - ככופר ביציאת מצרים, שהיא תחלת הצווי [תחילת עשרת הדברות]; וכל המקבל עליו מצות מדות - הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצווין.

הלכות גנבה פ"ח

א. מצות עשה לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה יפה, ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן, שנאמר: "מאזני צדק, אכני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם". וכן במדת הקרקע, צריך לדקדק בחשבון משיחת [מדידת] הקרקע על פי העקרים המתבארים בכתבי הגימטריה [ההנדסה], שאפלו מלא אצבע מן הקרקע, רואין אותה כאלו היא מלאה כרכם [פרח יקר].

ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ - מזולזלין [לא מדייקים] במשיחתן; והסמוכין לשפת הנחל - אין מושחין אותן כלל, מפני שהן של בני רשות הרבים.

ג. והמודד את הקרקע - לא ימד לאחד [משני שותפים] בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל [שבו

ח. נסרת [פסולת עץ] שהחךש מוציא במעצד [כלי נסירה], שלו; ובכשיל [גרזן], של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית, אף הנסרת של בעל הבית. וכל הדברים האלו וכיוצא בהן, הולכין בהן אחר מנהג המדינה.

ט. כל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינן שלו בהלכת מדינה, כגון מוכין שמכרן הסורק במקום שנהגו שיהיו של בעל הבית - אסור לקח ממנו, מפני שהן בחזקת גנבה. אבל לוקחין ממנו בר מלא מוכין. ואם מכר האמן דברים שהן שלו בהלכת מדינה, לוקחין ממנו; ואם אמר 'הטמן', אסור.

יום שישי

הלכות גנבה פ"ז

א. השוקל לחברו במשקלות חסרות מן המשקל שהספימו עליו בני אותה המדינה, או המודד במדה חסרה מן המדה שהספימו עליה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמשורה".

ב. אף על פי שהמודד או השוקל חסר גוֹב - אינו משלם תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין על לאו זה, מפני שהוא חיב בתשלומין.

ג. כל מי שמשהה בביתו או בחנותו מדה חסרה, או משקל חסר - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך ככסף וגו'". ואפלו לעשות המדה עבית [כלי] של מימי רגלים, אסור; שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה, שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא חסרה, וימדד בה. ואין לוקין על לאו זה, שהרי אין בו מעשה.

ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם ידוע, וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם - הרי זה מתר לשהותן לשאר תשמישי הבית. כיוצא בזה, סלע שנפגמה מן הצד - לא יעשה אותה משקל בין משקלותיו, ולא יורקנה בין גרוטותיו, ולא יקבנה [יחזור] ויחלנה בצנאר בנו, שמא יבוא אחר ויעשנה משקל; אלא או ישחק, או יחתך, או יקץ, או ישליך לים המלח.

ה. חסרה ועמדה על מחצה, יקבים. עמדה על פחות ממחצה, יקץ; על יתר ממחצה, יקץ עד שיעמידנה על מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות משתות - יקבים לשאת ולתת בה, אבל לא למשקל; שכל פחות משתות, רב בני אדם מוחלין בו במשא ובמתן.

ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכר אותה להרג [רוצח] או לחרם [גזלן], מפני שמרמין בה את אחרים; אבל נוקבה, ותולה אותה בצנאר הקטן.

ז. עושה אדם מדותיו סאה, וחצוי סאה, ורביע סאה, וקב, וחצוי קב, ורביע הקב, וחצוי הרביע, ושמן הרביע; אבל לא יעשה קבים, שלא תתחלף ברביע הסאה שהוא קב ומחצה. וכן במדות הלח עושה הין, וחצוי הין, ורביעית ההין, ולג,

ויסירי בדמים; וכן אם נהגו לגדש, לא ימחק ויפחות מן הדמים, אלא מוידד כמנהג המדינה.

יז. בני מדינה שרצו להסיר על המדות או על המשקלות, לא יסירו יתר על שתות; שאם היה הקב מכיל חמשה, ונעשהו מכיל ששה - הרשות בידם; יתר על ששה, לא יעשו.

יח. הסיטון [סיטונאי] מקנח [מנקה] את מדותיו אחת לשלשים יום. ובעל הבית - אחת לשנים עשר חדש. והתנני מקנח מדותיו פעמים בשבת [בשבווע], וממחה [רוחץ] משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.

יט. המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרה - נותן ליטרה בכף מאזנים, והבשר ורביעי ליטרה בכף שניה; שאם אתה אומר 'נותן חצי ליטרה ורביעי ליטרה בכף אחת' - שמא יפל רביעי הליטרה, ואין הלוקח רואהו.

כ. חייבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה ויבדל פלג ופלג, שיהיו מחזירין על התניות, ומצדקין את המאזנים ואת המדות, ופוסקין את השערים. וכל מי שנמצא עמו משקל חסר, או מדה חסרה, או מאזנים מקלקלין - יש להם רשות להכותו כפי כחו, ולקנסו כפי שיראה בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער ומוכר ביקר - מפין אותו, וכופין אותו ומוכר בשער השוק.

הלכות גנבה פ"ק ט

א. כל הגונב נפש מ ישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגנב" - פסוק זה האמור בפעשרת הדברים, הוא אזהרה לגונב נפשות. וכן המוכר עובר בלא תעשה, שזה בכלל "לא ימכרו ממכרת עבד". ואין לוקין על שני לאוין אלו, מפני שהוא לאו שנפתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר: "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו" וגו'; ומיתתו בהנקה.

ב. אין הגנב חייב מיתת חנק, עד שיגנב את ישראל, ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים - שנאמר: "והתעמר בו, ומכרו". ואפלו לא נשתמש בו אלא בפחות משוה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך בו, אף על פי שהגנב ישן - הרי זה נשתמש בו.

ג. גנבו ונשתמש בו ומכרו, ועדין הגנב ברשות עצמו, ולא הכניסו הגנב לרשותו - פטור. גנבו והוציאו לרשותו, ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שישתמש בו, או נשתמש בו ומכרו לאחד מקרוביו של גנב, כגון שמכרו לאביו או לאחיו - הרי זה פטור, שנאמר: "גנב נפש מאחיו", עד שיכדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם גנבו והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין הוא ישן - הרי זה פטור.

ד. וכן אם גנב אשה, ומכרה לעפרה בלבד, כגון שהתנה על הלוקח: 'שזו השפחה לי, ואין לך אלא הולדות' - הרי זה פטור.

מודדין] מתקצר בימות החמה [מהחום]; לפיכך, אם מדר בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בה, אין בכך בלום. ד. אין עושין משקלות, לא של בדיל, ולא של עופרת, ולא של שאר מיני מתכות כאלו, מפני שהן מעלין חלדה ומתחסרין; אבל עושין של צחית סלע [אבו קשה], ושל זכוכית, ושל אבן שהם, וכיוצא בהן.

ה. אין עושין את המחק [בו מיישרים מדה גדושה] לא של דלעת, מפני שהוא מקל, ולא של מתכת, מפני שהוא מכביר; אבל עושהו של זית, ושל אגוזים, ושל שקמה, ושל אשכרוע [מין אילן], וכיוצא בהן.

ו. אין עושין את המחק, צדו אחד קצר וצדו אחד עבה. ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק בבת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.

ז. אין טומנין את המשקלות במלח כדי שיפחתו, ולא ירתיח [יקציף ע"י מציגה מגובה] במדת הלח בעת שמודד, ואפלו היתה המדה קטנה ביותר; שהרי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא - שנאמר: "במשורה", והיא מדה קטנה אחד משלשה ושלשים בלבד.

ח. מוכרי עששיות [נחיתכות] של ברזל וכיוצא בהן - צריף להיות חוט המאזנים שאוחזו השוקל בידו תלוי באויר שלשה טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים, וארץ קנה המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח.

ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה ארץ החוט שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן הארץ שני טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה טפחים.

י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט שהן תלויין בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, וארץ הקנה וארץ החוטין ששה טפחים.

יא. החוט שתולין בו הפלס [בו תלויין המאזניים], וכן חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב - ארכו שלש אצבעות, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארץ הפלס וארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה.

יב. מנין שחייב המוכר להכריע [להוסיף] ללוקח בעת ששוקל לו? שנאמר: "אכן שלמה וצדק יהיה לך", אמרה תורה: צדק משלך ותן לו.

יג. וכמה? בלח, אחד למאה; וביבש, אחד לארבע מאות. כיצד? מכר לו עשר ליטרין לח, נותן לו גרומין אחד מעשרה בליטרה; ואם מכר לו עשרים ליטרין יבש, נותן לו גרומין [תוספות] אחד מעשרים בליטרה. וכן לפי חשבון זה, בין רב בין מועט.

יד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין; אבל במקום שנהגו להכריע, חייב להכריע לו טפח.

טו. הנה שוקל לו עשר ליטרין - לא יאמר לו: 'שקל אחת אחת והכרע'; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת, והכרע אחד לכלן.

טז. מקום שנהגו למד בדקה [מדה קטנה], לא ימד בגסה; בגסה, לא ימד בדקה; למחק [ליישר המדה], לא יגדש

שבת קודש

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגזל; (ב) שלא לעשוק; (ג) שלא לחמד; (ד) שלא להתאוות; (ה) להשיב את הגזלה; (ו) שלא יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב האבדה. ובאור מצוות - אלו בפרקים אלו.

הלכות גזלה ואבדה פרק א

א. כל הגזל את חברו שנה פרוטה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגזל". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב נתקן לעשה, שאם גזל - חיב להחזיר, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל", זו מצוות עשה. ואפלו שרף את הגזלה - אינו לוקה, שהרי הוא חיב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן לתשלומין, אין לוקין עליו.

ב. ואסור לגזל כל שהוא, דין תורה. אפלו גוי עובד עבודה זרה, אסור לגזלו או לעשוקו; ואם גזלו או עשקו, יחזיר.

ג. איזה הוא גזול? זה הלוקח את ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל פלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשטמש בהן, או שגרד לתוף שדהו ואכל פרותיה, וכל פיוצא בזה - הוא הגזל, כענין שנאמר: "ויגזל את החנית מיד המצרי".

ד. איזה הוא עושק? זה שבא ממון חברו לתוף ידו ברצון הבעלים, וכיון שתבעוהו - פכש [עכב] הממון אצלו בחזקה ולא החזירו; כגון שהיה לו פיד חברו הלואה או פקדון או שכירות, והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אדם נקשה; על זה נאמר: "לא תעשוק את רעך".

ה. כל הגזל - חיב להחזיר את הגזלה עצמה, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל"; ואם אבדה או נשתנת - משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו, בין שבאו עליו עדים שגזל - הרי זה חיב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה וכןה אותה בבירה [בנין] - הואיל ולא נשתנת, דין תורה הוא שיהרס את הבנין ויחזיר קורה לבצליה; אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה], שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבנין. וכן כל פיוצא בזה. אפלו גזל קורה, ועשה אותה בספת הקג, ובא בעל הקורה לתבע בתוף ימי הקג - נותן לו את דמיה. אבל אחר הקג, הואיל ולא נשתנת ולא בנאה בטיט, מחזיר את הקורה עצמה.

ו. הגזל פחות משנה פרוטה - אף על פי שעבר, אינו בתורת השב גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות, והזולו ודרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתיים - חיב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שנה

ה. הגונב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפיטרופין שגנבו את היתומים שהן סמוכין אצלו, ובעל הבית שגנב אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות שגנב אחד מן הקטנים הלומדים אצלו - אף על פי שגשטמש בו ומכרו, פטור, שנאמר: "ונמצא בידו", פרט לאלו שהן מצויין בידו.

ז. אחד הגונב את הגדול, או הגונב את הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו [תמו ימי הרינו], בין זכר בין נקבה, בין שהיה הגנב איש או אשה - הרי אלו נהרגין, שנאמר: "גנב נפש", מכל מקום. ואחד הגונב את הישראלי, או שגנב גר או עבד משחרר - שנאמר: "נפש מאחיו", ואלו בכלל אחינו בתורה ובמצוות הן. אבל הגונב את העבד, או מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור.

ח. הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים; אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם, פטורין. ורשות יש לכל להרגו בין בחל בין בשפת, בכל מיתה שיכולין להמיתו - שנאמר: "אין לו דמים".

ט. ואחד הבא במחתרת, או גנב שנמצא בתוף גזל של אדם, או בתוף חצרו, או בתוף קרפפו [מגרשו] - בין ביום בין בלילה. ולמה נאמר "במחתרת"? לפי שדרך רב הגנבים לבוא במחתרת בלילה.

י. ומפני מה התירה תורה דמו של גנב, אף על פי שבא על עסקי ממון? לפי שחוקתו, שאם עמד בעל הבית בפניו ומנעו - יהרגו; ונמצא זה הנכנס לבית חברו לגנב, כדרך אחר חברו להרגו, ולפיכך יהרג - בין שהיה גדול, בין שהיה קטן, בין זכר בין נקבה.

יא. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הוא עליו אינו הורגו, ואינו בא אלא על עסקי ממון - אסור להרגו; ואם הרגו, הרי זה הורג נפש, שנאמר: "אם זרחה השמש עליו" - אם ברור לך הדבר שמשש יש לו שלום עמד, אל תהרגהו. לפיכך, אם הבא במחתרת על בנו - אינו נהרג, שודאי שאינו הורגו; אבל הכן הבא על אביו, נהרג. יב. וכן הגנב שגנב ויצא, או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחתרת - הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים. וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם - אף על פי שעדין הוא ברשות זה שבא עליו, אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא לבית דין, שאינו נהרג.

יג. וכן הבא במחתרת לתוף גנתו, או לתוף שדהו, או לתוף הדיר והסתר [מקום מגורו] - יש לו דמים; שחוקתו שבא על הממון בלבד, לפי שאין רב הבעלים מצויין במקומות אלו.

יד. כל גנב שיש לו דמים [שאסור להורגו] - אם נפל עליו גל בשפת, מפקחין עליו. ואם שבר בביאתו, חיב בתשלומין; אבל מי שאין לו דמים ששבר פלים בביאתו - פטור, כמו שבארנו.

ברוך רחמנא דסייען

הגזלן והרי היא ביד בניו - הרי זו חוזרת לבעליה בעצמה; ואם נשתנת ביד הגזלן - אף על פי שעדין לא נתיאשו הבעלים ממנה - קנה אותה בשנוי, ומשלם דמיה כפשת הגזלה.

ב. ודין זה דין תורה הוא, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל". מפי השמועה למדו - אם היא כשגזלה, משלם אותה; ואם נשתנת בידו, משלם דמיה. נתיאשו הבעלים ממנה, ולא נשתנת - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר יאוש, ואינו משלם אלא כפשת הגזלה; ודבר זה מדבריהם, מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה]. וכשמחזיר את הגזלה - שמין לו השבח, ונוטל מן הגזל.

ג. מכרה הגזלן או נתנה במתנה - אף על פי שלא נשתנת הגזלה, אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח. הואיל ונתיאשו הבעלים, בין לפני מכירה ונתינה בין לאחר מכירה ונתינה - קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי רשות.

ד. הגזלן והשביח, ומכר או הוריש לפני יאוש - מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר, וקנה לוקח או יורש את השבח, ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזלה, וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן, שהרי לא נתיאש. וכן אם השביח הלוקח או היורש, נוטל השבח מן הגזלן.

ה. מכר הגזלן לגוי - אף על פי שהשביח הגוי, חוזרת לבעליה. מכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה - הואיל והגזלן ישראלי וזה שהיא בידו ישראלי, קנה השבח; ואם תפש הנגזל, אין מוציאין מידו.

ו. כבר בארנו, שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר שנשתנת - השבח של גזלן מפני תקנת השבים, אף על פי שהשביחה מאליה. כיצד? גזל פרה ונתעברה אצלו, בין שילדה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא ילדה, גזל רחל [כבשה] ונטענה אצלו [בצמר], בין שגזזה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא גזזה - הואיל ונתיאשו הבעלים, משלם כפשת הגזלה. ואם ילדה וגזזה, הגזות והולדות של גזלן; ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין לו, ונוטל השבח מן הגזלן, ומחזיר בהמה עצמה.

ז. גזל פרה מעברה, ונתיאשו הבעלים ואחר כך ילדה, רחל טעונה, ונתיאשו הבעלים ואחר כך גזזה - משלם דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לגזו. ואם לפני יאוש או קדם שנשתנת ילדה או גזזה - הרי הגזות והולדות של בעלים; ואף על פי שנתעברה או נטענה ביד הגזלן, הואיל ולא נתיאשו הבעלים ולא נשתנת הגזלה, ברשות בעליה היא עדין, אף על פי שהגזלן חייב באגסיה.

ח. גנב או גזל, והקדיש וטבח אחר שנתאשו הבעלים - הרי היא ברשות הגזלן משעה שהקדישה בלבד, כדי שלא יהא חוטא נשקר; וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד שעת הקדש, לבעלים.

ט. במה דברים אמורים? בשבח הבא מאליה, כגון גזות וולדות. אבל אם היתה כחושה ופטמה - אפילו לפני

פרוטה. גזל שמים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה נש כאן, מצות השב גזלה אין כאן.

ז. הגזל את חברו בשוב, והחזיר לו גזלתו במדבר - הרשות ביד הנגזל: אם רצה, נוטל; ואם לאו - אומר לו: 'איני נוטל אלא בשוב, שמא תאנס ממני כאן'; והרי היא ברשות הגזלן ובאחריותו, עד שיחזירנה לו בשוב. וכן בדמי הגזלה.

ח. הגזל את חברו, והכליע לו [דמי הגזילה] כחשבון [של דבר שקנה ממנו] - יצא. ואם החזיר לכיסו שיש בו מעות - יצא, שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומנן שלא מדעת פוטר. ואם החזיר לכיס שאין בו כלום - לא יצא, וחייב באחריות הגזלה עד שידיעו שהחזיר לכיס פלוני.

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו - אף על פי שנתן לו דמים רבים - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמד". ואין לוקין על לאו זה, שאין בו מעשה. ואינו עובר על לאו זה, עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם, ולקחת לך", חמוד שיש בו מעשה.

י. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - בין שחשב בלבו היאף יקנה דבר זה, ונפתה לבו בדבר - עבר בלא תעשה, שנאמר: "לא תתאנה"; ואין תאנה אלא בלב בלבד.

יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל; שאם לא רצו הבעלים למכר, אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל, שנאמר: "וחמדו בתים וגזלו". ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממנו או מנעוהו לגזל, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות.

יב. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד; והקונה דבר שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בכפשה מהם - עובר בשני לאוין; לכך נאמר "לא תחמד" ו"לא תתאנה". ואם גזל, עבר בשלושה לאוין.

יג. כל הגזל את חברו שנה פרוטה - כאלו נטל נשמתו ממנו, שנאמר: "כן ארחות כל בצע בצע, את נפש וגו'". ואף על פי כן, אם לא היתה הגזלה קנימת, ורצה הגזלן לעשות תשובה, ובא מאליה והחזיר דמי הגזלה - תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי הגזלה, אין רוח חכמים נוחה ממנו.

הלכות גזלה ואבדה פרק ב

א. הגזלה שלא נשתנת, אלא הרי היא כמות שהיתה - אף על פי שנתאשו הבעלים ממנה, ואף על פי שמת

אותה או ששתייה, בין שנשברה או אבדה מאליה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. הגזל חותל [סוג כל] שיש בו חמשים תמרים, וכשימכר החותל כלו כאחת ימכר בתשעה, וכשימכר אחת ימכר בפעשה - אינו משלם אלא תשעה, ואין הנגזל יכול לומר לו: 'אני אחת אחת הייתי מוכר'. וכן הדין במזיק, וכן כל פיוצא בזה בנכסי הדיוט; אבל בהקדש אינו כן, אלא משלם עשרה.

ד. גזל בהמה והזקינה, או פחשה פחש שאינו יכול לחזר, גזל עבדים והזקינה, או פחשו פחש שאינו יכול לחזר, כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והקריבו בלן, או שגזל יין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושברו, ומשלם כשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמה ועבדים, וכחשו פחש שאפשר לחזר, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והקריבו מקצתן, או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסלה מלקרב, או שהיתה יוצאה להסקל - אומר לו: 'הרי שלך לפניך', ומחזיר אותה בעצמה.

ה. כמה דברים אמורים? בשהחזיר את הגזלה. אבל אם נשרפה הגזלה, או אבדה אחר שנאסרה בהניה - חיב להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה. לפיכך, אם פיר בו אחר שנאסרה בהניה, ונשבע - חיב לשלם קרן וחמש ואשם. ו. הגזל בהמה ונשא עליה משא, או רכב עליה, או חרש בה או דש בה וכיוצא בזה, והחזירה לבעליה - אף על פי שעבר בלא תעשה, אינו חיב לשלם כלום; שהרי לא הפסידה, ולא הכחיש. ואם החזיק אדם זה לגזל או לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפילו בחוצה לארץ, ושמן השכר או השבח שהשביח בבהמה, ומשלם לנגזל.

ז. התוקף עבדו של חברו, ועשה בו מלאכה, ולא בטלו ממלאכה אחרת - פטור, שנות לו לאדם שלא יבטל עבדו; ואם בטלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל.

ח. התוקף ספינתו של חברו, ועשה בה מלאכה - אם אינה עשויה לשכר [להשכרה] - שומין לו כמה פחתה, וישלם. ואם עשויה היא לשכר - אם ירד לה בתורת שכירות, הואיל וירד שלא ברשות - אם רצה הפעל לטל שכרה, נוטל; רצה לטל פחתה, נוטל. ואם ירד לה בתורת גזל, נותן הפחת. וכן כל פיוצא בזה.

ט. הדר בחדר חברו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו; שזה נהנה, וזה לא חסר. ואם החדר עשויה לשכר - אף על פי שאין דרך זה לשכר, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.

י. מי שהיה לו צמר וסמנין [צבעים] שרויין, ובא אחד וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חברו - משלם לו דמי

יאוש, נוטל מן הנגזל שבח הפטום. וכן כל פיוצא בזה משבח שיש בו הוצאה.

י. שנוי החזיר לבריתו [לקדמותו], אינו שנוי. כיצד? הגזל עצים ודבק אותם במסמרים, ועשה מהן תבה - אינו שנוי; שהרי אפשר לפרק אותן, וחוזרים לוחות כשהיו.

יא. גזל עפר ועשהו לבנה - לא קנה; שאם ידק [יכתוש] הלבנה, תחזור עפר כשהיתה. גזל לשון של מתכת ועשהו מטבע - לא קנה; שאם יתיף המטבע, יחזר לשון כשהיה. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אבל הגזל עצים ושפן [שייפן] וקצצן, או חפר בהן ועשין בלים, או שגזל צמר וצבעו, או נפצו ולבנו, או שגזל טין [חוטי צמר] ועשהו בגדים, או שגזל לבנה ועשאה עפר, או אבנים וסתתן, או מעות והתיכן - הרי זה שנוי בידו; שאם יעשה אותו מעות אחרות, פנים חדשות הן. וכן כל פיוצא בהן.

יג. הגזל מעות ישנות, ושפן וחדשן - לא קנה; שהרי מתישנין, וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשות וישנם - קנה; שאם יחדש אותן, פנים חדשות הן. גזל דקל מחבר וקצצו - לא קנה; כרתו חליות חליות [טבעות טבעות] ועשהו קורות - קנה.

יד. גזל קורות גדולות ועשין קטנות - לא קנה; קצצן לוחות [קרחים] עד שנשתנה שמם - קנה. גזל לולב והפריד עליו - קנה העלים. גזל עלים ועשין הופניה [מטאטא] - קנה. גזל טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור - הרי זה שנוי בידו, וקנהו; ומשלם כשעת הגזלה, ואף על פי שלא נתיאשו הבעלים.

טו. גזל כלי ושברו - אין שומין [מעריכים] לו הפחת [ערכו של הנזק בלבד], אלא משלם דמיו; והכלי השבור של גזלן. ואם רצו הבעלים לטל את הכלי השבור - נוטלין, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבעלים; ואם לא רצו בה, הךשות בידן. וכן כל פיוצא בזה.

טז. גזלה שלא נשתנת, והוקרה - אף על פי שנתיאשו ממנה הבעלים - הרי זו חוזרת לבעליה, ואין לגזלן בה כלום; שלא תקנו לגזלן את השבח אחר יאוש, אלא כגון גזות וולדות; אבל שבח היקר - אם היתה הגזלה קנימת, חוזרת בעיניה ואינו זוכה בו.

הלכות גזלה ואבדה פרק ג

א. הגזל חבית של יין מחברו, והרי היא שנה דינר בשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה - אם שבר את החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה - משלם ארבעה, כשעת הוצאה מן העולם; שאלו הניחה, היתה חוזרת בעצמה. נשברה מאליה או אבדה - משלם דינר, כשעת הגזלה.

ב. היתה שנה בשעת הגזלה ארבעה, ובשעת הוצאה מן העולם דינר - משלם ארבעה, כשעת הגזלה, בין ששבר

זה שנטל, חייב בכל. ביצד? הטה את החבית במקומה, ונטל ממנה רביעית או יתר - אם נשברה אחר שנטל, והיא במקומה - אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה את החבית; ואם התמיצה, משלם את דמי כלה כשעת הגזלה. וכן כל פיוצא בזה.

יד. הכופר בפקדון בבית דין - אם היה ברשותו בשעת שפופר - נעשה עליו גזלן, ונתחייב באנסיו.

טו. השואל שלא מדעת הבעלים, הרי זה גזלן. היה כלי ביד בנו של בעל הבית, או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן ונשתמש בו - הרי זה שואל שלא מדעת, ונעשה ברשותו, ונתחייב באנסיו, עד שיחזירונו לבעלים; לפיכך, אם החזירו לקטן שהיה בידו, או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה.

טז. החוטף משכון מיד הלוה שלא ברשות בית דין - הרי זה גזלן, אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר: אם נכנס לתוך בית חברו ומשכנו - שהוא גזלן, שנאמר: "בחוץ תעמד".

מה שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שכח סמנין שעל גבי הצמר. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין, אין מוציאין מידו.

יא. השולח יד [להשתמש] בפקדון - בין ששלח יד בעצמו, או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן, ונתחייב באנסיו, ונעשת הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנין. חשב לשלח יד בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח יד. ומשישלח יד, נתחייב בו; אף על פי שלא חסר ממנו כלום, אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי לשלח בו יד - הרי זה חייב; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.

יב. הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב באנסיה, אף על פי שלא נטל. אבל אם הגביה את הכיס לטל ממנו דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף [גוש] אחד - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס, או לא נתחייב אלא בדינר בלבד.

יג. היו פרות מפקדין אצלו, ונטל מקצתן - אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל; ושאר הפקדון המנח במקומו, הרי הוא ברשות בעליו. ואם נפסד השאר מחמת

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב"ו ניסן ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות גרושיון פרק יג

א. האשה שאמרה לבעלה: 'גרשתני פלוני ופלוני', וכו' או תם העדים והכחישוה, ואחר כך הלכה היא ובעלה, ושלוש בעולם, וכו' ואמרה: 'מת בעלי' - אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, ורוצה להשמיט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא תנשא, שמא היא שקרה אותו; ואם נשאת, לא תצא, שהרי יש לה עד.

ב. וכן אם היתה מלחמה בעולם, וכו' ואמרה: 'מת בעלי במלחמה' - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה שלום בינו לבניה; שמא תסמך דעתה על דברים שרבו למיתה ותאמר 'מת' - כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה באמצען, שהרי היא אומרת: 'מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג בכללן'. לפיכך אינה נאמנת, ואפילו אמרה: 'מת במלחמה וקברתיני'; אבל אם אמרה: 'מת על מנתו' - נאמנת.

ג. לא החזקה מלחמה בעולם, וכו' ואמרה: 'מלחמה היתה במקום פלוני, ומת במלחמה' - לא תנשא לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא.

ד. וכן האשה שאמרה: 'מת בעלי תחת המפלת' - אינה נאמנת. וכן אם היה שלוח נחשים ועקרבים, ואמרה: 'נשכו נחש או עקרב, ומת' - אינה נאמנת, שמא תסמך דעתה על רב אנשים שמתו כך בנשיכה.

ה. אמרה: 'עשנו עלינו בית', או 'מעה', הוא מת, ואני נצלת' - אינה נאמנת; כשם שנעשה לה גס, כך נעשה לו גס. היתה שנת רעבון ואמרה 'מת בעלי' - אינה נאמנת; 'מת וקברתיני' - נאמנת.

ו. אמרה: 'נפלו עלינו גוים', או 'לסטים', הוא נהרג, ואני נצלת' - נאמנת; שאין דרך להרג הנשים, כדי שנאמר: כשם שנצולה היא, כך נצול הוא.

ז. היה דבר בעולם, וכו' ואמרה: 'מת בעלי' - נאמנת; שהדבר פשוט כפי כל אדם, שבשנת הדבר זה חויה וזה מת, ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים, וינצלו הזקנים החולים; ולפי זה אין חוששין לה, שמא סמכה דעתה על רב המתים.

ח. כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה; במה דברים אמורים? ששמע מפי בן דעת שמת פלוני, כגון עבד או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם.

ט. שמע מן התינוקות שהם אומרים: 'עכשו באנו מהספד פלוני, כך וכך ספדין היו שם, ופלוני החכם, ופלוני עלה אחר מנתו, כך וכך עשו במנתו' - הרי זה מעיד מפייהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהן, ומשיאין את אשתו.

י. ישראל שאמר: 'הרגתי פלוני' - הרי זו תנשא על פיו; שאין אדם משים עצמו רשע, והרי העיד שמת.

יא. כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תמו משיאין על פיו. ביצד? היה הגוי מסיח ואמר: 'אוי לפלוני שמת, במה

פיו; ואם לא אמר 'קברתי', לא תנשא; ואם נשאת, לא תצא.

כ. וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים שאין להם סוף, ולא עלה, ואבד זכרו, ונשתקע שמו - הרי זו לא תנשא על עדות זו, כמו שבארנו; ואם נשאת, לא תצא. ואפלו הנה הגוי הוא שהסית לפי תמו ואמר: 'טבע פלוני בים', ונשאת על פיו - הרי זו לא תצא; וחקם שהורה להשיא אותה לכתחלה - מנדין אותו.

כא. מצאוהו הרוג או מת - אם פדחתו וחתמו ופרצוף פניו קנימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני - מעידין עליו; ואם נטל אחד מאלו - אף על פי שיש להן סימנים בגופו ובכליו, ואפלו שומא - אין מעידין, שומא אחר הוא. במה דברים אמורים? שראוהו בתוף שלשה ימים אחר הריגתו או מיתתו; אבל אחר שלשה, אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

כב. טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר כמה ימים - אם הפירו פניו וחתמו, מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה אחר שהשליף מן הים שעות, ונתפח - אין מעידין עליו, שהרי נשתנה. כשנסתפלין בצורתו כדי להפירו להעיד עליו, בודקין אותו וראין אותו אפלו בלילה לאור הירח או לאור הלבנה.

כג. ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני או פלוני במקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו - הרי אלו משיאין את אשתו.

כד. בא אחד ואמר: 'אמרו לי בית דין, או אנשים, כשתלף למקום פלוני, אמר להם שמת יצחק בן מיכאל', ובא השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה - הואיל ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתרת, ואין אומרים: 'שומא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת'.

כה. יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסית לפי תמו ואמר: 'איש שניצא עמי מכאן מת' - משיאין את אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע אותו האיש; והוא שיאמר: 'קברתי'.

כו. וכן אם יצאו עשרה בני אדם באחד ממקום למקום, והן אסורין בקולר, או נושאים גמלים, וכיוצא בדברים אלו, והסית הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כף וכף, מתו כלם, וקברנדם - משיאין את נשותיהן.

כז. ישראל שאמר: 'מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כף וכף צורתו, וכף וכף היו סימניו' - אין אומרים באמדין הדעת 'הוא פלוני', עד שיעיד העד שהוא פלוני, ויפיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר: 'אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת' - מחפשין באותה העיר: אם לא יצא משם אלא הוא, תנשא אשתו.

הנה נאה וכמה טובה עשה עמי; או שהיה מסיח ואומר: 'כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת, ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום', וכיוצא בדברים אלו, שהן מראין שאין בנחתו להעיד - הרי זה נאמן.

יב. וישראל ששמע מגוי המסיח לפי תמו, מעיד ששמע ממנו, ותנשא על פיו. במה דברים אמורים? שלא היתה שם אמתלא בשיחת הגוי - שומא לא נתפחן אלא לדבר אחר: כגון שאמר לאחד: 'עשה לי כף וכף שלא אהרג אותך בדרך שהרגתי פלוני' - אין זה מסיח לפי תמו, שפונתו להטיל אימה על זה.

יג. וכן אם שמע מערכאות של גוים שאמרו: 'הרגנו פלוני' - אין נאמנים, שהן מחזקין ידי עצמן כדבב כדי להטיל אימה. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יד. גוי שהתחיל להסית לפי תמו תחלה - אף על פי ששאלו אותו אחר כן, ובדקוהו עד שפרש כל המאדע - הרי זה נאמן, ומשיאין על פיו.

טו. כבר אמרנו שהעד שאמר: 'שמעתי שמת פלוני', אפלו שמע מאשה ששמעה מעבד - הרי זה כשר לעדות אשה, ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד, 'מת פלוני ואני ראיתי שמת' - שואלין אותו: 'היאך ראית, ובמה ידעת שמת?' אם העיד בדבר ברור, נאמן; ואם העיד בדברים שרפן למיתה, אין משיאין את אשתו; שאין מעידין על האדם שמת אלא בשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק.

טז. כיצד? ראוהו שנפל לים, אפלו טבע בים הגדול - אין מעידין עליו שמת, שומא יצא במקום אחר; ואם נפל למים מקבצים כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו, ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה - מעיד עליו שמת, ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים, והשליכו מצודה אחריו, והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי, ויחיה - הרי זה מעיד עליו שמת, ומשיאין את אשתו.

יז. ראוהו שנפל לגב אריות ונמרים וכיוצא בהן - אין מעידין עליו; אפשר שלא יאכלוהו. נפל לחפירת נחשים ועקרבנים, או לתוף כבשן האש, או לתוף יורה רותחת מלאה יין או שמן, או ששחטו שני סימנים או רב שני הסימנים - אפלו עמד וברח, מעידין עליו שמת; שודאי סופו למות. וכן כל פיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיחיה, אלא ימות מיד בזמן קרוב - הרי אלו מעידין עליו.

יח. ראוהו צלוב והעוף אוכל בו - אף על פי שדקרוהו או ירו בו חצים, אינו מעיד עליו שמת; ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו, כגון מחו או לבו או בני מעיו - הרי זה מעידין עליו שמת.

יט. עד אחד שאמר: 'ראיתי שמת במלחמה', או 'במפלגה', או 'שטבע בים הגדול ומת', וכיוצא בדברים אלו שרפן למיתה - אם אמר 'קברתי', נאמן, ותנשא על

ד. אָבֵל בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַנִּזְכָּרִית - אֵינוֹ פּוֹטֵר; שְׁנֵרַע הֵבֵא מִן הַשְּׁפָחָה - עֲבָדִים, וְהֵבֵא מִן הַגּוֹזֶה - גּוֹיִם, וּכְאֵלוֹ אֵינָם. הָרִי הוּא אוֹמֵר בַּשְּׁפָחָה: "הָאִשָּׁה וּלְדִיָּה תִהְיֶה לְאֻדְיָהָ", מְלַמֵּד שְׁוֹלֵדָה כְּמוֹהָ; וּבְגוֹזֶה הוּא אוֹמֵר: "כִּי יִסִּיר אֶת בְּנֶהּ מֵאַחֲרֶי", מְסִיר אוֹתוֹ מִלְחָשֶׁב בְּקָהֶל. וְאַף עַל פִּי שְׁנֵשְׁתַּחֲרַר בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה, אוֹ נִתְּגַר בְּנוֹ מִן הַגּוֹזֶה - הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר הַגָּרִים וְהַמְשַׁחֲרָרִין, וְאֵינָן פּוֹטְרִין אֶת אִשְׁתּוֹ. הָרִי שֶׁהִיָּה לוֹ בֶּן מִן הַשְּׁפָחָה שָׁלוֹ, וְשִׁחֲרָרוֹ, וְשִׁחֲרָרָהּ, וְנִשְׁאַה, וּמֵת בְּלֹא זָרַע - הָרִי זֶה תִּתִּיבֶם לְאַחִיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁבָּנָה מִמֶּנּוּ קָיָם, שֶׁכֹּכֵר שִׁחֲרָרוֹ.

ה. מִי שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ אִשְׁתּוֹ מַעֲבֶרֶת - אִם הִפִּילָה אַחֵר מוֹתוֹ, הָרִי זֶה תִּתִּיבֶם; וְאִם לָלַח וְנִצָּא הַנֶּלֶד חַי לְאוּרֵי הָעוֹלָם - אֶפְלוֹ מֵת בַּשְּׁעָה שְׁנוּלָד - אִמּוֹ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. אָבֵל מְדַבְּרִי סוֹפְרִים, עַד שֶׁיּוֹדַע בְּיָדָיו שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו, וְנוֹלָד לְתַשְׁעָה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים. אָבֵל אִם לֹא נֹדַע לְכַמָּה נוֹלָד - אִם שָׁהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה נֶלֶד קִימָא, וּפּוֹטֵר אֶת נִשִּׁי אֲבִיו מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם; וְאִם מֵת בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים, אֶפְלוֹ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים - בֵּין שְׁמֵת מִחֲלִי, בֵּין שֶׁנָּפַל מִן הַגָּג אוֹ אָכְלוֹ אֶרֶץ - הָרִי זֶה סָפֵק גָּפֶל, סָפֵק בֶּן קִימָא; וְלִפְיָכָּהּ אִמּוֹ חוֹלֶצֶת מְדַבְּרִי סוֹפְרִים, וְלֹא מִתִּיבָמָת.

ו. מִי שֶׁיָּשָׁ לוֹ אֶחָ מִכָּל מְקוֹם - אֶפְלוֹ מְמֹזֵר אוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - מְשִׁינָא רִאשׁוֹ וְרִבּוֹ לְאוּרֵי הָעוֹלָם קִדְּם שְׁמִימוֹת אַחֲרָיו, הָרִי זֶה זֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ לְיִבּוּם. וְאִם הָיָה לוֹ אֶחָ מִן הַשְּׁפָחָה אוֹ מִן הַנִּזְכָּרִית - אֵינוֹ אַחֲרָיו לְדַבֵּר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ זֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ; וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה לְדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ, הוּאִיל וְהִיָּתָה הוֹרְתוֹ שְׁלֹא בְּקִדְשָׁהּ, אֵינוֹ אַחֲרָיו.

ז. אַחִים מִן הָאֵם - אֵינָן חֲשׁוּבִין אַחִים אֶלָּא לְאַבְלוֹת וּלְעֵדוּת; אָבֵל לְעֵנֵן יִרְשָׁה אוֹ לְיִבּוּם וְחֲלִיצָה - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁאֵינָן, שְׁאֵין אַחֲוָה אֶלָּא מֵאָב.

ח. גָּרִים שֶׁנִּתְּגַרְרוּ וְעֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - אֵין לָהֶן אַחֲוָה כָּלֵל, וְהָרִי הֵן כְּזָרִים זֶה לָזֶה. וְאֶפְלוֹ אַחֵד מֵהֶן הוֹרְתוֹ שְׁלֹא בְּקִדְשָׁהּ וְלָדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ, וְהַשְּׁנִי הוֹרְתוֹ וְלָדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ - הָרִי הֵן כְּזָרִים; וְאֶפְלוֹ תְּאוֹמִים וְנוֹלָדוֹ בְּקִדְשָׁהּ, אֵין בִּינֵיהֶן אַחֲוָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה הוֹרְתָן וְלָדָתָן בְּקִדְשָׁהּ.

ט. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת וּמֵת - בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שָׁל אַחַת מֵהֶן, פּוֹטֵרֶת אֶת הַשָּׂאֵר; וְאֵינוֹ מִיבֵם לְשִׁפְטִים, שְׁנֵאָמֵר: "אֲשֶׁר לֹא יִכְנֶה אֶת בֵּית אַחֲרָיו" - בֵּית אַחֵד הוּא בּוֹנָה, וְאֵינוֹ בּוֹנָה שְׁנֵי בָתִּים. וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ אַחִים רַבִּים - אַחֵד מֵהֶן חוֹלֵץ אוֹ מִיבֵם לְאַחַת מִן הַיִּבָּמוֹת, וְנִתְּרָו שָׂאֵר הַצָּרוֹת.

י. הָיוּ בִיבָמוֹת אֵלוֹ כְּשֵׁרוֹת לְכַהֲנָה וּפְסוּלוֹת - אִם הָיָה מִיבֵם - מִיבֵם לְאִיזוֹ שִׁירָצָה; וְאִם הָיָה חוֹלֵץ - יִחְלֹץ לְפִסְלוֹהָ, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסֹל אֶת הַכֹּהֲנָה לְכַהֲנָה בְּחֲלִיצָה.

יא. מֵתוֹ לוֹ אַחִים רַבִּים, וְנִפְלוּ נִשְׁתִּיתֵיהֶן לְפָנָיו - אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְיִבֵם אֶת כָּלָן, מִיבֵם; וְאִם לֹא, חוֹלֵץ לְכָלָן, אוֹ

כח. מִצָּאוֹ כְּתוּב בַּשָּׂטֵר: 'מֵת אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, אוֹ נִתְּגַר אִישׁ פְּלוֹנִי', וְנוֹדַע כִּי זֶה כְּתֹב יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה תִּנְשָׂא אִשְׁתּוֹ. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּתַּק, וּבָדָקוֹ אוֹתוֹ כְּדָרָךְ שֶׁבּוֹדָקִין לְגִטָּין, וְנִמְצָאת דַּעְתּוֹ מְכֻנָּת, וְכָתֹב שְׁמֵת פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי - סוֹמְכִין עַל כְּתִיבָתוֹ, וְתִנְשָׂא. וְאֵין בּוֹדָקִין עַדִּי אִשָּׁה בְּדִרִישָׁה וְחֻקִּיהָ, שְׁלֹא אִמְרוּ חֻכְמִים בְּדָבָר לְהַחֲמִיר אֶלָּא לְהַקֵּל מִשּׁוֹם הַתֵּרֶת עֲגוּנָה.

כט. אֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו שֶׁהִתִּירוּ חֻכְמִים הַעֲרָה הַחֲמוּרָה בְּעֵדוּת אִשָּׁה, אֶפְלוֹ שְׁפָחָה, וְעַד מִפִּי עַד, וּמִפִּי הַכְּתָב, וּבְלֹא דִרִישָׁה וְחֻקִּיהָ - כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; שְׁלֹא הִקְפִּידָה תוֹרָה עַל הַעֲדָת שְׁנֵי עֵדִים וְשִׂאֵר מִשְׁפָּטֵי הַעֲדוּת, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין אִתָּהּ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל בְּרִיו אֶלָּא מִפִּי הָעֵדִים וּבְעֵדוּתָן, כְּגוֹן שֶׁהִעִידוּ שְׁנֵי הָרֵג זֶה אוֹ הִלָּה אֶת זֶה. אָבֵל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל בְּרִיו שְׁלֹא מִפִּי הָעֵד הַזֶּה, וְאֵין הָעֵד יָכוֹל לְהַשְׁמִט אִם אֵין הַדָּבָר אִמָּת, כְּגוֹן זֶה שֶׁהִעִיד שְׁמֵת פְּלוֹנִי - לֹא הִקְפִּידָה תוֹרָה עָלָיו; שֶׁדָּבָר רְחוֹק הוּא שִׁיעִיד בּוֹ הָעֵד בְּשִׁקָּר. לְפִיכָּהּ הִקְלוּ חֻכְמִים בְּדָבָר זֶה, וְהִאֲמִינוּ בּוֹ עַד אַחֵד, מִפִּי שְׁפָחָה, וּמִן הַכְּתָב, וּבְלֹא דִרִישָׁה וְחֻקִּיהָ - כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁאָרוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום שני

הַלְכוֹת יְבוּם וְחֲלִיצָה

יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פְּרִטָן: (א) לִיבֵם; (ב) לְחָלֵץ; (ג) שְׁלֹא תִנְשָׂא יְבָמָה לְאִישׁ זָר עַד שֶׁתִּסּוּר רְשׁוֹת הַיִּבֵם מַעֲלִיָּה. וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְיִבּוּם נִקְרָאת 'זִקְוָה לְיִבּוּם'; וְרְשׁוֹת הַיִּבֵם נִקְרָאת 'זָקָה'. וּבְאִזוֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

הַלְכוֹת יְבוּם וְחֲלִיצָה פָּרָק א

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, שִׁיבֵם אָדָם אִשְׁתּוֹ אַחֲרָיו מֵאֲבִיו, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין, אִם מֵת בְּלֹא זָרַע - שְׁנֵאָמֵר: "וּבֵן אֵין לוֹ יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ". וּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ צָרִיף לְקַדֵּשׁ יְבָמָתוֹ, שְׁזֹו אִשְׁתּוֹ הִיא שֶׁהִקְנִנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא יָבוֹא עָלֶיהָ; וּכְתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַעֲלָהּ שְׁמֵת.

ב. לֹא רָצָה לְיִבֵם, אוֹ שְׁלֹא רָצָת הִיא - הָרִי זֶה חוֹלֵץ לָהּ, וְאַחֵר כִּף תִּהְיֶה מִתֵּרֶת לְהַנְשָׂא לְאַחֵר; וּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְחָלֵץ אִם לֹא רָצָה לְיִבֵם - שְׁנֵאָמֵר: "וְחֲלִיצָה נַעֲלוֹ". וּמִצְוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת חֲלִיצָה.

ג. זֶה שְׁנֵאָמֵר בַּתּוֹרָה "וּבֵן אֵין לוֹ" - אַחֵד הֵבֵן וְאַחֵד הַפֶּת, אוֹ זָרַע הֵבֵן אוֹ זָרַע הַבֵּת; הוּאִיל וְיֵשׁ לוֹ זָרַע מִכָּל מְקוֹם, בֵּין מֵאִשָּׁה זֹו בֵּין מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת - הָרִי זֶה פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. אֶפְלוֹ הָיָה לוֹ זָרַע מִמְּזוֹר אוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - הָרִי זֶה פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם.

יבם אותה או חלץ בתוך השלשה חדשים - הואיל ואינה מעברת - הרי זו נפטרה, ואינה צריכה כלום.

כ. החולץ ליבמתו, ונמצאת מעברת וילדה - אם היה ולד של קניא, הרי זו כמי שלא נחלצה לו מעולם; ומתרת לכהנה, ומתה בקרובותיה. אם הפילה, או שלא שהה שלשים יום אחר שנולד - חוזר וחולץ לה הוא או אחד מאחיו; שחליצת המעברת אינה חליצה, וביאת המעברת אינה יבום.

כא. לפיכך, הכונס או החולץ ליבמתו המעברת - לא תנשא צרתה עד שתלד זו, שאין הנולד מתיר עד שציא לאור העולם.

כב. הכונס את יבמתו ונמצאת מעברת - מפרישין אותה, וממתינין לה: אם הפילה, יחזר ויקים; ואם ילדה, אפלו מת ביום שנולד - הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים. ואם נתקנס הנולד שלשים יום אחר שנולד, הרי זה ולד של קניא; ואינה צריכה ממנו גט, מפני שהיא ערוה עליו.

כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתיבמה, ולד של קניא - הרי הנולד ספק אם בן תשעה לראשון, או בן שבוע לאחרון; לפיכך יוציא בגט, והנולד פשר. ואם בא עליה אחר שילדה, הבנים שיבואו אחריו ספק ממזרים.

יום שלישי

הלכות יבום וחליצה פרק ב

א. מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו, עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשנה פרוטה; וזה הוא הנקרא 'מאמר'. ואין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו שיתבאר; והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה - לא עשה כלום, שאין האשה מתקדשת אלא ברצונה. וקטנה מן הארוסין, אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

ב. וכשם שהוא מקדש את יבמתו, כך הוא מברך ברכת נשואין בעשרה, וכותב כתובה, כדין כל נושא אשה. ואם בא על יבמתו ולא עשה מאמר - קנה קנן גמור, ואינו צריך לחזר ולקדש אחר הבטלה; ומפני אותו מפת מרדות, וכותב לה כתובה.

ג. הבא על יבמתו - בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין ברצון, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה, בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיתה לשנה בין שהיתה ערה, בין שבא עליה בדרבה בין שלא בדרבה, אחד המערה ואחד הגומר - קנה.

ד. במה דברים אמורים? שנתיבנון לבעל; אבל אם נפל ונתקע בה, או שבא עליה שכור שאינו מפיר כלום, או ישן - לא קנה. נתבונן להטיח בפתל, והטיח ביבמתו - לא קנה; להטיח בבמה, והטיח ביבמתו - קנה, שהרי נתבונן לשם בעילה מכל מקום.

ה. יבמה שנתיבמה, ואמרה בתוך שלשים יום: 'לא

חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצה, אחת מכל בית ובית.

יב. הכונס את יבמתו - נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים. ואם בא הוא או אחד מאחיו על צרתה, הרי זה עובר בעשה - שנאמר: "יבמה יבוא עליה", לא עליה ועל צרתה; ולא הבא מכלל עשה, עשה. וכן החולץ ליבמתו - נאסרה החלוצה היא וכל צרותיה, על החולץ ועל שאר האחים. וכלן אסורות עליהן מדברי סופרים בשניות, שמאחר שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה מעל כל נשיו; לפיכך תופסין בהן הקדושין בשניות.

יג. החולץ ליבמתו - כשם שהיא אסורה עליו, כך קרובותיה, כגון אמה ובתה; וכן היא אסורה לבנו ולאחיו. ואפלו השניות שלה אסורות, כגון בת בתה; וכן היא אסורה לבן בן בנו. כללו של דבר, הרי היא כאשתו שגורשה. וכן אם מתה יבמתו וצדין היא זקוקה לו - אסור בקרובותיה, כאלו היתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האסורין האלו - מדבריהן. ומתה אדם לשא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה.

יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו, כגון אמה או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה, או יחלץ ותסור זקתו מעליה; וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה, אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו שחלץ או יבם, כמו שבארנו.

טו. הכונס את יבמתו וגרשה - אם רצה להחזיר, יחזיר; מפני שהיא אשתו לכל דבר, ולא נשאר עליה שם אסור מפני אחיו כלל - לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

טז. כבר בארנו בהלכות אישות, שכן תשע שנים ויום אחד, ביאתו ביאה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה. לפיכך, יבם קטן שרצה ליבם אשת אחיו - אם היה בן תשע שנים ויום אחד, מיבם; אבל אינו חולץ עד שיגדיל ויבדק, שהרי "איש" כתוב בפרשה לענין חליצה; ואם היה פחות מזה, אין ביאתו ביאה. וביאת בן תשע, אינה קונה קנן גמור; לפיכך אין יבמתו נתרת לזר, עד שיבוא עליה אחר שיגדיל, או עד שתחלץ, כמו שיתבאר.

יז. וכן היבמה הקטנה - אם רצה היבם ליבם אותה, מיבם; אבל אינה חולצת עד שתגדיל ותבדק; ואפלו נבעלה אחר שתיים עשרה שנה, אינה חולצת עד שתבדק וימצאו בה סימנין.

יח. כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש - כך היבמה לא תחלץ עד שתעשה אשה גדולה; ויבם קטן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה.

יט. היבמה לא תתיבם ולא תחלץ, עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום המיתה ויום היבום או יום החליצה - כשאר כל הנשים. ומפני מה לא תחלץ בתוך תשעים יום? מפני שאינה ראויה ליבום, ונאמר: "ואם לא יחפץ האיש ויחלצה נעלו"; בעת שהיא עולה ליבום, עולה לחליצה; ואם וכל זמן שאינה עולה ליבום, אינה עולה לחליצה. ואם

אין פאן מן שרופה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת - או תתיבם לו, או תצא בלא כתבה כדין כל מורדת.

יד. כל יבמה שאמרנו שדינה שתחלץ ולא תתיבם - הרי זו נוטלת כתבתה, אם יש לה כתבה, כשאר כל האלמנות. וכן אם היה יבמה מכה שחין, או שיש בו שאר מומי אנשים - חולץ לה, ונוטלת כתבתה. נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם - נסתתפה שדהו; ואם לא רצה ליבם, יחלץ ויתן כתבה.

טו. יבמה שנדרה הניה מיבמה בחיי בעלה, או שנדרה הניה מכל היהודים - כופין אותו שיתחלץ לה, ותטל כתבתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה, מבקשין ממנו שיתחלץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת. וכן אם נתפונה בנדרה, אפלו בחיי בעלה, כדי שלא ייבם אותה - אין כופין אותו לחלץ, אלא אם כן מרדה, ותצא בלא כתבה.

טז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת: 'איני חולצת ולא נוטלת כתבה, אלא אשב בבית בעלי כשאר האלמנות' - אין שומעין לה; שהרי הקנו אותה לזה מן השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן כתבתה. ולא עוד, אלא אפלו אמרה: 'אני נזנית משלי, ואשב עגונה כל ימי' - אין שומעין לה; שהרי היבם אומר לה: 'כל זמן שאת זקוקה בי, אין נזנית לי אשה'; ואפלו היה נשוי, אפשו שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני היבמה.

יז. יבמה שלא היה לה על בעלה כתבה מפני שהיתה אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר - אם רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו כתבה, כדרך שלא היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת, כמו שהיה עם בעלה; אבל אם לא כתב לה בעלה כתבה, או שמכרה לו כתבתה או מחלה אותה - צריך היבם לכתב לה כתבה כשאר האלמנות.

יח. היבמה - קדם שיבוא עליה יבמה, או קדם שיתחלץ לה - הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: "לא תהיה אשת המת החוצה, לאיש זר". ואם נשאת לאחר ובעלה - לוקה הוא והיא, ומוציאה בגט, ואפלו היו לה כמה בנים, ונאסרה עליו ועל יבמה; ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים.

יט. נתקדשה לאחר, לא נאסרה על יבמה; אלא נותן לה הור שנקדשה גט, ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה כהן, שאינו יכול לשא גרושה - תצא מן הור בגט, כדי שלא יהיה החוטא נשפר, ויחלץ לה יבמה.

כ. חזר הור שגרשה מן הארוסין, ונשאה אחר שחלץ לה יבמה - אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גרשה מן הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחלצה - מוציאין אותה; מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת וקא בעלה, שהיא אסורה על זה ועל זה, כמו שבארנו. והיבמה שזנת והיא זקוקה - לא נאסרה על יבמה; אלא רצה חולץ, רצה מיבם.

נבעלת - ואף על פי שהוא אומר: 'בעלתי' - כופין אותו שיתחלץ לה, הואיל וקדם וגרשה בגט; ואם צדין לא גרש, כופין אותו שיבעל, או יחלץ ויוציא בגט. גרשה לאחר שלשים יום, והיא אומרת 'לא נבעלתי' - מבקשין ממנו שיתחלץ לה; ואם היה מודה שלא בעל, כופין אותו לחלץ. היא אומרת: 'נבעלתי', והוא אומר: 'לא בעלתי' - אינה צריכה חליצה; שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר שפנסה.

ו. מי שמת והניח אחים רבים - מצוה על הגדול ליבם או לחלץ, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד"; מפני השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בבכור של אחים, כלומר: גדול האחים יקום על שם אחיו המת; וזה שנאמר: "אשר תלד" - משמעו 'אשר ילדה האם', עם משמע 'אשר תלד היבמה'.

ז. לא רצה הגדול ליבם, מחזירין על כל האחים; לא רצו - חוזרין אצל הגדול ואומרים לו: 'עליך מצוה, או חלץ או יבם'. ואין כופין את היבם ליבם, אבל כופין אותו לחלץ.

ח. אמר הגדול: 'המתינו עד שיגדיל הקטן', או 'עד שיבוא ההולך', או 'עד שיכריא החורש, ונמלך בו, ואם לא ירצה, אני יבם או אחלץ' - אין שומעין לו; אלא אומרים לו: 'עליך מצוה, או יבם או חלץ'.

ט. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת - אין אחיו הקטן יכול לומר: 'על אחי הגדול היא המצוה, המתינו לו עד שיבוא'; אלא אומרים לזה שהוא פאן: 'או יבם או חלץ'.

י. יבמה הראויה ליבום שלא רצת להתיבם - דינה כדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחלץ לה, ותצא בלא כתבה. הניח אחיו נשים רבות - כל מי שתבע היבם מהן ליבום ולא רצת - היא המורדת, וחולץ לה ותצא בלא כתבה. ושאר צרותיה שלא נתבעו, נוטלות כתבתן כשאר האלמנות.

יא. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורוצה באחיו - אין שומעין לה, שמצוה בגדול.

יב. אמר הגדול: 'איני רוצה לא לחלץ ולא ליבם, הרי אחי לפניך', ותבע אותה אחד מן האחים ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה - אין זו מורדת; מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי כלן ראויין; והואיל והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה - הרי זו לא מרדה. ולא עוד, אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה: 'הריני ממתנת עד שיבוא ויבם אותי, אבל זה איני רוצה בו' - אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול שתובע אותה: 'אם תרצה לחלץ לה ולתן לה כתבה, חלץ; ואם לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא אחיך - הואיל ואין לך דין קדימה עליו'.

יג. בא זה שתלתה שותלת בו, ולא רצה בה - חוזרין אצל זה שתבע אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרים לה:

ושאין לה בנים, אסורה. היה להן יבם אחר כן, הרי זה מיבם לשתיקה.

י. מת זה היבם שייבם אותו - אסורות להנשא לזר, כשהיו בתחלה. נתיבמו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר.

יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי', ותנשא או תתיבם - אין היבמה נאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמא יהיה קל בעיניה. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת אחי', שייבם את אשתו - שמא עיניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי', שתפנס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי', שינשא את אחותה - עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה, ואחר כך תפנס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה, כמו שבארנו.

יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן לי יבם במדינת הים ומת' - בין שאמרה 'מת היבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם' שנתן לי' - הרי זו נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת, שהרי היתה בחזקת היתר לזר. אמרה: 'מת בני ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתיבמת.

יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן לי בן במדינת הים ומת, ואחר כך מת בעלי' - נאמנת ומתיבמת, שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה. אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנתן לי' - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתיבמת.

טו. במה דברים אמורים? בשתיקה פסולה לכהנה מתחלתה, כגון שהיתה גרושה או חללה, או שאמרה: 'במערה היינו כשמתו'. אבל אם אין הדבר בן, אינה חולצת - שמא תחליץ, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו, שאמרה והבעל מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא לכהן, ויראה הרואה אותה שחליצה ונשאת לכהן, וידמה שהחליצה מתרת לכהנה, והוא אינו יודע בעדים שבאו; לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשאר בחזקת זקוקה כשיצאת, עד שיבואו עדים.

טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: 'מת בעליך' - הרי זו לא תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיודע אם ילדה צרתה או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חדשים ממיתת הבעל, ומהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה, הרי נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזירה, שמא יודע אחר החליצה

כא. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זקת יבם או אין עליה זקת יבם - כגון יבמה שילדה ולד שלא פלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום, שדינה שתחליץ מספק מדבריהם כמו שבארנו - אם הלכה ונתקדשה לאחר קדם חליצה, חולץ לה יבמה ותשכ עם בעלה; ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה, אינו חולץ לה, שאין אוסרין על זה אשתו, מספק מדבריהם. גרשה הפה או מת - הרי זו חולצת, ואחר כך תנשא לאחרים לכתחלה.

יום רביעי

הלכות יבום וחליצה פרק ג

א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה נאמן, ופטר את אשתו מן החליצה ומן היבום.

ב. אמר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן לאסר את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתפונן לאסרה לאחר מותו.

ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין לי אחים' - אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו: 'אין זה אחי' - אינו נאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחים, והעדים במדינה אחרת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו: 'אין לי אח' - הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו וישאלו.

ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, ואמר: 'זה העבר ממני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף על פי שהוא בנו לענין גרשה - הרי זה ספק לענין יבום; כשם שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין יודע הדבר שזה בן ודאי, והרי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא, ולהחמיר דנין בו - וחולצת, ולא מתיבמת.

ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתיבמת על פיו; או שמת יבמה, או שנתן לבעלה בן, להתירה לזר. ואפלו עכר, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו - מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש להתירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין.

ו. וחסד הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו כדין אותה עדות, לענין עדים שמכחישים זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר.

ז. שתי יבמות שבאו ממדינת הים, זו אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו; שאין יבמה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, כמו שבארנו.

ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד, עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העיד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר 'מת בעלי'.

ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת;

היה אביו גר ואמו ישראלית; עד שיהיה אביו ואמו מישראל. ומצותה בחמשה, כדי לפרסם הדבר; ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.

ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב, ואינו תפור בפשתן; ולובשו בזמן, וקושר רצועותיו על רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקריין ליבמה בלשון הקדש: "מאן יבמי וגו'", ואחר כך מקריין ליבם: "לא חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישטמ רב העקב, התרה היבמה לנר.

ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו, רק הנראה לדינין - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה ובשעת קריאה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא מפיה. ואחר כך מקריין לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחריו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה; וכל היושבים שם עונין אחריה: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל', שלשה פעמים. וצריך שתתבונן היבמה שתחליץ לו, ויתבונן הוא שיתחליץ לה; ויעשו מעשים אלו לשמן. והסומא אינו חולץ, שנאמר: 'וריקה בפניו'; ואין זה רואה הרק.

ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי"; ואחר כך קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחליץ, ואחר כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחריו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או שקראה ואחר כך רקקה - חליצתה פשוטה.

יא. ולמה לא תחזור ותרק על הסדר? שמה יאמרו: 'רקיקה לבדה אינה כלום, ואינה פוסלת מן האחי'.

יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה פשוטה; ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה, או שחלצה ורקקה ולא קראה - שחליצתה פשוטה.

יג. במה דברים אמורים? בשהיו יכולין לדבר, והרי הם ראויין לקרות. אבל אלמנת או אלם, אינן חולצין; ואם חלצו, חליצתן פסולה; ואינן כחרש או חרשת שחלצו, שלא עשו כלום - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת.

יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו בחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חלצה ולא רקקה - לא עשה כלום, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה שהוא החליצה ורקיקה, היא שמועיל; אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת.

טו. חלצה ורקקה וקראת, והן יושבין או מטין על

שילדה צרתה ולד של קמא, ונמצאת זו שאינה חליצה, ותנשא לכהן אחר שנוחלצה, ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו, שהחלוצה מתרת לכהן, ויעיד שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך אם היתה אסורה לכהנה מתחלתה - הרי זו חולצת לאחר תשעה, ותנשא לנר.

טז. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה בשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחליץ או תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה.

יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים - אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן לה יבם במדינה אחרת; שלא גזרו בדבר זה, אלא נעמיד אותה על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לנר; ואין חוששין שמה מת הבן, אלא העמיד אותה על חזקתה.

יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא לנר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמה נולד לה יבם קדם מיתת הבעל.

יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך נודע שחלופ היו הדברים - תצא, והולד פשוט; אמרו לה: 'מת בנך ואחר כך מת בעלך', ונתבכמה, ואחר כך נודע שחלופ היו הדברים - תצא, והולד שנולד לפני השמועה או לאחר השמועה ממזר.

יום חמישי

הלכות יבום וחליצה פרק ד

א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום שהוא שם, ובאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה. אם עצה טובה ליבם, יעצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחלץ - כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד - יעצין אותו לחלץ.

ב. וצריכין הדינין לקבוע מקום שישבו בו, ואחר כך תחליץ שם בפניהם, שנאמר: 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים' וגו'. לא נועדו ולא קבעו מקום, אלא נקראו נקרה, ונקרית היא והוא לפניהם, וחלצו - חליצתה פשוטה. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין; ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך תאמר "יבמי" - כדי שלא יהיה משמע דבריה: 'אבה יבמי'.

ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה, מרגילין אותה עד שתדע.

ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שידועין להקרות פשוטה. ואם אחד מן השלושה גר - פסול, ואפלו

כגון שהיתה ארבה והוא קצר - אינו כלום; ואם אחר שהגיע לגדל פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, כשר. וכן אם לא ראו הדיינים הרק כשיצא מפיה, כשר.

כד. חליצה מטעית, פסולה. כיצד? כגון שאמרו לו: 'חלץ לה ובכך אתה כונס', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם רצית אחר כך ליבם תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו: 'חלץ לה על מנת שתתן לה מאתים וזו', או על תנאי כך וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקנס התנאי, חליצתה כשרה; והרי נתפסו לחלץ לה.

כה. המוסר מודעא על החליצה, חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל המודעא, כדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראל והפוחו עד שחלץ - אם פדין עשו, חליצתו כשרה; ואם שלא פדין, כגון שטעו או שהיו הדייטות - חליצתו פסולה. ואם הגוים אנסוהו מעצמן - אם היה הדין נותן שיהלץ, חליצתו פסולה; ואם שלא פדין, אינה חליצה.

כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום', או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחלצה לו, ולא נאסרו עליה קרובותיה, ולא נפסלה מן הכהנה, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליה קרובותיה, ונפסלה מן הכהנה, ונאסרה על האחין, ואינה מתבטמת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה כשרה.

כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה כשרה, והיא תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.

כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתיבם; ואין חוששין לה שמה חלצה לאחד מהן בינו לבינה ונפסלה עליה. אבל אם ראיתה שחלצה נעלו של אחד מהן - נפסלה, שמה נתכונה לחליצה; וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר.

כט. גט חליצה שאנו כותבין - אינו אלא מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שנתחלצה. ואין הדיינים חולצין אלא אם כן מפירין. לפיכך מי שראו זאת שנתחלצה - כותבין לה גט חליצה, אף על פי שאינם מפירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו; שהרי הדיינים שחלצה בפניהם הפירו זה, ואחר כך חלצה. וזה הוא נסח גט חליצה שנהגו בו העם:

ל. "ביום פלוני, כך וכך לידח פלוני, שנת כך וכך למנן פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה במקום פלוני, אנחנא דיני דמקצתנא חתימין לתתא, במותב תלתא פתדא הוינא יתבין בבי דינא, וסליקת לקדמנא פלונית פת פלוני ארמלת פלוני, ואקריבת לקדמנא גויברא חד די שמיא פלוני בן פלוני, וכן אמרה לנא פלונית דא: 'פלוני בר פלוני דנא אחוהי דפלוני מאבוב הוא דהוינא נסיבנא ליה, וישיב, וחי לרבנן ולכל ישראל שבק, ובר וברת גרית ומחסין ומוקים שמה בישראל לא שבק, והדין פלוני

צדיקה, או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן הארבה ולמטה, או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינם יודעין להקרות, וכן הסומה שחלצה - חליצתו כשרה.

טז. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים, או בפני שלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, או שהיה המנעל קשור למעלה מן הארבה, או שהתיר הוא ושמוטה היא, או שהתירה היא ושמוטה הוא, או שנתכונה היא ולא נתכונן הוא, או שנתכונן הוא ולא נתכונה היא, וכן קטנה שחלצה לגדול - חליצתה פסולה. וכן אם חלצה בפני יחיד, ואפלו בינו לבינה, ובחילה - הרי זו חליצה פסולה; אבל חרש שוטה וקטן שחלצו, וכן החולץ למי שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום - אינה חליצה.

יז. יבם שרגלו הימנית חתוכה, אינו חולץ בשמאל; ואם חלצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגלו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו כך, חליצתה פסולה.

יח. ויבמה שדיקה חתוכות - חולצת לכתחלה ואפלו בשניה, שלא נאמר 'וחלצה בידה'. חלצה במנעל של בגד, אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב, או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של סיב או של שעם או של עץ, או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו חופה רב רגלו, או מנעל פרום שאינו חופה רב הרגל, או נפתח שאין מקבל רב הרגל - חליצתה פסולה.

יט. חלצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו עור ולחיו של שער, או שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה המנעל גדול שיוכל להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או נפרם שחופה רב הרגל, או נפתח שמקבל רב הרגל - חליצתה כשרה.

כ. סנדל המסגר והמחלט, ושל עבודה זרה שמניחין אותו ברגלי הצורה - לא תחלץ בו; ואם חלצה - חליצתה כשרה, ואף על פי שהוא אסור בהנאה. אבל סנדל של תקרבת עבודה זרה, ושל עיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם חלצה בו, חליצתה פסולה; שהרי אינו עומד להלך בו.

כא. קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה לבוש שני מנעלין וחלצה העליון - אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.

כב. יבמה שאכלה שום וגרגיר וכיוצא בהן מדברים שמזיבין את הרק, והיה הרק זב מפיה - אינו כלום, עד שיהיה הרק מעצמו.

כג. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה - אינו כלום; אבל אם מצצה ורקקה - כשר, שאי אפשר לדם שנמצא בלא צחצוחי רק. רקקה וקלטתו הריח קדם שיגיע לכנגד פניו,

מותבה, איך פלוני בן פלוני אמר לה לפלונית בת פלוני בתולתא פלתא: 'הוי לי לאנתו כדת משה וישראל, ואנא במימרא דשמיא אפלת ואינך ואסובר ואיוון ואפרנס ואכסי יתיכי כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומייקרין ומסוברין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקשוט, ויהבנא ליכי מוהרי בתוליכי כסף וזני מאתן דאינון מזוזי כספא טבא עשרין וזנין ותמשה וזני דחאזו ליכי, ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומעל עליכי פאורח כל ארעא. וצביאת פלתא פלונית דא, והות ליה לאנתו. ורצה והוסיף לה תוספת על עקר כתבתה עד משלם כף וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה כף וכף, הפל נתקבל חתן זה וכו' וכו' וכו' ונעשה ברשותו, וזקף הפל על עצמו כמלוה ורשו. וכו' אמר לנא חתנא דנן: 'אחריות כתבה דא כלה עקר ונדוניא ותוספת עם שאר תנאי כתבה, קבלית עלאי ועל ירתאי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא, דקניתי ודעתיד אנא למקני, מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי אגב מקרקעי, בלהון יהון אחראין וערבאין לכתבה דא כלה עקר ונדוניא ותוספת לאתפרעא מנהון בתיי ובתר מותי ואפלו מגלימא דאכתפאי'. וקנינו מכלונו דנן על כל מאי דכתיב ומפרש לעיל קנין שלם דלא כאסמכתא ודלא כטפסי דשטרי, אלא כחמר חזק כל שטרי כתבות הנוהגות בישראל וכהגון וכתקון רבתינו ז"ל. וחתמנו על שטר כתבה דא בזמן הנזכר למעלה, והכל שריר ובריר וקיים.

לד. ואם היתה כתבת אלמנה, כותב 'פלונית ארמלתא'; ואם היתה כתבת גרושה, כותב 'פלונית הגרושה' - כדי שלא יפשל בה כהן. וכותב: 'ויהבנא ליכי מוהריכי כסף וזני מאה דאינון מזוזי כספא טבא תריסר וזני ופלג וזנא דחאזו ליכי'.

לה. כשכותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט מקום הפסוקים; שאסור לכתב שלש תבות בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום חליצתה, שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום.

יום שישי

הלכות יבום וחליצה פרק ה

א. היבמה שנתן לה היבם גט פרישות - פסלה ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שהרי נעשה כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן, הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הפהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר עד שישחלץ לה.

ב. המאמר - אף על פי שאינו קונה ביבמה קנין גמור, ואינה נעשית בו אשת איש גמורה - צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר אלא בחליצה.

ג. ביצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבצע - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך לחלץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר

אחיה חזי ליבומי יתי. כען רבנן, אמרו ליה, אי צבי ליבומי יתי - ייבם, ואי לא - יטלע לי קדמיכון רגליה דימינא ואשרי סיגיה מעל רגליה וארוך באנפיה. ואשתמודענהי לפלוני דנא, דאחיהי דפלוני מיתנא מאבוהי הוא, ואמנא ליה: 'אי צביית ליבומי יתה - ייבם, ואי לא - אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוך באנפך'. ועני ואמר: 'לית אנא צבי ליבומי יתה'. מיד אקרינוהא לפלונית דא: 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי'. ואף להאיי פלוני אקרינא ליה: 'לא חפצתי לקחתה', ואטלע לה רגליה דימינא ושרת סיגיה מעל רגליה, ורקת באנפיהי ורקא דאיתחזי לנא מפומה על ארעא. ותוב אקרינוהא: 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל'. ואנחנא דיני וכל דהוו יתבין קדמנא ענינא בתריה: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל' תלתא זמני. ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא, שרינוהא לפלונית דא למקה להתנסבא לכל מאן דתצבי, ואנש לא ימחא בידה מן יומא דנן וילעלם. ובעית מננא פלונית דא גטא דחליצותא דא, וכתבנא ויהבנא לה לזכו כדת משה וישראל.

לא. ומעדידין עליו שלשה, או שנים מן השלשה, או שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדינין שחלצה בפניהם, כמו שבארנו. ואפלו אשה, ואפלו עבד, או קטן שהוא מכיר ונכון - נאמנין לומר: 'זה הוא פלוני וזו היא יבמתו', וחולצין על פיהן; וכן בשאר עדות של תורה, בין לעדות ממון בין לעדות אסור - שזה דבר העשוי להגלות הוא; ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מפיהן, כענין שבארנו בסוף הלכות גרושין. ואם רצה היבם ליבם - מקדש ומיבם וכותב לה כתבה, כמו שהודענו. וזה הוא נסח כתבת יבמין שנהגו בו העם:

לב. "ביום פלוני, כף וכף לירח פלוני, שנת כף וכף למנן פלוני למנינא די רגילנא לממני ביה, איך פלוני בן פלוני אמת לקדמנא, וכן אמר לנא: 'דפלוני בן פלוני אחי דמן אבא שכיב, וחי לרבנן ולכל ישראל שבק, ובר וברת ומורית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק, ושבק אתתא ההיא די שמה פלונית בת פלוני, וחאזי לי מן אורייתא ליבומי יתה, כדכתיב בספר אורייתא דמשה יבמה יבא עליה'. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקומי שמא בישראל, כדכתיב ויהיה הפכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל. וכתב לה פלוני יבמה לפלונית יבמתיה כסף וזני מאתן דחאזו לה דהוו כתיבין לה בכתבתה דכתב לה בעלה קדמנא, ואוסיף לה מדיליה כף וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה' וכו', כשאר טפסי כתבות.

טפסי הכתבה:

לג. ביום פלוני לירח פלוני, שנת כף וכף למנינא די רגילנא לממני ביה במאתא פלונית דעל נהרא פלוני

או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנהלצה החליצה הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין, או עד שתחלץ כל אחת מהן.

יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה כשרה בין בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחלץ לה, בין הוא בין אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה אחר שבעל בעילה כשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זו צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שננתן לה מאמר, בין מאמר כשר בין מאמר פסול - הרי זו צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור המאמר.

יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחיה גמורה, וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחיה גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינם כלום.

טו. כיצד? יבם שננתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה - הרי זה אסור בקרובות שתייהן. וכן שני יבמין שננתנו שני גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זו כגרושה לשניהן, ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור בקרובות זו שננתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ אותה אסור בקרובותיה, שזה כחולץ לשאר הנשים שאין לו עליה זקה.

טז. וכן הבועל יבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר, או בעל - לא עשה כלום; מאחר שבעל אחיו תחלה, קנה קנן גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.

יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד, ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמת ראובן - הדין נותן שלא ייבם אחד מהן עד שידע מה עשה אחיו, שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם - אין מוציאין מידו, עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ קדם שיודע מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.

יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו כמאמר מן הגדול, שאינו קנן גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום

בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור כבעילה.

ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה שעשה, הרי בטלו, והתרה. וינאח לי, שלא התרה אלא לאחיו; אבל זה שננתן הגט, נאסרה עליו.

ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו, וחליצה להתירה לזר.

ו. המאמר שננתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שננתן לה המאמר - הוא הנקרא 'מאמר כשר'. ואם קדמו גט או חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה, וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שננתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה - הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר שקדמוהו המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.

ז. כיצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שננתן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון.

ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת המאמר - שזו היא כהלכתה.

ט. הבעילה שבוועל היבם את יבמתו תחלה, או אחר מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה כשרה'. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.

י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה - הרי זו נקראת 'חליצה פחותה'.

יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד, ביון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה חליצה מעלה - התרו הכל, ונסתלקה זקת היבום מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו שנבעלה או שננתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה להתירן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה.

יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא לזר, זו שנחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחלץ גם היא,

מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן; לפיכך יקנים הקטנה שנבצלה תחלה.

כח. בא היכם תחלה על החרשת, וחרור ובא הוא או אחיו על הקטנה - פסל את החרשת; ומלמדין את הקטנה שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.

כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היכם על הפקחת, וחרור ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הפקחת, והחרשת צריכה גט. בא היכם על החרשת, וחרור הוא או אחיו ובא על הפקחת - פסל את החרשת, והחרשת יוצאה בגט, והפקחת בגט וחליצה.

ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחרור הוא או אחיו ובא על הקטנה - לא פסל את הגדולה; ומלמדין את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחרור ובא הוא או אחיו על הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן; ויקנים הגדולה, שבעליה קונה קנן גמור.

שבת קודש

הלכות יבום וחליצה פרק ו

א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים שאינן ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן ראויין לחליצה, ואינן ראויין ליבום; ויש אחים שהן ראויין ליבום, ואינן ראויין לחליצה.

ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סריס חמה ואנדרוגינוס - מפני שאינן ראויין לזר, ולא היתה להן שעת הכשר.

ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה והקטן, מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשיבם החרש, אינו מוציא לעולם, מפני שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גרושיו גרושין גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שיבם, אינו יכול לגרש עד שיהגדיל, כמו שבארנו.

ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות - כגון שהיתה ספק ערוה - ופצוע דבא וברות שפכה וכיוצא בהן ממניי הסרוס, והזקן ביותר שתשש כחו וכשל; ואם בעל סריס אדם - קנה, שהרי היתה להן שעת הכשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא בפקה. והטמטום חולץ ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע ונמצא זכר - רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר האחים - או חולצין או מיבמין.

ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות שהן ראויות לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאינן ראויות לחליצה ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר.

ו. ואלו שמתיבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה היכם לגרש את החרשת בגט אחר שיבעל אותה, הרי זה מגרש.

ז. ואלו חולצות ולא מתיבמות - אסורי לאוין, והשניות,

אחד - אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פוסל בו על הגדול; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.

יט. ביצר? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, או שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחרור בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה כלום, ולא פסלה על אחיו הגדול; חזר בן תשע ובא עליה או על צרתה אחר מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

כ. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, וחרור אחיו הגדול ובא עליה, או חלץ, או נתן גט לה או לצרתה - הרי זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה, או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה - נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.

כא. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, והגדיל ולא בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני ביאתו שהיא כמאמר; וחליצה - להתירה לזר, שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנן גמור. ואם בא עליה משהגדיל, הרי זו צריכה גט בלבד.

כב. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סריס, כמו שבארנו בתחלת הספר.

כג. קטנה שראויה למאן, והחרשת - אף על פי שקדושי שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו - שני מיני קדושין הן: קטנה - יש לה קדושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, וקדושיה תלוין עד שתגדיל. וחרשת - תקנו לה נשואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם, לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד קטנות או חרשות - ביאתה של אחת מהן פוטר את כלן.

כד. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת אחת מהן פוטר את צרתה. וכיצד תקנות? מלמדין את הקטנה שתמאן, וכונס את החרשת; ואם רצה לגרשה - כותב לה גט אחר שיבוא עליה, ותתר לזר.

כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או חליצתה, פוטר את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטר את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה - ביאת הגדולה או חליצתה פוטר את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטר את הגדולה.

כו. היו שתייהן קטנות הראויות למאן, ובא היכם על אחת מהן, וחרור ובא הוא או אחיו על השניה - לא פסל את הראשונה; אבל מלמדין את השניה שתמאן, ויקנים זה את יבמתו הקטנה שנבצלה תחלה.

כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היכם תחלה על הקטנה, וחרור ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה

מצד מאלו הצדדים - הרי זו מתרת ליהם; חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת ומת - שהיא חולצת ולא מתבכמת. וכן יבמה שהיא ספק ערוה על הים, או ספק ערוה על בעלה - הרי זו חולצת ולא מתבכמת. לפיכך, מי שקדש אשה בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת ולא מתבכמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתייהן אסורות עליו: יבמתו, מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו, מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא כשניה, כמו שבארנו.

יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו משום ערוה, והשניה אינה ערוה - כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום, כך צרתה פטורה; ולא נפלה לו זקה על בית זה כלל, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - בית שיש לו לקוחין באיוו מהן שירצה, הוא שיש לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין לו בו לקוחין - אינו בונה אפלו מקצתו שהוא מתר. ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו - שהרי אין לו עליה זקה.

טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על שמעון ושתייהן ראיות ללוי - אין לשמעון זקה על בית זה, והרי שתייהן תחת זקת לוי; יבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לוי ונפלו שתייהן לפני שמעון - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה; והשניה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם - שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור אשת אח עומדת לעולם.

טז. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו, הואיל ואין לו עליה זקה - שנאמר: "כי ישבו אחים יחדו", עד שישבו שניהן בעולם. ואם לא היתה ביניהן ישיבה בעולם - הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח, ופטורת צרתה.

יז. פיצד? ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון, ואחר שמת ראובן נולד לוי, בין שנולד קדם שיבם שמעון אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה - הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום. יח. עשה שמעון מאמר ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שיכנס אותה - הרי לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו שבארנו.

יט. אשה שזנת תחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם שיגרשנה, ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום וכן צרתה, כאלו היתה ערוה על הים; מפני ששקמה כתובה בה בעריות, שנאמר: "והיא נטמאה". אבל שוטה שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים, או שאינה בת שתיה אלא בת גרושין - הרי זו חולצת ולא

ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת, חולצת ולא מתבכמת - שמה יפגע בערוה, שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק קדושין - הרי היא כשאר כל היבמות, וחולצת או מתבכמת; שאין כאן דבר לחוש לו. וכן אשת החרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות - רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכשר. ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן, ואילונית, ומי שהיא ערוה, שנאמר: "ולא ימחה שמו מישראל" - פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס, ששם מחוי, הואיל ואין ראיון לולד מתחלת בריתו, הרי הן כמין בפני עצמו. "והיה הבכור אשר תלד" - פרט לאילונית, שאינה ראויה לולד מתחלת בריתה. "לא תהיה אשת המת" - פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להן אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פרט לערוה, שאין לו בה לקוחין.

ט. פיצד יבמה שהיא ערוה על יבמה? כגון שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה - הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל, שנאמר: "ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראויה ללקוחין וקדושין תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליהם.

י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור עשה, או שהיתה שניה - הרי זו חולצת ולא מתבכמת. ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בה, הרי הן זקוקות ליהם. ומן הדין היה שיתבכמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה, יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל חכמים גזרו, שלא יתיבמו חייבי לאוין ולא שניות - גזרה שמה יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד. לפיכך, אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או משום עשה, ואין צריך לומר שניה - הרי זה קנה קנן גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי נפטרו.

יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובא עליה כהן גדול - לא נפטרה צרתה, שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, והואיל ולא קנה מן התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחלוץ.

יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו - אין זו אשתו, שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או מתבכמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליהם, ורצה הים לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידו.

יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על הים

שמת הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא מתקבצת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקה שעה אחת; שאם תתייבם, שמא יבואו ליבם אותה ואפלו לא גרש זה שמת אחרון את אשתו.

כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת לביבם, כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע לכל, ואינן באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזקה אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא נתגרשה הערוה.

כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד מהן, ועשה השני מאמר ביבמתו, ומת קדם שיכנס, ונפלו שתייהן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא מתקבצות; מפני שבבטל המאמר עליה זקת שני יבמין, ונמצאת באלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו: "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה שעליה זקת שני יבמין, חולצת ולא מתקבצת, וכן צרתה; ואסורין מדברי סופרים.

כח. ומפני מה לא יחלץ לבבולת המאמר שעליה זקת שני יבמין, ויבם צרתה? גזרה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתקבצת'; וילפיכך אסרו אף צרתה.

כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו; ורצה חולץ לה, רצה מיבם.

ל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת ולא מתקבצת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין.

לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה לראובן ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם - מתקבצת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי ראובן קדושין, אין קדושי שמעון כלום; ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום.

מתקבצת; ואם היתה לה צרה - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתקבצת.

כ. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן שניה על היבם, או מחכי לאוין, או מחכי עשה, או אילונית - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתקבצת. אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה, וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו שתייהן לפניו - כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כך צרתה אסורה; והרי שתייהן כשניות לו, וחולצות ולא מתקבצות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו.

כא. שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה על היבם, והרי הערוה אילונית - צרתה מתרת, וחולצת או מתקבצת: הואיל והאילונית אינה בת יבום - הרי זו כמו שאינה, ונפלה זקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש אחיו את הערוה או מאנה בו קדם שימות, או שמתה בחי בעלה, ואחר כך מת אחיו - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתקבצת; ואין אומרים: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעה אחת, תאסר לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום.

כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה ביבם - צרתה חולצת ולא מתקבצת.

כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת הערוה אילונית - תצא הצרה מבבולה ומיבמה; וצריכה גט מבבולה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק.

כד. יבם שיהם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית, ונמצאת הערוה שאינה אילונית - תצא מיבמה בגט, והולד ממזר.

כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבבלי אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתקבצת, מפני שהיא צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד, אלא אפלו גרש האחד מבבלי אחיות את אשתו אחר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ו כ"ז ניסן ה'תשס"ז

יום שני, יום שלישי

מצות עשה רמא.

המצוה הרמ"א — הצווי שנוצטוינו בדין הבבלי (אש), והוא אמרו יתעלה: "כי תצא אש ומצאה קוצים" (שמות כב, ה). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ב' ופרק ו' (מבבא) קמא.

יום ראשון

מצות עשה רלח.

המצוה הרל"ח — הצווי שנוצטוינו לדין בדין הבבלי, והוא אמרו יתעלה: "וכי יפתח איש בור" (שמות כא, לג). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ג' ופרק ה' (מבבא) קמא.

יום רביעי

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלט.

המצוה הרמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלגנוב ממון, והוא אמרו: "לא תגנבו" (ויקרא יט, יא). ובמכללתא (פרשת משפטים): "לא תגנבו" — הרי אזהרה לגנוב ממון. והעובר על לאו זה — חייב בתשלומין שהזכיר הכתוב: או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או החזרת הקרן בלבד (בשהודיה). ובספרא (פרשת קדושים): "לפי שנאמר בגנבה: 'שנים ישלם' (שמות כב, ג) למדנו ענש, אזהרה מנין? תלמוד לומר: 'לא תגנבו' על מנת למקט", כלומר: (אל תגנבו) כדי להרגיז את-הגנב ולהביאו במבוכה, ואחר-כך תחזיר לו; "לא תגנבו" על מנת לשלם לו תשלומי ארבעה וחמשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא קמא.

המצוה הרל"ט — הצווי שנוצטוינו בדין הגונב שנגבה ממנו תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או נהרגנו אם בא במחתרת, או נמכרנו, וכל-ענשי הגנב בכלל כמו שבאר הכתוב. וכבר נתבארו כל-משפטי דין זה בפרק ז' (מבבא קמא ופרק ח' מסנהדרין ופרק ג' (מבבא מציעא ובמקומות מעטים בכתבות (ל: וקדושין (נח: ושבועות (מב:).

יום חמישי

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

המצוה הר"ח — הצווי שנוצטוינו לצדק המשקלות והמאזנים והמדות ולהקפיד בדיוקם, והוא אמרו יתעלה: "מאזני צדק אבני-צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם" (ויקרא יט, לו). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "מאזני צדק — צדק את-המאזנים יפה יפה; אבני-צדק — צדק את-המשקלות יפה יפה; איפת צדק — צדק את-האיפות יפה יפה; והין צדק — צדק את-ההינים יפה יפה" וכבר ידעת, שאיפה מדת היבש; וההין — מדת הלח. וכל-אלו ענינם אחד, אף-על-פי

שנשתנו מיני המדות. לפי שהדבר הזה הנשקל או נמדד אינו אלא שעור כמותו של דבר מסים. וכל-הסוגים האלה, כלומר: המאזנים והמשקלות ומדות היבש ומדות הלח, נקראים: מדות. והצווי, שנוצטוינו להקפיד בדיוק השעורין שמסכם עליהם בכל-סוג מהם — נקרא: מצות מדות. ולשון ספרא (שם): "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים — על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות, שכל-המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים; וכל-הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' (מבבא בתרא פח:).

המצוה הרע"א — האזהרה שהזהרנו מלרמות במדידת הקרקעות ובמדות ובמשקלות, והוא אמרו: "לא-תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמסורה" (שם, לה), ענין הפסוק כפי שבא בקבלה: "לא תעשו עול" במשפט המדה. והוא אמרם (ספרא פרשת קדושים) בבאור ענין לאו זה: "לא תעשו עול במשפט", אם לדין (בבית הדין) — כבר אמור; אם כן למה נאמר במשפט? מלמד שהמודד נקרא דין. ושם אמרו: "במדה — זו מדידת הארץ", כלומר מדידתה וחלוקתה, שיעשה את-זה כפי מה שמחייבים מופתי התשפרת (חכמת החשבון וההנדסה) בדיוק המדות וידיעת הדרכים הנכונים בהם, ואל יעשה את-זה בדרכי השערה שאין בהם אמת כדרך שעושים רב העם. ומשקל — כולל המשקלות והמאזנים.

המצוה הער"ב — האזהרה שהזהרנו מלהחזיק משקלות ומדות חסרים אצלנו בבתינו ואף-על-פי שלא נשתמש בהם במקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה" (דברים כה, יג), וכן איפה ואיפה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה — למכירה). ולשון גמרא בבא בתרא (פט:): "אסור לאדם שישקה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפלו היא עביט (כלי) של מימי רגלים". ואל תחשוב שאמרו: "לא-יהיה לך איפה ואיפה, ולא-יהיה לך אבן ואבן" — שתי מצות, לפי ששני האווין נאמרו להשלמת דיני המצוה, כדי

שם): "הרי אזהרה לגונב נפש". ובגמרא סנהדרין (פו.): "אזהרה לגונב נפשות מניין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב", רבי יוחנן אומר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולא פליגי (הם אינם חולקים): מר קא חשב (אחד מתייחס ל) לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה, לפי שאין עונשים אותו על כך עד שיגנוב וימכור, וכשיעבור על שני לאוין אלו — חייב חנק. אמר יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק י"א מסנהדרין (פה:).

שבת קודש

מצות לא תעשה רמה.

המצוה הרמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא לקיחת דבר שאין לנו זכות בו, באנס ובחזקה בגלוי, והוא אמרו יתעלה: "לא תגזל" (ויקרא יט, יג). וכך פירשו בעלי הקבלה (בבא קמא עט:): "לא תגזל" — כענין שנאמר: "ויגזל את-החנית מיד המצרי" (שמואל ב, כג, כא). ולא זו נפק לעשה והוא אמרו: "והשיב את-הגזלה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), אלא שאפילו בטל (עשה פעולה המונעת קיום ה)עשה שבה — אינו לוקה (שלא כבכל לאו הניתק לעשה), [שאין אדם לוקה ומשלים] לפי שהוא לאו שנתן [שנתן] לתשלומין: שאם שרף את-הגזלה או זרקו לים — משלים מה-שהיתה שוה; ואם כפר בה ונשבע — מוסיף חמש ומקריב אשם, כמו שנתבאר במקומו (מצות עשה עז), וכן נתבאר בסוף מכות (טז). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק ט' ופירק י' מבבא קמא.

לכלול שני מיני המדידה שהם המשקל ("אבן") והמדה (מדת הנפח — "איפה"), כאלו אמר: לא יהיו לך שתי מדות לא במשקל ולא במדה, כדרך שבארנו במצות עשה (רח). ואמרו: "לא-יהיה לך בכיסך אבן ואבן ולא יהיה לך איפה ואיפה" כמו אמרו: "לא-תשיך לאחריך נשך כסף נשך אכל נשך כל-דבר אשר ישך" (שם כג, כ) שהוא לאו אחד, שכלל בו מינים רבים שדן בכלם ענין אחד עצמו. ואין המצות מתרבות בכפל "ולא" אם הענין אחד, כמו שהקדמנו בכלל התשיעי, וכבר קדם לך דומה לזה במצוה המשלימה מאתים ממצות לא-תעשה, והוא אמרו: "ולא-יראה לך חמץ ולא-יראה לך שאר".

יום שישי

מצות לא תעשה רמו. רמג.

המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלגנוב גבולות הקרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו לבין זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטוען (לעצמו) את-קרקע זולתו. והוא אמרו יתעלה: "לא תסיג גבול רעך" (דברים יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אמרו: "לא תסיג גבול רעך", והלא כבר נאמר: "לא תגזל", ומה תלמוד לומר "לא תסיג" מלמד שכל-העוקר תחומו של חברו — עובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר: "בנחלתך אשר תנחל בארץ" (שם), בארץ ישראל עובר בשני לאוין; בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו אחד — כלומר: לא תגזל. הנה נתבאר שלא זו אינו אלא בארץ ישראל.

המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם מישראל, והוא אמרו בפעשרת הדברות: "לא תגנב" (שמות כ, טו). ולשון המכלתא (פרשת יתרו

נאמר 'כי רם ה' ושפל יראה וגבוה' כלומר, והגבוה ממרחק מקודם שכתב עליו פורענות ימים רבים יידע. שכניה מתאוננת ומשתברת עליו.

ד"ש רב עזרא, ואיתמא ויש אומרים רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, גבוה רואה את הנבונה ואין גבוה רואה את השפל. אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן. הוא גבוה ורואה את השפל לקרבו ולהשתדל עמו וחשוב בעיניו שגאמר (הגלים קלח) כי רם ה' ושפל יראה. אמר רב חסדא ואיתמא ויש אומרים מר עוקבא, כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שגאמר (הגלים קלח) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל. אל תקרי אותו אלא אתו א' בחיריק לא אוכל. איבא דמתני לה אמספרי ויש המייחסים זאת על מספרי לשון הרע, שגאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית.

א"ר אלכסנדרין כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימא עוברתו פורענות קלה טורפתו ומאבדתו שגאמר (שפיעו טו) והרשעים בים נגרש. ומה ים שיש בו כמה הרבה מאוד רביעיות ובכל זאת רוח קימא מעטה עוברתו עוכרת את מימיו אדם שאין בו אלא רביעית אחת כלומר, שאם תישאר רביעית אחת דם יכול להתקיים. ועיין ברש"י על אחת כמה וכמה שרוח קימא עוכרתו.

א"ר חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהיה בו אחד משמונה בשמינית הוא משקל קטן, כלומר, צריך שיהיה בו מעט גאוה שלא יהיו קלי הראש מסתוללים בו ויהיו דבריו מתקבלים עליהם בעל כרחם. א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסא לשבולתא גסות מועטה נאה והוגנת לו לתלמיד חכם ומעטרתו כסאסא המעטרת את השיבולת. אמר רבא, בשמטא דאית ביה בנידוי יהיה מי שיש בו גסות הרוח ובשמטא דלית ביה ובנידוי יהיה מי שאין בו, לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו כח להוכיחם. א"ר נחמן בר יצחק, לא מינה ולא מקצתה אין אדם צריך לרצות מגסות הרוח, ולא ממקצת ממנו מי וזמר דכתיב ביה וכי מועט מה שאמר הכתוב (משלי טו) תועבת ה' כל גבה לב? אמר חזקוני, אין תפלתו של אדם נשמעת אלא משיש לבו בבשר שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה שגאמר (שפיעו טו) והיה מדי חדש בחדשו וגו' יבוא כל בשר להשתחוות וגו' להתפלל, אותם שהם בשר יבואו ויתפללו כי הם נשמעים לפני, אבל גסי הרוח לא יבואו.

א"ר ירמיה, בשר כתיב ביה (ויקרא יג) ונרפא אמרה תורה 'ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא' אדם לא כתיב ביה ונרפא נגע צרעת כי תהיה באדם לא כתוב בהם ונרפא. לפי דרכך אתה למד, שמי שהוא רך ועניו כבשר קרוב להתרפאות מייסורים הבאים עליו, אבל מי שהוא קשה כאדמה אין רפואה למכותיו.

א"ר יוחנן אד"ם א"פ ר"ם מ"רה למח נקרא שמו אדם? שהוא ור"ת אד"ם הוא אפר, דם, מרה. כלומר, כל כולו הבל, לכן אל יתגאה. מרה היא לחלוות מרה היוצאה מן המרידה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי החודשים ושינוי העתים ולפי המאכל. רש"י בש"ד ר"ת של בשר הוא ב' וישה, ס' ויוחה, ר' מה. איבא דאמרי ויש אומרים שהאות ש' במלה בשר רומזת על שאל מקום שאלו ביתו דכתיב ב'שין.

א"ר אשי, כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים שגאמר

אפילו עושה צדקה בסתר שנותן מידו לידו של העני דכתיב שכתוב עליו (משלי כח) מתן בסתר יכפה אף וגו' לא ינקה מדינה של גיהנום

ואתרה לגסי הרוח שלא יהא גס רוח מנין? אמר רבא אמר ועירי (ירמיהו יג) שמעו והאזינו אל תגבחו אע"פ שמכפה אף וחימה אינו מכפר על גסות הרוח. רב נחמן בר יצחק אמר, מהבא מכאן (דברים ח) ורם לבבך ושכחת כלומר, מגובה לב בא לירי שכחה ששוכח את בוראו ובשכחה הוא מוזהר השמר לך פן תשכח וכתוב (דברים ח) השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, וכדרכי אבין אמר רבי אילעא, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שגאמר השמר, פן, ואל, אינו אלא בלא תעשה.

ד"ש רב עזרא, ומנין אמר לה משמיה פעמים אמר לנו משמו דרב אסי, ומנין אמר לה משמיה ופעמים אמר לנו משמו דרב אסי, כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט מחשיבותו שגאמר (חזקוני) רומז מעט כיון שרומז מתמעט. ושם תאמר ישנו שהוא מתקיים בעולם? ת"ל ואנינו. ואם חוזר בו, נאסף בזמנו באברהם אבינו, שגאמר (חזקוני) וזמכו בכל כאותם שנאמר בהן כל יקפצו מן העולם ימותו מות ישרים באברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו (בראשית כד) וד' ברך את אברהם בכל (בראשית כד) ביצחק כתוב ואוכל מכל (בראשית כג) ביעקב כתוב כי חנני אלהים וכי יש לי כל. ואם לאו ואם אינו חוזר בו, אומר עליו הכתוב (חזקוני) ובראש שבולת ימלו. מאי ובראש שבולת? רב הונא ורב חסדא חד אמר כי סאסא דשיבולתא גבהו של שבולת שקורין זקן השבולת והוא נשבר ונופל מאליו. וחד אמר בשיבולת עצמה.

ושאל בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבולתא, היינו דכתיב מובן מה שכתוב ובראש שבולת. אלא למאן דאמר כי שובולתא עצמה, מאי מדוע כתב ובראש שבולת? ועונה אמר רב אסי, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שנכנס לתוך שדהו, גבוהה גבוהה הוא מלקט וזה שאומר 'ובראש שבולת' שראשה נראה למעלה מחבורותיה.

(שפיעו טו) ואת דבא ושפל רוח. רב הונא ורב חסדא, חד אמר אתי דבא אני מגביהו עד ששוכן אצלי. וזהו אשכון את דכא. וחד אמר אני את דבא אני מרכין שכניתי אצלו. ומסתברא למאן דאמר ומסתבר לומר אני את דבא אני מרכין שכניתי אצלו שחרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים ונבעות והשרה שכניתי על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה כלומר, הקב"ה הוריד שכניתי למטה. א"ר יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו לאהוב את הנמיכות שחרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים ונבעות והשרה שכניתי על הר סיני. א"ר אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו באשירה יגדע וישרש אחריה כאשירה שצריך גידוע אחריה, שנאמר ואבדתם את שמם (דברים יב) ומנין זאת? כתיב הכא (שפיעו י) ורמי הקומה גרעים, וכתוב הנה (דברים י) ואשריהם תגדעו.

וא"ר אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער מקיץ בתחיית המתים שגאמר (שפיעו טו) הקיצו ורגנו שכני עפר. שכני עפר לא נאמר שאם היה כתוב בעפר היה משמע שכל המתים יקומו אלא שכני עפר בא ללמדך, מי קם? מי שנעשה שכן לעפר בחייו. ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכני מילולת מקוננת עליו, שגאמר (הגלים קלח) וגבה ממרחק ידע בתחילת הפסוק

אפילו עושה צדקה בסתר. שנותן מידו לידו של העני והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא ינקד: **דכתיב ביה מתן בסתר ב'.** לאו דשיך האי קרא בקרא דלעיל אלא רבותא היא שאע"פ שמכפה אף וחימה אינו מכפר על גסות הרוח: **אזהרה.** שלא יחא גס רוח: **ורם לבכך ושכחת.** אלמא מגובה לב בא לידו שכחה ששוכח את בוראו ובשכחה הוא מוחרר השמר לך פן תשכח: **מתמעט.** מחשיבותו: **רומו מעט.** כיון שרומו מתמעט: **ישנו בעולם.** מתקיים: **והומכו.** ואם חזר ונעשה עניו שממך את עצמו: **ככל.** כאותן שנאמר בהן כל: **יקצצון.** מן העולם וימותו מות ישרים אברהם כתיב ביה וד' ברך את אברהם בכל יצחק כתיב ביה ואובל מכל

יעקב כתיב ביה כי חנני אלהים וכי יש לי כל והכי מפרש בהדיא בבראשית רבה (דבשלמא בכל מכל וכל) רבותא הוא שנתברכו בכל אבל וכל אשר נתן לי מילתא בעלמא הוא דקאמר: **כסאסא דשיכלתא.** גבוהו של שכולת שקורין זקן השכולת והוא נשבר ונפול מאליו: **גבוהה גבוהה הוא מלקט.** והיינו וכראש שכולת שראשה נראית למעלה מחברותיה: **אתי דכא.** אני מגביהו עד ששוכן אצלי והיינו אשכח את דכא: **אני את דכא.** אני מרכין שכינתי אצלי: **ילמד אדם מודעת קונו.** לאהוב את הנמיכות: **כל הרים וגבעות.** כגון תבור וכרמל שבאו שם כדכתיב למה תצדקן הרים גבוהים (הגלים סח): **כאשירה.** יגדע וישרש אחריה כאשירה שצריך גידוע אחריה כדכתיב ואברדת את שמם (דכריס יב): **ננער.** מקץ בתחית המתים: **שכבי בעפר לא נאמר.** דלשתמע על כל המתים: **שכן לעפר.** משפיל עצמו לעפר: **מיללת.** מוקנת: **וגבוה ממרחק יידע.** רישיה דקרא כי רס ה' ושפל יראה וגבוה והגבוה ממרחק מקודם שהבא עליו פורענות ימים רבים יידע שכינה מתאוננת ומשתברת עליו כמו ידע אלמנותי (יחזקאל יט) וידע בהם אנשי סכות (סופים ח) יידע כמביא למעלה (הגלים טז) לשון שבר: **רואה את [השפל] הגבוה.** לקרבו ולהשתדל עמו וחסוב בעיניו כמו (הגלים ט) כביכורה בתאנה בראשיתה ראיתי את אבותיכם נתתי עיני לקרבם ולחבבם: **ואיכא דמתני לה אמספרי לשון הרע.** משום רישא דקרא מלשני בסתר רעהו וגו': **רוח קימעת עוברתו.** פורענות קלה טורפתו ומאברדתו: **והרשעים.** גסי הרוח דקראי דלעיל משתעי בשפלים ונדכאים להחיות רוח שפלים וגו' כי לא לעולם אריב עם אותן שפלים בעון בצעו וגו' דרכיו ראיתי וגו' בורא ניב שפתים וגו' אבל הרשעים שאינן שפלים ונדכאים כים נגרש כים המגרש ומשליך רפש וטטט לשפתיו סביביו: **במה רביעיות.** לוגי מים אנו רואים שרוח קימעת עוברתו עוברת את מימיה: **אדם שאין בו אלא רביעית אחת.** שברביעית דם הוא מתקיים שיעור זה הלכה למשה מסיני שרביעית דם מת מטמא באהל מפני שהיא נפש וקרינא ביה על כל נפשות מת לא יבא: **אחד משמונה בשמינית.** משקל קטן הוא והיינו עובל כלומר צריך שיהיה בו מעט גאווה שלא יהו קלי הרוח מסתוללין בו ויהא דבריו מתקבלים עליהן בעל כרחם: **ומעטרא ליה כי סאסא לשיכלתא.** גסות מועט נאה והוגנת לו לתלמיד חכם

כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער. תימא אמאי לא חשיב האני במשנת חלק וסא דלמר פרק בטרם דכתובות (דף קיא.) מתים שכתו"ל אינן חיים ותו גרסינן הסס ע"ה אינן חיים אלא"כ יהיו תלמידי חכמים ומלוי [כריבית] רביות מליו בלגדה שאינן חיים לעולם הבא. תוס' ר"י:

אדם שאין בו אלא רביעית דם. פ"ח הוא דם הללו שמתנו משתת הלכ אין בו אלא משקל כ"ה סלעים קשיא רביעית הלוג:

הא

רומו מעט ושמא תאמר ישנו בעולם ת"ל ואיננו ואם חוזר בו נאסף בזמנו כאברהם אבינו שנאמר והומכו ככל יקצצון כאברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ואם לאו וכראש שכולת ימלו מאי וכראש שכולת רב הונא ורב חסדא חד אמר כי סאסא דשיכלתא אחד אמר כשיכולת עצמה בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיכלתא היינו דכתיב וכראש שכולת אלא למאן דאמר כי שובלתא עצמה מאי וכראש שכולת אמר רב אסי וכן תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה גבוהה הוא מלקט: **ואת דכא ושפל רוח רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מודעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה) א"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשירה כתיב הכא ורמי הקומה גדועים וכתיב התם ואשיריהם תגדעון וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער שנא' הקיצו ורגנו שכני עפר שכבי בעפר לא נאמר אלא שכני עפר מי שנעשה שכן לעפר בחייו ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו שנאמר וגבוה ממרחק יידע דרש רב עוירא ואיתימא רבי אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל אבל מדת הקב"ה אינו כן הוא גבוה ורואה את השפל שנא' כי רס ה' ושפל יראה אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אותו לא אוכל איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית א"ר אלכסנדר כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימעת עוברתו שנאמר והרשעים כים נגרש ומה ים שיש בו כמה רביעיות רוח קימעת עוברתו אדם שאין בו אלא רביעית [דם] אחת עאכ"ו א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסא לשכולתא אמר רבא בשמחא דאית ביה ובשמחא דלית ביה א"ר נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה מי זוטרי דכתיב ביה תועבת ה' כל גבה לב אמר חזקיה אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו כבשר שנא' והיה מדי חדש בחדשו [וגו'] יבא כל בשר להשתחוות וגו' א"ר יורא בשר כתיב ביה וגרפא אדם לא כתיב ביה וגרפא א"ר יוחנן אד"ם א"פ ר"ם מ"רה בש"ר ב"ושה ס"רוחה ר"מה איכא דאמרי שאול דכתיב בשין א"ר אשי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת שנאמר ולשאת**

ומעטרנו כסאסא המעטרת את השכולת: **בשמתא דאית ביה.** גסות הרוח: **ובשמתא דלית ביה.** גסות פורתא לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו כח להוכיחם: **לא ממנה ולא ממשקצתה.** לא יחפץ אדם לא בכוחה ולא במקצתה דמי זוטרי מאי דקרי ליה קרא תועבת ה': **בבשר.** שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה: **להשתחוות.** להתפלל אותם שהם בשר יבואו ויתפללו כי הם נשמעים לפני אבל גסי הרוח לא יבואו: **בשר כתיב ביה וגרפא.** ובשר כי יהיה בו בעורו שחך וגרפא אדם כי יהיה בעור בשרו גנע צרעת כי תהיה באדם לא כתיב בזה מינייהו וגרפא לפי דרכך אתה למד שמי שהוא רך ועניו כבשר קרוב להתרפאות מיוסורין הבאין עליו אבל מי שהוא קשה כאדמא אף כרפאה למכותיה: **אדם.** למד נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה. כלומר כולו הבל לכך אל יתגאה מרה ואל ילחלחית מרה הירצאה מן המורירה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי החדשים ושינוי העתים ולפי המאכל שאוכל ועל ידיה באין חליים ונגעים ומכאבות יש שקורין דבריו הרופאים מרירה שחורה ויש שקורין מרירה אדומה: **שאול.** מקום שאול ביתו: **נפחת.** מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים:

ולשאת

ולשאת ולספחת. על ידי שמנשא עצמו בא לידי ספחת שאינו עיקר באנשים אלא נספח וטפל: מפילה. דבר שאינו חשוב בעצמו אלא נטפל באחרים: ספחני נא. אספני נא בנבואת בית עלי משתני קרא אנעמי בהנים גדולים אחרים שיוציאו את כהני זרעך מגדולתם ויצטרכו לבקש מהם לאוספם ולקולטם אצלם:

אל אחת הכהנו' באח' מן המשמרות: שבר עולה בידו. ולא שבר קרבן אחר: זכחי. כל הזבחים במשמע השם אורחותיו. מחשב הפסד מצוה כנגד שברה: (אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו. שלא ביחוד: עדיין מותרת לביתה. לשמש ביתה לשון תשמיש הוא: אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. עד שתשתה ולקמן בפ' כשם שהמים בודקין (דף נח.) וליף מונטמאה ונטמאה שלש פעמים אחד לבעל ואחד לבורעל ואחד לתרומה: ואם מת בלא בנים. עד שלא השקה: חולצת ולא מתייבמת. בגמרא מפרש טעמא: הא גופא קשיא אמרת כיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים בו' קס"ד אמר לה בו' היינו פירושא כיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים בו' ואשמועינן דהוה הקינוי: אלמא דיבור סתירה היא. אפי' מדברת עמו בשוק סתירה חשיב לה מדקאמר זה הקינוי דאי לאו דסתירה הוא ולא מיתסרא בה מאי קינוי איכא ולמה לי דמתרה בה: והדר תני. דכי עברה על התראתו ודברה עמו מותרת לביתה: אמר אביי הכי קאמר. אמר לה לאו פירושא דכיצד מקנא לה הוא אלא תרתי קתני וה"ק אמר לה אל תדברי ונסתרה או דברה אע"פ שעברה על קינויו אצל דיבור או אם דברה עמו אחר קינוי גמור דאל תסתרי עדיין באחת משתי אלו מותרת לבעלה אבל עברה על קינויו אצל סתירה כגון שאמר לה אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר בו' ויצאה מביתו. לעיל מנייה כתיב כי מצא בה ערות דבר וגו' ויצאה מביתו וגו' לאיש אחר למה לי למכתב אי למשרייה לאנסובא על ידי גט כריתות לכתוב ויצאה מביתו והיתה לאיש למה לי למכתב לאחר אלא למעוטי יבמה היכא דלא גרשה בעל אחר שמצא בה ערות דבר והכי משתמע קראי כי מצא בה ערות דבר יגרשה בספר כריתות ויצאה מביתו כלומר ובכל צד שתצא מביתו בין ע"י גירושין בין ע"י מיתה אם באת לינשא לאיש אחר תנשא ולא ליבם שאינו אחר אצל נשואין של זו

שמכח נשואי ראשון היא נזקקת לה: אי הכי חליצה נמי לא תיבעי. דהא פטרה רחמנא ושרייה לאיש אחר בכל ענין שתצא מביתו אחר שנמצא בה ערות דבר: אילו איתיה לבעל. מי משתריא בלא גט הא כתיב וכתב לה ספר כריתות אפי' מצא בה ערות דבר כריתות בעיא השתא נמי בעי' חליצה דיבם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל רחמנא אמר בו' צוה לבעלה לגרש' מביתו כשמצא בה ערות דבר כי היכי דלא תסתרי' לביתה כדאמר לעיל וזנותא בביתא כי קריא לשוממא:

מי

הא גופא קשיא. תימא לרבי אמאי לא נקט הכא לינשא דריש מס' מכות (דף ג.) כילד העדים נעשים זוממין כילד אין העדים נעשים זוממין מצבי ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כילד מקנא לה כילד אין מקנא לה מצבי ליה והתם מתרין ספירי אצל הכא אפילו לפי התירוק הוה ליה למיתני כילד אין מקנא

לה וגרסה דלכחי לא פריך הכא משום למאי למימר אל תדברי דרישא פירוש סתירה דהיינו קינוי גמור וחתי שפיר לינשא דכילד מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא וה"פ הכא אלמא פירוש דמתני' דדיבור סתירה הוא מדקתני כילד מקנא ולשון נקי הוא כדתנן בפרק קמא דכתובות (דף ק"ג.) רחמנא מדברת ומפרש גמ' מאי מדברת נסתרה א"כ תיקשי סיפא דקתני דיברה עדיין מותרת לבייתה ואי פירוש דדיבור דמתנייתין סתירה אמאי מותרת אלא דיבור ממך הוא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרוני דדיבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא התם סוף דבר שדכר עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירה כלום פירוש בתמיה דבורה אחא מימר נך אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לבייתה לשון נקי הוא מתני' פי' דיבור דרישא לשון נקי מיהו דסיפא אית לן למימר על כדחך דיבור ממך:

לאחר ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף פ"א.) בשמעתין דשומרת יבם דפריך התם והא בעינן לכשתנשא לאחר תטילי מה שכתוב ליכי אמר רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ד"ז שוייה כאחר אצל באחר דקרא אין האח ככלל והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (פריך דף ס"ג.) דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לכן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר איש הרי אח אומר הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לכן דמשמע טעמא דכתיב איש הא לאו הכי לא הוי את ככלל אחר וכו"ש גבי יבם דבא מכח נשואי אחיו דלאו אחר הוא והכי אמרינן נמי בפ"ק קידושין (דף ק"ג.) אחר קרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני דיבם לא מקרי אחר אצל קשיא מפרק האומר (קדושין דף ק"ד.) דנפקא לן מהכא בפרק האומר דלא תפסי קדושין בזהות אשה אימר לאיטריך קרא דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבומי כדאמר' בשמעתין ואכתי אחות אשה מנגן ועוד תקשה דהכא אע"ג דכתיב איש אחר ממעטין יבם ועברכין מרבינן יבם מאינן וממעטין בן מאחר וא"ת מאינן ממעטינהו בפ' האומר (דף ס"ג.) קרובים ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא והא הוי קרא בסוטה ודאי ע"י עדים כתיב דילפינן דבר דבר ממנון בסוף משכת גיטין (דף ג.) וסוטה ודאי אחר בפ"ק דיבמות בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כעריית תריץ דלאחר לא איטריך למכתב אלא ליואלת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית מטומאה דכתיב בה:

אילו איתיה לבעל מי לא בעיה נג. הקשה רבי בשם ר' אבהו בר מרדכי ז"ל והא סוטה ודאית ואיילונית היכא דהכיר זה ואשת סרים דבעו גט מבעל היכא דאיתיה ואפ"ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרין סוטה ודאית לא דמיא להכא כיון דטומאה (כתיב בה) סתם הרי היא כערוה גמורה דגזירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סרים ואיילונית היכא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ"ה אימנעו בפ"ק דיבמות מדין יבוס דלא לריך דכו כלל אצל סוטה ספק לא אימנעו אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכח נשואי אחיו הרי הוא בנקום בעל דאסורה לו ליבם אצל חליצה כענין: דלא ליסתריה לבייתה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דכריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

מי

כְּדֵי טוּמְאָה, אִסּוּרָה לְבִיתָהּ וְאִסּוּרָה לְאָכּוֹל בְּתְרוּמָהּ לְקַמֵּן (דף כח)
לומד שאסורה בתרומה מזה שנאמר 'ונטמאה ונטמאה' שלש פעמים,
אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעול, ואחד שאסורה לתרומה.
וְאִם קִינָא לָהּ וְלֹא הִסְפִּיקָה לְשִׁתּוֹת וּמָת בְּלֹא בָנִים חוֹלְצָתָהּ. וְשׁוֹאֵל
אִמָּא? תַּתִּיבָם נָמִי יְבוּמִי? מְדוּעַ לֹא תַתִּיבָם? וְעוֹנָה אִמָּר רַב יוֹסֵף,
אִמָּר קָרָא (דברים כד) וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ אֲחֵר. לְאִישׁ
אֲחֵר, וְלֹא לְיָכֶם אִם הִגַּט בֹּא לְהַתִּירָה לְשׁוֹק, הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב 'וַיֵּצֵאָה
מִבֵּיתוֹ וְהִיתָה לְאִישׁ' לָמָּה כָּתְבָהּ תּוֹרָה 'לְאִישׁ אֲחֵר'? אֵלֶּא לִמְעַט יִבְמָה
שֶׁלֹּא גִרְשָׁה בַּעַל מֵהִטָּעַם שִׁמְצָא בָּהּ עֵרוֹת דָּבָר. וְכֵן הִיא מִשְׁמַעוֹת
הַפְּסוּקָה, כִּי מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דָּבָר יִגְרְשֶׁנָּה בִּסְפֶר כְּרִיתוֹת וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ,
כְּלֹמֶר, וּבְכָל צֶד שֶׁתִּצָּא מִבֵּיתוֹ בֵּין ע"י גִּירוּשִׁין בֵּין ע"י מִיתָה, אִם בָּאָה
לְהִינָשׂא לְאִישׁ אֲחֵר, תִּינָשָׂא. וְלֹא לִיבָם, שְׁאִינוּ נֹחֶשֶׁב 'אֲחֵר' אֲצֵל
נִישׁוּאִין שֶׁל זֶה, שִׁמְכוּחַ נִשְׁוֹאִי רֹאשׁוֹן הִיא נֹזֶקֶת לוֹ.

וְשׁוֹאֵל א"ל אַבְי, אֵלֶּא מַעֲתָהּ, חֲלִיצָה נָמִי לֹא תִיבְעִי! כִּיּוֹן
שֶׁחֲלִיצָה בָּאָה בְּמִקּוֹם יְבוּס, כְּשֶׁאֵין יְבוּס לֹא תִהְיֶה חֲלִיצָה! וְעוֹנָה א"ל,
אֵילּוּ אִיתִיָּה לְבַעַל מִי לֹא בְעִיָּא גִט? אִם הִבְעֵל הִיָּה חֵי, אִפִּילוֹ אִם
מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דָּבָר, וְכִי לֹא צְרִיכָה גִט לְהַתִּירָה לְשׁוֹק? הֲשִׁתָּא נָמִי
תִיבְעִי חֲלִיצָה גַם כַּאֲן תִּצְטָרֵךְ חֲלִיצָה לְהַתִּירָה לְשׁוֹק.

וְאִית דְּאִמָּרִי וִישׁ אֹמְרִים אִמָּר רַב יוֹסֵף לֹמֵד שֶׁלֹּא תַתִּיבָם
מִסְבָּרָא, שֶׁהָרִי רַחֲמָנָא אִמָּר הַתּוֹרָה אִמְרָה וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה
וְהִיתָה לְאִישׁ אֲחֵר וְהִטָּעַם הוּא דִּלָּא לְיִסְתְּרִיָּה לְבִיתָהּ שֶׁלֹּא תִמְצָא
זִנוּת בְּבִיתוֹ וְאֵת אִמְרָתָה תַּתִּיבָם נָמִי יְבוּמִי? בְּתַמִּידָהּ! וְאֵתָּה רֹצֵחַ
שֶׁתִּשָּׂאָר בְּבִיתוֹ? וְשׁוֹאֵל אִמָּר לִיָּה אַבְי, אֵלֶּא מַעֲתָה אִם כָּל הִטָּעַם
שֶׁלֹּא תִמְצָא זִנוּת בְּבִיתוֹ, גַּם אִם בָּאָה לְהִינָשׂא לְאֲחֵר, לֹא תִינָשָׂא
מֵהִטָּעַם דִּלָּא תִיִּסְתְּרִיָּה לְבִיתָהּ! שֶׁלֹּא תִמְצָא זִנוּת בְּבִיתוֹ! וְעוֹנָה אִמָּר
לִיָּה

(ויקרא יד) וְלִשְׂאֵת וְלִפְסַחַת עַל יְדֵי שִׁמְנָשׂא עֲצָמוֹ בֹּא לִידֵי סַפְחָת
שְׁאִינוּ עֵיקָר בְּאֻנְשִׁים אֲלֵא נִסְפַח וְטַפֵּל וְאִין שְׂאֵת אֵלֶּא לְשׁוֹן גְּבוּהָ
שְׁנִיָּאִמָּר (שְׁעִיטָה ב) וְעַל כָּל הַהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל הַנִּבְעוֹת הַנִּשְׂאֹת.
וְאִין סַפְחָת אֵלֶּא טַפִּילָה דָּבָר שְׁאִינוּ חָשׁוּב בְּעֲצָמוֹ אֲלֵא נִטְפֵּל
בְּאַחֲרִים שְׁנִיָּאִמָּר (שְׁטוּאָל א, ב) סַפְחָתִי נָא אֲסַפְנִי נָא אֶל אֶחָת הַקִּהְנוֹת
לְאָכּוֹל פֶּת לֶחֶם הַפְּסוּקָה מְדַבֵּר בְּנִבּוּאָת בֵּית עֲלִי, וְאֹמֵר, אֲעַמִּיד כַּהֲנִים
גְּדוֹלִים אֲחֵרִים שִׁיּוּצִיאוּ אֶת כַּהֲנֵי זֶרַעךָ מִגְּדוּלָתָם וַיִּצְטָרְכוּ לְבָקֶשׁ מֵהֶם
לְאוֹסֶפֶס וּלְקוֹלֶטֶס אֲצֵלָּב

א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, בֹּא וְרֵאָה בְּמָה גְּדוֹלִים נְמוּכֵי הָרוּחַ לְפָנֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁבַשְׁעָה שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים, אֲדָם מִקְרִיב עוֹלָה,
שֶׁכֶר עוֹלָה בִּירוֹ וְלֹא שֶׁכֶר קֶרֶן אֲחֵר. מִקְרִיב מִנְחָה, שֶׁכֶר מִנְחָה בִּירוֹ.
אֲבָל מִי שֶׁדָּעָתוֹ שְׁפִלָּה, מַעֲלָה עָלָיו הַתְּתוּב בְּאֵילוֹ הַקְּרִיב כָּל
הַקִּהְנוֹת בּוֹלָם, שְׁנִיָּאִמָּר (סְהִילִים נא) וְכִחֵי כָל הַזּוֹבָחִים בְּמִשְׁמַע אֱלֹהִים
רוּחַ נִשְׁבְּרָה. וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא שְׁאִין תְּפִלָּתוֹ נִמְאָסָת, שְׁנִיָּאִמָּר (סְהִילִים נא)
לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְּכָה אֱלֹהִים לֹא תִבּוּהָ.

וְאִמָּר רִיב"ל, כָּל הַשֵּׁם אֲרֻחָתִיו מִחֲשֵׁב הַפֶּסֶד מִצוּהָ כִּגְדָה שִׁכְרָה
בְּעוֹלָם הָזֶה, זֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנִיָּאִמָּר
(סְהִילִים ב) וְשֵׁם דְּרָךְ אֲרָאָנוּ בִּישׁוּעַ אֱלֹהִים. אֵל תִּקְרִי וְשֵׁם אֵלֶּא וְשֵׁם דְּרָךְ.
כִּיִּצֵּר מִקְנָא לָהּ כו'. וְשׁוֹאֵל הָא גּוֹפָא קִשְׂיָא הָרִי דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה
סוֹתָרִים אֶת עֲצָמָם! אִמְרָתָה, אִמָּר לָהּ בְּפָנֵי שְׁנִים 'אֵל תִּדְבְּרִי עִם אִישׁ
פְּלוֹנִי זֶה' אֵלֶּמָּא מִשְׁמַע דְּבוּר שֶׁאִם דְּבִרָה עִם אוֹתוֹ פְּלוֹנִי כִּתְיָהּ הוּא
נֹחֶשֶׁב לְסִתְיָהּ. וְהָדָר תִּנִּי וְאֲחֵרִי כֵן אִמָּר דִּיבְרָה עִמּוֹ, עֲדִיין מוֹתֶרֶת
לְבִיתָהּ וּמוֹתֶרֶת לְאָכּוֹל בְּתְרוּמָהּ, אֵלֶּמָּא מִשְׁמַע דְּבוּר לֹא כְּלוּם הוּא!
וְעוֹנָה אִמָּר אַבְי, הָכִי קְאָמָר כֵּךְ הִיא פִירוּשׁ הַדְּבָרִים, אִמָּר לָהּ אֵל
תִּדְבְּרִי וְדִבְרָה, אֵל תִּדְבְּרִי וְנִסְתְּרָה, אֵל תִּסְתְּרִי וְדִבְרָה עִמּוֹ, עֲדִיין
מוֹתֶרֶת לְבִיתָהּ מוֹתֶרֶת לְשִׁמְשׁ מִיטָתָהּ. בֵּיתָהּ לְשׁוֹן תִּשְׁמִישׁ הוּא
וּמוֹתֶרֶת לְאָכּוֹל בְּתְרוּמָהּ. אֲבָל אִם נִכְנָסָה עִמּוֹ לְבֵית הַפֶּסֶד וַיִּשְׁתַּתָּה

דְּלִיכָא דִּידַע בְּה שַׁאין אפילו אחד שידוע שזינתה, אז המים בודקים אותה לְאִפּוּקִי הָא להוציא את זה שיש לה עדים במדינת הים שזינתה דְּהָא אִיכָא דִּידַע בְּה שיש מי שידוע שזינתה. וְאִנְהוּ לֵן עֵינִין מְטַנְתִּין וְהֵבִיא לְנו רֵאשִׁי לְדִבְרֵי מִהְמִשְׁנָה דְּקִתְנִי שְׁכָתוּב בְּמִשְׁנָה וְשִׁכְּאוּ לֵה עֲדִים שְׁהִיא מְמַאָה אסורה בתרומה. ומדייק דְּהָאנוּ עֲדִים אִימָת? מתי באו העדים? אִי נִימָא מְקַמִּי דְּתִשְׁתִּי אם באו העדים לפני ששתתה זִנְהָ הִיא! ופשיטא שהיא אסורה בתרומה, שהרי אמר במשנה 'האומרת טמאה אני'! אִלָּא לְבִתָּה דְּשִׁתָּא אלא שהעדים באו אחר שהיא שתתה, והחידוש הוא, שאע"פ ששתה ולא נמצא בה כלום, הייתי חושב לומר שהם עדי שקרו! בא ללמדנו שמאמינים בה. וממשיך אִי אִמְרֵת בְּשִׁלְמָא הלכה זו תהיה מובנת אם נאמר שכשיש עדים אִין הָמִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שְׁפִיר לֶכֶן מְקַבְּלִים את עדותם, שמה שלא נמצא בה כלום זה מפני שהמים לא בדקו אותה! אִלָּא אִי אִמְרֵת מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ אלא אם תאמר שאע"פ שיש עדים המים בודים אותה, מדוע תיאסר לאכול בתרומה מכח עדותם תִּיגְלִי מִילְתָּא לְמַפְרַע דְּהִתְרִי שְׁקֵרִי נִינְהוּ הרי כשהיא שתתה ולא נמצא בה דבר, התברר למפרע שהם עדי שקרו!

ודוחה אִמְרֵת לִיה רַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם אִימָא אומר לָךְ מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְהָא ואישה זו שלא נמצא בה דבר, אין זאת משום שלא זינתה אלא אִימור אמור זכות תולה לה.

בְּמֵאִי מְסִיפְלִינִי? במה רב ששת ורב יוסף חולקים? בְּמִתְנַוְנָה דְּרַבִּי מזה שאמר לקמן (דף כג, ב) גבי אישה שזכות תולה לה. דְּתִנֵּן, רַבִּי אוֹמְרִי, זְכוּת תוֹלָה בְּמִים הָמִים שלא תיחבא בטנה מיד, אבל וְאִינְהּ יוֹלֶדֶת וְאִינְהּ מְשִׁבְחָתָא, אִלָּא מִתְנַוְנָה מכחשת והולכת, לְסוּף שְׁהִיא מִתָּה בְּאוֹתָהּ מִיתָה צִבּוּי בטנה ונפול ירך. רַב שֶׁשֶׁת סָבֵר, בִּין לְרַבִּי וּבִין לְרַבִּנָּה הֵוִיא מִתְנַוְנָה כלומר, אין מחלוקת שהיא מתנוונת אחר השתייה, וחולקים אם תמות באותה מיתה. וְרַב יוֹסֵף סָבֵר, לְרַבִּי הֵוִיא הִיא מִתְנַוְנָה, לְרַבִּנָּה לֹא הֵוִיא אינה מתנוונת זו, הואיל ולא נתנוונה, אין זה מפני שתלה לה זכות, אלא שאינה ראויה להיבדק כלל משום שיש עדים שזינתה.

מְתִיב רַב שִׁמִּי בַר אֲשִׁי, ר' שְׁמַעוֹן אוֹמְרִי, אִין זְכוּת תוֹלָה בְּמִים הָמִים, וְאִם אִתָּה אוֹמְרִי זְכוּת תוֹלָה בְּמִים הָמִים, מְדַחָה אִתָּה אֵת הָמִים בְּפִנֵּי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת שלא תהיינה יראות מהמים להודות שהיא טמאה שאומרת הזכות תציל אותי, וימחה שם הקדוש על המים. ומאידך וְאִתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַמַּהוּרֹת שְׁשִׁתּוֹ, וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵינּוּ, אִלָּא שְׁתֵּלָה לָהֶן זְכוּת! וְאִם אִיתָא וְאִם תֹּאמַר שְׁכָאשֶׁר יש לה עדים המים לא בודקים אותה, אם יֵשׁ לָהּ עֲדִים בְּמִדְּנֵת הָרִים, נִמִּי אִתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַמַּהוּרֹת שְׁשִׁתּוֹ, וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵינּוּ, אִלָּא שֵׁשׁ לָהֶן עֲדִים בְּמִדְּנֵת הָרִים! ועונה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן קְאָמְרֵת? וכי אתה שואל על שיטת ר"ש? לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מְדוּכּוֹת לֹא תִלָּא ר"ש סובר שאין זכות תולה לה, משום שאתה מוציא שם רע על הטהורות עֲדִים נִמִּי לֹא תִלּוּ כֵשֶׁם שהזכות לא תולה לה, גם העדים שישנם במדינת הים לא יעזרו לה, מהטעם שיצא לעז על הטהורות.

מְתִיב רַב, וְאִלּוּ שְׁמַנְחוּתֵיהֶן נִשְׁרָפוֹת הכוונה למנחות קנאות שלה עשירית האיפה קמח שעורים, שהיא נשרפת למטה על בית הדשן לפי שאינה ראויה להיות קרבה ולא להיפדות ולצאת לחולין

מִי קָא רְמִינִן לָהּ עֲלֶיהָ בְּעַל בְּרַחֲמֵיהּ? וכי מכריחים אותו להינשא לה? שאילו ליבם אנו אומרים לו שמצות יבום קודמת למצות חליצה, לכן כשיוצאת מחמת שאחיה קינא לה, לא תתיבם!

וְאִיכָא דְּאִמְרִי ויש אומרים אִמְרֵי רַב יוֹסֵף, הַכְּתוּב קָרָא אַחֵר ויצאה והיתה לאיש אחר, לפי שְׁאִין הִיא בֵּן זִנְהָ שֶׁל רֵאשׁוֹן, שְׁנָה הוֹצִיא רֶשְׁעָה מִבֵּיתָה אחר שזינתה תחתיו וְהָא אחיו של הראשון (ושמת בלי זרע) הַכְּנִים רֶשְׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאִתָּה אִמְרֵת תִּתְּנֶם נִמִּי יְבוּמִי? ואתה מבקש ממנו לייבם אותה? בתמינה!

ושואל אִמְרֵי לִיה אַבְנִי, אִלָּא מַעֲתָה, נִשְׂאָת לְאַחֵר שגרשה הראשון אחר שמצא בה ערות דבר וניסת לאחר (לא לאחיו) וְכַתּוּב בְּלֹא בָנִים אף היא לא תתניבם, דְּהַכְּתוּב שהרי אחר שהראשון גרשה התורה קָרָא אַחֵר! ועונה נְבִיָּה דְּהָאִי אצל אחיו של זה שמת מִיָּהָא בְּשֵׁם מוֹיֵשׁ הָהוּא קְרִימָא כלומר, אע"פ שזינתה בעבר, יתכן שחזרה בתשובה ועכשיו נופלת ליבום מתוך שם טוב, ואין קריו אחר אלא הנושא אישה מתוך אלמנות או גירושין על מי שקלקלה תחתיו.

רַבָּא אִמְרֵי בא לתרץ מדוע אמר במשנה 'ולא מתיבבמת' ק", אִם נִאֲכָרָה בְּמוֹתֵר לָהּ אם נאסרה בסתירה זו בבעלה שהיה מותר לה ונתקלקלו עכשיו הנישואין ליאסר עליו בְּאִסּוּר לָהּ היינו יבמה שהוא אסור לה בחיי בעלה לֹא כָּל שָׂבֶן שנאסרו נשואי הראשון שלא להתייבם מכח אותן הנישואין! אִמְרֵי לִיה אַבְנִי, אִלָּא מַעֲתָה, כְּהֵן גְּדוֹל שְׁקִידָשׁ אֵת הָאִלְמָנָה שהיא אסורה עליו וְכַתּוּב, וְיֵשׁ לוֹ אֶחָ כְּהֵן הָדִימִי, לֹא תִתְּנֶם מכח ק"ו זה אִם נִאֲכָרָה בְּמוֹתֵר לָהּ להלן נראה מה הכוונה והרי היה אסור לה כל הזמן בְּאִסּוּר לָהּ לֹא כָּל שָׂבֶן! ושואל נִאֲכָרָה? בתמינה! הָא אִסְרָא וְקִימָא! הרי אלמנה אסורה לכה"ג ועוד קשה מוֹתֵר לָהּ? הרי אִסּוּר לָהּ הוּא!

אִלָּא הַק"ו לא כמו שאמרנו, אלא כך הוא אִשֶׁת כְּהֵן שְׁנִנְאִנְסָה ונאסרה עליו, וכיון שבא עליה עשה אותה חללה וְכַתּוּב, וְיֵשׁ לוֹ אֶחָ חָלָל שהיא מותרת לו לֹא תִתְּנֶם מכח הַק"ו אִם נִאֲכָרָה בְּמוֹתֵר לָהּ אם נאסרה בבעילת האונס על בעלה שהיה מותר לה באותה שעה בְּאִסּוּר לָהּ היבם שהיה אסור לה באותה שעה לֹא כָּל שָׂבֶן! שנאסרו עליו נישואי אחיו שלא ליבמה מכח נישואין! ועונה אִנּוּם בִּישְׂרָאֵל מִישְׂרָא שְׂרִי אישה שנאנסה מותרת לבעלה ישראל וְנִבִּי דְּהָא לִיכָא אִיסּוּרָא ואצלו היא היתר גמור ואין זה ק"ו. אבל כשזינתה ברצון, שהבעל והיבם שווים באיסור זה, אם היתה תחתיו הרי זה ק"ו, שהרי מחמת נישואין הראשונים היא נזקקת ליבום ואם על הבעל נתקלקלה ק"ו ליבם

מִתְנִי' וְאִלּוּ הנשים המנויות להלן, אם בעלה כהן אִסּוּרֹת מְלֻאכֶּל בְּתִרּוּמָה. הַאִמְרֵת טְמֵאָה אִנִּי לָךְ כגון שמודה שזינתה וְשִׁכְּאוּ עֲדִים שְׁהִיא טְמֵאָה, וְהַאִמְרֵת אִנִּי שוֹתָה את המים המאריים וְשִׁבְעָלָה אִינוּ רּוֹצֵה לְהַשְׁקוּתָהּ, וְשִׁבְעָלָה כָּא עֲלֶיהָ בְּדֶרֶךְ אחר שקינא לה והלכו למקדש לשתות בעזרה, בעלה בא עליה בדרך,

שוב אין המים בודקים אותה, כמו שנראה (תקמן דף סח).

נִמִּי אִמְרֵי רַב עֲמֵרָם, הָא מִילְתָּא דְּבַר זֶה אִמְרֵי לֵן רַב שֶׁשֶׁת, וְאִנְהוּ לֵן עֵינִין מְטַנְתִּין וְהֵבִיא לְנו רֵאשִׁי לְדִבְרֵי מִהְמִשְׁנָה סוּמָה שִׁישׁ לָהּ עֲדִים בְּמִדְּנֵת הָרִים שזינתה אִין הָמִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, מ"מ? מִנֵּן לָךְ? דְּאִמְרֵי קָרָא שאמרה תורה (בבבבבב ב) וְנִסְתַּרְתָּ וְהִיא נִמְמָאָה וְעַד אִין בְּה,

מי קא רמינ עליה. למינסבה בעל כרחיה דאילו ליבם אמרין ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה אבל בהא אסור למימר ליה וממילא אשמועינן קרא דאסור ליבמה דלא שייך בה יבום והויא באשת אח שלא במקום מצוה: **הכתוב קראו אחרי.** למי שנושאה ואת אמרת תתיבם ותרמי עליה בעל כרחיה: **נישאת לאחר.** שגרשה ראשון שמצא בה ערות

דבר וניסת כו' לא תתיבם דהשתא נמי אחר הוא ואין ואין וזהו בן זוגו של ראשון אם ישאנה וקרמית לזה עליה במצות יבום: **גביה דהאי.** אחר אחיו של זה: **בשם טוב הוה קיימא.** ואיכא למימר הדרה בה ואין קריי אחר אלא הנושאה מתוך אלמנות או גירושין על מי שקלקלה תחתיו: **רבא אמר.** האי דקדני מתניתין ולא מתייבמת קי' דאם נאסרת בסתירה זו במותר לה בבעלה שהיה מותר לה ונתקלקלו עכשיו הנישואין ליאסר עליה: **באסור לה.** דהיינו יבמה שהוא אסור לה בחי' בעלה לא כל שכן שנאסרו נשואי הראשון שלא להתייבם מכח אותן הנישואין: **שקדש את האלמנה.** שהיא אסורה עליה: **לא תתיבם.** מבח קי' זה אם נאסרה כו' ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מותר לה הלא אסור היה מתחילתו: **אלא.** הכי פריך אשת כהן שנאנסה ונאסרה עליו דאשת כהן אסורה אפילו באונס אבל אשת ישראל מותרת כדתיב (נמלך ס) והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת ומדכתיב והיא מיעוטא הוא ומשמע דיש אחרת שאפילו נתפשה אסורה: **ויש לו אחיו.** מאביו והוא חלל שנולד לאביו מן הגרושה ונתחלל מן הכהונה ומותר בנשים הפסולות לכהונה כדכתיב בכהנים הנושאין פסולות ולא יחלל זרעו (ויקרא כג) אלמא זרעו חלל: **לא תתיבם.** מקי' זה אם נאסרה בבעלה זו לבעלה שהיה מותר לה ביבמה האסור לה באותה שעה לא כ"ש שנאסרו עליו נישואי אחיו שלא ליבמה מבח נשואין: **ליבא איסורא.** ואצלו הוא היתר גמור ואין זה קי' אבל בוינתה ברצון שהבעל והדיים שוין באיסור זה אם היתה תחתיו הוי קי' שהרי מחמת נישואין הראשונים היא נוקטת ליבום ואם על הבעל נתקלקלה קי' ליבום: **מתני' לאבול בתרומה.** אם הוא כהן: **ושבעלה בא עליה בדרך.** דשבו אין המים בודקין אותה כדלקמן (דף כה) ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליו אז האשה הדיא תשא את עונה אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו: **גמ' ואנהר לן עיינין.** הביא לנו ראייה לדבריו ממתניתין: סוטה שיש לה עדים במדינת הים. שראו שנטמאה מזה: **ועד אין בה.** אע"ג דדרשינן

לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עוד אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי ועד אין בה הוא דאמר והדיא האיש את אשתו וכל הפרשה היא יש בה עד אין המים בודקין אותה: **ואנהרינן לעיינין.** משום דקרא לא ראייה הוא כל כך דהא דרשיניה לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לפנינו ולמלא שלא תשתה: **וזנה היא.** ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: **אלא לבתר דשתאי.** ואיצטרך לאשמועינן דלא מחזקינן דלא בשקרי על אשר לא בדקה המים: **שפיר.** ומשום הכי לא מחזקי' להו כשקרי דמשום דהו ידעי בה לא בדקי לה מיא: **וזכות תליא לה.** דאמר לקמן (דף כ) זכות תולה במים המרים: **וקמפלגי.** רב ששת ורב יוסף: **במתנוונה.** דקאמר לקמן (דף כג) גבי אשה שתלה לה זכות: **וזכות תולה.** שלא יצבה בטנה מיד אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחתי: **אלא מתנוונה והולכת.** מבחשת והולכת: **באותה מיתה.** צמי בטנה ונפול יד: **רב ששת סבר.** לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מזה באותה מיתה לחוד אבל במתנוונה לא איפלוג דכל מי שזכות תולה לה מנוונה היא וזו הואיל ולא נתנוונה לא תלה לה זכות אלא שאינה ראויה ליבדק כלל משום עדים: **ורב יוסף סבר.** ראויה ליבדק היא אלא זכות תולה לה ואי משום דלא נתנוונה הא מני רבנן היא דאמר לקמן זכות תולה לה דקסברי לא היא מתנוונה כלל: **מדרה את ההמים בפני הנשים.** שלא ידו יראות מהם להודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: **ואי איתא.** דיש לה עדים לא מבידקה השתא נמי על ידי זו נמי איכא לעז על הטהורות ששתו כו': **מדיבות לא תליא.** משום האי טעמא דחייש הוא לעזו על הטהורות עדים נמי לא תלה: **שמנחותיהן נשרפות.** מנחות קנאות שלה עשירית האיפה קמח שעורים נשרפות למטה על בית הדשן שאין ראויות לקרבן ולא לפדות וליצא לחלוקי:

הַאֲמִירָה שְׂמֵאָה אֵנִי. שהודתה לבית דין על קלקולה שהיו מאיימין עליה כדתני מתני: **מִקָּמִי דְתַקְדֻּשׁוֹ.** בכלי שרת: **תִּפְּיּוֹךְ לַחֲלוּץ.** בפדיון שלא היה קדושת הגוף אלא קדושת פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בבלי: **אֵלָא לְבִתֵּר דְקָדֻשׁ.** דכלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא לצאת עוד

האומרת טמאה אני ושכאו לה עדים שהיא טמאה
 דאתו עדים אימת אילימא מקמי דתקדוש תיפוק
 לחולין אלא לבתר דקדוש אי אמרת בשלמא מים
 בודקין אותה אלמא בת מקדש ומקרב היא וכי
 קדוש מעיקרא שפיר קדוש ומשום הכי מנחתה
 נשרפת אלא אי אמרת אין המים בודקין אותה
 תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות
 קדוש ותיפוק לחולין אמר רב יהודה מדיסקרתא
 כגון שזינתה בעזרה דכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש
 מתקיף לה רב משרשיא והלא פירחי כהונה מלוין
 אותה שזינתה מפירחי כהונה עצמן רב אשי אמר
 כגון שנצרכה לנקיבה דאטו פירחי כהונה בכיפה
 תלי לה רב פפא אמר לעולם כדאמרינן מעיקרא
 ודקאמרת תיפוק לחולין מדרבנן גזירה שמו יאמרו
 מוציאין מכלי שרת לחול מתיב רב מרי נטמאת
 מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל
 המנחות ותפדה משקדשה בכלי הרי היא ככל
 המנחות ותשרף קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו
 עד שמת הוא או עד שמתה היא הרי היא ככל
 המנחות ותשרף קרב הקומץ ולא הספיק לאכול
 שירים עד שמת הוא או עד שמתה היא הרי היא
 ככל המנחות ותאכל שעל הספק באת מתחילה
 כיפדה ספיקה והלכה לה באו לה עדים שהיא
 טמאה מנחתה נשרפת נמצאו עדיה וזממין מנחתה
 חולין עדים וזממין קאמרת עדים וזממין קלא אית
 להו תניא כוותיה דרב ששת ולאו ממעמיה טהורה
 ולא שיש לה עדים במדינת הים וטהורה ולא
 שתלתה לה זכות היא ולא שישאו ויתנו בה מזויות
 בלבנה ורבי שמעון נהי דו"ו לא דריש והא איכא

קרב הקומץ ולא הספיק כ"ו. נראה
 שהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו
 עדים שנטמאה לאמר גמי כיפרה ספיקה
 להכי אמר בפרק בחרא דכריתות (דף ע"ו)
 גבי חטאת העוף הבא על הספק אם
 משמייה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו
 ספיקה:

וַיִּהְיוּ ולא שְׁתוּלָה לָה זָכוּת. מֵהֵבֵא מִשְׁמַע דְּבַעְלָה מוֹתֵר בָּה לֹאֲתֵר וּלֹא אִמְרִי מִתֵּינַן עַד שֶׁלֹּא שָׁנִים שָׁמָּה זָכוּת תִּלְתֵּה לָה רַחֵם הוּא אֲסוּר בָּה הִיכִי הוּא מֵאִינוּ לְמִיֻּקְרִי בִּן וְנִקְסָה וְנִזְעָרָה זָרַע וְכֵן הִרְאִינוּ רַבִּי בִּירוּשְׁלַמִּי וְנִקְסָה הֵאִיִּם מֵעֵינָן אִינֵה [אינו] חוּסָה שָׁמָּה תִּלָּה זָכוּת וְאִתְּיֵא כִּמְ"ד זָכוּת תִּלָּה וְאִינֵה זָכוּת:

דכיון ולא חזיא לקידוש תיפוס לחולץ אין
 י"ש
 הכי נמי מדאורייתא יצאת לחולץ
 ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין הכל בקיאן בלחכות לידע שבשביל שהיו לה
 עדים לא היהא ראויא לקדש ואתו לומר מציאין דבר שקדש בכלי שרת
 לחולץ: **הרי היא ככל המנחות**. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא
 בדמיה את המנחה: **קדש הקומץ**. שקמצה ונתן הקומץ בכלי שרת קדש
 בקדושת קומץ שהמנחה טעונה ארבע עבודות כנגד ארבע עבודות של דם
 וזבחים קמצי'ה מתוך כלי שרת כנגד שחיט'ה שחשכן של כלי שרת מקדש
 היום ומתן כלי להקדש קומץ בכלי שרת שני כנגד כפרת דם והולכה כנגד
 הולכה להקטרת הקומץ כנגד זריקת חוד: **שם הוא**. ושוב אינה שותה
 דאמאן בעינן למשרייה: **הרי היא ככל המנחות**. שאירע בוק פסול בין קמיצה
 להקטרה ותישרף למטה: **ולא הכפיק**. בוק לאכול את השירי: **כיפרה**. מנחה
 זו את ספקיה האי כפרה לאו כפרה עון הוא ולא הוזכרת עון אלא כפרה
 הראייה לא קאמרין שעתה מנחה זו שותה הקטרת קומצה כל מה שיש
 עליה לעשות שריי הבכשר קרבה יבא ושקה אותה ותיכבד וכיון דבבכשר

ל

ועבודה זו היא כנגד קבלת הדם בבלי. ג. הולכת המנחה, ועבודה זו היא כנגד הולכת הדם. ד. הקטרת הקומץ, ועבודה זו היא כנגד זריקת הדם.

אחר שמקטיר את הקומץ, הכהן אוכל את שיירי המנחה ומה שנשאר מהמנחה את שהקומץ ניטל ממנה.

מְתִיב רַב מְרִי על מה שאמר רב פפא שהטעם ששורפים הוא מהחשש שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול נְטֻמָּא מְנַחְתָּהּ, עַד שְׁלֹא לפני שקדשה בְּכָלִי, תְּרִי הִיא כְּכֹל הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹא קדשו בכלי וְתִפְסְדָה ויביא בדמיה את המנחה. מְשַׁקְּדָשָׁה אִם הַמְּנַחָה נִטְמְאָה אַחֵר שֶׁקִּדְשָׁה בְּכָלִי, תְּרִי הִיא כְּכֹל הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ לִפְנֵי שֶׁקִּדְשׁוּ בְּכָלִי וְתִפְסְדָה. קִדְשׁ תְּקוּמָן נִטַּל הַכֹּהֵן אֶת הַקּוֹמֵץ מִן הַמְּנַחָה וְנָתַן אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת וְהַקּוֹמֵץ קִדְשׁ וְלֹא תִפְסֵק לְהִקְרִיבוֹ לֹא הַסְפִּיק לְהַקְטִיר אֶת הַקּוֹמֵץ עַד שֶׁמָּתָה הוּא הִבֵּעַ אוֹ עַד שֶׁמָּתָה הִיא או שמתה האִישָׁה תְּרִי הִיא דִּין הַמְּנַחָה כְּכֹל הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁאִירַע בָּהֶן פֶּסוּל בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטִירָה וְתִפְסְדָה לְמַטָּה. קָרַב תְּקוּמָן, וְלֹא תִפְסֵק הַכֹּהֵן לְאֵבֹל שְׂרִירִים אֶת שִׁירֵי הַמְּנַחָה עַד שֶׁמָּתָה הוּא הִבֵּעַ אוֹ עַד שֶׁמָּתָה הִיא הַאִישָׁה תְּרִי הִיא דִּינָה כְּכֹל הַמְּנַחֲתוֹת, וְתִפְסְדָה וְשִׁירֵיהָ נִאֲכָלִים, וְהַטֵּעַם הוּא שֶׁעַל תִּפְסֵק בָּתָּה מְתַחִילָה כְּלוּמָה, כֹּל עֲצָמוֹ שֶׁל הַקָּרֶבֶן בֹּא עַל הַסֵּפֶק וְשֶׁמָּא זִינְתָהּ, שֶׁהִרִי אִם יִדְוֶה שִׁזְיֻנָּהּ לֹא הִיתָה שְׂוֵתָהּ כִּיפְסָה כִּיפְסָה וְהִלָּכָה לָהּ מִנְחָה זֹו אֶת פִּשְׁטָהּ כְּבִיכּוֹל אֶת סְפִיקָה, שֶׁעֲשֵׂתָהּ מִנְחָה זֹו בְּשַׁעַת הַקְּטִירָה קוֹמֶצָה כֹּל מִזֶּה שִׁישׁ עֲלֶיהָ לַעֲשׂוֹת. בָּאוּ לָהּ עֲרִים לִפְנֵי הַהַקְטִירָה, וְהִעֲדוּ שֶׁהִיא מְנַחְתָּה נִשְׂרָפָת. נִמְצָאוּ עֲרִיָּה וְזֻמָּמִין אִם נִמְצָא שְׁעִד הַסְּתִירָה, שֶׁבִּגְלָלֶם בָּאוּ לְהַבִּיא אֶת הַקָּרֶבֶן, הִיוּ זֻמָּמִים, וּמִמֵּילָא לֹא הִיתָה חַיִּיבֵת בְּקָרְבָן, הִדִּין הוּא מְנַחְתָּה חֻלִּין! לֹא קִדְשָׁתָּ פֶה יֵשׁ כֹּאן, וְלֹא קִדְשָׁתָּ כְּלִי יֵשׁ כֹּאן, וְאֵין מוֹעִלִין בָּהּ, לִפִּי שֶׁנִּתְבָּרַר שֶׁבִּטְעוֹת הִידֵּה. מִכֹּל מָקוֹם, לֹא אוֹמְרִים אִם נִמְצָאוּ עֲרִיָּה וְזֻמָּמִין שֶׁהַמְּנַחָה תִּשְׂרַף מִדְּרַבָּן גֹּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מוֹצִיאִין מִכְּלִי שֶׁרַת לְחֹלִי!

ועונה עֲרִים וְזֻמָּמִין קְאָמְרָתָּ? אֵתָה מְקַשָּׁה מִדּוּעַ פּוֹרִים אֶת הַמְּנַחָה כִּשְׁנִמְצָאוּ עַד הַסְּתִירָה זֻמָּמִים? עֲרִים וְזֻמָּמִין קָלָא אוֹת לָהּ! אֵין חֶשֶׁשׁ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מוֹצִיאִין מִכְּלִי שֶׁרַת לְחֹלִי, לִפִּי שֶׁכִּשְׁנִמְצָאוּ הָעֲרִים זֻמָּמִים, הִכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַקְּדִישָׁה בִּטְעוֹת.

תִּנְיָא בְּוִיתִיהָ דְּרַב שִׁשְׁתִּי לְמַדְנוּ בְּרִייתָא כִּרְבִּי שֶׁשֶׁת שֶׁאֵין הַמִּים בּוֹדֵקִין סוּטָה שִׁישׁ לָהּ עֲרִים וְלֹא מִטְעָמִיהָ וְלֹא מִטְעָמָהּ, כְּלוּמָר, רַב שֶׁשֶׁת אוֹמֵר שֶׁהַטֵּעַם הוּא מִהַפְסוֹק 'וְנִסְתֵּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ דּוֹרֵשׁ מִתִּי הַמִּים בּוֹדֵקִים רַק כִּשְׁאֵין אִפִּילוֹ אֶחָד שִׁיּוּדַע שִׁזְיֻנָּהּ, לְהוֹצִיא אֶת זֶה שִׁישׁ לָהּ עֲרִים בְּמִדִּינַת הִים שִׁזְיֻנָּה שִׁישׁ מִי שִׁיּוּדַע שִׁזְיֻנָּה. וְאוֹמֵר שֶׁאוֹתוֹ פֶּסוּק לֹא נִדְרַשׁ שֶׁסֵּפֶק סוּטָה אֵינָה שְׂוֵתָה, אִלָּא הַפְּסוֹק בֹּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁסוּטָה וְדֹאִית בְּעַד אֶחָד אֵינָה שְׂוֵתָה! אִלָּא לּוֹמְדִים דִּינוֹ שֶׁל רַב שֶׁשֶׁת מִפְּסוֹק אַחֵר מְהוֹרָה, וְלֹא שִׁישׁ לָהּ עֲרִים בְּמִדִּינַת הִים שֶׁאִמְרָה תוֹרָה 'וְאִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטְהוֹרָה הִיא וְנִקְתָה וְנִזְרָעָה זֶרַע', שֶׁלִּכְאוּרָה הִיא לֹו לְכַתּוּב 'וְאִם לֹא נִטְמָאָה וְנִקְתָה וְגו' וְטְהוֹרָה הִיא' וּמִדּוּעַ הוֹסִיף אֶת הַמִּלִּים 'וְנִקְתָה וְנִזְרָעָה זֶרַע? אִלָּא בֹא לְדִרּוֹשׁ, טְהוֹרָה, כְּלוּמָר, אִם נִמְצָא שֶׁטְהוֹרָה הִיא, אוֹ נִזְרָעָה זֶרַע וְיַעֲזוּרוּ לָהּ מִן הַשָּׁמַיִם לְדֹרָתָהּ, וְלֹא שֶׁנִּיצֵלָה מִן הַמִּים מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ עֲרִים בְּטוֹמְאָתָהּ. וְטְהוֹרָה מִהָאוֹת וְיִי' שֶׁלִּכְאוּרָה הִיא מִיּוֹתֶרֶת בֹּא לְדִרּוֹשׁ וְלֹא שֶׁתִּלָּתָהּ לָהּ זְכוּת שֶׁאִם נִיצֵלָה מִהַמִּים הַמֵּאֲרָרִים בְּגִלָּל שֶׁתִּלָּתָהּ לָהּ זְכוּת, לֹא נֹאמַר עֲלֶיהָ 'וְנִזְרָעָה זֶרַע'. וּמִהַמִּלָּה הִיא דּוֹרֵשׁ וְלֹא שִׁישָׁא וְיִתְנֶה בָּהּ מוֹזָרוֹת בְּלִבָּנָהּ וְלֹא הִנְצִילָתָהּ מִן הַמִּים עַל יְדֵי שֶׁהִיא קִלְקוּלָה מִפּוֹרְסָה לְנִשְׁיָם טְהוֹת בִּלְבָנָהּ וְשֶׁהִדִּין הוּא שֶׁאֵינָה שְׂוֵתָהּ.

ושואל וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאִמְרָה אֵין זְכוּת תּוֹלָה נְהִי דִּי' לֹא דְרִישׁ אִמְנָם אֵינּוּ דּוֹרֵשׁ אֶת הִיתָתוֹרָה שֶׁל הָאוֹת וְיִי' וְהָא אֵיבָא

הָאוֹמְרָתָה טְמָאָה אֵינָה אַחֵר שֶׁבִי"ד אֵימָנו עֲלֶיהָ, הוֹדַתָּה עַל קִלְקוּלָה וְשִׁבְּאוֹ לָהּ עֲרִים שֶׁהִיא טְמָאָה. וּמִדִּיִּק דָּאֵתוּ עֲרִים, אֵימָתָּה? מִתִּי בֹאוּ לָהּ הָעֲרִים? אֵילִימָא מְקָמִי דְתִקְדִּישׁ אִם בֹּאוּ עֲרִים לִפְנֵי שֶׁהַמְּנַחָה קִדְשָׁה בְּכָלִי שֶׁרַת תִּפְסֹוק לְחֹלִין! לְמָה שֶׁרִפִּים אֶת הַמְּנַחָה? יִפְרָה אוֹתָהּ וְתִצָּא לְחֹלִין! שֶׁהִרִי עֲדִין לֹא קִדְשָׁה קִדְשָׁתָה הַגּוֹף אִלָּא קִדְשָׁה קִדְשָׁתָה דְּמִים, וְיִכּוֹל לְפִדּוּתָהּ! אֵלָּא צִרִיךְ אֶתָּה לֹוֹמַר שֶׁבֹאוּ עֲרִים לְבִתְרִי דְקִדְשׁ אַחֵר שֶׁקִּדְשׁ אֶת הַמְּנַחָה בְּכָלִי שֶׁרַת, שֶׁכֹּלִי שֶׁרַת מְקַדְשִׁים אֶת הָרָאוֹי לָהֶם שֶׁלֹא לְצַאֵת עוֹד לְחֹלִין. לְהִיקָרֵב אֵינָה רָאוֹיָה שֶׁהִרִי אֵין הַמְּנַחָה בָּאָה אִלָּא לְהַזְכִּיר עוֹנָה שֶׁל זֹו שֶׁתְּבַדֵּק, וְהִרִי הִיא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת. וְגַם לְקָרֶבֶן נִדְבָה אֵינָה רָאוֹיָה, לִפִּי שֶׁמִּנְחַת שְׁעוֹרִים אֵינָה כְּשִׁירָה אִלָּא לְסוּטָה וְלַעֲוֹמֵר. וּמִסִּיִּים אֶת הַקּוֹשִׁיָא אֵי אִמְרָתָה בְּשִׁלְמָא מוֹבֵן אִם תֹּאמַר שֶׁאֵעִ"פ שִׁישׁ לָהּ עֲרִים בְּמִדִּינַת הִים מִים בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, כְּלוּמָר, אִם שֶׁתָּתָה עַד שֶׁלֹא בֹאוּ עֲרִים הַמִּים בּוֹדֵקִים אוֹתָהּ אֵלִימָא בֵּת מְקַדְשׁ וּמְקָרֵב הִיא נִמְצָא שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהַמְּנַחָה נִתְנָה בְּכָלִי הִיתָה רָאוֹיָה לְכָלִי שֶׁרַת, שֶׁהִרִי בָאוּתָהּ שְׁעָה הִיתָה רָאוֹיָה לְהִיּוֹת קִדְשָׁה וְלְהִיקָרֵב מִסֵּפֶק כִּשְׁאֵר מִנְחַת סוּטָה וְכִי קִדְשׁ מְעִיקָרָא שִׁפִּיר קִדְשׁ וּמִשּׁוּם הָכִי מְנַחְתָּה נִשְׂרָפָת, וְכִשְׁקִדְשָׁה בְּכָלִי שֶׁרַת, נִתְקִדְשָׁה כְּרָאוֹי, וְלִכֵּן כִּשְׁבֹאוּ עֲרִים נִפְסְלָה מִהַקְרָבָה מִכֹּאן וְלִהָבָא, וְאֵינָה יוֹצֵאת לְחֹלִין וְנִשְׂרָפָת. אֵלָּא אֵי אִמְרָתָה אִם תֹּאמַר שֶׁסוּטָה שִׁישׁ לָהּ עֲרִים בְּמִדִּינַת הִים אֵין הַמִּים בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ הוֹאִיל וְלֹא לִיבְדֵק עוֹמֶדֶת וְלֹא רָאוֹיָה הִיא לְמִנְחָה תִּינָלִי מִיִּלְתָּא לְמַפְרַע דְּכִי קִדְשׁ מְעִיקָרָא בְּטָעוֹת קִדְשׁ נִתְגַּלָּה הַדְּבַר לְמַפְרַע שֶׁלֹא הִיתָה רָאוֹיָה לְכָלִי, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין כְּלִי שֶׁרַת מְקַדְשִׁים אִלָּא הָרָאוֹי לָהֶם וְתִפְסֹוק לְחֹלִין תִּצָּא לְחֹלִין בְּלֹא פִדְיוֹן! שֶׁהִרִי נִתְבָּרַר שֶׁקִּדְשָׁתָה פֶה שֶׁלֹא וְקִדְשָׁתָה כְּלִי שֶׁלֹא הִכֹּל בִּטְעוֹת שֶׁהִיוּ סְבוּרִים שֶׁהִיא טְעוֹנָה מִנְחָה וְאֵינּוּ כֵן וְהַקִּדְשׁ טְעוֹת אֵינּוּ הַקִּדְשׁ

ועונה וְעוֹנָה אִמְרָה רַב יְהוֹדָה מְדִיכְתָּא, כְּגוֹן שִׁזְיֻנָּה בְּעוֹרָה לְאַחֵר שֶׁקִּדְשָׁה בְּכָלִי, וְעַל זִנּוּת זֹו בֹאוּ הָעֲרִים וְלֹא עַל טוֹמָאָה שֶׁל סְתִירָה רָאוֹיָה דְכִי קִדְשׁ מְעִיקָרָא שִׁפִּיר קִדְשׁ וְאִכּוֹן, כִּשְׁקִדְשָׁה בְּכָלִי הִיתָה רָאוֹיָה לְהַקְדִּישׁ וְלְהִיקָרֵב שֶׁהִרִי לֹא הִיוּ לָהּ עֲרִים, לִכֵּן נִשְׂרָפָת כִּיּוֹן שֶׁלֹא יִכּוֹלִים לְפִדּוּתָהּ.

מְתַקֵּן לָהּ רַב מְשַׁרְשֵׁיא, וְהִלָּא פִּירְחִי בְּהוֹנָה מְלִין אוֹתָהּ וְשׁוֹמְרִים עֲלֶיהָ, וְאֵין זִינְתָה? וְעוֹנָה שִׁזְיֻנָּה מִפִּירְחִי בְּהוֹנָה עֲצָמָן. רַב אֲשִׁי אִמְרָה, כְּגוֹן שֶׁנִּצְרָכָה לְנִקְיָה וְהִנְחִיחָה בְּלֹא לִיּוּי, וְהִלָּכָה וְזִינְתָה דְאִמְרָה פִּירְחִי בְּהוֹנָה בְּכִיפָה תִּלִּי לָהּ? וְכִי פִרְחִי כְּהוֹנָה תְּלוּיִים בְּכִיפָה שִׁישׁ לָהּ עַל רָאשָׁה שֶׁלֹא תִישַׁמֵּט מִיָּדָה?

רַב פֶּפְאָ אִמְרָה, לְעוֹלָם כְּדָאִמְרִין מְעִיקָרָא לְעוֹלָם מְדוּבָר כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁבְנוּ לֹוֹמַר בְּהַתְחַלָּה שֶׁעַל טוֹמָאָה סְתִירָה רָאוֹיָה בֹאוּ הָעֲרִים וְדְקָאִמְרָתָה וְמָה שֶׁשֶׁאֵלֶּת מִדּוּעַ הַמְּנַחָה נִשְׂרָפָת תִּפְסֹוק תִּצָּא לְחֹלִין! אֵין זֶה קֶשֶׁה, כִּי נִשְׂרָפָת מְדִרְבָּנָן כְּלוּמָר, מִדְּאוֹרִייתָא הִיא רָאוֹיָה שֶׁהַמְּנַחָה אִכּוֹן תִּצָּא לְחֹלִין! רַק מִדְּרַבָּן הִיא נִשְׂרָפָת, לִפִּי שֶׁאֵין הִכֹּל בְּקִיָּאִים בְּהַלְכוֹת לִידַע שֶׁבִּשְׁבִּיל שֶׁהִיוּ לָהּ עֲרִים לֹא הִיתָה רָאוֹיָה לְקִדְשׁ, וְאִם הִיוּ מוֹצִיאִים אֶת הַמְּנַחָה לְחֹלִין גְּזוּרָה גִּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת כֵּךְ שֶׁאִמְרָה יֹאמְרוּ מוֹצִיאִין מְכָלִי שֶׁרַת לְחֹלִי מוֹצִיאִים דְּבַר שֶׁקִּדְשׁ בְּכָלִי שֶׁרַת לְחֹלִין.

מִבּוֹא לְהַבְנֵת הַסּוּגִיא

קָרֶבֶן מִנְחָה טַעוֹן אַרְבַּע עֲבוּדוֹת כִּנְגַד אַרְבַּע עֲבוּדוֹת שֶׁל דָּם זִבְחִים. א. קְמִיצָה מִתּוֹךְ כְּלִי שֶׁרַת וְאַחֵר שֶׁנָּתַן אֶת הַסּוּלָת לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁרַת. הַכֹּהֵן קוֹמֵץ מִתּוֹךְ הַכְּלִי, וְעַבּוּדָה זֹו הִיא כִּנְגַד הַשְּׁחִיטָה, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהִסְכִּין שֶׁל כְּלִי שֶׁרַת מְקַדֵּשׁ אֶת הָדָם, כֵּךְ הַקּוֹמֵץ מְקַדֵּשׁ אֶת הַמְּנַחָה. ב. מִתֵּן הַקּוֹמֵץ לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁרַת, לְהַקְדִּישׁ אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת שֶׁנִּי,

ושואל ורפי יהודה מִקָּל וחומר מִיִּתִּי לָהּ? בתמיהה! וכי ר' יהודה

יש לה עדים במדינת הים לא שכיחא. וה"ה בא עליה בעלה בדרכ נמי לא שכיח: **כ"י** היכי דידעי לאתרווי ביה. והכי אמרינן נמי כ"י אלו הן הגולן (מסכת דף ק"ג) גבי גולן לעיר מקלט ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמהם יסרנו בדרכ דייקן בגמרא מאי אלו לאתרו ביה דאי קטיל בר קטילא הוא אלמא גבי התראה בעינן תלמידי חכמים: **גדה** שהיא בכרת בעלה נאמן עליה. תימא דמשמע בפרק חין מעמידין (פ"ז דף ק"ג) דיחוד דערייתא לאתרוייתא אס כן יחוד דגדה מנן דשרי ויט לומר דוקא יחוד דערייתא דאין לכן היתר דומיא דכן עס אמו אסרה תורה אבל גדה לא:

היא הנותנת. האי היא הנותנת לא דמי כלל להאשה דפרק קמא דעירובין (דף ק"ז) **אמר** לכו ק"ו ופרכו. יט לומר דוקא בפירכא שכן יט היתר לאיסורא ופרכו אבל בהיא הנותנת לא פרכו וכן דאורייתא לפירכא אחרייתא דאשכחן בדוכתי סגיאין דחמירא לכו לאינשי עבירה קלה ומסתפו מינה טפי מעבירה חמורה כגון כ"ק דכחכות (דף ק"ג) דעירובין לכו אבייתא דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שהיא בכרת וכו' הסוקין (פ"ט דף ק"ג) דאיתריה דרבי יהודה חמירא לכו כביעית דליכא אלא לכו משכח שווא בסקילה וכו' כ"ק דבינה (דף ק"ג) אמר האי דקיל כריך הכחקה טפי דאמר מ"ש גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון וגבי יום טוב כרבי יהודה שבת דחמיר סתם לן כר"ש י"ט דקיל סתם לן כרבי יהודה אלמא זימנין דבילי מקילתא טפי מחמירא וזימנין איפכא והסתא כריך ליישב דברייתא לפי הירושלמי והתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא (פ"ה) ר' יהודה אומר נאמן עליה בעלה מקל וחומר ומה גדה שחייב על ביאתה כרת וכו' ר' יוסי אומר הכתוב האמינו שנא' והביא האיש את אשתו וגו' ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה אומר בעלה נאמן וכו' אמרו לו לא אס אמרת בגדה שיש לה היתר וכו' אמר להם רבי יהודה גזירה הכתוב הוא והכלל האיש את אשתו וגו' אמרו לו ובלבד בעדים והסתא אית לן למימר דבהיא תוספתא פרכו והדר אמר לכו קרא כהיא דירושלמי אבל [ב]מדרבי יוסי איכא לתמוה ולמימר איפכא דמעיקרא אמר לכו קרא והדר אמר לכו קל וחומר: **ואומר** מים גטונים. נראה דהאי ואומר פירושו הכי כלומר מאי תלי דבכי שאין היתר לאיסורה חל דלינו תוקפו מאחר שאין היתר לאיסורה אין מתן בדבר אס לא עכשו אימתי וא"ת לא יתקפו ילכו על אשתו האולי ובעלה כבר מים גטונים ימתקו:

מה

את שערה רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותר היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים היה עליה כלי זהב וקמליאות

לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה וביאת מקצת שרא רחמנא: נקנור. אדם גדול היה והביא דלתות נחושת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים כדתנן בסדר יומא (דף ק"ג) ונקראו על שמה: ששם משקין סוטה. דבעינן לפני ה' כדילין לקמן: וטפסהרין את היולדות. לקמן מפרש מאי היא: אוהו בבגדיה. בבית הצואר שלה: אם נקנעו. אינו חושש: ואם נפרמו. אינו חושש פרימה גדולה מקריעה שנקריעה הרבה דמיצטירי בלע"ז כמו האי דפרים סילקא (שבת דף ק"ג) עד שמגלה את לבה. ולקמן יליף לה מקרא: וסותר את שערה. מקליעתו ולקמן יליף לה: וקמליאות

לא שכיחא. ולא מסקי אינשי אדעתיהו למחשדיהו לטהורות בהכי והא דשני לעיל לר' שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלו משום דאבתי לא הוה קיימא לן דרשא דהאי קרא: **מתני'** שמה יבא עליה בדרך. שצריך להסקותה בירושלים בב"ד הגדול כדלקמן: **נאמן** עליה. שלא יבא: **גמ'** לא שנו. הא

דתנן בקידושין אבל אשה מתייחדת עם שני אנשים: שמה יצטרך כו'. הכא נמי האלו ושניהם אסורין בה לא סגי בתרי שמה יצטרך הבעל או שליח ב"ד לנקבו כו': דליהוי עליה סהדי. אם יבא עליה יעידו עליו ובלב"ד הגדול ולא יסקוה: ל"ש. דאשה מתייחדת עם שני אנשים: והוציאוה עשרה. לאשת איש חוץ לעיר במטה בחוקת מטה לקלקל עמה: דידעי לאתרווי ביה. ולומר לו מן התורה כשאין האיש מנוקה מעון שבא עליה משנאסרה עליו אף המים בודקין את אשתה: בעלה נאמן עליה. ואין צריך להעמיד עדים אצלה: סוטה שהיא בלאו. דלא יוכל בעלה הראשון וגו' דאמרין ביבמות ב"ק (דף ק"ג) מה אם מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה: והיא הנותנת. המדה הזאת שהבאת ראה לדברך היא הנותנת את הדין שאנו אומרים שצריך עדים: גדה שהיא בכרת. חמורה עליו ואינו בא עליה: שכן יש לה היתר. לכשתסתר לפיכך אין יצור תוקפו שמוכסא הוא לאדר זמן: שאין לה היתר. אם תמצא טמאה ולפיכך לבו רחף אחריה: גטונים. כלומר דבר האסור לו יצרו רחף אחריה: ופרכו. כדאמר שכן יש לה היתר: היינו ת"ק. דברייתא: אבל אמרו. לר' יהודה לית ליה: מתני' ומאיימין עליה. שתא מודה: על עדי נפשות. כדאמרין בסנהדרין הו' יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות כו' בפרק אחר דיני ממונות (דף ק"ג) הרבה ילדות עושה. וגורם לנערה ילדה שתבא לידי קלקול ושמה אמת הדבר אל תביאי עצמן לידי מיתה מנוולת זו: שכנים רעים. יודעים לפתות ומצוין זה תמיד: שאינה כדאי לשומען. אינה ראויה לה שאומר לפניה דברי הודאות צדיקים הראשונים אלא כדי שתודה על קלקולה כדאמר' לקמן יהודה הודה ולא בוש: שוברת כתובתה. כתבת שובר על כתובתה זניתי והפסדתי כתובתי ונותנת ביד בעלה שלא תתבענו לאחר זמן ואינה נהגרת שלא התרו בה עדים בשעת מעשה: לשער מזרח. שער החיצון שבו נכנסין לחדר הבית ומשם לשער נקנור הוא שער העליון שבהומה שבין עזרת ישראל לעזרת נשים: ששם משקין את הסוטה. מפני שלא נתקדש בקדושת עזרה עובי חלל אותו השער מפני המצורעין שמכניסין ידיו לבהונות ליתן מדם האשם על בוחן ידו ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת לפיכך לא קדשו שיוכל לעמוד בחלל השער שאם היה כהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל בירצא

לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה וביאת מקצת שרא רחמנא: נקנור. אדם גדול היה והביא דלתות נחושת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים כדתנן בסדר יומא (דף ק"ג) ונקראו על שמה: ששם משקין סוטה. דבעינן לפני ה' כדילין לקמן: וטפסהרין את היולדות. לקמן מפרש מאי היא: אוהו בבגדיה. בבית הצואר שלה: אם נקנעו. אינו חושש: ואם נפרמו. אינו חושש פרימה גדולה מקריעה שנקריעה הרבה דמיצטירי בלע"ז כמו האי דפרים סילקא (שבת דף ק"ג) עד שמגלה את לבה. ולקמן יליף לה מקרא: וסותר את שערה. מקליעתו ולקמן יליף לה: וקמליאות

מה להלן בשבועים ואחד. תימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא כפ"ק לסנהדרין (דף כג.) כדאי הני דהו כב"ד ש'ל שבועים ואחד וי"ל משום דגמר ש'ל סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין ש'ל שבועים ואחד: **מה** להלן בבית דין ש'ל שבועים ואחד. קשיא כיון דילפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי

וקטליאות נזמים ושבועות מעבירין ממנה כדי לנוללה ואחר כך מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדריה וכל הרוצה לראות בא לראות חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גס בהן וכל הנשים מותרות לראותה שנאמר ונוסרו כל הנשים ולא תעשנה כזמתכנה: **גמ'** מנהני מילי א"ר חייא בר גמדיא א"ר יוסי בר' חנינא אתיא תורה תורה כתיב הכא ועשה לה הכהן את כל התורה וכתיב התם על פי התורה אשר יורוך **מה** להלן בשבועים ואחד אף כאן בשבועים ואחד: ומאיימין עליה וכו': ורמינהו כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה כך מאיימין עליה שתשתה אומרים לה בתי אם ברור לך הדבר שמהורה את עמדי על בורייך ושתי לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונה על בשר חי אם יש שם מכה מחלחל ויורד אין שם מכה אינו מועיל כלום לא קשיא כאן קודם שנמחקה מגילה כאן לאחר שנמחקה מגילה: ואומר לפניך וכו': ת"ר אומר לפניך דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים כגון אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם יהודה הורה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא ראובן יהודה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא שכן מה שכתב נדקא אמרינן אלא מה שכתב בעולם הזה להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם בשלמא ביהודה אשכחן דאודי דכתיב ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני אלא ראובן מגילן דאודי דא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפני רבש"ע מי גרם לראובן שהורה יהודה וזאת ליהודה מיד שמע ה' קול יהודה על איכריה לשפא ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקינא ואל עמו תביאנו ולא הוה קא ידע משקל ומטרה בשמעתא בהדי רבנן דידו רב לו לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא ועזר מצריו תהיה בשלמא יהודה דאודי כי היכי דלא תישרף תמר אלא ראובן למה ליה דאודי והאמר רב ששת חציף עלי (בר ישראל) דמפריש חטאיה כי היכי דלא

התם

וקטליאות. תכשיט הוא כמין חצי עיגול פתוח וסוגרת בו את חלוקה ומקיף את גרונה מן הצדדין: **חבל המצרי**. עשוי מצורי דקל מסיב הגדול סביב הדקל וכוךר עליו: וקושר למעלה מדריה. כדי שלא ישמטו בגדיה לארץ: **שלבה** גס בה. כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה ואנו מבקשין שתודה ולא ימחה שם הקדש על המים: **וכל הנשים מותרות לראותה**. לקמן פריך והא תנא רישא כל הרוצה לראות בה רואה ואפילו אנשים: ונוסרו כל הנשים. מקרא הוא ביחזקאל: **גמ'** מנא הני מילי. דבעיא ב"ד הגדול נהי דבירושלים בעינן להשקותה בדכתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' אבל ב"ד הגדול דהיינו שבועים ואחד מנלן דלא נתבשרו בה אחד משני בתי דינן שהיו שם של עשרים ושלושה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה כדאמר בסנהדרין (דף ק"ט:) **מה** לחלן. בזמן ממרא: **בשבועים ואחד**. דכתיב (דברים י') מן המקום ההוא מקום מיוחד דהיינו לשבת הגזות אשפילו מצאן פגי והמרה עליהן ילפינן מיניה דאין המראתו המראה (סנהדרין דף ק"ט:) **עמדי על בורייך**. היסמכי על נקיותיך: קורם שנמחקה מגילה. כדי שלא ימחה השם מאיימין שלא לשתות ולאחר שנמחקה אומרים לה דברי תחנונין לשתות אם נקיה היא כדי להתירה לבעלה שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני והיא טהורה ותוציא לנו על עצמה ועל בניה: **בכתובים הראשונים**. בדברים הכתובים בתורה שנעשו בימים הראשונים כגון הגדה זו דאשר חכמים יגידו ויודו על חטאם ולא כחדו עונם מאבותיהם ומי הם ראובן במעשה בלחה כדלקמן ויהודה במעשה תמר צדקה ממני: **להם לבדם נתנה הארץ**. יהודה זכה למלכות בתוספת דברכות (פ"ה) ראובן נטל חלק תחילה בארץ בעבר הירדן: **ולא עבר זר בתוכם**. דרש רבי תנחומא אימתי לא עבר זר בתוכם כשבא משה לברכן: יחי ראובן וזאת ליהודה. אין לך בברכת כל השבטים מתחלת וזאת חוץ מזה: **עצמותיו של יהודה מתגלגלין בארון**. עצמות כל השבטים העלו ממצרים והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות י') עם עצמותיכם והיו עצמות כל השבטים שלדן קיימת ויהודה איבירו מתפרקין ומתגלגלין בארונם מפני שנידה את עצמו בערבונם של בנימין חטאתי לך כל הימים (נחלקית ג') אפי' לעולם הבא ומחא נפקא לן (מכות דף י"א) נידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בא: מי גרם לראובן שידה. במעשה יצועי אביו יהודה. שהורה במעשה תמר וכן היה מסורת בדיהם ומדרש אגדה דר' תנחומא כשאמר יהודה צדקה ממני עמד

ראובן ואמר בבלבתי יצועי אבי ועבשיו יחי ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וזאת ליהודה שהוא מתגלגל: **לשפא**. למקום שנתקו משם כמו דשף מדוכתיה (חולין דף מ"ב:) **למתיבתא**. לישא וליתן עם שאר החכמים: **למשקל ומטרה**. לישא וליתן: ידיו רב לו. יתא לו נצחק לריב ריבו והאי דכתיב ידיו לשון מלחמה הוא מלחמתה של תורה: **אליבא דהילכתא**. לא היה זוכה לומר דבר המתקבל: **מאן דמפריש חטאיה**. לרבים נראה שאינו ובוש וחבלם דבר: **דלא יחשדו אחוהו**. שלא ידו שאר אחיו נחשדן מאביהם: **שמע מינה כותבין שובר**. פולגתא דרבי יהודה ורבי יוסי היא בבבא בתרא (ק"ה:) דקאמר רבי יהודה אין תובין שובר אלא יקרעו את השטר דאם כן צריך זה לשמור שוברו מן העכברים: **תני מקרעת**. שטר כתובתה: **במקום שאין כותבין כתובה**. אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לכתולה מאתים ולא למנה מנה וכשמגרשה מוציאה גיטה וגובה בה וכשתאלמנה מביאה עדי מיתה וגובה והתם כיון דלא אפשר מודי רבי יהודה שכותבין שובר דטוב לו שיהא בידו קצת ראייה שפרע כדי שלא תחזור ותביא עדי מיתה אחרים בבית דין אחר ותתבענו: **התם**

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י בשם רבי שמואל כהנא בחלוקת יחזקאל שראובן ויהודה שנייה: **שמעת מינה** כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר בלא שובר אם הוא אומרת אבדה כתובתי כמה יטוף אותה להחזיר כתובתה בשלמא לזה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאלו אבדה כתובתה וסיכא דלא אפשר דכרי הכל כותבין וי"ל שהיה יכול לעכב את הגט אללו עד שתחזיר לו הכתובה אבל תימה לפום מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר יקרע הגט ויכתוב עליו גיטא דנן דקרעטו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגדי ביה זימנא אחריתי כדאמרין בפ' הכותב (כתובות דף פ"ט:) ובפרק קמא דבבא מניטא (דף י"ה) וי"ל דהכא מיידי מן הסכנה ואילך דלמך בפרק הכותב (כתובות דף פ"ט:) דגובה כדעי גירושין אפילו בלא גט:

אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (כ"ב ד' קט"ה) אמר ה"ל מסתברא דכותבין שובר דחי אין כותבין ואכל הלא וחדא א"ל אבוי אלא מאי כותבין אבד שוברי ואכל הלא וחדא א"ל רבא אין עבד ליה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין ונראה דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דחייא בעלמא הוא לזיכא למשמע מהכא דכותבין שובר:

שם

ליחשדו אחוהו: אם אמרה אהויה תני מקרעת א"ל רבא והא שוברת קתני אלא אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן: ואם אמרה שיהיה אני מעלין אותה לשערי מורה: מעלין אותה

עצמות כל השבטים העלו ממצרים והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יב) עם עצמותיכם. והיו עצמות כל השבטים שלדן קיימת ויהודה איבריו מתפרקין ומתגלגלין בארוננו מפני שנידה את עצמו בערבונו של בנימין שאמר (בראשית מג) וחטאתי לך כל הימים אפי' לעולם הבא ומכאן לומדים (מכות דף יא) נידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בא. עד ששעמד משה ויבקש עליו רחמים. אמר לפניו, רבש"ע! מי גרם לראובן שהורה במעשה שהחליף את יצועי אביו יהודה שהורה במעשה תמר. וכן היה מסורת בידיהם ומדרש אגדה דר' תנחומא כשאמר יהודה צדקה ממני, עמד ראובן ואמר בלבלתי יצועי אבי ועכשיו יחי ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי ואיך אתה מעניש את יהודה ואומר וזאת ליהודה? מיד (דברים ז) ששע' ה' קול יהודה! על איברייה לשפא חיבר את אבריו למקום שנתקו משם. אבל עדיין ולא הנה קא מעיילין ליה למתיבתא דהקיעא ולא הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה! מיד (דברים ז) ואל עמו תביאנו כלומר, ניתנה לו רשות להיכנס לישיבה של מעלה. אבל עדיין ולא הנה קא ידע משקל ומטרה בשמעתא בהדי רבנן ולא ידע לישא וליתן עם החכמים בלימוד שלמדו שם, מיד (דברים ז) וידיו רב לו נצחון לריב ריבו. ומה שכתב בלשון מלחמה, הכוונה למלחמתה של תורה. לא הנה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא לא היה יהודה זוכה לומר דבר המתקבל, מיד (דברים ז) ועזר מצוריו תהיה.

ושואל בשלמא יהודה דאודי מובן על מה יהודה הודה כי היכי דלא כדי שלא תישירף תמר. אלא ראובן, למה ליה דאודי? מדוע הודה? והאמר רב שישת, חציף חצוף עלי שם של אדם מאן דמפריט חטאיה שהיה מפרט את חטאיו ועונה, ראובן עשה זאת כי היכי דלא ליתשדו אחוהי שלא יהיו שאר אחיו חשודים על אותו דבר מאביהם. במשנה אם אמרה טמאה אני וכו' כותבת שובר על כתובתה. ושואל שמעת מינה משמע מכאן כותבין שובר! והרי מחלוקת היא בין רבי יהודה ורבי יוסי (בבא כמלא דף קט) בפורע מקצת חובו, שאמר רבי יהודה אין כותבין שובר אלא יקרעו את השטר ויכתוב לו שטר אחר, שאם כן צריך זה לשמור שוברו מן העכברים! ועונה אמר אבין, תני אכן צריך לגרוס מקרעת את הכתובה. א"ל רבא, והא שוברת קתני! איך אתה משנה את הגירסא, הרי כתוב 'שוברת' אלא אמר רבא, במקום שאין כותבין כותבה עסקינן כאן מדובר במקום שלא כותבים כותבה אלא סומכים על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מאתם ולא למנה מנה. אם מגרשה מוציאה את גיטה וגובה בו, ואם נתאלמנה, מביאה עדי מיתה וגובה. ובכגון זה, כיון שאין דרך אחרת מודה רבי יהודה שכותבים שובר, שטוב לו שיהא בידו קצת ראייה שפרע כדי שלא תחזור ותביא עדי גירושים אחרים בבית דין אחר ותתבענו.

במשנה ואם אמרה מהורה אני מעלין אותה לשערי מרה. ושואל מעלין אותה?

ומקלאות תכשיט, כמין חצי עיגול פתוח וסוגרת בו את חלוקה ומקיף את גרונה מן הצדדים גומים ומבעות, מעבדין ממנה כדי לגבול. ואחר כך מביא חבל מצרי עשוי מצורי דקל מסיב הגדל סביב הדקל וכוון עליו וקושרו למעלה מדיה כדי שלא ישמטו בגדיה לארץ וכל הרוצה לראות אותה בקלוקלה בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלפה גם כן כשהסוטה תראה את בני ביתה, דעתה תתגבר עליה ולא תירא ולא תודה, ואנו מבקשים שתודה ולא ימחה שם הקדש על המים. וכל הנשים מותרות לראותה, שנאמר (ויחזקאל כג) ונאסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמרתה. גם ושואל מנהגי מילי? מנין שסוטה עולה לבי"ד הגדול? יודע אני שצריך להשקותה בירושלים, שנאמר (במדבר ה) והעמיד הכהן את האשה לפני ה', אבל מנין שרק בבי"ד הגדול דהיינו בבי"ד של שבעים ואחד? אולי כשרים בה אחד משני בתי דינים שהיו שם של עשרים ושלושה, אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה! ועונה א"ר תימא בר גמרא א"ר יוסי ברי גמליא, אתיא לומד בגזרה שווה תורה תורה. בתיב הקא (במדבר ה) ועשה לה הכהן את כל התורה, ותיב הקא בזמן ממרא (דברים י) על פי התורה אשר יודיע. מה לחלל בזמן ממרא בשבועים ואחר שנאמר (דברים י) מן המקום ההוא, המקום המיוחד דהיינו לשכת הגזית אף כאן בסוטה בשבועים ואחר. במשנה ומאימין עליה וכו' מהמשנה משמע שמשדלים שלא תשתה וירמינהו, כדרך שמאימין עליה שלא תשתה, כך מאימין עליה שתשתה! אומרים לה, בתי אם ברור לך הדבר שמהורה את עמדי על בורני ושתתי לפי שאין מים המרים דומין אלא לכם יבש שמונה על בשר חי. אם יש שם מכה מחלחל ויורד, אין שם מכה אינו מועיל כלום! משמע שמשדלים שתשתה! ועונה לא קשיא, כאן קודם שנמחקת מגילה משדלים שלא תשתה כאן לאחר שנמחקת מגילה משדלים שתשתה.

במשנה ואומר לפניך וכו'. ת"ר, אומר לפניך דברים של הנדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים כגון (חובב טו) אשר חכמים יגידו ולא כחרו מאבותם. יהודה הורה ולא בוש מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא. ראובן הורה ולא בוש, מה היה סופו? נחל חיי העולם הבא. ומה שכתב? ושואל מה שכתב? בתמיה! הרי בך קא אמרינן! אמרנו מה שכתב לעזר"ב! ועונה אלא מה שכתב בעולם הזה? (חובב טו) להם לבדם נתנה הארץ יהודה זכה למלכות ולא עבר זר בכתובים. דרש רבי תנחומא, אימתי לא עבר זר בכתובים? כשבא משה לברכן.

ושואל בשלמא ביהודה אשבת דאודי מצאנו שהורה דכתיב (בראשית לח) ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני. אלא ראובן מנל דאודי? מנין שהורה? ועונה דא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן, מאי דכתיב (דברים ז) יחי ראובן ואל ימת (דברים ז) וזאת ליהודה? אין לך בברכת כל השבטים מתחילה במלה 'וזאת' חוץ מזה, אלא כל אותן שנים שקיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון

בְּחִבְרֵתָהּ.

ושואל מאי בינייהו? מה בין רבי יהודה לרבי שמעון? כלומר, מה ההבדל בין אם משום שלבה גס בה, לבין משום גזירת הכתוב? ועונה איבא בינייהו רותתת אישה שאנו רואים בה שהיא רותתת מאימת המים, ואעפ"כ אינה מודה. למ"ד שלא יהא לבה גס בה, זו אנו רואים שאין לבה גס בה, ונתיר להשקות את שתיקה. ולי שלא דורש טעמא דקרא אלא גזירת הכתוב, אין משקין עמה אחרת שלא חילקה תורה בין אם היא רותחת או לא.

ושואל ורותתת אפילו אם היא רותחת ואין חשש שהיא לבה גס בחבירתה מי משקין? וכי נתיר להשקות שתי סוטות ביחד? והא והרי עלינו לאסור זאת משום שאין עושין מצות חבילות חבילות! דתנן אין משקין שתי סוטות באחת ואין מטריחין שני מצורעין באחת ואין רוצעין שני עבדים באחת ואין עורפין שתי עגלות באחת לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות! שנראה כמו שהמצוות הן עליו כמשא וממחר לפרק משאו! ועונה אמר אבא, ואיתקא ויש אומרים רב כהנא, לא קשיא אין כאן קושיא! כאן נכחין אחד כאן בשני כהנים בכהן אחד אין משקים שנים ביחד משום שנראה כחבילות. וכן לגבי רציעת עבדים, שאין רוצעים שנים ביחד בב"ד אחד, ובאדון אחד.

במשנה ונתבונן אוהו כבגדיה. תנו רבנן (במלכא ס) ופרע את ראש האשה ופרע בכל מקום לשון גילוי הוא. ושואל אין לי אלא שפורע את ראשה, גופה במשנה ראינו שהיה מגלה את לבה, ושואל מנין שפורע את גופה? ת"ל האשה משמע כל גופה. ושואל אם כן אם מהמלה 'האשה' אתה למד שפורע כל גופה מה ת"ל מה אתה לומד מהפסוק ופרע את ראשה? הרי ראשה כלול בגופה! ועונה מלמד שהבנה כותר את שערך מרבה בגילוי שערך, שסותר קליעת שערך. במשנה ר' יהודה אומר, אם היה לה לבא וכו'. ושואל למימרא דרבי יהודה חייש להתרועא האם מכאן אני למד שר' יהודה חושש להרהור, שלא יתנו הרואים את לבם בה ורבנן לא חייש וחכמים לא חוששים להרהור? וקשה והא איבא שמעון להו! הרי שמענו להפך מזה! דתנא, האי' מכשין אותה כשנסקל פרק אחד מלפניו מכסה אותו בחתיכת בגד מלפניו ושאר כל גופו ערום והאשה שני פרקים, אחד מלפניה ואחד מלאחריה מפני שכולה ערוה מכסה גם את אחוריה וגם את פניה מפני שבית הבשת נראה משני הצדדים דרבי רבי יהודה. וחכ"א, האי' נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה! רואים שר' יהודה אינו חושש להרהור וחכמים חוששים! ועונה אמר רבא לעולם ר' יהודה אינו חושש להרהור הבה מנאמא מאי? ובסוטה מה טעמו של ר' יהודה? שמא תצא מב"ד ונאית ויתגרו בה פרחי כהונה שתמצא טהורה ויתגרו בה פרחי, צעירי, כהונה, ויהיו רודפים אחריה כל ימיה. לעומת זאת ה"תם בנסקלת אינו חושש, כשיטתו שהרי הא מסתלקא הרי היא מסתלקת והולכת לה. וכי תימא אתי לאיגרוי באחרי'תא ואם תאמר, על ידי שראו את זו ערומה מתגרה יצרם בנשים אחרות? אענה לך האמר רבא, גמירי מסורת בידי מרבותי דאין יצר הרע שולט אלא במה ששעניו ראוות. אמר רבא, דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא אתה הקשית מר' בסוטה על שיטתו בנסקלת, ותיצת. אבל דרבנן אדרבנן לא קשיא? בתמידי! מדוע לא תרצת את הסתירה בשיטת חכמים? ועונה אלא אמר רבא, דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא כדשנין את הסתירה בשיטת ר' יהודה כבר תרצנו

התם קיימא! הרי שם היא עומדת בלשכת הגזית, כמו שראינו שאיימו עליה בב"ד הגדול, ולשכת הגזית היתה בעזרה! ועונה דמסקינן לה ומחתינן לה מעלים אותה ומורידים אותה מכל הר הבית לאחר שיאיימו עליה כדי ליינעה שתדאג מן המים ותודה כשתראה בצרתה. דתנא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, בית דין מסייעין את העדים מקום למקום כדי שתתפרק דעתן עליהן ויתירו בהן שמעידים עדות נפשות, וכשבודקים אותם היו מסיעים אותם מפינה לפינה ומלשכה ללשכה.

מבוא לביאור הסוגיא

שני שערי מזרח היו במקדש, א. שער המזרח החיצון שבפתח הר הבית, ונקרא 'שער התחתון'. ב. שער המזרח הפנימי, שהיה בפתח שבין עזרת נשים לעזרת ישראל, ונקרא 'שער העליון' או 'שער נקנור' על שם נקנור שתרם את דלתות הנחושת והביאם ממצרים ונעשה בהן נס (וימא פ"ז מ"ו). כפי שראינו, אחר שהביאו את הסוטה ללשכת הגזית, היו מורידים אותה לשער התחתון, וממנו היו מעלים אותה לפתח שער נקנור הוא השער העליון ושם היתה שותה. החלל של שער נקנור לא נתקדש בקדושת העזרה כדי שמחוסרי כפרה יוכלו להיכנס לשם כשבאים להביא את קרבנות הטהרה שלהם, ושם היו מטהרים את המצורעים וכפי שנראה בגמרא, גם את הזבים והזבות. ועל מקום זה אומר

ששם משקין את הסוטות וכו'. ושואל בשלמא סוטות מבין אני ששם הסוטות היו עומדות דכתיב (במלכא ס) והעמיד הכהן את האשה לפני ה' הוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי העזרה, וראינו שמקום זה לא נתקדש בקדושת העזרה. מצורעין נמי גם המצורע עומד שם דכתיב (ויקרא יז) והעמיד הכהן המטהר וגו'. אלא יולדת, מאי טעמא? מדוע עומדת היא במקום זה? אילימא משום דאתיין וקנימין אקורבנייהו אם משום שהיולדות היו עומדות על קרבנם כשהכהן היה מקריב את קרבן קניניהם לטהרם באכילת קדשים, ומצוה על האדם שיעמוד וישמור על קרבנו דתנא, אין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד על גביו ומי שיכול ליכנס בעזרה נכנס, אבל אלו שלא היו יכולות להיכנס בעזרה מפני שהיו מחוסרות כפרה, היו עומדות בחלל שער נקנור שלא נתקדש. ושואל אי הכי, ובין וזבות נמי! גם זבים חבות, כשמקריבים את קרבנות טהרה שלהם והם עדיין מחוסרי כפרה ואינן יכולין ליכנס, יש להם לעמוד שם! ועונה אין הכי נמי! אכן כך הוא, ומה שלא הזכיר אותם במשנה ותנא התנא של המשנה תנא מינייהו נקמ הזכיר רק את המצורעים, אבל הוא הדין לזבים ולזבות.

ת"ר, אין משקין שתי סוטות באחת, כדי שלא יהא להם גם בחבירתה שאם שנים יעמדו ביחד, שמא אחת עומדת על דעתה ואינה מודה לומר טמאה אני, וחברתה שהיא טמאה והיתה מוכנה להודות, כשרואה את זו שאינה מודה וסובלת את בושטה, אף היא לבה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה.

רבי יהודה אומר, לא מן השם הוא זה לא בא לחלוק, אלא נותן טעם אחר אלא אמר קרא (במלכא ס) אותה והשביע אותה הכהן, ודורש: אותה לבדה. ושואל ות"ק מדוע מביא טעם 'כדי שלא יהא לבה גס בחבירתה' הכתיב אותה לבדה! ועונה ת"ק ר"ש היא, דדריש מעם דקרא שיטת ר"ש היא לתת טעם למה שאמרה תורה, ועיין ברש"י, ואף שלומד את עיקר הדין מהפסוק ומה מעם קאמר באים לתת את טעם הדבר. מה מעם אותה לבדה? כדי שלא יהא להם גם

ואחר

הבא מעמא מאי. אמרי רבנן שמצוה לביישא ואפילו היא טהורה משום ונטורא כל הנשים שלא יביאו עצמן ליד חשד ותהיינה צנועות: **התם.** שהיא נסקלת אן לך יסור גדול מזה לאחרות: **תיתי.** מיתה ובושה: **מר כבר ביונא עירף ליה.** חשוב על האדם ושנוי לו טפי מצערא דגופיה דילכר מיתה יפה היא לו ליסכל

דרבנן אורבנן נמי לא קשיא הכא טעמא מאי
משום ונוסרו כל הנשים התם אין לך ייסור גדול
מזה וכי תימא לעבד בה תרתי אמר רב נחמן אמר
רבה בר אבא אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור
לו מיתה יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי
עלמא אית להו דרב נחמן והכא בהא קמפלגי מר
סבר בזיוניה עדיף ליה טפי מצערא דגופיה ומר
סבר צערא דגופיה עדיף ליה טפי מבזיוניה: היתה
מכוסה לבנים וכו': תנא אם היו שחורים נאים לה
ממכסין אותה בנדים מכווערים: היו עליה כלי זהב
וכו': פשיטא השתא נוויל מנוויל לה הני מיבעיא
מהו דתימא בהני אית לה בזיון טפי כדאמרי אינשי
שליח ערמיל וסיים מסאני קמ"ל: ואחר כך מביא
חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא חבל
המצרי מהו שיעכב בסוטה משום שלא ישמטו
בגדיה מעליה הוא ובצלצול קטן נמי סגי או דילמא
משום דאמר מר היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן
מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדריה מעכב
וא"ל תניתוה ואח"כ מביא חבל המצרי וקושרו לה
למעלה מדריה כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה:
וכל הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא
אמרת כל הרוצה לראות בה רואה אלמא לא שנא
גברי ולא שנא נשי והדר תני כל הנשים מותרות
לראותה נשים אין אנשים לא אמר אביי תרגמה
אנשים אמר ליה רבא והא כל הרוצה לראות בה
רואה קתני אלא אמר רבא כל הרוצה לראות בה
רואה לא שנא גברי ולא שנא נשי ונשים חייבות
לראותה שנאמר ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה
כמותכנה: **בראשית** במדה שאדם מודד בה מודדין
לו היא קשטה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה
היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה
בירך התחילה בעבירה תחילה ואחר כך הבטן
לפיכך תלקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר
כל הגוף לא פלט: **גמ'** אמר רב יוסף אף על גב
דמדה בטילה במדה לא בטיל דאמר רב יוסף וכן
תני ר' חייא מיום שחרב בהמ"ק אע"פ שבטלה
שנהדיה ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא
דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או
נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה
או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב
הריגה או נמסר למלכות או ליסמין באין עליו מי
שנתחייב חניקה או טובע בנהר או מת בסרוככי
תניא היה רבי אומר מנין שבמדה שאדם מודד בה

הקדוש ב"ה נפרע מהם כענין אחר:
מנימין

סוואן ברעש ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול תלמוד לומר אחת למצוא חשבון וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה בה מדדו לה היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו לפיכך כהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה היא קשטה לו פניה לפיכך

אמר כל הנשים מותרות לראותה, נשים אין אנשים לא! ועונה אַמֶּר אַבִּי, תְּרַנְּמָה תִּפְרֹשׁ אותה אנשים מה שאמר ברישא כל הרוצה הכוונה לנשים. אַמֶּר לִיה רַבָּא, וְהָא כָּל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בֵּה רֹאֶה קִתְּנִי! כל משמע גם גבריו אלא אַמֶּר רַבָּא, כָּל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בֵּה רֹאֶה, לֹא שָׁנֵא גִבְרִי וְלֹא שָׁנֵא נֶשֶׁי, וְנָשִׁים חַיִּיבוֹת לְרֹאוֹתָה! שְׁנֵאֲמֶר (יחזקאל כג) וְנִסְפְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה בְּזִמְתָּהֶנָּה.

מתני' בַּמֶּדֶה שְׂאֵדָם מוֹדֵד, בֵּה מוֹדֵדִין לוֹ. הִיא קִשְׁמָה אֶת עֲצָמָה לְעִבְדֶּיהָ, הִמְקוֹם נְזִילָה שֶׁאִמֶּר זֹרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה לְעִבְדֶּיהָ, הִמְקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ. בִּיבֶדֶת הַתְּחִילָה בְּעִבְדֶּיהָ תְּחִילָה וְאַחֵר כֶּךָ הִכְסֵּן לְפִיכָד תִּלְקַח הַיָּבֶדֶת תְּחִילָה וְאַחֵר כֶּךָ הִכְסֵּן בְּדֶרֶךְ תִּשְׁמִישׁ הֵיכָר נִהְנֶה תְּחִילָה בְּקִירּוֹב בֶּשֶׁר לְפִיכָד תִּלְקַח יֵרֶךְ תְּחִילָה לְקַלֵּל אותה דכתיב (במדבר כ) בתת ה' את ירכב נופלת ואת בטנך צבה וישאך כל הגוף לא פִּלַּט לא ניצול.

גמ' אַמֶּר רַב יוֹסֵף, אִף עַל גֵּב הַמֶּדֶה בְּטִילָה אַע"פ שֶׁהִמִּידָה עֲצָמָה בְּטִלָּה, שִׁפְסְקוּ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין בַּמֶּדֶה לֹא בְּטִיל הַעֲנִין שֶׁמוֹדֵדִים לָהֶם לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה בְּמִידָה שְׁמִתִּיּוּבִים בֵּה וּמִתִּים בְּדוּגָמָה אוֹתָהּ מִיתָה, לֹא בְטִל. דְּאִמֶּר רַב יוֹסֵף, וְכֵן תִּנִּי ר' חִינָא, מִיּוֹם שֶׁתִּרְבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַע"פ שֶׁבְּטִילָה סְנֵהֲדֵרִי, אֲרַבְעָה מִיתוֹת לֹא בְּטִילוּ. וְשׂוֹאֵל וְהָא הֲרִי בְּפֹעֵל בְּטִילוּ! אֵלָּא, דִּין אֲרַבְעָה מִיתוֹת דִּין שְׁמִים שְׁהִיא דוּגָמָתוֹ לֹא בְּטִילוּ. וְאִכּוֹן מִי שְׁנִתְחַיֵּיב סְקִילָה, אוֹ נֹפֵל מִן הַגֵּב כְּמוֹ הַסְקִילָה, דַּתָּן (פסולין דף טז) בֵּית הַסְקִילָה הִיָּה גְבוּהָ שְׁתֵּי קוֹמוֹת אֶחָד מִן הָעֵדִים בֹּא וְדַחְפוּ כו' אוֹ חֵה דוֹרְסָתָּ אִרְיָה דוֹרְסוּ בְּצַפְרֵנִי וּמִפִּילוּ לֶאֱרֶץ, וְגַם זֶה דוּמָה לְנִסְקָל. מִי שְׁנִתְחַיֵּיב שְׂרִיפָה, אוֹ נֹפֵל בְּדִלְקָה אוֹ נָחַשׁ מְכִישׁוֹ וְהָאֵרֶס שׁוֹרְפוֹ. מִי שְׁנִתְחַיֵּיב הַרְיָנָה, אוֹ נִמְסָר לְמַלְכוּת וּמִיתָה מַלְכוּת מִתִּיּוֹם אֶת רֹאשׁוֹ בְּסִיף. וְגַם מִיתָה הָרֵג בְּסִיף (פסולין דף כג) אוֹ לִיסְמִין בְּאֵין עָלָיו. מִי שְׁנִתְחַיֵּיב חֲנִיקָה, אוֹ מוֹכֵעַ בְּתֶהֱרֵךְ וְנִחַנֵּק בְּמִים אוֹ מֵת בְּסִרְוֵנְכִי וְהוּא חוֹלִי בְּגִרוּנֹו.

תניא, הִנֵּה רַבִּי אוֹמֵר, מִנֵּין שְׁבַמְדָּה שְׂאֵדָם מוֹדֵד בֵּה מוֹדֵדִין לוֹ? שְׁנֵאֲמֶר (פסולין כ) בְּכַאֲפָאָה בְּשִׁלְחָה בְּתוֹךְ אוֹתָהּ סָאָה עֲצָמָה כְּשֶׁאִתָּה מִשְׁלַחָה לֹאבְדוֹן תְּרִיבְנָה. אֵין לִי אֵלָּא סָאָה עֲבִירָה גְדוּלָה, אוֹ מוֹדֵדִים לוֹ בְּמָה שֶׁחֲטָא מִנֵּין לְרִבּוֹת תִּרְקֵב חֲצִי סָאָה וְחֲצִי תִרְקֵב רַבַּע סָאָה קֵב וְחֲצִי קֵב, רוֹבֵעַ וְחֲצִי רוֹבֵעַ, תּוֹמֵן וְעוֹבְלָא תּוֹמֵן וְעוֹכֵלֵא הֵן מִשְׁקִלוֹת קִטְנִים מִנֵּין? כְּלוּמָר, מִנֵּין שֶׁגַם עַל עֲבִירוֹת קִטְנוֹת מַעֲנִישִׁים אֶת הָאָדָם בְּאוֹתָהּ מִידָה? תִּלְמוּד לזֹמֶר (פסולין ט) בִּי כָּל סָאֹן סָאֹן בְּרַעֲשׁ כָּל שֶׁאֵין הַמִּיתָה מִלְחָמָה הַדֶּרֶךְ לַחֲיוֹת הַמִּים בְּרַעֲשׁ גְּדוֹל וְשִׁמְלָת הַהֲרוּגִים מְגוּלָּלָת בְּדָמִים וּמְלוּכָלֶת בִּי. מִצּוֹדֶת דוֹד. וּמִנֵּין שֶׁכָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְּטָרְפָה לְחִשְׁבוֹן גְּדוֹל? שֶׁאֵע"פ שֶׁלֹּא נִפְרְעוּ מִמֶּנּוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, לֹא וְיִתְרוֹ לוֹ עֲלֵיהֶם אֵלֶּא מִצְרָפִים לוֹ אוֹתָן לְחִשְׁבוֹן? תִּלְמוּד לזֹמֶר (סנהדרין י) אַחַת לְאַחַת לְמִצָּא חֲשֹׁבוֹן. וְכֵן מִצִּינוּ בְּסוּטָה, שְׁבַמְדָּה שְׂמִדָּה בֵּה מוֹדֵדִין לוֹ. הִיא עֲמֻדָה עַל פֶּתַח בֵּיתָה לִירֵאוֹת לוֹ, לְפִיכָד בְּהֵן מַעֲמִידָה עַל שַׁעַר נִקְנוֹר וּמִרְאָה קְלוּנָה לְבַל. הִיא פְּרָסָה לוֹ סוּדְרִין נְאִין עַל רֹאשָׁהּ, לְפִיכָד בְּהֵן נִטְוֵל בִּפְהָ צַעִיף מַעַל רֹאשָׁהּ וּמִנִּיחוֹ תַּחַת רִגְלֶיהָ. הִיא קִשְׁמָה לוֹ פְּנִיָּה לְפִיכָד

דְּרַבְנָן אֲדִרְבָּנָן נִמִּי לֹא קִשְׁיָא אֶתְרָךְ לָךְ אֶת הַסְתִּירָה בְּשִׁטַּת חֲכָמִים הָבָא מַעֲמָא מֵאִי? מִדּוּעַ אִמְרוּ רַבְנָן שֶׁמִּצּוּה לְבִישׁ אֶת הַסּוּטָה אִפְּלוּ אִם הִיא טְהוֹרָה? מָשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כג) וְנִסְפְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא יִבְיֹאוּ עִצְמָן לְיָדִי חֹשֶׁד וְהִתְחַיְנָה צְנוּעוֹת. לְעוֹמֶת זֹאת הָתָם בְּאִישָׁה נִסְקֶלֶת אֵין לָךְ יִיסוּר גְּדוֹל מִזֶּה שֶׁאֲחֵרוֹת רֹאוֹת אֶתָּה שֶׁנִּסְקֶלֶת, וְאֵין צוֹרֵךְ לְבִישָׁהּ. וְכִי תִיָּמָא לְעִבְדִּי בֵּה תִתְּנִי! וְאִם תֹּאמַר נַעֲשֶׂה בֵּה שְׁנִים, גַּם נִבְיִישָׁהּ וְגַם נִמִּית אוֹתָהּ! אַמֶּר רַב נַחֲמָן, אַמֶּר רַב פֶּר אֲבוּהָ, אַמֶּר קְרָא אִמְרָה תוֹרָה (ויקרא יט) וְאַחֲבָתָ לְרַעֲךָ בְּמוֹד, בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה.

ושואל לִימָא דְּרַב נַחֲמָן תִּנְאִי הִיא! נִמְצָא שֶׁתִּנְאִים חוֹלְקִים בְּשִׁטַּת רַב נַחְמָן, שְׁהֲרִי ר' הוֹדָה אוֹמֵר שֶׁמִּבְיִישִׁים גַּם אֶת הַנִּסְקֶלֶת וְלֹא אוֹמְרִים בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה! וְעוֹנָה לֹא! דְּכֹוִל עֲלִמָּא אֵית לָהּ דְּרַב נַחֲמָן כּוֹלָם סוֹבְרִים כִּרַּב נַחְמָן שְׁאוֹמְרִים בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה! וְהָבָא בְּהָא קְמִיפְלָנִי וְכֹאֵן חֲכָמִים וְר' יְהוּדָה חוֹלְקִים מִזֶּה הִיא מִיתָה יָפָה לוֹ. מִר חֲכָמִים כִּכֵּר, בְּזִיוְנִיה עֲדִיף לִיה טָפִי מַצְעָרָא דְּגוֹפִיָּה מִיתָה יָפָה הִיא לוֹ לְהִיִּסְקַל לְבוֹשׁ, אַע"פ שֶׁצִּעְרוּ נִמְשָׁךְ שְׁאִינוּ מִמָּהֵר לְמוֹת, וְלֹא לְהִיִּסְקַל עֵרוֹם וּיִתְבּוֹז. וְכִי ר' יְהוּדָה כִּכֵּר צִעָרָא דְּגוֹפִיָּה עֲדִיף לִיה טָפִי מְבִזְיוֹנִיה כִּיוֹן שֶׁאִם יִסְקַל לְבוֹשׁ מִיתָתוֹ תִּתְאַרְךְ וְיִסְבּוֹל, עֲדִיף לוֹ לְמוֹת עֵרוֹם וּמָהֵר וְזוֹ הִיא מִיתָה יָפָה לוֹ, אַע"פ שֶׁמִּתְבּוֹזָה.

בְּמִשְׁנָה הִתְנָה מְכּוּסָה לְבָנִים וְכו'. יִכְסֶּנָּה בְּשׁוֹרִים. תִּנְאִי, אִם הִיוּ שְׁחוֹרִים נְאִים לָהּ, מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּגָדִים מְכּוּסָרִים.

בְּמִשְׁנָה הִיוּ עָלֶיהָ כָּלִי זָהָב וְכו'. מִסִּירִים אוֹתָם מִמֶּנָּה. וְשׂוֹאֵל פְּשִׁימָא! הֲשֵׁתָא נְזוּלִי מְנוּוִיל לָהּ, הִנִּי מִיִּבְעָא? הֲרִי אֲנוּ רוֹצִים לְנוּוֹלָהּ, וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ לְקַשֵּׁת אוֹתָהּ? וְעוֹנָה מַהוּ דְּתִיָּמָא הִיִּיתִי אוֹמֵר בְּהִנֵּי אֵית לָהּ בְּזִיוֹן טָפִי בְּתַכְשִׁיטִּיהָ יִהְיֶה לָהּ בְּזִיוֹן יוֹתֵר שְׁהִיא עֲרוּמָה עַד לְבָה וְרֹאשָׁה פְּרוּעַ וְיֵתֵן עֲלֶיהָ תַּכְשִׁיטִי זָהָב גָּנְאִי הוּא לָהּ שׁוֹדֵךְ בְּנֵי אָדָם לְהַתְלוּצֵץ בְּאָדָם עֵרוֹם וּמִנְעֵלוּ בְּרַגְלֵיהָ בְּדִאֲמָרִי אֵינִשִּׁי שְׁלִית עֲרִטִיל וְסִיִּים מְכַאֲנִי וְאוֹמְרִים, הַשְׁלִיחַ עֵרוֹם אֲבָל לּוֹבֵשׁ נַעֲלִים! גַּם כֹּאֵן, יִצְחָקוּ עֲלֶיהָ שְׁהִיא עֲרוּמָה אֲבָל תַּכְשִׁיטִים לּוֹבֵשֶׁת! קַמ' לֹא שֶׁלֹּא אוֹמְרִים כִּי.

בְּמִשְׁנָה וְאַחֵר כֶּךָ מְכִיָּא חָבֵל וְכו'. בְּעָא מִיָּנִיה רַבִּי אֲבָא מֶרֶב הוֹנָא, חָבֵל הַמְצָרִי מַהוּ שְׁיַעֲבֵב בְּסוּטָה? אִם לֹא מִצָּא חָבֵל מִצְרִי, הָאֵם יַעֲבֵב אֶת הַשְׁתִּיָּה? לַהֲלֵךְ צַדִּי הַבְּעִיָּה. מִצָּד אֶחָד, הֲרִי כָּל הַטַּעַם שְׁקוּשֶׁר לָהּ חָבֵל מָשׁוּם שֶׁלֹּא יִשְׁמָטוּ בְּגָדֶיהָ מִעָלֶיהָ הוּא וְאִם כִּי וְכִצְלָצוֹל חֲגוּרָה קָמֵן נִמִּי סְגִי מִסְפִּיק! אוֹ דִּילְמָא, מָשׁוּם דְּאִמֶּר מֶר מָשׁוּם שֶׁלְּמִדְּנָה שֶׁהַטַּעַם שֶׁמִּבְּאִי חָבֵל מִצְרִי הוּא מָשׁוּם שֶׁהִיא חֲגוּרָה לוֹ בְּצִלְצוֹל, לְפִיכָד בְּהֵן מְכִיָּא חָבֵל הַמְצָרִי וְקוּשֶׁר לָהּ לְמַעַלָּה מִדִּדְיָה וְאִם כִּי חָבֵל מִצְרִי מַעֲבָב? וְעוֹנָה לוֹ א"ל, תְּנִיתוּהָ שְׁנִינוּ וְאַח"כּ מְכִיָּא חָבֵל הַמְצָרִי וְקוּשֶׁר לָהּ לְמַעַלָּה מִדִּדְיָה כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁמָטוּ בְּגָדֶיהָ מִעָלֶיהָ רֹאשִׁים שׁוֹהוּ עֵיקֶר הַטַּעַם.

בְּמִשְׁנָה וְכָל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בֵּה יִרְאֶה וְכו'. חוּץ מִעֲבִדִּיה וְכו' וְכָל הַנָּשִׁים מוֹתֵרוֹת לְרֹאוֹתָהּ. וְשׂוֹאֵל הָא גּוֹפָא קִשְׁיָא הֲרִי הִדְבֵּר קִשָּׁה מִגּוֹפּוֹ! אַמֶּרְתָּ, כָּל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בֵּה רֹאֶה, אֵלֶּמָּא מִשְׁמַע לֹא שָׁנֵא גִבְרִי וְלֹא שָׁנֵא נֶשֶׁי אֵין הַבְּדֵל בֵּין גְּבָרִים וְנָשִׁים וְהָדֵר תִּנִּי וְאַחֲרֵי כֵן

שִׁיחָא בֶן בְּנֵי מוֹתֵר לְבָא בְּקֶהֱלָא אֲשִׁיא לְבִנֵי מִצְרֵית שְׁנִיָּה, הֵיכֵן בִּנְי מִצְרֵית גִּיּוֹרֵת וְגַר מִצְרֵי שְׁתָּהָא הִיא שְׁנִיָּה לְגִיּוֹרֵת כִּדִּי שִׁיחָא בֶן בְּנֵי שְׁלִישִׁי וְרֵאשִׁי לִישָׁא בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי אִמְרָה תוֹרָה (דְּכָרִים כג, ה-ו) לֹא תִתֵּעַב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ. בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי לְבָא לָהֶם בְּקֶהֱלָא ד'. וְאִמְרָ מִנִּימִין, אִם הָיִיתִי מִשִּׁיא לְבִנֵי מִצְרֵית רֵאשׁוֹנָה, הִיא בֶן בְּנֵי שְׁנֵי מִצְרֵי הָאֵם. מִכָּל מָקוֹם מִשְׁמַע שֶׁהַמִּצְרִים שֶׁל הַיּוֹם עֲדִיין מִצְרִים הֵם, שְׁאִילוֹ שְׂאֵר אֲוֹמוֹת מוֹתֵרִים לְבָא בְּקֶהֱלָא מִיד. וְעִיין בִּרְשִׁי.

אֱלָא אִי אִתְמַר הֵכִי אִתְמַר אֵלָא כִּךְ לְמַדְנָא א"ר חִינְנָא בְּרַ פִּפְא, אִין חֲקִב"ה נִפְרַע מִן חֲקִב"ה עַד שְׁעַת שִׁילוּחָהּ, שְׁנֵימִין בְּסִפְּאָהּ בְּשִׁלְחָהּ תְּרִיבְנָה וְגו'.

אִמְרָ מִתְנִי לָהּ דְּרַב חִינְנָא בְּרַ פִּפְא אִתְא אִמְרָ מִימֵר שְׁנָה אֵת דְּבִרִּי ר' חִינְנָא עַל זֶה מֵאִי דְּכִתִּיב מִה שְׁכָתוֹב (מִלְכִּי ג) כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם הַכּוֹוֹנָה הִיא אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי, לֹא חִבִּיתִי לְאוֹמֶת וְשְׁנִיתִי לָהּ. וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב, לֹא כְּלִיתֶם. תִּינּוּ דְּכִתִּיב זֶה מִה שְׁכָתוֹב (דְּכָרִים ג) חֲצִי אֲכָלָה בָּם, חֲצִי בָלִין מִכּוֹתֵי כֹלֹת וְהֵן אִינּוּ בָלִין.

אִמְרָ רַב חֲמִנְיָא, אִין חֲקִב"ה נִפְרַע מִן חֲקִב"ה עַד שְׁתַּתְּמָלָא סָתָר, שְׁנֵימִין (פִּיבִיב ג) בְּמִלְאוֹת שְׁפָקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגו'.

דְּרַשׁ ר' חִינְנָא בְּרַ פִּפְא, מֵאִי דְּכִתִּיב מִה שְׁכָתוֹב (סְהִלִּים ג) רִנְנוּ צִדִּיקִים בַּח' לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָר תַּחֲלָה הַכּוֹוֹנָה הִיא אֵל תִּקְרִי נֶאֱמָר תַּחֲלָה, אֱלָא נֶאֱמָר תַּחֲלָה עַל עֲסָקִי נֶאֱמָר בְּתִים שְׁבִנו יִהְיֶה לָהּ זֶה מִשְׁתָּ וְדוֹר שְׁלֹא שְׁלָטוֹ שׁוֹנֵאִיָּהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם לֹא שְׁלָטוֹ שׁוֹנֵאִיָּהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם לְהִיּוֹת נֶהֱנִים מֵהֶם. ר"ל כִּי מַעֲשֵׂה צִדִּיקִים גְּדוּלִים כֹּל כֵּךְ, עַד שֶׁלֹּא יוֹכִלוּ הַשׁוֹנֵאִים לְשַׁלֹּט בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי. מִהֲר"ל. וּמִבֵּיא פְּסוּקִים דְּדוֹר, דְּכִתִּיב (אִסֵּס) מִכְּעוֹ כְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ לְעִיל מִפְּסוּק זֶה כְּתוּב 'חֲשַׁב ה' לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן' וְעַל זֶה כְּתוּב 'טִבְעוּ בִּארֶץ'. מִצּוֹרֵת צִיּוֹן הִיא עִיר דּוֹר וּבֵיתוֹ (שְׁמֹאל ג, טו), וּכְשָׁבָאוּ הַצִּרִּים בִּימֵי צְדִיקָהּ, טִבְעוּ דְּלָתוֹת הַשְּׁעָרִים שְׁהִיו שֶׁל נְחוּשֶׁת אוֹ שֶׁל זָהָב כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁאוּם אוֹיְבִים.

מִשְׁתָּ לֹא שְׁלָטוֹ אַחֲרִים בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי דְּאִמְרָ מִר, מִשְׁנַבְנָה מִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן נִגְנָו אֲחֵל מוֹעֵד קִרְשֵׁי קִרְשֵׁי וּבְרִיחֵי וְעִמּוּדֵי וְאֲדָנִי וְגַם כֹּאן כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמְשׁוּ אַחֲרִים בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי. הִיכָא? הִיכָן נִטְמָנוּ? אִמְרָ רַב חֲסִידָא אִמְרָ אֲבִימִי, תַּחַת מְחִילוֹת שֶׁל הֵיכָל.

תְּנִי רַבְּנָן, סוֹמָה נִתְּנָה עֵינִיָּה בְּמִי שְׁאִינוּ רֵאשִׁי לָהּ, מִה שְׁבִיקְשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ שְׁנֵימִין עַל הַבּוֹעַל וְמִה שְׁבִיקְשָׁה הֵיכֵן בְּעֵלָה נִמְלָאוּ מִמֶּנָּה אִם שׁוֹתָה מִיָּם מִתָּהּ, וְאִם הוֹדֵתָה נִאֲסָרָה לְבַעֲלָהּ וְהַפְסִידָה כְּתוּבָתָהּ. שְׁכָל הַנּוֹתָן עֵינֵי בְּמִה שְׁאִינוּ שְׁלֹו, מִה שְׁבִיקְשָׁה אִין נּוֹתָנִין לוֹ, וְמִה שְׁבִידוֹ נּוֹתָנִין הִימָנוּ.

פְּנִיָּה מוֹרִיקוֹת כְּמוֹ שְׁנֵימִין לְהֵלֵךְ 'אִינָה מִסְפֶּקָה לְשׁוֹתָה עַד שְׁפִנְיָה מוֹרִיקוֹת וְעֵינֵיהָ בּוֹלְטוֹת' הִיא בְּחִלָּה לוֹ עֵינִיָּה, לְפִיכָךְ עֵינֵיהָ בּוֹלְטוֹת. הִיא קְלָעָה לוֹ אֵת שְׁעָרָה לְמִצְוָה חֵן בְּעֵינֵי לְפִיכָךְ בְּהֵן סוֹתֵר אֵת שְׁעָרָה לְנוֹוֹלָה בְּעֵינֵי. הִיא הִרְאָתָה לוֹ בְּאַצְבָּע רְמוּזָה לוֹ לְבָא אֲצִלָּה לְפִיכָךְ צִיּוֹרִיָּה נּוֹשְׂרוֹת. הִיא חֲנָרָה לוֹ בְּצִיּוֹלָה, לְפִיכָךְ בְּהֵן מִכִּיָּא חָבֵל הַמִּצְרִי וְקוֹשֶׁר לָהּ לְמַעַלָּה מִדְּרִיָּה. הִיא שְׁמָתָה לוֹ אֵת יְרִיכָה, לְפִיכָךְ יְרִיכָה נּוֹפֶלֶת. הִיא קִיבְּלָתָה עַל בְּרִיסָהּ, לְפִיכָךְ בְּמִנָּה צָבָה. הִיא הִכְבִּילָתָה מַעֲדֵי עוֹלָם, לְפִיכָךְ קִרְבָּנָה מֵאֲכָל בְּהֵמָה מִנְחַת שְׁעוּרִים. הִיא הִשְׁקָתָהוּ יַיִן מִשּׁוֹבָב בְּכּוֹסוֹת מִשּׁוֹבָבִים, לְפִיכָךְ בְּהֵן מִשְׁקָה מִיָּם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה שֶׁל חֲרָשׁ פְּחוֹתָהּ וּמִגּוֹנָה שְׁבִכּוֹסוֹת. הִיא עֲשָׂתָה בְּסִתָּה, (סְהִלִּים טו) יֵשֶׁב בְּסִתָּה עֲלִיּוֹן הוּא חֲקִב"ה שֶׁם בָּהּ פְּנִים, שְׁנֵימִין (פִּיבִיב ג) וְעֵין נֶאֱמָר שְׁמָרָה נֶשֶׁף לְאִמְרָ לֹא תִשְׁוֹרְנִי עֵין וְגו'. דְּכָר אַחֲרֵי הִיא עֲשָׂתָה בְּסִתָּה, הַמָּקוֹם פִּירְסָמָה בְּגִלּוֹי, שְׁנֵימִין (מִסְכֵּי טו) תִּכְפֶּה שְׁנֵימִין בְּמִשְׁאֵן תַּחֲלָה רְעוּתָה בְּקֶהֱלָא.

וְשׁוֹאֵל וְאִמְרָ דְּנִפְקָא לִיה אַחֲרֵי שְׁלִמְדוֹ שְׁהֲקִב"ה מִצְרָף עֲבִירוֹת קִטְנוֹת מִהַפְסוֹק מֵאֲחַת לְאֲחַת לְמִצְוָה חֲשִׁבּוֹן הַפְּסוּק (שְׁעִיטוֹ ט) כִּי כָל סָאוֹן כֹּאן בְּרַעֲשׁ שְׁבָא לְמַדְנָא שְׁאֵף עֲבִירוֹת קִטְנוֹת נִפְרַעוֹת הֵימָנוּ לְמָה לִּי? הִי כִּבְר לְמַדְנָא אֵת הַעִיקָרוֹן מִהַפְּסוֹק 'אֲחַת לְאֲחַת'! וְעוֹנָה לְכַמְּדָה שְׁבִימִידָה שְׁמוּדָה, מוֹדֵדִים לוֹ הַפִּירְעוֹן מַעֲיָן הַחֲסָא.

עוֹד וְשׁוֹאֵל וְאִמְרָ דְּנִפְקָא לִיה אַחֲרֵי שְׁלִמְדוֹ שְׁהֲקִב"ה מִשְׁלֵם לְאִדָּם בְּאוֹתָהּ מִידָה שְׁחָטָה מִהַפְּסוֹק מִכִּי כָל סָאוֹן כֹּאן בְּרַעֲשׁ הַפְּסוּק (שְׁעִיטוֹ טו) בְּסִפְּאָהּ בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה שְׁבָא לְמַדְנָא אוֹתוֹ דְּבִר לְמָה לִּי? וְעוֹנָה לְכַדְרֵךְ חִינְנָא בְּרַ פִּפְא. דְּא"ר חִינְנָא בְּרַ פִּפְא, אִין חֲקִב"ה נִפְרַע מִן חֲקִב"ה עַד שְׁעַת שִׁילוּחָהּ עַד שְׁעַת אִיבּוּדָה מִן הָעוֹלָם שְׁנֵימִין, בְּסִפְּאָהּ בְּשִׁלְחָה וְגו'.

וְשׁוֹאֵל אִינִי! הִי אִין הַדְּבַר נִכּוֹן! שְׁהִי וְהֵאֱמָר רַבָּא, שְׁלִשָּׁה בּוֹסוֹת הֵאֱמָרוֹת בְּמִצְרִים בְּחִלּוֹמוֹ שֶׁל שֶׁר הַמִּשְׁקִים, הַרְמוּזוֹת לְמַפְלוֹת שֶׁנִּחְלָו הַמִּצְרִים לְמָה? אֲחַת שְׁשִׁתָּה בִּימֵי מִשְׁתָּ שֶׁנִּחְלָו אֵת עֶשֶׂר הַמִּכּוֹת וְאֲחַת שְׁשִׁתָּה בִּימֵי פְּרָעָה נִכְהָ שְׁבָא נְבוֹכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֵת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֲחַת שְׁשִׁתָּה לְשִׁתּוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ! לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה, מִשְׁמַע שֶׁלֹּא נִטְרַדָה בְּמִכָּה הַרְאִשׁוֹנָה! וּמִמִּשְׁחָה וְכִי תִימָא הֵנָּה אֲדוֹר וְהִנֵּי אֲחֵרִינִי נִינְהוּ וְאִם תִּאֲמַר שֶׁהַמִּצְרִים הַרְאִשׁוֹנִים, בִּימֵי מִשְׁחָה, נִכְחָדוּ וְכָלוּ כּוֹלָם, וְהַמִּצְרִים הָאֵלּוּ מֵאֲוִמוֹת אַחֲרוֹת הִיוּ שְׁנִיתִישְׁבוּ בִּארֶץ מִצְרַיִם, קִשָּׁה לֹמֵר כֵּךְ שְׁהִי וְהֵתִינָא, אִמְרָ רַבִּי יְהוֹדָה, מִנִּימִין גַּר הַמִּצְרִי כְּלוּמֹר, הוּא עֲצָמוֹ הִיָּה מִצְרִי וְנִתְגַּיֵּר הָיָה לִי חֵבֵר מִתְּלִמְדֵי ר' עֲקִיבָא. אִמְרָ מִנִּימִין, גַּר הַמִּצְרִי אִנִּי מִצְרִי רֵאשׁוֹן, וְנִשְׁאִיתִי מִצְרִית רֵאשׁוֹנָה, אֲשִׁיא לְבִנֵי מִצְרֵית שְׁנִיָּה כִּדִּי

מנימין גר המלרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (ברכות דף כה). לאמר
 זו כיום עמד יהודה גר עמוני לפנייהם בבית המקדש ואמר
 להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אל"ר י' יהושע מותר
 אתה אל"ר ר"ג והלא כתוב לא יבא עמוני ומואבי אמר לו ר"י וכי עמון

ומואב במקומם הן יושבין והלא כבר
 עלה סנהדרין מלך אשור ובלבל את כל
 העולם כולו אל"כ אפילו מנימין היה
 מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהיה
 תפלת השחר לאמר פ"ק למגילה (דף
 יז) זיל לגבי עמון ומואב דיתבי
 אדוכתייהו כחמרא אדורדיא שזאמר
 שאן מואב מנעוריו וגו' מיהו הכא
 בשמעתין לא קשיא מידי כמו פשטי"י
 דמנימין היה טעוה וסבור שלא נתבלבלו
 כדקתני סיפא בתוספתא דפ' בתרא
 דקדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין
 טעיה הלכה כבר עלה סנהדרין ובלבל
 את האומות לא מזרים במקומם ולא
 עמונים ומואבים במקומם אלא עמון
 נושא מזרים ומלרי נושא עמונים ואחד
 מן אלו מותר בכל משפחות האדמה
 ואחד מכל משפחות האדמה נושא את
 אלו והכא הכי פירושא עד כאן ליפ
 אלא אם נתבלבלו אי לאו אכל כולי
 עלמא מודו דישן בעולם אכל ההיא
 דמגילה תיקשה ופ"ת דסנהדרין אע"פ
 שבלבל את כל העולם כולו ארץ מזרים
 לא בלבד כדכתיב (מלכים ב' כד) בפרעה נכה
 ולא הוסיף עוד מלך מזרים ללאת
 מאליו כי לקח מלך בבל מנחל מזרים
 עד נהר פרת אלמא סנהדרין לא בלבד
 [מזרים] והכי תנא בסדר עולם מיום
 שפעל מלך בבל על ארץ מזרים עוד לא
 זקפה ראש אכל עמון (ומואב) בלבד דכל
 הנהו לא אשכחן בהדיא שלא בלבד
 כדכתיב (שפיט' ז') מי בכל אלהי הארלות
 וגו' ובמלכים אשכחן בהדיא שלא בלבד
 אלא שטפן כדלמרי' בסדר עולם כשהלך
 לתרהקא מלך כוש ועל אותה שעה אמר
 בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין
 טעיה וכו' וגמרא שלטו לא חז להזכיר
 לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת
 שזנא וסיעתו וגם מואב שטף
 כדלמרינן בסדר עולם שלש שנים ונקלה
 כבוד מואב (שפיט' עז) סנהדרין שטפן
 אכל כיבוש ובלבל לא הוה ומואב
 אשכחן בהדיא דלא בלבד כדכתיב שאן
 מואב מנעוריו וכי אמר ירמיה להאי
 קרא הוה שאן מכלל דלא בלבד
 ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב דיתבי
 אדוכתייהו וכו' עמון דעמון לא יתבי
 אדוכתייהו [ובברכות (דף כה) אמרינן] וכי
 עמון ומואב במקומם הן יושבין וכו' לא
 ומואב וחורבן נבוכדנצר לא חשיב בבלבל
 דכי היה מחריב נבוכדנצר היה מניח
 דלת הארץ במקומם אכל סנהדרין היה
 מעביר לארץ ומבלבלו והכי אמרינן פ'
 בתרא (תקמן מו) גבי לז היא לז שלא
 בבלבל סנהדרין ולא החריבה נבוכדנצר

פניה מוריקות. הכי תני לקמן אינה מספקת לשנות עד שפניה מוריקות ועיניה
 בולטות: **הראתה לו באצבעותיה**. רמזה לו לבא אצלה: **מאכל בהמה**. שעורים:
במקידה של חרש. פחותה ומגונה שבכסות: **שם בה פנים**. פנאי ליפרע ממנה
 ושמתי אני את פני (ויקרא כ) ותתני (את) פני (סס יז) כולן לשון פונה אני מכל עסקי
 ועוסקי בהן: **תכסה שנאה במשאון**.
 (שנאמר במשאון) המכסה דבר השנוי
 למקום במשאון בחשך כמו שואה (ויז' ז)
 שעושה מעשיו בחושך: **בי כל סאון**. שבא
 ללמדנו שאף עבירות קטנות נפרעות הימנו:
למה. לי. מאחת לאחת נפקא: **לבמדה**.
 [למדנו] שבמדה שמודר מודדין לו הפרעון
 מעין החטא: **שילוחה**. איבודה מן העולם: **ג'**
כוסות. בחלומם של שר המעשים: **בימי**
פרעה נכה. לבא נבוכדנצר מלך בבל
 להכות את ארץ מצרים: **עם חברותיה**.
 לימות המשיח אלמא לא נטרדה במכה
 ראשונה: **וכי תימא הנך אדור**. הראשונים
 כלו כולן ואלו מאומות אחרות היו
 שנתישבו בארץ מצרים: **מצרי ראשון**. הוא
 עצמו בתענית: **אשיא לבני מצרית שניה**.
 בת מצרית גזירת וגר מצרי שתהא היא
 שניה לגירות כדי שיהא בן בני שלישי וראוי
 לישא בת ישראל דכתיב (דברים כ) בנים אשר
 יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'
 שאם הייתי משיא לבני מצרית ראשונה
 היה בן בני שני מצד האם דאמר ביבמות (דף
 פח) ובקדושין (דף סו) [בנים אשר יולדו] להם
 הלך אחר פסולן אלמא עדין מצרים הם
 דאילו שאר אומות מותרין לבא בקהל מיד
 מנימין לית ליה הא דאמר בברכות (דף כה)
 שהעמונים והמצרים מותרין לבא בקהל
 שכבר עלה סנהדרין ובלבל את כל האומות
 והכי נמי קתני בתר דהך מילתא בתוספתא
 דקדושין אמר לו ר"ע מנימין טעיה שכבר
 עלה סנהדרין ובלבל כו': **אהא**. מן המקרא
 הזה: **חצי בלים**. מכותי כלות: **במלאות**
ספקו. כל רצונה: **יצר לו**. תבואנו צרה:
אלא נזה תהלה. על עסקי נזה בתים שבנו
 יהללוה: **שלא שלמו שונאיהם במעשה**
ידיהם. להיות נהנים מהם: **דוד דכתיב**
טבעו בארץ שעריה. לעיל מנייה כתיב
 חשב ה' להשחית חומת בת ציון ועלה כתיב
 טבעו בארץ ומצודת ציון היא עיר דוד
 וביתו דכתיב בספר שמואל (ב' כ) וכשבאו
 צרים בימי צדקיהו טבעו השערים דלתות
 השערים שהיו של נחושת או של וכסף
 וזהב כדי שלא ישאום אויבים ועצים לא
 נשאו אתם: **מה שבקשה לא ניתן לה**.
 שאסורה לבועל: **ומה שבידה נפלו**
הימנה. אם שותה מים מתה ואם הודתה
 נאסרה לבעלה והפסידה בתובתה:
 נחש

לפיכך פניה מוריקות היא כחלה לו עיניה לפיכך
 עיניה בולטות היא קלעה לו את שערה לפיכך
 כהן סותר את שערה היא הראתה לו באצבע
 לפיכך ציפורניה נשורות היא חגרה לו בצילצול
 לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושר לה למעלה
 מדריה היא פשטה לו את יריכה לפיכך יריכה
 נופלת היא קיבלתו על כריסה לפיכך בטנה צבה
 היא האכילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל
 בהמה היא השקתהו יין משובח בכוסות
 משובחים לפיכך כהן משקה מים המרים במקידה
 של חרש היא עשתה בסתר יושב בסתר עליון
 שם בה פנים שנאמר ועין נואף שמרה נשף
 לאמר לא תשורני עין וגו' דבר אחר היא עשתה
 בסתר המקום פירסמה בגלוי שנאמר תכסה
 שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל (וגו') ומאחר
 דנפקא ליה מאחת לאחת למצא חשבון כי כל
 סאון סואן ברעש למה לי לכמדה ומאחר דנפקא
 ליה מכי כל סאון סואן ברעש בסאסאה בשלחה
 תריבנה למה לי לכדרב חנינא בר פפא דא"ר
 חנינא בר פפא אין הקב"ה נפרע מן האומה עד
 שעת שילוחה שנאמר בסאסאה בשלחה וגו' איני
 והאמר רבא שלשה כוסות האמורות במצרים
 למה אחת ששתת בימי משה ואחת ששתת בימי
 פרעה נכה ואחת שעתידיה לשנות עם חברותיה
 וכי תימא הנך אדור והני אחריני ניגהו והתניא
 אמר רבי יהודה מנימין גר המצרי היה לי חבר
 מתלמידי ר' עקיבא אמר מנימין גר המצרי אני
 מצרי ראשון וגשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני
 מצרית שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל
 אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר חנינא בר פפא
 אין הקב"ה נפרע מן המלך עד שעת שילוחו
 שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה וגו' אממור
 מתני להא דרב חנינא בר פפא אהא מ"ד כי
 אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם
 אני ה' לא שנית לא הכיתי לאומה ושנית לא
 ואתם בני יעקב לא כליתם היינו דכתיב חצי
 אכלה במ חצי כלין והן אינן כלין אמר רב
 המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד
 שתתמלא סאתו שנאמר במלאות ספקו יצר לו
 וגו' דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב רגנו
 צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה אל תקרי נאווה
 תהלה אלא נזה תהלה זה משה ודוד שלא

שלמו שונאיהם במעשיהם דוד דכתיב טבעו בארץ
 משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו
 ובריהיו ועמודיו ואדניו היכא
 אמר רב חסדא אמר אבימי תחת מחילות של היכל
 תנו רבנן סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי
 לה מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נפלו
 הנותן עיניו במה שאינו שלו מה שמבקש אין
 נותנין לו ומה שבידו נוטלין הימנו

ואף מלך המות אין לו רשות לעבור סס ובכ"מ
 תולה בבלבל בסנהדרין וחורבן נבוכדנצר ולפוס
 רהיטא גרם עמון כדתיב מואב וליחא כדפרישית וכו'
 לא מילי ע"כ פירוש וקשה לפירוש מן התוספתא דקתני
 לא מנימין וכו' כן לפירוש לא דקתני לא מואבים
 במקומם ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה
 לא קשיא מידי: **לא** הכיתי לאומה ושנית. ה"ה
 דלחא הוה מלי למיפרך הא דרשא והא דמנימין
 ותימיה מלי הוה מלי לתרץ דלא הוה מלי לתרץ
 למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע
 אכל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:
 אלא

נחש הקדמוני. נתן ענינו בחזה ובא עליה והיינו דכתיב (בפסוק ג) הנחש השיאני לשון תשמיש ונשואין הוא: נמלו הימנו. קומה וקופה: יהא מלך. שלכך עשאו ערום מכל: אני אמרתי יהלך בקומה וקופה. מקללתו אתה למד וכן כל אלה אתה למד מקללתך: קין. נתן ענינו בתאומה תורה שנולדה עם הבל ששתי תאומות נולדו עמו והיינו דכתיב (בפסוק ד) את אחיו את הבל שני אתים שני ריבויים: קרה. על הכהונה ובלע: בלעם. בממונו של בלק לקלל את ישראל ונהרג במדין שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שנפלו מישראל בעצת: דואג. אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה ונתקנא בדוד שראוהו נכון דבר ואיש תואר ומראה פנים בהלכה בדכתיב (שמואל א טז)

הנה ראיתי בן לוי בית הלחמי וגו' ואמר באגדה דחלק (קף טז:) דכל הפסוק הזה דואג אמרו בלשון הרע: ואחיתופל. נתן ענינו במלוצה כדאמר בחלק (קף קא:) ראה אש יוצא מאמתו וכסבור שעתיד למלוך ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו ימיהם: גחזי. בממונו של נעמן ונצטרע: ואדונייה. באבישג ונהרג: ועוזיה. בכהונה והצרעת ורחח על מצחו (ס"ז כו:) כי לייש בו'. וקללה היא תחלת המפורענות: מיהו כי בדקי מ"א כי אורחיהו בדקי. שבמעים נכנסו תחילה ומקלקלות אותו ואח"כ נופלות לירך. שלא להוציא לעז. שיאמרו לא עשו כסדר האלה ואין פורענות זו על ידך: מתני' שמשון הלך אחר עיניו. כדילף לקמן: על עשר פלגשי אביו. בדכתיב בספר שמואל (כ טו) ויעזבו עשר נשים פלגשים לשמור הבית: לונביות. חתיות: לב אביו ולב ב"ד. דכתיב (ס) אלכה נא ואשלמה את נדרי וגו' וכתוב את אבשלום הלכו מאתים איש קרואים וחולכים לתומם ואמרין בסוטה דירושלמי קרואים מדוד שעל ידי מצות דוד הלכו עמו אמר לו כתוב לי שילבו עמי אותו שנים שאבחר וכתב לו והיה מראה חותמו של דוד לשנים וחולכים אחריו וכן לשנים אחרים עד שכנס מאתים וכולן ראשי סנהדראות הרי לב אביו ולב ב"ד ולב אנשי ישראל דכתיב בקרב איש להשתחוות וגו' וכתוב מי ישימני שופט בארץ וכתוב ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל: ואין באותו גדול ממנו. שהיה מלך הרי מדה שמד שנקבר אביו בגדולים ובו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים: מי לנו. לענין כבוד קבורה לקבר בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל ואין בישראל גדול ממנו הרי שבמדה שמד לקבור את יוסף ע"י גדול בה מדדו לו שאין גדול בכבודו קבור משה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה: גמ' בעיניו מרד. ע"י עיניו מרד בבורא: כי מ"ה. הוא. שחשק באותה אשה כדי להתגרות בפלשתים: והכתוב ירד שמשון תמנתה. וירא שם אשה מבנות פלשתים ותיטב בעיני שמשון ומעשה של זו שבתמנת קודם למעשה של זו שבעזה: תחילת קלקולו מיהא בעזה הוה. דההיא דתמנת לאו קלקול הוא כולי האי שלקחה לו לאשה ולא בא עליה בנות: שדילדלה. עקרה כמו אביו הר שדלדלה: מנא ידעה. הלא כמה כוזבים אמר לה קודם לכן ומצאתו שקר: נכרין דברי אמת. מתקבלין ומיושבין ודבורים על אופניהם ראתה שערו גדול ולא היה שותה יין והבינה שהדברים האחרונים שאמר לה שדבר הזה היה כהו גדול אמת הן: ותאלצהו. לשון דחוק ומצוקה: בשעת גמר ביאה. תאות האדם מרובה: דברים

וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו מה שביקש לא נתנו לו ומה שבירד נטלוהו ממנו אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה ועכשיו ארור הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה אני אמרתי יהלך בקומה וקופה עכשיו על גחונו ילך אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם עכשיו עפר יאכל הוא אמר אהרונ את אדם ונשא את חוה עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה וכן מצינו בקין וקרה ובלעם ודואג ואחיתופל וגחזי ואבשלום ואדונייהו ועוזיהו והמן שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם מה שביקשו לא ניתנו להם ומה שבידם נטלוהו מהם: בוך התחילה בעבירה וכו': מנא ה"מ אילימא משום דכתיב בתת ה' את יריכך נופלת ואת בטנך צבה והכתוב וצבתה בטנה ונפלה ירכה אמר אב"י כי לייש לייש בטן ויהרר ב"ד כי ב"ד כי אורחיהו בדקי בטן ברישא והדר ירך בקללה נמי כתיב לצבות בטן ולנפול ירך ההוא דמודע לה כהן דבטן ברישא והדר ירך שלא להוציא לעז על מים המרים: מתני' שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנאמר ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות שנאמר ויסבו עשרה אנשים נושאי כלי יואב ולפי שגנב ג' גנבות [לכבות] לב אביו ולב ב"ד ולב ישראל (שנאמר ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל) לפיכך נתקעו בו ג' שבטים שנאמר ויקח [ויואב] שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום וכן לענין הטובה מרים המתונה למשה שעז אחת שנאמר ותתצב אחותו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים כמדבר שנאמר והעם לא נסע עד האספ מרים יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו שנאמר ויעלו יוסף לקבור את אביו ויעלו עמו גם רכב גם פרשים מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו מי גדול ממושה שלא נתעסק בו אלא המקום שנאמר ויקבור אותו בגיא לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים שנאמר והלך לפיכך צדק כבוד ה' יאספ: גמ' ת"ר שמשון בעיניו מרד שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני לפיכך נקרו פלשתים את עיניו שנאמר ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו איני והכתוב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא כי אזל מיהא בתר ישרותיה אזל תניא רבי אומר תחילת קלקולו בעזה לפיכך לקה בעזה תחילה קלקולו בעזה דכתיב וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה וגו' לפיכך לקה בעזה דכתיב ויורידו אותו עזתה והכתוב וירד שמשון תמנתה תחלת קלקולו מיהא בעזה היה ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה תניא רבי אומר אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה ראוייה היתה שתקרא דלילה דילדלה את כחו דילדלה את לבו דילדלה את מעשיו דילדלה את כחו דכתיב ויסר כחו מעליו דילדלה את לבו דכתיב ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו דילדלה את מעשיו דאסתלק שכינה מיניה דכתיב והוא לא ידע כי ה' סר מעליו ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו מנא ידעה א"ר חנין א"ר ניכרין דברי אמת אב"י אמר ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לכטלה כיון דאמר נזיר אלהים אני אמרה השתא ודאי קושטא קאמר ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו מאי ותאלצהו אמר רבי יצחק דבי רבי אמי בשעת גמר ביאה נשמטה מתחתיו ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא מאי כל טמא ותו עד השתא דברים טמאים קאכלה א"ר יצחק דבי רבי אמי דברים האסורים בניזיר ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי א"ר יצחק דבי רבי אמי הוא איווה לדבר טמא לפיכך נתלו חייו בדבר טמא ותחל רוח ה' וגו' א"ר חמא בר' חנינא חלתה נבואתו של יעקב אבינו דכתיב יהי דן נחש עלי דרך לפעמו במחנה דן א"ר יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כוונת כתיב הכא לפעמו במחנה דן וכתוב התם פעמון ורימון בין צרעה ובין אשתאול אמר ר' אסי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן שמשון וטחנן זה בזה והוא יחל להושיע את ישראל אמר רבי חמא ברבי חנינא הוחל

האסורים לנזיר. משרת ענבים בגן נזיר ששרה ענבים במים ויש בהם טעם יין דלא נפקא מכל אשר יעשה מגופן היין (במלכ ו:) מכתש. מקום קביעות השן: איווה לדבר טמא. לישא בת אל נכר: בדבר טמא. לחי החמור שאלמלא הוא היה מת בצמא: רוח ה'. רוח נבואה ששרתה על יעקב. מקשקשת לפניו. ללוותו באשר הולך: הוחל

וְיִקְבֹּר אֹתוֹ כִּנִּי. לֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אֲמָרוֹ שְׁהִקְבֵּה נִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָם
אֵלָּא עַל כָּל הַצְדִּיקִים, שְׁנֵאמַר (רש"י ע"פ נח) וְהִלֵּךְ לִפְנֵיךְ צִדְקָה בְּבוֹד ה'
וְאִכְפֶּה.

נמ' ת"ר, שְׁמִשּׁוֹן בְּעֵינָיו מֵרַד שְׁנֵאמַר (ספוטס יז) וְיִאמַר שְׁמִשּׁוֹן אֶל
אֲבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִי הָיָה יֹשֶׁרָה בְּעֵינָיו, לְפִיכֵךְ נִקְרָו פְּלִשְׁתִּים אֶת
עֵינָיו, שְׁנֵאמַר (ספוטס טז) וְיִאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וְיִנְקְרוּ אֶת עֵינָיו. וְשׂוֹאֵל
אֵינִי! הֲרִי אֵין הַדְּבָר כִּי וְהִתְקִיב (ספוטס יז) וְאֲבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִי
מָה! הִיא! כְּלוּמָר, ה' סִיבַב שִׁמְשׁוֹן יִחְשֹׁק בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה כִּדִּי
לְהַתְגַּרְוֹת בְּפִלְשְׁתִּים! וְעוֹנָה כִי אֵל מִיָּהָ בְּתָר יִשְׁרֹתֶיהָ אֵלָּא אֲמַנָּם
ה' סִיבַב אֶת הַדְּבָר, אֲבָל סִיבַב שִׁמְשׁוֹן יִלָּךְ אַחֵר יִצְרוּ מִה שֶׁרָאָה
בְּעֵינָיו.

תִּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, תְּחִילַת קְלָקוּלֵי שֶׁל שִׁמְשׁוֹן בְּעֵזָה, לְפִיכֵךְ לָקָה
בְּעֵזָה שֶׁשֶׁם שְׁמוֹהוּ בְּמַעֲצָר וְנִיקָו אֶת עֵינָיו. תְּחִילַת קְלָקוּלֵי בְּעֵזָה,
דְּבָתִּיב (ספוטס טז) וְיִלָּךְ שְׁמִשּׁוֹן עֲזָתָה וְיָרָא שֶׁם אִשָּׁה זֹנָה וְגו', לְפִיכֵךְ
לָקָה בְּעֵזָה, דְּבָתִּיב (ספוטס טז) וְיִזְרִידוּ אוֹתוֹ עֲזָתָה. וְשׂוֹאֵל וְהִתְקִיב
(ספוטס יז) וְיָרַד שְׁמִשּׁוֹן תְּמַנְתָּה וִירָא שֶׁם אִשָּׁה מְבֻנָּה פִּלְשְׁתִּים וְתִיטֵב
בְּעֵינָיו שִׁמְשׁוֹן, וְמוֹעֵשָׁה שֶׁל זֶה שְׁבַתְמָנַע קֹדֶם לְמַעֲשָׂה שֶׁל זֶה שְׁבַעֲזָה!
וְעוֹנָה תְּחִילַת קְלָקוּלֵי מִיָּהָ בְּעֵזָה הָיָה שְׁבַתְמָנַע לֹא קִלְקַל כָּל כָּר,
שֶׁהָרִי לְקָחָה לֹא לְאִשָּׁה וְלֹא בֹא עֲלֶיהָ בִּזְנוּת.

(ספוטס טז) וְיָהִי אַחֲרֵי כֵן וְיִאָּהֵב אִשָּׁה בְּנַחַל שׁוֹרֵק וְשִׁמְשׁוֹן
דִּלְלָהּ. תִּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, אִילְמָלָא אִם לֹא הִיָּה נִקְרָא שְׁמָה דִּלְלָהּ,
רִאיוֹהָ הִתַּחַת שְׁתַּקְרָא דִּלְלָהּ, דִּילְדָלָה אֶת בָּחוּ, דִּילְדָלָה אֶת לָבוּ,
דִּילְדָלָה אֶת מַעֲשָׂיו. דִּילְדָלָה אֶת בָּחוּ, דְּבָתִּיב (ספוטס טז) וְיִסָּר בָּחוּ
מַעֲלָיו. דִּילְדָלָה אֶת לָבוּ, דְּבָתִּיב (ספוטס טז) וְתִרָא דִּלְלָהּ כִי הִגִּיד לָהּ
אֶת כָּל לָבוּ. דִּילְדָלָה אֶת מַעֲשָׂיו, דְּאִיִּתְלַק שְׁכִינָה מִיָּהָ שְׁנִיתְלַקָּה
שְׁכִינָה מִמֶּנּוּ דְּבָתִּיב (ספוטס טז) וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה' סָר מַעֲלָיו.

וְתִרָא דִּלְלָהּ כִי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לָבוּ. מָנָא יָדְעָה? מִנֵּן יָדְעָה
שֶׁעֲבָשִׂיו דִּיבֵר אֲמָת, הֲלֹא כְּמָה כּוֹבִים אֲמַר לָהּ קוֹדֶם לָכֵן וּמִצָּתָהּ
שִׁקְרָה! וְעוֹנָה אִ"ר תִּנְיָא אִ"ר נִיבְרִין דְּבָרִי אֲמַת דְּבָרִי אֲמַת מִתְקַבְּלִים
וּמִיּוֹשְׁבִים וְדוֹבְרִים עַל אֹפֶנְיָהִם. רִאיוֹהָ שֶׁעָרָה גְדוּלָּה וְלֹא הִיָּה שׁוֹתָה יִין
וְהִבִּינָה שֶׁהַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים שֶׁאֲמַר לָהּ שֶׁבְּדָבָר הַזֶּה הִיָּה כּוֹחוֹ גְדוּלָּה,
אֲמַת הֵם. אֲבִי אֲמַר יָדְעָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ צִדִּיק דְּלֹא מְפִיךְ שְׁלֹא מוֹצִיא
שֶׁם שְׁמִים לְבִטְלָהּ, בִּינָן דְּאֲמַר (ספוטס טז) נִזִּיר אֱלֹהִים אֲנִי, אֲמַרְהָ,
הֲשִׁתָּה עֲבָשִׂיו שֶׁהוֹכִיר שֶׁם הֵשֵׁם וְדָאִי קוֹשְׁמָא קְאָמַר וְדָאִי אֲמַת אֲמַר.
(ספוטס טז) וְיָהִי כִי הִצִּיקָהּ לֹא בְּדָבָרָהּ כָּל תִּימָם, וְתִלְאָצְהוּ. וְשׂוֹאֵל
מָאִי מִה הַכּוֹנוֹנָה וְתִלְאָצְהוּ? וְעוֹנָה אֲמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי,
בְּשַׁעֲתָ גָּמַר בִּיאָה שְׁתִּיבָהּ מְרֻבָּה נִשְׁמָטָה מִתְּחִיתָהּ.

(ספוטס יז) וְעָתָה הִשְׁמָרִי נָא וְאֵל תִּשְׁתִּי וְיִין וְשִׁכָּר וְאֵל תִּאֲכָלִי כָּל
טָמֵא. וְשׂוֹאֵל מָאִי כָּל טָמֵא? וְתוֹ עוֹר קֶשֶׁה עַד הֲשִׁתָּה דְּבָרִים טָמֵאִים
קְאָלְכָהּ? וְכִי עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ הַזֶּה הִזְכִּיר אוֹתָהּ, טָמֵא אֲכָלָהּ? וְעוֹנָה אִ"ר
יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי מִה שֶׁאֲמַר וְאֵל תִּאֲכָלִי כָּל טָמֵא הַכּוֹנוֹנָה לְדְּבָרִים
הָאֲסוּרִים בְּנִזִּיר מִשְׁרַת עֲנִיבִים כְּגוֹן נִזִּיר שֶׁשָּׂרָה עֲנִיבִים בְּמִים וְיֵשׁ בָּהֶם
טָעַם יִין.

(ספוטס טז) וְיִבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמִּכְתָּשׁ אֲשֶׁר בִּלְחֵי הַמִּכְתָּשׁ הוּא
מִקּוֹם קִבְעוֹת הַשֶּׁן. אִ"ר יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי, הוּא אִיּוֹה לְדָבָר טָמֵא
הוּא רָצָה לִישָׂא בַּת אֵל נִיבֵר לְפִיכֵךְ נִתְּלוּ חֲזִיו בְּדָבָר טָמֵא בַּחמוּר.
(ספוטס יז) וְתִתְּלֵה רוּחַ ה' וְגו'. אִ"ר חָמָא בְּרַבִּי תִּנְיָא, חֲלָתָה
הַתְּמַמְשָׁה בְּנִזְוָתָהּ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ רוּחַ נְבוּאָה שֶׁשָּׂרָתָה עַל יַעֲקֹב
דְּבָתִּיב (בראשית מט) יְהִי רֵן נֶחֱשׁ עָלֶיךָ דָּרָה.

לְפַעְמָה בְּמַחְנָה דָּן, אִ"ר יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי, מְלַמֵּד שְׁהִיתָה
שְׁכִינָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו לְלוּוֹתָהּ בְּאִשְׁר הוֹלֵךְ בְּזוֹנָה. בְּתִיב חָמָא לְפַעְמָה
בְּמַחְנָה דָּן, וְבְתִיב חָתָם (שְׁמוֹת כח) פְּעָמָן וְרָמָן.

בִּין צִרְעָה וּבִין אֲשָׁתְאוּל. אֲמַר ר' אֲסִי, צִרְעָה וְאֲשָׁתְאוּל שְׁנֵי
הָרִים גְּדוּלִּים הָיוּ וְעָקְרָן שְׁמִשּׁוֹן וְיִתְּנָן זֶה בְּזֶה.

(ספוטס יז) וְהוּא יִחַל לְחַוֵּשֶׁע אֶת יִשְׂרָאֵל. אֲמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי
תִּנְיָא

וְכֵן מְצִינוּ בְּנֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי הוּא מִקּוֹר הַטּוֹמָאוֹת וְהַקְּלִיפּוֹת שְׁנֵתָן
עֵינָיו בְּמָה שְׁאִינוּ רָאוּ לוֹ שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּחוּדָה וְבֹא עֲלֶיהָ, זֶה שְׁכֵתוֹב
(בראשית ג) הַנְּחַשׁ הַשִּׁיאָנִי, לְשׁוֹן תְּשֻׁמִּישׁ וְנִשְׁוֹאֵין הוּא מָה שְׁבִיכֶשׁ לֹא
נִתְּנוּ לוֹ, וְמָה שְׁבִיכֶדוֹ זְקִיפּוֹת קוֹמָה נִמְלֹוּהוּ מִמֶּנּוּ שִׁלָּךְ עַךְ חֲזוֹנוֹ. אֲמַר
הַקְּבִ"ה, אֲנִי אֲמַרְתִּי וְהָא הַנְּחַשׁ מָלָךְ עַל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְעֲבָשִׂיו
(בראשית ג) אֲרוּר הוּא מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אֲנִי אֲמַרְתִּי וְהִלָּךְ
בְּקוֹמָה וְקוֹפָה, עֲבָשִׂיו עַל נְחֹוֹנוֹ יִלָּךְ. אֲנִי אֲמַרְתִּי וְהָא מִאֲכָלֵי מִאֲכָל
אָדָם, עֲבָשִׂיו עָפָר יֵאָכֵל. הוּא אֲמַר אֲהֲרֹג אֶת אָדָם וְאִשָּׁה אֶת חַיָּה,
עֲבָשִׂיו אִיכָּה אִשִּׁית בִּינֶךָ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין וְרָעָה וּבִין וְרָעָה.

וְכֵן מְצִינוּ בְּקָנָן קִין נֶתַן עֵינָיו בְּתִאמוּמָה יִתִּירָה שְׁנוֹלְדָה עִם הַבֵּל
שְׁשֵׁתִי תִאמוּמוֹת נולדו עִמּוֹ וְקִנָּה נֶתַן עֵינָיו עַל הַכְּהוֹנָה, וְנִבְלַע בְּאֲדָמָה
וּבְלָעָם נֶתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹנוֹ שֶׁל בָּלָק לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִהַרַג בְּמִדִּין
שֶׁהִלָּךְ לִטְוֹל שֹׁכֵר עַל עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעָה אֵלֶּף שֶׁנִּפְלו מִיִּשְׂרָאֵל בְּעִצְתּוֹ
וְדוֹאֵג דּוֹאֵג אֲבִיר הָרוּעִים וְגִדּוּל שְׁבַתְלִמִּידִים הִיָּה וְנִתְקַנָּא בְּדוֹד
שֶׁרָאָה נִבּוֹן דְּבִר וְאִישׁ תּוֹאֵר וְמוֹרָא פָּנִים בְּהַלְכָּה וְאִתְּחִילֻף נֶתַן
עֵינָיו בְּמִלּוּכָה וְגִחְזוֹ נֶתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹנוֹ שֶׁל נַעֲמָן וְנִצְטָרַע וְאִבְשָׁלוֹם נֶתַן
עֵינָיו בְּמִלּוּכָה וְנִתְּלָה עַל הַעֵץ וְאִרְוִנְהוּ נֶתַן עֵינָיו בְּאִבְשִׁיגָה, וְנִהַרַג
וְעוֹנָהוּ נֶתַן עֵינָיו בְּכַהוֹנָה וְהִצְרַעַת וְרַחַה עַל מַצְחוֹ (ד"ס טז) וְהָמָן שֶׁנֶּתַן
עֵינָיו לְהַרְגוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִתְּלָה עַל עֵץ שְׁנֵתָנוּ עֵינֵיהֶם בְּמָה שְׁאִינוּ
רָאוּ לָהֶם, מָה שְׁבִיכֶשׁ לֹא נִיתַן לָהֶם וְמָה שְׁבִיכֶדוֹ נִמְלֹוּהוּ מִמֶּה.

בְּמִשְׁנָה בְּיָדָה הַתְּחִילָה בְּעִבְרִית וְכו'. וְשׂוֹאֵל מָנָא ה"מ? מִנֵּן
שְׁלוּקָה בִּירָךְ תְּחִילָה? אִילְמָלָא מִשּׁוֹם דְּבָתִּיב אִם מִשּׁוֹם שְׁכֵתוֹב (במדבר
ט) בְּתַת ה' אֶת יִרְכָּה נִפְלָת וְאֶת בְּמִנְיָן צָבָה אֵין זֶה רִאיוֹהָ שֶׁהָרִי
וְהִתְקִיב (במדבר ט) וְצִבְתָּה בְּמִנְיָן וְנִפְלָת יִרְכָּה! וְעוֹנָה אֲמַר אֲבִי, כִּי
לִיִּית כֹּאשֶׁר קִילֵל לִיִּית תְּחִילָה יִרְךָ תְּחִילָה קִילֵל אֶת הָיִיר, וְקִלְלָה
הִיא תְּחִילַת הַפּוֹרְעָנוֹת וְהָרַד בְּמִין לִיִּית וְאִחִ"ב קִילֵל אֶת הַבֶּטֶן. וְיִמָּא
כִּי בְּרָקָן כִּי אֲוִרְחִיָּהּ וְכִשְׁמֹדֵבֵר עַל בְּדִיקַת הַמִּים, הַמִּים בּוֹרְקִים
כְּדִרְכֵּם בְּרָקָן בְּמִין בְּרִישָׁא וְהָרַד יִרְךָ תְּחִילָה בּוֹרְקִים אֶת הַבֶּטֶן וְאִחִ"ב
אֶת הָיִיר שְׁבַמְעִיִּים נִכְנְסוּ תְּחִילָה וּמִקְלָקֻלוֹת אוֹתָן וְאִחִ"ב נּוֹפְלוֹת
לִירָךְ.

וְשׂוֹאֵל בְּקִלְלָה נְמִי בְּתִיב הֲרִי גַם בְּקִלְלָה כְּתוּב (במדבר ט) לְצַבּוֹת בְּמִין
וְלִנְפֹל יִרְךָ! בְּטָן תְּחִילָה! וְעוֹנָה הִתְּלָה הַפְּסוֹק הַזֶּה דְּמוֹדַע לָהּ בְּתָן
דְּבָמָן בְּרִישָׁא וְהָרַד יִרְךָ בֹּא לְהוֹדִיעַ לְכַחַן שֶׁהִבְטָן תִּיבְדֵק תְּחִילָה שְׁלֹא
לְהוֹצִיא לְעֵז עַל מִים הָמָרִים שִׁיאֲמָרוּ לֹא עָשׂוּ כְּסִדֵּר הָאֵלָּה וְאֵין
פּוֹרְעָנוֹת זֶה שְׁבָאָה עֲלֶיהָ עַל יָדָן בֹּאָה.

מִתְנִי שְׁמִשּׁוֹן הִלָּךְ אַחֵר עֵינָיו, לְפִיכֵךְ נִקְרָו פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו,
שְׁנֵאמַר (ספוטס יז) וְיִאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וְיִנְקְרוּ אֶת עֵינָיו. אֲבָשָׁלוֹם
נִתְּנָהָ בְּשַׁעֲרֵי, לְפִיכֵךְ נִתְּלָה בְּשַׁעֲרֵי. וְלִפִּי שְׁבָא עַל עֲשָׂר פְּלַגְשִׁי
אֲבִיו (ספוטס טז) וְיַעֲזוּב עֲשָׂר נְשִׁים פְּלַגְשִׁים לְשִׁמּוֹר הַבֵּית לְפִיכֵךְ נִתְּנוּ
בּוֹ עֲשָׂר לִזְנוּבִיּוֹת חֲנִיתוֹת שְׁנֵאמַר (ספוטס טז) וְיִסְכּוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים נְשָׂאִי
כְּלִי יוֹאֵב. וְלִפִּי שְׁנֵגֵב שְׁלֹשׁ נְנֻבוֹת, לֵב אֲבִיו וְלֵב בִּ"ד וְלֵב יִשְׂרָאֵל
עֵיין בְּרַשִׁי לְפִיכֵךְ נִתְּקָעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁכֵמִים, שְׁנֵאמַר (ספוטס טז) וְיִקַּח
שְׁלֹשָׁה שְׁכֵמִים כְּכַף וְיִתְּקַעֵם בְּלֵב אֲבָשָׁלוֹם.

וְכֵן לְעֵינֵי הַמִּזְבֵּיחַ. מֵרִים הַמִּתִּיבָה לְמִשָּׁה שָׁעָה אַחַת, שְׁנֵאמַר (שמות
ט) וְתִתְּצֵב אַחֲתָה מִדָּחֵק, לְפִיכֵךְ נִתְּעַכְבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת יָמִים
בְּמִדְבָּר, שְׁנֵאמַר (במדבר יב) וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הָאֶסָּף מֵרִים. יוֹסֵף וְכָה
לְקַבּוֹר אֶת אֲבִיו, וְאֵין בְּאִחֲרֵי גְדוּלָּה מִמֶּנּוּ שְׁהִיָּה מֶלֶךְ, הֲרִי מִדָּה שֶׁמִּדֵּר
שֶׁנִּקְבַּר אֲבִיו בְּגִדּוּלִים שְׁנֵאמַר (בראשית ט) וְיַעֲלֵ יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אֲבִיו
וְיַעֲלֵ עִמּוֹ גַם רַכָּב גַּם פָּרָשִׁים וְכוּ בְּמִידָה מִדְּרוּ לוֹ שֶׁנִּקְבַּר הוּא
בְּגִדּוּלִים מִי לָנוּ גְדוּלָּה מִיוֹסֵף שְׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא מִשָּׁה כְּלוּמָר, מִי
לָנוּ לְעַנְךָ כְּבוֹד קְבוּרָה לְקַבֵּר בְּגִדּוּלִים גְּדוּלָּה מִיוֹסֵף שְׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ
אֵלָּא מִשָּׁה שֶׁהוּא גְדוּלָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין בִּישְׂרָאֵל גְּדוּלָּה מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְכָה
בְּעִצְמוֹת יוֹסֵף וְאֵין בִּישְׂרָאֵל גְּדוּלָּה מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (שמות יז) וְיִקַּח מִשָּׁה
אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ מִי גְדוּלָּה מִמִּשָּׁה שְׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא הַמִּקּוֹם
הֲרִי שְׁבַמְדָּה שֶׁמִּדֵּר לְקַבּוֹר אֶת יוֹסֵף ע"י גְדוּלָּה בַּה מִדְּרוּ לוֹ שֶׁאֵין גְּדוּלָּה
בְּכַבּוּדוֹ קְבוּרָה מִמִּשָּׁה שְׁלֹא נִתְּעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא הַקְּבִ"ה שְׁנֵאמַר (דברים לז)

הוחל בטלה שבועתו של אבימלך לפי שהם עברו על השבועה תחילה דכתיב שנאמר (בראשית כח) אם תשקר לי ולניני ולנכדי ועל שבועה זו אומר שבטלה.

(ספטים יג) ויגדל הנער ויברכהו ה'. במה ברכו? כל ברכה שבמקרא לשון ריבוי הוא, דבר המרבה ומצוי בו שובע. ושואל, ומה ברכה נמצא בו הרי לא מצינו עושר בשמשו? ועונה אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו להיות זרעו כנחל שוטף, למה שנתאהב נתברך אמתו בכני אדם וזרעו כנחל שוטף.

(ספטים טז) ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים וברני נא ויחנקני נא אף הפעם הנה האלהים ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים שבר אחת מעיני תן לי בנקמה זו, ושבר האחרת לעולם הבא. אמר רב אמר שמשון לפני הקב"ה. רבש"ע, ובור לי עשרים ושתים שנה ששפסתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום.

(ספטים טז) וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים. מאי שנא שועלים? אמר רבי איבו בר ננאי א"ר חייא בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו כשצדים את השועל, מחזיק לברוח, אלא חוזר עקלקלות ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן מימי אבימלך מלך פלשתים שנשבע (בראשית כח) אם תשקר לי ולניני ולנכדי.

תניא, א"ר שמעון תהסיד, בין בתיפיו של שמשון רוח ששים אמה הית, שנאמר (ספטים טז) וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בחצי הלילה ויאחז ברלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית וישם על בתיפיו. וגמירי ולמדנו דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה.

(ספטים טז) ויהי מותן בבית האסורים. א"ר יוחנן, אין מתינה אלא לשון עבירה. וכן הוא אומר (חובב לו) תתן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד מהפלשתים הביא לו לשמשון את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר תימנו. אמר רב פפא תיני דאמרי אינשי פתגם שאנשים אומרים קמי דשתי חמרא חמרא לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו לפני שותי יין מביאים יין קמי רפוקא גרידיא דובלא לפני עובד אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. וגם לשמשון הביאו דבר שהיה רגיל אליו.

וא"ר יוחנן, כל המונה, אשתו מוננת עליו. שנאמר (חובב לו) אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי, וכתיב תתן לאחר אשתי ועליה יכרעו אחריו. ותינו דאמרי אינשי וזה שאומרים איהו בי קארי ואתיתיה בי בוציני קארי ובוציני מין ירק אחד הוא, אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר, במה שהוא עוסק היא עסוקה.

וא"ר יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים, שנאמר (בראשית מע) דן ירין עמו כאחד וגו' כלומר, כיחידו של עולם במשפט צדק.

וא"ר יוחנן, שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר (הפסוק עז) כי שמש ומגן ה' אלהים וגו' שמש הוא לשון חומה. ושואל אלא מעתה אם שמשון נקרא בשם הקב"ה לא יפתח! נוסף את השם שמשון על השמות שאסורים להיחזקו אלא שמשון מעין שמו של הקב"ה. מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל.

וא"ר יוחנן, בלעם חיגר ברנלו אחת הית, שנאמר (במדבר כג) וילך שפי צולע, כמו דשף מדוכותיה (חולין דף מנב). שמשון חיגר בשתי רגליו הית, שנאמר (בראשית מע) שפיפן עלי ארץ שפידה, צליעה, כפולה.

ת"ר חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה, וכולן לקו ביהן. שמשון לקה בכחו. שואל לקה בצוארו שנאמר (שמואל א, י) ויגבה מכל

העם משכמו. אבשלום בשערו. צדקיה בעיניו. אסא ברנליו. ומסביר שמשון בכחו, דכתיב (ספטים טז) ויסר כחו מעליו. שואל בצוארו, דכתיב (שמואל א, לו) ויקח שואל את החרב ויפל עליה. אבשלום בשערו, בדכעיו למימר קמן כמו שנראה להלן. צדקיה בעיניו דכתיב (מלכים ב, כה) ואת עיני צדקיהו עור.

אסא ברנליו, דכתיב (מלכים א, טז) רק לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחוזו פדנא שם חולי הוא שאחוזו ברגלים וקורא לו פודגרא א"ל מר וזמרא ברית דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדנא? מה מרגיש חולה הפודגרא? א"ל כמחט בכשר תחי. ושואל מנא ידע? מנין ידע לספר איך הוא מרגיש? אבא דאמרי יש אומרים מיתש הות חש ביה יש לו תחושה ויכול לספר מה מרגיש. ואבא דאמרי מרביה שמע ליה יש אומרים ששמע מרבו. ואבא דאמרי יש אומרים (הפסוק כה) סוד ה' ליהאיו ובריתו להודיעם.

דרש רבא, מפני מה נענש אסא? מפני ששעה אנגריא עבודת המלך בתלמידי חכמים, שנאמר (מלכים א, טז) והמלך אסא השמיע גייס את כל יהודה, אין נקר אף אחד לא נמלט. מאי אין נקר? אמר רב יהודה אמר רב, אפילו הותן מחדרו וכלה מחופתה.

כתיב (ספטים יז) וירד שמשון תמנתה משמע שהיתה במקום נמוך וכתיב (בראשית לו, לח) הנה חמיר עליה תמנתה! משמע שהיתה במקום גבוה ועונה א"ר אלעזר, שמשון שנתנה בה שנשא מבנות פלשתים האסורות לו כתיב ביה כתוב בו ירדה. ויהודה שנתעלה בה שמשם נולדו פרץ ורחש שהעמידו מלכים ונביאים בישראל כתיב ביה עליה. ו' שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא בעליה. רב פפא אמר, חדא תמנה תואי עיר אחת היתה, והיתה מיושבת באמצע שיפוע ההר דאיתי מהאי גיסא הבא לה מראש ההר נאמרה בו ירדה. ודאיתי מהאי גיסא ומי שבא מצד שני, נאמרה בו עליה. בגין ורדוניה, וכי בארי, ושקא דגרש עירות הן היושבות בשיפוע ההרים.

(בראשית לו, לח) ותשב בפתח עינים. א"ר אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו מקום שקל עינים צופות לראותו? שהיו רגילין להתקבל שם וללון והיה חביב עליהן. ר' חנני אמר רב, מקום הוא ששמו עינים. וכן הוא אומר (ויסע טז) תפוח ודענים. ר' שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לברכה דוגמא ופתח היתר נתנה לעצמה שאין עבירה בדבר. בשתבועה כשיהודה תבע את תמר אמר לה, שמא נברית את? אמרה ליה, גיורת אני ואיני עובדת כוכבים וראויה לך. שמא אשת איש את? אמרה ליה, פנויה אני ומותרת לכל אדם. שמא קיבל בך אביך קידושין? אמרה ליה יתומה אני וכשהייתי קטנה השיאוני אמי ואחי, ואין נישואין לער ואונן כלום לאסור אותה עליו משום בלתו, לפי שאין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה, שנאמר (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה. ועיין ברש"י. שמא טמאה את? אמרה ליה מהוזה אני ואיני נידה.

(בראשית כח) וישע אשל בבאר שבע. אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פדום נשע בו כל מיני מגדים להחנות עוברים ושבים. רבי יהודה ורבי נחמיה חולקים חד אמר, פדום. וחד אמר, פונדק ללון שם אורחים ולשון אש"ל נוטריקון הוא אכילה שתייה ליה שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלווה אותם. ושואל בשלמא למ"ד פדום, תיני דכתיב מוכן מה שכתוב וישע. אלא למ"ד פונדק, מאי וישע? היכן מצינו נוטעים פונדק? ועונה, אכן מצינו בברכתו (שמואל א, י) וישע אפדנו וגו' ויקרא שם בשם ה' אל עולם. אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא

הוחל שבועתו של אבימלך. בטלה לשון לא יחל דברו (ומדבר) לפי שהם עברו על השבועה תחילה: במה בירכו. כל ברכה שבמקרא לשון ריבוי הוא דבר המרבה ומצוי בו שובע פוישין בלעז ומה ברכה נמצא בו לא מצינו עושר בשמשון: שברכו באמתו. להיות ורעו כנחל שוטף למה שנתאדה נתברך: נקם אחת משתי עיניו. שכר אחת מעיניו תן לי בנקמה זו ושכר האחרת לעולם הבא: שחזור לאחוריו. כשצדיק אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר. בושערו עזה משתעי קרא: על כתיפיו. כשיעור כתיפיו: קמי דשתי חמרא חמרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו לפני שותי יין מביאין יין: קמי רפוקא גרידיא דובלא. לפני עובד אדמה חופר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק דובלי מין ירק הוא: קארי ובוציני. מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים כלומר במה שהוא עוסק היא עסקה: באחד. ביהודי של עולם במשפט צדק: שמש. לשון חומה כמו ושמתי בדכר שמשותך (וקטיו נה) על שמו של הקב"ה. משמע שכינהו בשמו של הקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש אלא מגן ומציל: שפי. אשלישיש כמו דשף מדוכתיה (חולין קד מ:): שפיון. שפיה כפולה: מעין דוגמא כו'. נשתנו מן התחתונים לתפארת: ויסר כח. לא מייתי ראיא אלא דכולן לקו: שאול בצוארו. יוגבה מכל העם משכמו (שמואל א יג ויפל עליה. מקום שהורגין בחרב והיינו צואר: צדקיה בעיניו. לא ידענא מנלן דנשתנה לשבח וכן אסא ברגליו אלא כן שמע מרוב: פודגרא. שם חולי הוא שאוחז ברגלים וקורא לו פודגרא: נענש אסא. לחלות: אנגריא. עבודת המלך: השמייע את כל יהודה. הועיקן וישאו את אבני הרמה שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך לבלתי תת יוצא ובא לאסא: חתן. שכתוב בו נקי יהיה לביתו וגו' (דברים כד): כתיב וירד שמשון תמנתה. אלמא תמנת בירידה וכתיב עולה תמנתה אלמא עליה היא ושמון ויהודה תרוייהו בארץ ישראל הו: שנתגנה בה. שנשא מבנות פלשתים האסורות לו: יהודה נתעלה. שמשם נולדו פרץ ורחש שהעמידו מלכים ונביאים בישראל: דאתי מהאי גיסא. שהיתה מיושבת באמצע שיפוע ההר הבא לה מראש ההר יורד הבא לה מרגלי ההר עולה: כנון ורדני ובי בארי ונרש. עיירות הן היושבות בשיפוע ההרים: מצפות לראותו. שהיו רגילין להתקבל שם וללון והיה חביב עליהם: שנתנה עינים לדבריה. דוגמא ופתח היתר נתנה לעצמה שאין עבירה בדבר: גיורת אני. ואיני עובדת כוכבים וראייה לך: פנויה אני. ומוותרת לכל אדם: יתומה אני. והייתי קטנה והשיאני אמי ואחי ואין נישואין לער ואונן כלום לאסור עליו משום כלתו ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כג) ולחק סכרא לאו בתו של שם היתה שמשנת ששים ליעקב כל שנותיו של שם ויעקב כבר היה יותר מבן מאה ועשר: מהורה אני. מנדה ונטע כו'. להנהות עוברים ושבים: פונדק. ללון שם אורחים ולשון אש"ל נותרקין הוא אכילה שתיה ליה שהיה מאכילן ומשקין ואח"כ מלווה אותן: וישע אהלי אפדנו. פסוק הוא בדניאל על אחד מהמלכים:

אלא

הוחל שבועתו של אבימלך דכתיב אם תשקר לי ולניני ולנכדי ויגדל הנער ויברכהו ה' במה ברכו אמר רב יהודה אמר רב שברכו באמתו אמתו כבני אדם ורעו כנחל שוטף ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים אמר רב אמר שמשון לפני הקב"ה רביש"ע זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים אמר רבי איבו בר גנדי א"ר חייא בר אבא אמר שמשון יבא מי שחזור לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן תניא א"ר שמעון החסיד בין כתיפיו של שמשון ששים אמה היה שנאמר וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריה וישם על כתיפיו וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה ויהי טוחן בבית האסורים א"ר יוחנן אין טחינה אלא לשון עבירה וכן הוא אומר תטחן לאחר אשתי מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי קמי דשתי חמרא חמרא קמי רפוקא גרידיא דובלא וא"ר יוחנן כל המזנה אשתו מזונת עליו שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתי וכתיב תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרין והיינו דאמרי אינשי איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני וא"ר יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים שנאמר דן ידיו עמו כאחד וגו' וא"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר כי שמש ומונן ה' אלהים וגו' אלא משה לא ימחה אלא מעין שמו של הקב"ה מה הקב"ה מנין על כל העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל וא"ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת היה שנאמר וילך שפי שמשון חיגר בשתי רגליו היה שנאמר שפיפן עלי ארח: ת"ר חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכולן לקו בהן שמשון בכחו דכתיב ויסר כחו מעליו שאול בצוארו צדקיה בעיניו אסא ברגליו שמשון בכחו דכתיב ויסר כחו מעליו שאול בצוארו דכתיב ויקח שאול את החרב ויפל עליה אבשלום בשערו כדבעין למימר קמן צדקיה בעיניו דכתיב ואת עיני צדקיהו עור אסא ברגליו דכתיב רק לעת זקנתו חלה את רגליו ואמר רב יהודה אמר רב שאחוזתו פדגרא א"ל מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן היכי דמי פדגרא א"ל כמחט בבשר החי מנא ידע איכא דאמרי מיחש הוה חש ביה ואיכא דאמרי מרביה שמע ליה וא"ר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם דרש רבא מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי מאי אין נקי אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: כתיב וירד שמשון תמנתה וכתיב הנה חמיק עולה תמנתה א"ר אלעזר שמשון שנתגנה בה כתיב ביה ירידה יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עליה ר' שמואל בר נחמני אמר שתי תמנאות היו חדא בירידה וחדא בעליה רב פפא אמר חדא תמנה הואי דאתי מהאי גיסא ירידה ודאתי מהאי גיסא עליה כנון ורדנויא ובי בארי ושוקא דנרש ותשב פתח עינים א"ר אלכסנדר מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו מקום שכל עינים צופות לראותו ר' חנין א"ר מקום הוא ששמו עינים וכן הוא אמר תפוח והעינים ר' שמואל בר נחמני אמר שנתנה עינים לדבריה כשתבעה אמר לה שמא נכרית את אמרה ליה גיורת אני שמא אשת איש את אמרה ליה פנויה אני שמא קיבל כך אבך קידושין אמרה ליה יתומה אני שמא טמאה את אמרה ליה טהורה אני: וישע אשל בבאר שבע אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר פרדס וחד אמר פונדק בשלמא למ"ד פרדס היינו דכתיב וישע אלא למ"ד פונדק מאי וישע כדכתיב וישע אהלי אפדנו וגו' ויקרא שם בשם ה' אל עולם אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא

נוח

אלא

נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. כדלמך צ"י הזהב (כ"מ דף כח): כל היורדין לגיהנם שולין חוץ משלשה וחד מינייהו המלכין פני חבירו ברבים ואומר נמי (ס"ג ע"ג) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד וגרמא האי ללא חשיב ליה (פסחים דף כה.) כהדי ג'

עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עוברת כוכבים וגילו עריות וספיכות דמים משום דעבירת הלכנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות המפורשות:

יצאת בת קול ואמרה ממני ילאו כוכבים. בשלהי מסכת מכות (דף כג) מסקין דהכי גמירי לה:

דקרב (דף כג) מסקין דהכי גמירי לה: מאיר דלמך בחלק (פסחין דף קכ.) אכשלוס אין לו חלק לעולם הבא אי"כ סבירא ליה דקרב רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דלוייתיה לעלמא דלתי מכל מקום אסקיה משכבה מדורי דגיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה כהדי אחז ואחזיה דלמך (ס"ג ע"ג) לא חזין ולא נידונין וי"ל דלא חשיב אלא מלכים:

דאיריתיה לעלמא דלתי. ואי קשיא הא אמרו בחלק (פסחין דף קכ.) ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מניל אין אברהם מניל את ישמעאל ולא יצחק את עשו אכל הכן מניל את האב כגון יאשיהו שלא מנו את אמו וי"ל משום דאכשלוס נטל את שלו בעולם הזה שנהרג במיתה משונה הועילה לו תפלת אביו דומיא דיהויקים דלמך התם שהיה כחוד על גוגלתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד דאכשלוס לא עבד עבודה טובים אי"כ מני למימר הא דלמך אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אכל תפלה מועלת ודוד התפלל על אכשלוס:

ולעולם

אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם משל אלהי עולם אכלתם הודו ושבתו וברכו למי שאמר והיה העולם ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה חשבה לזונה א"ר אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנלן מתמר נביאים דכתיב חזון ישעיהו בן אמוץ מלכים מדוד [ד] ואמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו היא מוצאת היא מיתוצאת מיבעי ליה א"ר אלעזר לאחר שנמצאו סימניה בא סמאל וריחקן בא גבריאלי וקירבן היינו דכתיב למנצח על יונת אלם רחוקים לדוד מכתם א"ר יוחנן משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אילמת לדוד מכתם שיצא ממנה דוד שהיה מך ותם לכל דבר אחר מכתם שהיתה מכתו תמה שגולד כשהוא מהול דבר אחר מכתם כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה כך בגדולתו והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותימא ליה מימר אמר רב וזטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מתמר הכר נא א"ר חמא ברבי חנינא בהכר בישר לאביו בהכר בישרוהו בהכר בישר הכר נא הכתנת בנך היא בהכר בישרוהו הכר נא למי נא אין נא אלא לשון בקשה אמרה ליה בבקשה ממך הכר

פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני היינו דאמר רב חנין בר ביזנא א"ר שמעון חסידא יוסף שקדש ש"ש בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה דכתיב עדות ביהוסף שמו יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה כיון שהודה ואמר צדקה ממני יצתה בת קול ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור חייד שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור מאן גינהו חנניה מישאל ועזריה צדקה ממני מנא ידע יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים ולא יסף עוד לדעתה אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי כיון שידעה שוב לא פסק ממנה כתיב הכא ולא יסף עוד לדעתה וכתיב התם קול גדול ולא יסף: אבשלום נתנאה בשערו וכו': ת"ר אבשלום

בשערו מרד שנאמר וכאבשלום לא היה איש יפה וגו' ובגלחו את ראשו (וגו') והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך תנא אבן שאנשי טבריא ואנשי ציפורי שוקלים בה לפיכך נתלה בשערו שנאמר ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויאחו ראשו באלה ויותן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו עבר [שקל ספסירא בעא למפסקיה] תנא דבי רבי ישמעאל באותה שעה נבקע שאול מתחתיו וירגו המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני [אבשלום] מי יתן מותי אני תחתך אבשלום בני בני והמלך לאט את פניו ויועק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני הני תמניא [זמני] בני למה שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם ואידך איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה ואיכא דאמרי דאייתיה לעלמא דאתי ואבשלום לקח ויצב לו בחייו מאי לקח אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו את מצבת אשר בעמק המלך וגו' א"ר חנינא בר פפא בעצה עמוקה של מלכו של עולם דכתיב

אלא ויקריא. למד לבריות לקרות שם בשם ה' אל עולם: כיצד לאחר שאכלו ושתו. משלו היו עומדין לברכו לאברהם והוא אומר להם וכי משלי אכלתם: שבכסתה פניה בבית חמיה. ולא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה: אמוץ. אביו של ישעיהו ואמציה מלך יהודה אחים הוו ואמציה מורע דוד היה ואמוץ אחיו נביא היה אלמא נביאים נפיק מיניה: היא מיתוצאת. היו משמע לשון הרצאה בעל כרחיה היא מוצאת משמע לשון מציאה: סימניה. חותמו ופתילים ומטה שבא סמאל שהוא שר של אדום וריחקן כדי שתשרף ולא יצא דוד ממנה המכה את אדום בגיאי מלח: יונת אלם רחוקים. על עסקי הרחקה שנעשו סימניה רחוקים: לדוד מכתם. לאותה שהיתה [שהיא] ראויה ועומדת לצאת ממנה דוד: שהוא מך. עניי: ותם. תמים בדרכיו: מכתו תמה. מקום מילה שהוא ראוי למכה היה תם ושלם שלא הוצרך לחסרו: ד"א כשם שבקטנותו. קודם שמלך: כך בגדולתו. לאחר שמלך ולשון מכתם שהיתה תמה מכתו מתחלתו ועד סופו לא חסר ענוותנותו ולא נשתנית: והיא שלחה וגו' לאיש אשר אלה לו.

ולא שלחה לו לאמר ממך אני הרה והרי סימניך שלך: ותימא ליה מימר. לשליח אמר לו שממנו אני הרה ואלו סימניי: ואל ילבין כו'. אף זו נוח היה לה לישרף ואל תלבין פניו לפיכך שלחה לו אם יודה יגלה הוא עצמו את הדבר יגלה ואם לאו תשרף ולא תגלה היא את הדבר: בהכר בישר. אל אביו דבר שנצטער בו ובהכר בשרוהו: מנא ידע. שממנו היא מעוברת שמא אף אחרים באו עליה: ויאמר. בת קול אמרה: כבושים. דברים עלומים שנגזרו מלפני שיצאו מן מלכים ואי אפשר ליצאת אלא מיהודה דכתיב (מלכים א') גור אריה יהודה כבושים דברי סתר גזירת המלך כמו בהדי כבשי דקדושא בריך הוא למה לך בברכות (דף י.) גבי חוקיה: כיון שידעה. שידע בה שהיא צדקת ולשם שמים נתכונה: מקץ ימים לימים. משנה לשנה שנויר עולם היה ובגלחו אחת ל"ב חודש: דקריב רישיה לגבי גופיה. שהיה ראשו מושך רחוק מגופו וקירבו: שלקח מקח רע לעצמו. והכי קאמר קרא ואבשלום לקח לו את המצבה [הזשרה] הזאת בחייו ויצב לו את מצבת אשר בעמק המלך: עצה עמוקה. של הקב"ה שהוא מלך עולם שגור על דוד כן במעשה בת שבע:

הנני

וַיִּבְרַח יְהוֹדָה וַיֵּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי. הֵיכָנָּה דָּאֵמֶר רַב תַּנִּין בַּר בִּינְיָא א"ר שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, יוֹסֵף שְׁקִדְשׁ שָׁם שְׁמִים בְּסֹתֵר, וְכָה וְהוֹסִיפוּ לוֹ רַק אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה, דְּכַתִּיב (ספרי פס) עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ הוֹסִיפוּ לוֹ הָאוֹת 'ה'. יְהוֹדָה שְׁקִדְשׁ שָׁם שְׁמִים בְּפֶה־חֲסִידָא, וְכָה וְנִקְרָא בּוֹלוֹ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה שֶׁכָּל שֵׁם הוֹי"ה מְרוֹמָז בְּשֵׁם יְהוֹדָה. בֵּינָן שְׁהוֹדָה וַאֲמֵר צִדְקָה מִמֶּנִּי, יֵצֵאתָ בַּת קוֹל וַאֲמַרְהָ, אֵתָּה הַצִּלְתָּ תָמִיד וְשֵׁנִי בְּנִית מִן הָאוֹר שֶׁהִיתָה בַּהֲרִיץ מִחֵם חַיִּיד, שְׂאֵנִי מִצִּלַּת בְּזוֹתָהּ ג' מִבְּנִיד מִן הָאוֹר. מֵאֵן נִינְהוּ? וּמִי הֵם? חֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹרִיָּה.

צִדְקָה מִמֶּנִּי. מֵאֵן יֵדַע? מִנֵּין יָדַע יְהוֹדָה שֶׁנִּתְעַבְרָה מִמֶּנָּה יֵצֵאתָ בַּת קוֹל וַאֲמַרְהָ, מִמֶּנִּי יֵצֵאוּ כְּבוֹשִׁים דְּבָרִים עֲלוֹמִים שֶׁנִּגְזְרוּ מִלִּפְנֵי שִׁיעָצוֹ מִזֹּו מַלְכִּים, וְאִי אִפְשָׁר לְצַאת אֵלָּא מִיְהוֹדָה, דְּכַתִּיב (כרמל פס) גֹּוֹר אֲרִיָּה יְהוֹדָה. כְּבוֹשִׁים, דְּבָרִי סֹתֵר, גִּזְרֵת הַמֶּלֶךְ, כִּמוּ בַּהֲדִי כְּבִישִׁי דְּקוֹדֶשָׁא בִּרְיָךְ הוּא לְמַה לָךְ (כרמל פס) גְּבִי חֻזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ.

(כרמל פס) וְלֹא יוֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ. אֵמֶר שְׁמוּאֵל סָבָא חֲמוּה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲמִי מִשְׁמִיָּה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲמִי, בֵּינָן שְׁדִיעָה שִׂידַע בַּה שְׁהִיא צִדְקָה וְלִשְׁם שְׁמִים נִתְכוּנָה שׁוֹב לֹא פָסַק מִמֶּנָּה. כְּתִיב הָבָא וְלֹא יוֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ, וְכַתִּיב הָתֵם (כרמל פס) קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יוֹסֵף וְכִמוּ שֵׁשׁ 'וְלֹא יוֹסֵף' הַכוּנָה לֹא הַפְסִיק, כִּךְ גַּם אֲצֵל יְהוֹדָה.

בַּמִּשְׁנָה אֲבִשְׁלוּם נִתְנָהָ בְּשַׁעְרוֹ וכו'. ת"ר, אֲבִשְׁלוּם בְּשַׁעְרוֹ מֶרֶד, שְׁנַאֲמֶר (שמואל ב, יח) וְכִאֲבִשְׁלוּם לֹא הָיָה אִישׁ יוֹסֵף וְגו' וְכִנְלָחוּ אֶת רִאשׁוֹ וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לְמִים מִשְׁנָה לְשָׁנָה שְׁנוֹר עוֹלָם הָיָה וְגוֹלָח אַחַת לִי"ב חֹדֶשׁ. אֲשֶׁר יִגְלַח כִּי כְּבֵד עָלָיו וְנִלְחוּ וְשָׁקַל אֶת שְׁעָרָאֵשׁוֹ מֵאֲתָרִים שְׁקָלִים בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ. תֵּנָּה, אֶבֶן שְׂאֵנִישִׁי מִכִּרְיָא וְאֲנִישִׁי צִיפּוֹרִי שׁוֹקֵלִים בָּהּ.

לְפִיכָךְ נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ, שְׁנַאֲמֶר (שמואל ב, יח) וַיִּקְרָא אֲבִשְׁלוּם לְפָנֵי עֲבָדֵי דָוִד וְאֲבִשְׁלוּם רַבֵּב עַל הַפֶּרֶד וַיִּבָּא הַפֶּרֶד תַּחַת שׁוֹכֵף הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה וַיֵּאָחֶז רִאשׁוֹ בְּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשְּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ וַיַּפְרֵד אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ עֵבֶר. שָׁקַל סְפִסְרָא בְּעָא לְמִיפְסָקִיָּה לִקַּח חֶרֶב וְרָצָה לְחַתּוֹךְ אֶת הַשְּׁעֵרוֹת. תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִבְקַע שְׁאוֹל מִתַּחְתּוֹ וְאִם הָיָה חוֹתֵךְ אֶת שְׁעָרוֹ הָיָה נִבְלַע בְּתוֹהֶם, וְלִבְסוֹף מַת בַּתְלִיָּה.

(שמואל ב, יח) וַיִּרְצוּ הַמֶּלֶךְ וַעֲלָה עַל עֲלִית הַשְּׁעָר וַיִּבֶךְ וְכָה אֵמֶר בְּלִבָּתוֹ בְּנֵי אֲבִשְׁלוּם בְּנֵי בְנֵי אֲבִשְׁלוּם מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַּחְתּוֹתִי אֲבִשְׁלוּם בְּנֵי בְנֵי וְהַמֶּלֶךְ לֹאֵשׁ אֶת פָּנָיו וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גְּדוֹל בְּנֵי אֲבִשְׁלוּם אֲבִשְׁלוּם בְּנֵי בְנֵי. הֵנִי תִּמְנִיָּא בְּנֵי לְמָה? מִדּוּעַ הִזְכִּיר דָּוִד שְׁמוֹנָה פַּעֲמִים אֶת הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי? שְׁבָעָה, דְּאִסְקִיָּה שְׁבַע פַּעֲמִים שֶׁהֶעֱלָה אוֹתוֹ מִשְׁבָּעָה מִדּוּרֵי גִּיהֶנֶם. וַאֲיִידָךְ וְהַשְּׁמִינִי אִיבָא דְּאִמְרֵי דְּקָרִיב רִישִׁיָּה לְנִבִּי גּוֹפִיָּה יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלִפִּי שְׁהִיָּה רִאשׁוֹ מוֹשֵׁלֵךְ רְחוֹק מִגּוֹפּוֹ, קִירְבוּ וַאֲיִבָא דְּאִמְרֵי וִישׁ אוֹמְרִים דְּאִיִּיתִיָּה לְעֵלְמָא דְּאִתִּי שֶׁהִבִּיאָו לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא.

(שמואל ב, יח) וְאֲבִשְׁלֵם לִקַּח וַיִּצָּב לוֹ בְּחַיָּו. מֵאִי לִקַּח? אֵמֶר רִישׁ לְקִישׁ, שְׁלָקָה מִקָּח רַע לְעֵצָמוֹ וְכִךְ הָיָה הַכוּנָה, וְאֲבִשְׁלוּם לִקַּח לוֹ אֶת הַמִּצְבָּה הַזֹּאת בְּחַיָּו וַיִּצָּב לוֹ אֶת מִצְבַּת אֲשֶׁר בַּעֲמֵק הַמֶּלֶךְ. אֶת מִצְבַּת אֲשֶׁר בְּעַמְּקֵי הַמֶּלֶךְ וְגו'. א"ר חֲנִינָא בַר פַּפְא, בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם עֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל הַקֵּב"ה שְׁהוּא מֶלֶךְ עוֹלָם שְׁגוֹר עַל דָּוִד כֵּן בַּמַּעֲשֶׂה בַת שְׁבַע.

אֵלָּא וַיִּקְרָא, מִלְמַד שְׁהִקְרִיא אֲבָרְהָם אֲבִינוּ לְשֵׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה בְּפֶה כָּל עוֹבֵר וְשָׁב לִימַד אֶת הַבְּרִיּוֹת לִקְרוֹת שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם בִּיצִיד? לְאַחַר שְׁאֲבָלוֹ וְשָׁתוֹ עָמְדוֹ לְבָרְכוֹ. אֵמֶר לָהֶם, וְכִי מִשְׁלִי אֲכַלְתֶּם? מִשְׁלִי אֱלֹהֵי עוֹלָם אֲכַלְתֶּם! הוֹדוּ וְשִׁבְחוּ וְכָרְכוּ לְמִי שְׂאֵמֶר וְהָיָה הָעוֹלָם!

(כרמל פס) וַיִּקְרָא יְהוֹדָה וַיַּחֲשֹׁבֶנָּה לְזוֹנָה כִּי בִסְתָה פָּנֶיהָ. וְשׁוּאֵל מִשְׁוֹם דְּכִסְתָּה פָּנֶיהָ חֲשֹׁבָה לְזוֹנָה? הָרִי הִיתָה בְּבִיתוֹ וִידַע שֶׁצִּדְקִנִּית הִיא! וְעוֹנָה א"ר אֶלְעָזָר, שְׁכִסְתָּה פָּנֶיהָ בְּבֵית חֲמִיָּה וְלֹא רָאָה אוֹתָהּ כָּל הַיָּמִים שֶׁגִּדְלָה בְּבִיתוֹ לְפִיכָךְ לֹא הִכִּיר בָּהּ, וְכִינן שִׁישְׁבָה שֵׁם חֲשֹׁבָה לְזוֹנָה. ד"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי א"ר יוֹנָתָן, כָּל בְּלָה שְׁהִיא צִנְעָה בְּבֵית חֲמִיָּה וְכָה וַיִּצְאֵן מִמֶּנָּה מִלְכִּים וְנִבְיָאִים. מִנְלָן? מִתָּמֶר. נְבִיאִים, דְּכַתִּיב (ישעיהו ח) הֲוֹן יִשְׁעֵיהֶן כֵּן אֲמוּנָן אֲבִיוֹ שֶׁל יִשְׁעֵיהֶן וְאֲמַצִּיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲחִים הָיוּ, וְאֲמַצִּיָּה מוֹרַע דָּוִד הָיָה, וְאֲמוּנָן אֲחִיו נְבִיא הָיָה, מִשְׁמַע שִׁיעָצוֹ מִמֶּנָּה נְבִיאִים. מִלְכִּים, מֶרֶד. וַאֲמֵר רַבִּי לִוִּי, דְּבַר זֶה מְסוֹרֶת כִּינְיָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, אֲמוּנָן וְאֲמַצִּיָּה אֲחִים הָיוּ.

(כרמל פס) הִיא מוֹצֵאתָ. וְשׁוּאֵל, הָרִי הִיא מוֹצֵאתָ מִשְׁמַע לִשְׁוֹן מְצִיָּאָה הִיא מִיְּמוֹתָהּ מִיִּבְעֵי לִיָּה! הִיָּה לוֹ לִכְתוּב 'מִיְּמוֹתָהּ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לִשְׁוֹן בַּעַל כְּרַחֵם! וְעוֹנָה א"ר אֶלְעָזָר, לְאַחַר שְׁנַמְצָאוֹ סִמְנִיָּה חוֹתָמוֹ וּפְתִילִים וּמִטָּה שֶׁל יְהוֹדָה כָּא סְמָאֵל וְרִיחָקוֹן סְמָאֵל שְׁהוּא שֶׁר שֶׁל אֲדוּם רִיחָקוֹן כְּדִי שֶׁתִּשְׁרַף תָּמִיד וְלֹא יֵצֵא דָוִד מִמֶּנָּה, הַמְכָּה אֶת אֲדוּם בְּגִיא מִלֵּת. כָּא נִכְרִיָּאֵל וְקִרְבָּן הִבִּיא אֶת הַסִּמְנִיָּה שֶׁבִּגְלָלָם הוֹדָה יְהוֹדָה. הֵיכָנָּה דְּכַתִּיב זֶה שְׁכָנוֹב (ספרי פס) לְמַנְצָה עַל יוֹנָת אֵלֶם רְחִיקִים לְדוֹד מִכְתָּם עַל עֲסָקִי הִרְחַקָה שֶׁנַּעֲשׂוּ סִמְנִיָּה רְחוּקִים. א"ר יוֹחָנָן, מִשְׁעָה שֶׁנִּתְרַחֲקוּ סִמְנִיָּה, נַעֲשִׂיתָ בִּיּוֹנָה אֵלְמָת. לְדוֹד מִכְתָּם לְאוֹתָהּ שְׁהִיתָה רְאוּיָה וְעוֹמֶדֶת לְצַאת מִמֶּנָּה דָּוִד שְׁיֵצֵא מִמֶּנָּה דָּוִד שְׁהִיָּה מֶד עֲנִי וְתֵם לְכָל. דְּבַר אַחֵר, מִכְתָּם שְׁהִיתָה מִכְתָּה תִּפְחָה מְקוֹם מִלָּה שְׁהוּא רְאוּיָה לְמַכָּה הִיָּה תֵם וְשֵׁלֶם שֶׁלֹּא הוֹצִירָךְ לְחַסְרוֹ שְׁנוֹלֵד כְּשֶׁהוּא מִהוֹל. דְּבַר אַחֵר, מִכְתָּם, כְּשֵׁם שְׁכָנְמִנּוֹתוֹ לִפְנֵי שְׁמֶלֶךְ הַקִּטָּין עֲצָמוֹ אֲצֵל מִי שְׁנוֹלֵד מִמֶּנָּה לְלִמּוּד תּוֹרָה, כִּד בְּגִדּוֹלָתוֹ אַחֵר שְׁמֶלֶךְ הַקִּטָּין עֲצָמוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה. וְלִשְׁוֹן מִכְתָּם, שְׁהִיתָה תִּמְנָה מִכְתּוֹ מִתַּחְלָתוֹ וְעַד סוֹפוֹ לֹא נִחְסַר עֲנוּתוֹתָיו וְלֹא נִשְׁתַּנִּיתָ.

(כרמל פס) וְהָיָה שְׁלָחָה אֵל חֲמִיָּה לְאֵמֶר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלָּה לוֹ אֲנִכִּי הָרָה וְלֹא שְׁלָחָה לוֹ לְאֵמֶר מִמֶּךְ אֲנִי הָרָה וְהָרִי סִימְנִין שְׁלָךְ. וְשׁוּאֵל וְתִימָא לִיָּה מִיָּמֶר! הִיָּה לָה לֹמֶר לְשִׁלְיָה, אֲמוֹר לוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה אֲנִי הָרָה וְאֵלּוֹ סִימְנִיָּה וְעוֹנָה אֵמֶר רַב זוּמָרָא בַר שׁוֹבִיָּה אֵמֶר רַב, וַאֲמֵרִי לָה אֵמֶר רַב חֲנָנָא בַר בִּינְיָא אֵמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, וַאֲמֵרִי לָה אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁוֹם ר' שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, נֹחַ לוֹ לְאֵדָם שֶׁיִּפְּלֵ עֲצָמוֹ לְתוֹךְ כְּבִשְׁן הָאֵשׁ וְלֹא יִלְבִּין פָּנֵי חֲבִירוֹ כְּרָבִים אֵף זֹו נֹחַ הִיָּה לָה לְהִשְׁרַף וְאֵל תִּלְבִּין פָּנֶיהָ, לְפִיכָךְ שְׁלָחָה לוֹ בְּלִשְׁוֹן שְׁתַּנָּה לוֹ אֶת הָאִפְשָׁרוֹת, אִם יוֹדָה וְיִגְלָה הוּא עֲצָמוֹ אֶת הַדֶּבֶר, יִגְלָה. וְאִם לֹא, תִּשְׁרַף וְלֹא תִגְלָה הִיא אֶת הַדֶּבֶר. מִתָּמֶר.

(כרמל פס) הַכֶּר נָא. א"ר חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּהַכֶּר בִּישְׁרָא לְאֲבִיו שְׁצִיעַר אוֹתוֹ, כִּמוּ שֶׁנִּרְאָה בְּהַכֶּר בִּישְׁרֹוהוּ מִמִּי נִתְעַבְרָה. בְּהַכֶּר בִּישְׁרָא (כרמל פס) הַכֶּר נָא חֲתָנָתָה בְּנָדָה הִיא. בְּהַכֶּר בִּישְׁרֹוהוּ, הַכֶּר נָא לְמִי נָא, אֵין נָא אֵלָּא לִשְׁוֹן בְּקִשָּׁה. אֲמַרְהָ לִיָּה אֲמַרְהָ תָּמִיד לִיהוֹדָה בְּכִשְׁשָׁה מִמֶּךְ, הַכֶּר פָּנֵי בּוֹרְאָךְ וְאֵל תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִמֶּנִּי. (כרמל פס)

(ד) כי מי נח זאת לי וגו'. וטעות היתה בידם והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא. אי נמי, הוא אינו מביא, אבל הן באין ונופלין בתוכו. וכן הוא אומר (שמות יז) ומצרים נסים לקראתו שהם נכנסו לתוך הים. והיינו דא"ר וזה מזה שאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב מזה שכתוב (שמות יז) כי בדבר אשר ודו עליהם? בקריה שבישלו כלומר, באותו דבר שהם הכינו להזיק לישראל בה נתבשלו בה הם עצמם נתבשלו. ומדייק מאי משמע דהא ודו לישנא דקריה הוא? מנין שהמלה 'ודו' משמעותה ענין קדירה? דכתיב (בדלשית סה) ויוד יעקב נידו.

א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה של 'הבה נתחכמה לו' בלעם, ואיוב, ויתרו. בלעם שניעץ איך להזיק לישראל נהרג. איוב ששחק, נידון בסיפוי. ויתרו שברח, ובו מבני בניו שישיבו בלשבת הנזית, שנאמר (דברי הימים ב, ט) ומשפחות סופרים ישיבי יעבץ יושבי יעבץ, הם תלמידי יעבץ, ויעבץ אדם גדול בתורה היה, שנאמר (דברים ז) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל אם ברח תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים וגו' ויבא אלהים את אשר שאל התרעלים ששמעו תרועה בהר סיני. או, תרעלים, על שם שהיו יושבים בשערי ירושלים. שמעתיים ששמעו מצות אביהם, שפסוק זה מדבר בבני יונדב בן רכב והם היו מבני בניו של יתרו שזכרתי על שם שהיו יושבים בסוכות, וכל אלה הקה הקינים ה' בפתח ק' נ' בחזיק הקאים מחמת אבי בית רכב, וכתיב (שופטים ה) ובני קיני חתן משה וגו'.

(שמות ה) ונלחם בנו ועלה מן הארץ. ושואל ועלינו מיכעי ליה! אם ישראל ילחמו וינצחו אותנו, אנחנו נעלה ועונה א"ר אבא בר כהנא, באדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו בחבירו. (שמות ה) וישימו עליו שרי מסיים. ושואל עליהם מיכעי ליה! היה לו לומר עליהם, שהרי את המסיים שמו על ישראל! ועונה תנא דבי ר' אלעזר דרבי שמעון, מלמד שהביאו מלבן כמין דפוס שבו עושים הלבנים שממלאין אותו טיט ומחליקין אותו והיא הלבנה ותלו לו לפניה בצוארו ואמרו לבני ישראל לעשות כך וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני מפונק ואינו יכול לעשות מלאכה אמרו לו, כלום איסמנים אתה יותר מפרעה? ולכן אמר וישימו עלי' כביכול על פרעה.

שרי מסיים, דבר שמישים אותו מלבן שתלו לו היה לישראל רידוי של השמה. למען ענתו בסבלותם ושואל ענותם מיכעי ליה! היה לו לומר 'למען ענותם בסבלותם!' ועונה למען ענתו לפניה, בסבלותם דישאל בשביל סבלותם של ישראל, שיטו שכם לסבול. וכן ערי מסבנות לפניה. רב ושמואל חלוקים חד אמר מסכנות הפירוש שמסבנות את בעליהן את המצרים, שעל ידי אותן הערים ואותה עבודה נסתכנו מצרים ליטבע בים. וחד אמר, שמסבנות מדלדלות את בעליהן, דאמר מר, כל העוסק בכנין מתמסכן שכל העוסק בבנין, פעמים שנופל מהבנין ומת. עוד י"ל, ממסכנות, שמביא את האדם לידי עניות. (שמות ה) את פתם ואת רעמם. רב ושמואל חלוקים חד אמר פיתום שמה, ולמה נקרא שמה רעמם? שראשון ראשון מתירוסם כשהיו בונין קצת, היה מתירוס ונופל וחוזרין ובונין, והוא חוזר ונופל. וחד אמר רעמם שמה, ולמה נקרא שמה פיתום? שראשון ראשון פי תהום בולעו היה נבלע בארץ.

(שמות ה) ובאשר יענו אתו בן ירבה ובן יפרץ. ושואל בן רבו ובן פרצו מיכעי ליה! היה לו לכתוב בלשון עבר! ועונה אמר ריש לקיש, רוח הקדש מבשרתו, בן ירבה ובן יפרץ לישראל, ואומר למצרים, אין מועיל לכם, כן ירבה תמיד וכן יפרץ.

(שמות ה) ויקצו מפני בני ישראל. מלמד שהיו דומין בעיניהם של המצרים בקוצים היה דומה להן כאילו עיניהם וגופן מלאים קוצים בראותם את ישראל פרים ורבים.

(שמות ה) ויעבדו מצרים את בני ישראל

דכתיב (שמואל ב, יב) הגני מקום עליך רעה מבידת הציב אבשלום אותה עצה וקיימה מצבת דבריו של הקב"ה כדכתיב לעולם ה' דברך נצב (ספסוף קט) ויקרא למצבת על שמו גרם לאותה רעה שתקרא על שמו ויקרא לה יד אבשלום כך היא נקראת. ביוצא בדבר אתה אומר (בדלשית ה) וישלחתו מעמך חכרון מדבר ביוסף כשיעקב שלחו אצל אחיו, והוא תחילת סיבת ירדת ישראל למצרים א"ר חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק אברהם שקבור בחכרון, דכתיב (בדלשית טו) ודע תדע כי גר יהיה ורעה. ואבשלום הציב לעצמו מצבה בעמק המלך (שמואל ב, יח) כי אמר אין לי בן, ושואל ולא הווי ליה בני? וכי לא היו לאבשלום בנים? והכתיב הרי כתוב (שמואל ב, יז) ויולדו לאבשלום שלשה בנים וכת אחת! ועונה אמר רב יצחק בר אבדימי, שלא היה לו בן הגון למלכות. רב חסדא אמר, גמירי למדנו כל השוחר תבואתו של חבירו, אינו מניח בן לירשו. ואיהו קליה לריואב ואבשלום שרף תבואתו של ריואב דכתיב (שמואל ב, יח) ויאמר אל עבדיו ראו חלקת ריואב אל ידי ולו שם שערים לבו והציתות כאש ויצתו עבדי אבשלום את החלקה כאש ואכן, לא היו לו בנים.

במשנה וכן לענין הטובה, מרים וכו'. ושואל מי דמי? איך אתה משווה ואומר וכן לענין הטובה? הנה חסדא שעתא מרים המתונה למשה שעה אחת הקא שבעה יומי! וישראל המתינו לה שבעה ימים! ועונה אמר אביי, אימא אמור ולענין הטובה אינו בן אלא יותר ממה שהוא מודר, מודדים לו. א"ל רבא, הא אבל וכן לענין הטובה קתני! הרי כתוב וכן לענין הטובה! ואיך אמרת ולענין הטובה אינו בן? אלא אמר רבא, הכי קתני כך הוא פירוש הדברים וכן לענין הטובה, דבאותה מדה דוגמא מעין אותו ענין, אבל יותר ממה שעשה משתלם ועולם מדה טובה מרובה מפרדת פורענות שמדה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורענות.

(שמות ט) ותתעב אחתו מרחק. א"ר יצחק, פסוק זה כולו כל המלים שבפסוק על שם שכינה נאמר. ותתעב לשון שכינה דכתיב (שמואל א, ג) ויבא ה' ויתעב וגו'. אחותו לשון שכינה דכתיב (שפ"ו י) אמר לחכמה אחתי את שהיא אצל הקב"ה ומפיו, שנאמר (משלי ב) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. מרחק לשון שכינה דכתיב (יחזקאל ה) מרחוק ה' נראה לי. לדעת לשון שכינה דכתיב (שמואל א, ב) כי אל דעות ה'. מה לשון שכינה דכתיב (דברים י) מה ה' אלהיך שאל מעמך. יעשה לשון שכינה דכתיב (שמות ב) כי לא יעשה ה' אלהים דבר. לו לשון שכינה דכתיב (שופטים י) ויאמר לו ה' שלום. (שמות ה)

ונקם מלך חדש וגו'. רב ושמואל חלוקים חד אמר חדש משם, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. מאן דאמר חדש משם, דכתיב שהרי כתוב חדש. ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, דלא כתיב וקמת וימלוך שהרי לא כתוב שהקדים מת ומלך חדש תחתיו.

(שמות ה) אשר לא ידע את יוסף, דתהו דמי כמאן דלא ידע ליה כלל שעשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף כלל.

(שמות ה) ויאמר אל עמו, הנה עם בני ישראל. תנא, הוא התחיל בעצה תחילה לפיכך לקה תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב ויאמר אל עמו. לפיכך לקה תחילה, דכתיב (שמות י) ובכה תחילה בך, ואח"כ ובעמך ואח"כ ובכל עבדך.

(שמות ה) הבה נתחכמה לו. ושואל להם מיכעי ליה! היה לו לומר 'בהם!' ועונה א"ר חמא דרבי חנינא הכוונה היא באו ונחכם למושיעין של ישראל לבקש לנו חכמה כנגדו. ודנו ביניהם במה נדונים? במה נדון אותם שמושיעים לא יוכל לדון אותנו בו, שידענו מדרכיו שמדר מדה כנגד מדה לדור המבול ולאנשי סדום. אם נדונים באש, כתיב (ישעיהו סו) כי הנה ה' באש יבוא. וכתיב, כי באש ה' נשפט וגו'! אם נדונים בחרב, כתיב (ישעיהו סו) ובחרבו את כל בשר! אלא בואו ונדונים במים, שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר (ישעיהו

ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מלינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ירדוף אחד אלף וקנים יניסו רבבה (דברים נב) גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא כו) וי"ל דעדיין גבי מדת פורענות מייירי [ב]רדיפה ולא [ב]הריגה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. מספר הישר:

מרים המתונה למשה שעה אחת. ללא דוקא נקט שעה אחת שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי והא במרגלים נפרע מהם יום לשנה יום לשנה אס כן היתה מרובה מדת פורענות ממדת טובה של מרים ועוד צפ"ק דחגיגה (דף קה) דלרס רבי יוחנן ארתי יום יום ירדוון שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד כאילו עוסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (במדבר יד) במספר הימים אשר תרחס את הארץ מ' יום וגו' אלמלא דכי הדדי יניחו:

שהיתה

אחותו מרחוק א"ר יצחק פסוק זה כולו על שם שכינה נאמר ותתצב דכתיב ויבא ה' ויתיצב וגו' אחותו דכתיב אמור לחכמה אחותי את מרחוק דכתיב מרחוק ה' נראה לי לדעת דכתיב כי אל דעות ה' מה דכתיב מה ה' אלהיך שואל מעמך יעשה דכתיב כי לא יעשה [ה'] אלהים דבר לו דכתי' ויקרא לו ה' שלום: ויקם מלך חדש וגו' רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו מאן דאמר חדש ממש דכתיב חדש ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו דלא כתיב וימת וימלוך אשר לא ידע את יוסף דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה כלל ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל תנא הוא התחיל בעצה תחילה לפיכך לקה תחילה הוא התחיל בעצה תחילה דכתיב ויאמר אל עמו לפיכך לקה תחילה דכתיב ובכח ובכח עברך הבה נתחכמה לו להם מיבעי ליה א"ר חמא ברבי חנינא באו ונחכם למושיעין של ישראל במה נדונם נדונם באש כתיב כי הנה ה' באש יבא וכתוב כי באש ה' נשפט וגו' בחרב כתיב [ובחרבו את כל בשר] אלא כוואו ונדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנאמר כי מי נח זאת לי וגו' והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא אבל על אומה אחת הוא מביא אי נמי הוא אינו מביא אבל הן באין ונפולין בתוכו וכן הוא אומר ומצרים נסים לקראתו והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב כי בדבר אשר זדו עליהם בקדירה שבישלו בה נתבשלו מאי משמע דהאי זדו לישנא דקדירה הוא דכתיב ויזד יעקב נזיד א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה בלעם ואויב ויתרו בלעם שיעין נהרד אויב ששתק נידון ביסורין יתרו שברח וכו' מבני בניו שישבו בלשכת הגזית שנאמר ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתיים שמעתיים סוכתיים המה הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב וכתוב ובני קיני חתן משה וגו': ונלחם בנו ועלה מן הארץ ועלינו מיבעי ליה א"ר אבא בר כהנא כאדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו בחבירו וישימו עליו שרי מסים עליהם מיבעי ליה תנא דבי ר' אלעזר בר' שמעון מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני אמרו לו כלום איסמנים אתה יותר מפרעה שרי מסים דבר שמישים (לבנים) למען ענותו בסבלותם [ענותם מיבעי ליה] למען ענותו לפרעה בסבלותם דיישראל ויבן ערי מסכנות לפרעה רב ושמואל חד אמר שמסכנות את בעליהן וחד אמר שמסכנות את בעליהן דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן את פיתום ואת רעמס רב ושמואל חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה פיתום שראשון ראשון מתרוסס וחד אמר רעמס שמה ולמה נקרא שמה פיתום שמה פיתום שראשון ראשון פ' תהום בולעו וכאשר יענו אותן כן ירבה וכן יפרוץ כן רבו וכן פרצו מיבעי ליה אמר ר"ל רוח הקדש מבשרתן כן ירבה וכן יפרוץ: ויקוצו מפני בני ישראל מלמד שהיו דומין בעיניהם כקוצים ויעבידו מצרים את בני ישראל

הנני מקים וגו'. הציב אבשלום אותה עצה וקיימה מצבת דבריו של הקב"ה דכתיב לעולם ה' דברך נצב (הגלס קט) ויקרא למצבת על שמו גרם לאותה רעה שתקרא על שמו ויקרא לה יד אבשלום כך היא נקראת: וישלחיהו מעמק חברון. ביוסף משתעי קרא בששלוהו יעקב אצל אחיו

והוא תחילת סיבת ירידת ישראל למצרים: של אותה צדיק שקבור בחברון. אברהם: אינו כן. דיותר ממה שהוא מודד מודדים לו: דבאותה מדה. דגומא מעין אותו ענין ומיהו יותר ממה שעשה משתלם דמדה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורענות: אמור לחכמה. שהיא אצל הקב"ה ומפיו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי כ): דלא כתיב וימת מלך מצרים וימלוך תחתיו אחר: ונתחכם למושיעין. לבקש לנו חכמה כנגדו: במה נידונם. שלא יוכל לדון אותנו בו שידענו מדרכיו שמדד מדה כנגד מדה לדור המבול ולאנשי סדום: כי באש ה' נשפט. וכן ישיב לנו גמול: ששבשלו. לשון ויד יעקב נזיד (נלחם סה): באותה עצה. דנתחכמה לו: יושבי יעבץ. תלמידי יעבץ אדם גדול בתורה היה דכתיב (הגלס ד) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל (ולאמר) אם ברח תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים וגו' ויבא אלהים את אשר שאל (מסכת טו). תרעתיים. מפרש בספרי ששמעו תרועה בהר סיני ל"א תרעתיים על שם שהיו יושבים בשערי ירושלים: שמעתיים. ששמעו מצות אביהם דבבני יונדב בן רכב משתעי קרא והם היו מבני בניו של יתרו כדמפרש ואזיל המה הקנים: סוכתיים. על שם שהיו יושבים בסוכות דכתיב (ויקרא כג) ונשב באהלים וקרי להו משפחת סופרים דהיינו סנהדרין וכן תרעתיים וקני שער: ועלינו מן הארץ מבני ליה. יגרשונו מן הארץ מאי ועלה הלאי שיעצו שונאיהם מארצם והאיל ויראים מפניהם: מלבן. כמין דפוס שבו עושין הלבנים שממלאין אותו טיט ומחליקין אותו והוא הלבנה: ותלו לו לפרעה. דעליה קאי קרא ומיניה סליק ויאמר אל עמו וגו' הבה נתחכמה לו וגו' וישימו עליו שרי מסים: איסמנים. מפונק ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי מסים. דבר שמישים ירדיו של שומה שמרגילין ומשימין לעבודה אותו מלבן שתלו לו היה לישראל ירדיו של השמה: למען ענותו לפרעה. בשביל סבלותם דיישראל שיטו שכם לסבול: שמסכנות את בעליהן. שעל ידי אותן הערים ואותה עבודה נסתכנו מצרים ליטבע בים: שמסכנות. מדלדלות דכתיב וז יוצלו את מצרים ובשביל עבודה זו אירע להן ולהאי לישנא לא גרסינן דאמר מר ביבמות כל העוסק בבנין מתמסכן ומאן דגרס לה מתרגמין להך דרב ושמואל נמי אבל בניינים של כל

אדם מסכנות פעמים שנופל מהבנין ומת ממסכנות שמביא את האדם לידי עניות דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן: ראשון ראשון מתרוסס. כשהיו בנין קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרין ובנין והוא נופל: פי' התהום בולעו. נבלע בארץ: רוח הקדש מבשרתן. לישראל ואומר למצרים אין מועיל לכם כן ירבה תמיד וכן יפרוץ: ויקוצו היה דומה להן. כאילו עניניהם וגופם מלאים קוצים בראותם את ישראל פרים ורבים:

בפרך

זשהיתה פועה לולד. פירש רבינו חננאל
לוחשת לחיסקא ויואל הולד כמו
שעופים אלו עכשיו באזני האשה:

נעשה לכן גס: **רַכְבָּנוּ כַצְמָה הַשְּׂדֵה**.
גידלהוּ מִן הַסֵּךְ כִּצְמַח הַשְּׂדֵה: **וְהַבְּאֵר**
לְבֵית אַבְרָהָם: **הֵם הַכִּירוּהוּ**, שְׂרָא שְׂכִינְתוֹ
כְּבָר: **זֶה אֱלִי**, שְׂרָאִיתִי כְּבָר: **אֲלִישֶׁבַע**, בֵּת
עַמְיִנִּיב: **אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אַהֲרָן: שְׂהִיִּתָּה פִּוְעָה**
לִלְוֵה, מִשְׁעֲשַׁעַת אֲחֵיו כְּדֵר שְׂמֻחָקִים
לְחִינּוּקוֹת דְּבָרֵיהֶם עֲרָבִים שֶׁשֶׁעָנָה: **פִּוְעָה**.
צוּעֲקֵת כְּמוֹ הַיּוֹלֵדָה אַפְרַיִם (וַיִּשְׁמִי מִכָּה): **דְּמִיא**
אֲרָתָה עַל כַּאֲבִנָּה. **אִמֶּר רַבִּי יִחְזֹק סִימָן**
גָּדוֹל מִסֵּר לָקֹן בִּשְׁעוֹת שְׂכוֹרֵעַת לִילְד
וְיִרְכֻתֶיהָ מִצְטַנְנוֹת כַּאֲבָנִים דִּיא עַל
הָאֲבָנִים כְּדִכְתִּיב וְאֵרֵד בֵּית הַיּוֹדֵעַ וְגו' מֵה
יֵצֵר זֶה יָקָר מִכָּאֵן כִּי: **סִימָן גָּדוֹל**, שֶׁלֹּא
תִּטְלָנוּ הוּא וְתִתְכַּיֵּאנוּ וְתִאֲמָר נָפֵל הִיָּה זֶה
לְכֵם הַסֵּמִן שֶׁל לִידָה וְאֵין תִּטְלָנוּ
וְתִרְגְּמוּהוּ דִּיא לְהִכִּי קָרִי לִיָּה לְמִשְׁבַּר
שֶׁל אֲבָנִים כְּדִכְתִּיב גְּבִי יֵצֵר כְּלִי חֶרֶס
אֲבָנִים וְאֲשֶׁה נָמִי לִיֹּצֵר דְּמִיא: **סִרְן**, עֵץ
עַב שְׁעָלִי וְשֶׁבַע וּמִגְלֹגֵל הַבָּצִיעַ לְעִשְׁוֹת
בְּדַפְסֵה הַכְּלִי לִפִּי גָדְלוֹ וְקֻטְנָה: **סִימָן גָּדוֹל**
מִסֵּר, לָהֶם, וְאֲרָתָה עַל הָאֲבָנִים אִם
הוּא שֶׁם אֲתָן יְרִיכֹת לִידָה מִיָּד אֵם
הוּא בְּלֹא שׁוֹם הַגְּבִיחָה: **בֵּן פִּנּוֹ לְמִשְׁבָּה**.
כְּדִרְךְ תִּשְׁמִשְׁהָ: **בֵּת פִּנּוֹה לְמַעְלָה**, כְּדִרְךְ
תִּשְׁמִשְׁתָּהּ הַכִּי מִפְרֵשׁ בְּמִסְכַּת דְּרָה (וְהַ
לֵּאמֹר: **אֱלִיָּהוּ**, מִשְׁמַע עַל עֵיסָק בִּיאָה לִשְׁוֹן
וְיָבֵא אֱלִיָּה (וְכִלְשִׁית כֵּט): **וְתַחֲנִין**, הוּהוּ לִיָּה
מִיִּתְכַּבֵּל אֲלֵהּ הַחִיּוֹתִים הַיּוֹלֵדִים וְתוֹחֲנִין שֶׁמֶה
שְׁהִי מוֹסִיעֵן לְמִצְוֹתָיו שְׁהִי מְשַׁנְנוֹת אֲשֶׁתָּה
בְּבִתְהָן וּמְגִדְלוֹת אוֹתָם: **אִי נִימָא**, חִיּוֹת
מִמֶּש, מִלִּדְרוֹת: **כְּחִיָּה נִמְשָׁלָה**, חִיּוֹת
הַשְּׂדֵה אֵינָה צָרִיכָה לְמִלְיָה: **רַכְבָּנוּ בֵּיה**
כְּתִיב בֵּיה, מִי שְׂכִתּוֹ בּוֹ שְׁנִקְרָא בִשֶּׁם
כְּתִיב וְחִיָּה הִרִי כְּתִיב בּוֹ שֶׁאֵין כְּתִיב בּוֹ
הַר בִּמְיָה בְּכָל מִסְּתֵייתָן יִדֹּד מִן אֲמָן לִבְיָא
בֵּין אֲרִיּוֹת רַבְּבָה אֲנִיכִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כּוֹלָה
נִקְרָאת לְבִיאָה: **אַחֲרָן וּמִשְׁבָּה**, שִׁינְאוּ
מִיּוֹכְבִּי: **וְתַמְתָּ עֻזּוֹהָ אֲשֶׁת כָּלֵב**, וְהִיא
מֵרִים וְלִמְקָן מִפְרֵשׁ שֶׁלֹּא שְׂמֻחָתָהּ שֶׁמֶה
עֻזּוֹהָ וְהִיא וְתַמְתָּ שֶׁבְּשִׁטְרָעָה: וְיָקָח לָהּ
כָּלֵב אֶת אֶפְרַת, לְאַחֲרָן שֶׁנִּתְרַפְּטָה חוּר
וְלִקְחָה לָהּ אֶלְמָנָא אֶפְרַת קִרִּי מֵרִים וְכִתְבִּי
בְּדוֹד בּוֹ אִישׁ אֶפְרַתִּי: **וְכָלֵב בֵּן חֲצִרּוֹן**,
פְּסוֹק הוּא דְּבָרֵי הַיָּמִים: **בֵּן יְפוֹנָה בֵּן**
שִׁנְפָּנָה מַעְצָה מְרִגְלִים, תִּירְעָנָא הוּא
דְּקָא מִתְרָן לְעוֹלָם בֵּן חֲצִרּוֹן הוּא וְלִמָּה
נִקְרָא בֵּן יְפוֹנָה עַל שֶׁם מַעְשֵׂה: **וְהִג וְאֲבָתִי**
בֵּן קִנּוֹ הוּא: **וְחִירוֹנוֹ דִּקְנָנוּ**, בֵּן אֲשֶׁתוֹ שֶׁל קִנּוֹ
הִיָּה כָּלֵב וְנִצְמַא עֲתִיבָל אֲחִיו מִאֲמָה:

בפרק. רבי אלעזר אמר, בפה רך משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה. רבי שמואל בר נחמני אמר, בפריקה בשברון גוף ומתנים וחזקה.

(שמות א) וימדרו את חיתם בעבדה קשה בחמר וכלבנים וגו'. אמר רבא, בתחילה בחומר וכלבנים, ולבסוף וכלב עבדה בשדה. את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרק, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בפרק שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים וזו היא עבודה מפרכת שלא היו רגילים בכך. ולמאן דאמר נמי הנהם בפה רך וגם למי שהסביר שפרך הכוונה פה רך הלא בפעם השניה שאמר 'בפרך' ודאי בפריקה בשברון גוף ומתנים וחזקה.

דרש רב עירא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור, ננאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות לשאוב מים, הקב"ה מזמן להם דגים קטנים בבדיהן ושואבות מהצה מים ומחצה דגים, ובאותן השפות כשמושיבים את הסיר על גבי כירה, נקראת שפיתה שתי קדירות, אחת של חמין לרחוץ רגלי בעליהן בשדה ואחת של דגים, ומוליכות אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן את בעליהן וסכות אותן, ומאכילות אותן, ומשקות אותן ונוקקות להן בין שפתים בין מצרי השדות, מקומות צנועים, מצר גבול השדה גבוה מכאן וחמירו מכאן וחרץ באמצע שנאמר (תהלים סח) אם תשכבון בין שפתים וגו' בשכר תשכבון בין שפתים, וכו' ישראל לבית מצרים, שנאמר (תהלים סח) בנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ. ובין שפתעברות באות לבתיהם. ובין שפניע זמן, מולדיהן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר (סיר הימים ח) תחת התפוח עוררתיו וגו'. והקב"ה שולח משמי מרום מי שפניק מנקה ומשפיר אותן כמו שעושים לתינוקות לישב את איביהם ולתקנם שניתקים ממקומם מצער הלידה כחיה זו שמשפרת את הולד, שנאמר (יחזקאל טז) ומולדותיך ביום הולדת אותך לא ברת שרד כלומר, לא היה לך מיילדת לחתוך טיבור הולד ובמים לא רחצת למשעי וגו' להחליק בשר כמו חלקת צואריו (בכזשים כז) ומלכט להן הקב"ה שני עגולין, אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר (דברים גב) וינקחו דבש מסלע ושמן וגו'.

ובין שמבירין בהן מצרים באין להורגן ונעשה להם גם ונבלעין בקרקע ומביאין שוורים וחורשין על גבן להרוג כל מי שנמצא שם שנאמר (תהלים קטז) על גבי חרשו חרשים וגו'. לאחר שהולכין שהמצרים הלכו היו התינוקות מכבצין ויוצאין בעשב השדה, שנאמר (יחזקאל טז) רבבה בצמח השדה נתתיך.

ובין שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן, שנאמר (יחזקאל טז) ותרבי ותגדלי ותבאי בערי עדרים. אל תקרי בערי עדרים אלא בערי עדרים. ובשננלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחלה, שנאמר (שמות טז) זה אלי ואנוהו.

(שמות א) ויאמר מלך מצרים למילדת העברית וגו'. רב ושמואל חלוקים חד אמר המילדות היו אשה ובתה, וחד אמר בלה וחסותה. מאן דאמר זה שאומר אשה ובתה, יוכבד ומרים. ומאן דאמר זה שאומר בלה וחסותה, יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנא במ"ד

למדנו בברייתא כמי שאומר שהמילדות היו אשה ובתה. דתנא, שפרה זו יוכבד, ולמה נקרא שמה שפרה? שמשפרת את הולד. דבר אחר, שפרה שפרו ורבו ישראל בימיה. פועה, זו מרים. ולמה נקרא שמה פועה? שהיתה פועה משעשעת אותו בדרך שמשחקים לתינוקות בדברים ערבים לשעשע. דבר אחר, פועה שהיתה פועה ברוח תקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.

(שמות א) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים וגו'. מאי אכנים? א"ר חנן, סימן גדול מסר להן. אמר להן, בשעה שכוונת לילד יריבותיה מצטננות פאכנים. ואית דאמר ויש מי שאמר בדרבתיב (יכמיו יח) וארד בית היוצר והנה הוא עשה מלאכה על האבנים. מה יוצר זה ירד מכאן וירד מכאן וסדן באמצע, אף אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד באמצע.

אם בן הוא והמתן אתו. א"ר חנינא, סימן גדול פרעה מסר להן שלא תטלנו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה, זה לכם הסימן של לידה ואז תטלוהו ותהרגוהו. בן פניו למטה בדרך תשמישו בת פניה למעלה בדרך תשמישה.

(שמות א) ויתראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו'. ושואל להן מיבעי ליה! היה לו לכתוב 'להן' מדוע כתב 'אליהן'? ועונה א"ר יוסי ברכי חנינא, מלמד שתקען פרעה תבע את המילדות לדבר עבירה, ולא נתבעו.

(שמות א) ויתחיו את הילדים. תנא, לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון.

(שמות א) ויתאמרן המילדת אל פרעה כי לא בנשים וגו' כי חיות הנה. מאי חיות? אילימא אם תאמר חיות ממש, אטו חיה מי לא צריכה חיה אחרת? ואולי? וכי חיה לא צריכה חיה אחרת שתעזור לה ללדת? אלא אמרו לו, אויפה זו כחיה נמשלה. והוזה (בכזשים מט) גור אריה. דן וחי בן נחש. נפתלי, אלה שלחה. יששכר, חמר גרם. יוסף, בכור שור. בנימין, ואב ימרה. דבתיב ביה, בתיב ביה השבט שנכתב בו שם של חיה, הרי כתוב וילא בתיב ביה ובשבט שלא כתוב בתורה בתיב כתוב עליו (יחזקאל יט) מה אמך לבניא בין אריות רבצה וגו'.

(שמות א) ויהי כי יראו המילדת את האלהים ונעש להם בתיים. רב ושמואל חלוקים חד אמר, בתי כהונה ולויה. וחד אמר, בתי מלכות. מאן דאמר בתי כהונה ולויה, אהרן ומשה. ומאן דאמר בתי מלכות, דוד נמי מפרים קאתי דוד בא ממרים דבתיב (דברי הימים א, ב) ותמת עזובה אשת כלב והיא מרים. ולקמן מפרש למה נקראת שמה עזובה. ומה שאמר ותמת, הכוונה שנצטרעה. וינקה לו כלב את אפרת לאחר שנתרפאה חזר ולקחה לו ותלד לו את חור משמע שאפרת היא מרים ובתיב (שמואל א, ח) וידוד בן איש אפרתי וגו' וכתוב בוד בן איש אפרתי.

(דברי הימים א, ב) וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון בן חצרון וקשה הרי (במדבר י) בן יפנה הוא! ומדוע אמר שהוא בן חצרון? ועונה בן שפנה מעצת מרגלים. ושואל ואבתי ועדיין בן קנו הוא! דבתיב (שפטים א) וילבדה עתניאל בן קנו אחי כלב! ועונה אמר רבא, חורגו דקנו הוה בן אשתו של קנו היה כלב ונמצא עתניאל אחיו מאמו.

לקוטי תורה (מבואר) ד"ה וספרתם לכם (פרק א)

שקדושת העשר ספירות . . יהי' שורה בנו, בכל כוחות הנפש".

ולחבין זאת, הנה פסח הוא יציאת מצרים וחג השבועות הוא מתן תורה, וקודם קבלת התורה היו צריכים לספור ז' שבועות שלימות ואח"כ היו יכולים לקבל התורה.

כדי להבין את הצורך בהארה זו שעל ידי ספירת העומר (והחידוש בזה לגבי הגילויים הרוחניים של חג הפסח), יש להקדים ביאור הטעם הפנימי לכך שבין יציאת מצרים (חג הפסח) ומתן תורה (שבועות) הוצרך להיות ענין ספירת ז' שבועות.

[“אף שלא נצטוו [בצאתם ממצרים] על ספירת העומר, מכל מקום היו שבעה שבועות מיציאת מצרים עד מתן תורה כנגד ענין מצות ספירת העומר”, ובזהר פ' אמור מבואר, שספירת הימים מצאתם (מטומאת) מצרים עד מתן תורה, היא כמו ספירת הנדה ז' ימים קודם טהרתה].

ומזה שהכתוב תלה את חג השבועות (זמן מתן תורתנו) בחג הפסח (יציאת מצרים), שקביעת חג השבועות היא על ידי הספירה מ"ט יום ממחרת הפסח, מובן, שפסח ספירה ומתן תורה הם המשך אחד וחטיבה אחת.

כי הנה כתיב והחיות רצוא ושוב, שלמעלה הכל בבחינת רצוא ושוב.

להבין זה יש להקדים כלל גדול, שהקשר בין נבראים לאלקות (וכן למעלה, החיבור בין מדריגות תחתונות למדריגות עליונות יותר), הוא בדרך “רצוא ושוב”, וכמ”ש במעשה מרכבת יחזקאל “והחיות רצוא ושוב”. רצוא ושוב לפי פשוטו משמעו הנה והנה, הלך ושוב. ברוחניות הענינים מבואר, שהחיות” שבפסוק, שהם המלאכים העליונים (וכמו שאומרים “והאופנים וחיות הקודש כו’”), הם תמיד בתנועה של רצוא ושוב, “רצוא” היינו זה שהם נמשכים במרוצה למקורם האלקי ומשתוקקים להתכלל בו, מחמת השגתם בגדלות האל, ו”שוב” משמעו שהם שבים למקומם כדי למלא את פקודתם ושליחותם.

וכן הוא באדם למטה, שהקשר וההתחברות שלו

תוכן הפרק: ההבדל בין ההתגלות האלקית בעת יציאת מצרים וההתגלות במתן תורה

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את עומר התנופה שבע שבתות כו’.

מלשון הכתוב “עומר התנופה” מובן, שספירת העומר היא המשך (לא רק להבאת העומר בכלל, אלא) בעיקר להנפת העומר.

[ומקדים לבאר התוכן הרוחני של ספירת העומר:]

הנה וספרתם הוא לשון בהירות כמו אבן ספיר, וכן עשר ספירות הוא לשון בהירות.

אחד הטעמים שעשרת הכוחות שלמעלה (שעל ידם הקב"ה מחי' ומנהיג את כל העולמות) נקראים בשם “ספירות” - כלשון התיקוני זהר “וקרינן להון עשר ספירן” - הוא לפי שעשר הספירות מגלים את אור אין סוף ב"ה, ומחמת ה”בהירות” מהאור האלקי המאיר בהן ועל ידן בכל העולמות נקראות בשם “ספירות”, לשון בהירות, כמו “אבן ספיר” שהיא אבן המאירה.

וזהו וספרתם לכם כו', היינו להמשיך עשר ספירות שיאירו לכם למטה.

זהו הפירוש הפנימי ב”וספרתם לכם” - ספירה מלשון בהירות - שצריכים “להאיר” את ה”לכם”, עד “שאתם עצמכם יהי' אור הבהיר”, היינו, שהאדם דלמטה צריך להאיר את עצמו באור האלקי שבעשר הספירות העליונות.

כי ידוע שנפש האדם כלולה מעשרה כוחות, כנגד עשר ספירות עליונות, והעבודה דספירת העומר היא, שהאדם יזכך את כוחות נפשו, “עד שכל כח פרטי מכחות הנפש יהי' “מרכבה” לספירה פרטית”, היינו שכל כוחות נפשו יהיו בטלים לכוחותיו יתברך (כמו המרכבה שכל ענינה הוא רק להוביל את הרוכב כפי רצונו), לדוגמא: כל ענינו של כח החכמה שבנפש יהי' מה שעל ידו מתגלה חכמתו יתברך, ושל מידת החסד והאהבה שבנפש - לעשיית עניני חסד דקדושה (שמקורם ממידת החסד שלמעלה), וכן בשאר הכוחות.

[“וזהו מה שאנו אומרים ג"כ (לענין ספירת העומר) “לטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה”, היינו

כי ה"ריצה" לאלקות באה, בדרך כלל, כאשר האדם שקוע בתאוות גופניות ותענוגי עוה"ז המונעים ומעכבים אותו מלהתקרב אל אלקות, ובמילא כאשר מתעורר ברצון להתקרב אל הקודש הוא "בורח" בכל כוחות נפשו מאותם הדברים המונעים אותו מלהתקרב אל ה'.

וכך הי' ביציאת מצרים, וכמ"ש "כי ברח העם", שבנ"י היו צריכים לברוח ממצרים, שהטעם הפנימי לכך הוא, "מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם עד מתן תורה", ולפיכך ברחו ממצרים, כי ידעו שבנפשם פנימה עדיין יש להם משיכה לתאוות רעות וטומאת מצרים.

וזהו גם ענין ה"חפזון" שמצינו בעת יציאת מצרים.

ולעתיד כתיב כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו בו', שלא יהיה בבחינת חפזון.

מטעם זה הגאולה לעתיד לבא תהי' "לא בחפזון", כי הגאולה העתידה באה לאחרי ש"יזדכך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר לישראל", וכמ"ש "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ובמילא לא יהי' צורך ב"בריחה" מן העולם ("רצוא") כדי להתקרב לאלקות, אלא האור האלקי יתגלה בתוך גשמיות העולם גופא.

אבל יציאת מצרים היה בחפזון בו', והיינו בחינת רצוא ממטה למעלה.

ענין ה"רצוא" הוא מה שהאדם רוצה להעלות את עצמו "מלמטה למעלה" כדי לידבק בו יתברך. היינו שמרגיש את גודל ריחוקו מאלקות ולכן רוצה להגבי' את עצמו ממצבו הירוד ולהתקרב אל השם.

משא"כ שבועות הוא בחינת שוב, שהוא בחינת מתן תורה גילוי רצונו למטה, כמ"ש וירד ה' על הר סיני, המשכה מלמעלה למטה.

ענינו של מתן תורה הוא - נתינת התורה והמצוות לישראל, שבכך נתגלה רצונו של הקב"ה לבנ"י כפי שהם למטה בעולם הזה נשמה בגוף. וגם לפי תוכנו הפנימי, מטרת נתינת התורה למטה היא שעל ידה ממשיכים אור אלקי "מלמעלה למטה", היינו שהאור האלקי כפי שהוא בעליונים למעלה, יאיר ויתגלה למטה בעולם הזה - וזהו ענין ה"שוב".

עם אלקות הוא על ידי רצוא ושוב: רצוא היא האהבה והתשוקה "לברוח" ממיצר הגוף והנפש הבהמית וכבלי הגדרות העולם ולהתכלל בהקב"ה, בבחינת "כלות הנפש". ואילו "שוב" משמעו לשוב אל העולם הזה, "לשבת יצרה", לקיים בעולם הזה את תכלית כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים דוקא.

וכמו כן פסח הוא בחינת רצוא ושבועות הוא בחינת שוב.

וזהו גם נקודת הביאור כיצד פסח ושבועות הם חטיבה אחת, שכן, כל ענין יציאת מצרים (פסח) ומתן תורה (שבועות) הוא יצירת הקשר בין בני ישראל עם הקב"ה, וקשר זה הוא בשני שלבים ד"רצוא" ו"שוב": פסח (יציאת מצרים) ענינו רצוא, ושבועות זמן מתן תורתנו ענינו "שוב".

[והולך ומבאר מדוע פסח ענינו רצוא, ומתן תורה -

שוב:]

כי פסח הוא יציאת מצרים שהוא בחפזון כמ"ש ואכלתם אותו בחפזון וכתיב בחפזון יצאת בו'.

בחינת "רצוא" יש שני פירושים: א) מלשון רצון, היינו הרצון וההשתוקקות להתקרב לאלקות. ב) מלשון ריצה, זאת אומרת, שתשוקה זו היא בתוקף גדול ביותר, כאדם הרץ בכל כוחות נפשו כדי להשיג דבר שרוצה בו מאד.

וכך הי' ביציאת מצרים, שבנ"י יצאו בחפזון מארץ מצרים, שתוכנו הפנימי של חפזון זה הוא עוצם התשוקה של בנ"י לצאת מטומאת מצרים ולהתקרב אל הקב"ה, כענין "רצוא" מלשון ריצה.

כי אז היה התגלות אלקות מלמעלה כמאמר עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, בבחינת חפזון.

צמאון זה לאלקות לא נתעורר בבנ"י מצד עצמם, כידוע שבנ"י היו שקועים במ"ט שערי טומאה, רק שהי' גילוי מלמעלה לעוררם כמ"ש לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי. וזהו פירוש "עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם", שהתוכן הפנימי של יציאת מצרים הוא היותה גאולה רוחנית, היציאה מטומאת מצרים, וגאולה זו באה ע"י שהקב"ה נגלה עליהם, שגילוי זה פעל בהם הרצון והחשק לצאת ולהגאל מטומאת מצרים.

וזהו גם הסיבה לגאולה באופן של חפזון דוקא,

[לסיכום:]

העבודה הרוחנית דיציאת מצרים ("רצוא") כפי שהיא אצל כאו"א מִישראל בכל מקום ובכל זמן, בפרק חמישי - יבאר ענין ה"שוב" דמתן תורה, ובפרק רביעי יבאר את הצורך בהעבודה דספירת העומר בין ה"רצוא" דיציאת מצרים וה"שוב" דמתן תורה.]

הקשר בין פסח לשבועות הוא, דפסח ענינו רצוא ושבועות ענינו שוב, ורק על ידי שניהם יחד יכול להיות הקשר והחיבור עם אלקות בשלימות, כפי הכלל ש"הכל בבחינת רצוא ושוב".

להלן בפרק השני והשלישי יבאר בפרטיות יותר את

משולחן-ערוך אדמו"ר הזקן הלכות ציצית סימן יח"ט

יח זמן ציצית סעיפים ג'ח

וכרים — אינן נקראים כסות כלל. ומכל מקום, בין שיש חולקין על סברא זו, לכן אם הסדינים או הפר של צמר — יעשה קרן אחת עגלה, כדי לפטר מן הציצית לדברי הכל:

ו מאימתי מברך על הציצית? יש אומרים משפיר בין תכלת שבה ללבן שבה, שנאמר: "וראיכם אתו", משעת ראיה והכרת התכלת — מתחיל החיוב.

ויש אומרים דשעת ראיה נקרא משיעלה עמוד השחר, שאז יכולים לראות את הציצית, ואף-על-פי שאינו מכיר בין התכלת שבה ללבן שבה — יכול לברך עליה, דכבר חל עליה שעת החיוב. וכן נוהגין.

ומכל מקום, טוב לזהר לכתחלה שלא ללבש את הטלית בברכה עד שפיר בין תכלת שבה ללבן שבה:

ז המתעטף בציצית קדם שיעלה עמוד השחר, כגון בימי הסליחות — לא יברך עליהן, ולכשיאור היום — ימשמש בציציותיו ויברך עליהן, משום דהממשמש הוא כאלו לובשן עכשו, ואם לא ימשמש בהן — איך שיך לברך עכשו על מה שלבש כבר קדם שיעלה עמוד השחר:

ח אם מתעטף בציצית אחר שהתפלל תפלת ערבית — לא יברך עליהן, שהרי כבר עשה לאותה שעה לילה בתפלתו. אבל אם עדין לא התפלל — יכול לברך עליהן עד צאת הכוכבים:

ג מי שהיה לבוש טלית גדול מבעוד יום — צריך לפשטו מעליו כשמתחילין "ברכו", מאחר דעכשו אין לובשים את הטלית אלא לשם מצות ציצית, ואם יהיה עליו הטלית בלילה — יהיה נראה כאלו הוא סובר דלילה זמן ציצית הוא.

אבל בליל יום הכפורים — הכל נוהגין להתעטף בטלית גדול ולברך עליו מבעוד יום, ואין מסירין אותו בלילה, מפני שהדבר ידוע שאין לובשים אותו לשם מצות ציצית, אלא כדי להדמות למלאכים לובשים לבנים ומתעטפים לבנים:

ד כל העובר לפני התבה אפלו לומר סליחות ותחנונים — צריך להתעטף בטלית גדול, מפני כבוד הצבור. ואפלו לומר קדיש תום — יש מי שאומר שצריך להתעטף. ולכן מתרים להתעטף אפלו בלילה, דהדבר ידוע שאין מתפננים לשם מצות ציצית, אלא מפני כבוד הצבור:

ה סדינים וכרים אף-על-פי שאדם ישן בהם לפעמים ביום, בין שעקרום לא נעשה אלא בשביל הלילה, לכן נקראים כסות לילה ופטורים מן הציצית.

ולדברי האומרים כסות לילה חייב בציצית אם לובשו ביום — צריך להטיל הציצית לסדינים וכרים, שהרי אדם ישן בהם בבקר. ואף-על-פי-כן המנהג פשוט שלא להטיל בהם ציצית כלל, בין שהם של צמר בין שהם של פשתן, מפני שיש אומרים שלא חייבה תורה אלא אותן בגדים שאדם מתפשט בהן דרך לבישה, שנאמר: "אשר תכסה בה", אבל דרך הצעה כגון סדינים

יט זמן ברכת ציצית ובו ג סעיפים

— לא יברך כלום בשעת עשיה, לפי שאין גמר המצוה בשעת עשיה אלא בלבישת הטלית:

א אין חייב להטיל ציצית אלא בטלית שרוצה ללבשה, שנאמר: "אשר תכסה בה", אבל אם אינו רוצה ללבשה — אינו חייב להטיל בה ציצית, ולפיכך העושה ציצית בטלית שרוצה ללבשו

פתאומית בלי כוונה לצעוק שזהו אמיתת התשובה בכל לב מעומקא דלבא [דווקא וכמ"ש ממעמקי קראתיך הוי' מעומקא דליבא] וזהו עיקר ויסוד התשובה והתפלה שנק' שפיכת הנפש כידוע וכו' או אם מחמת שמתבונן גם מעט התבוננות בסובב וממלא כו' מיד יתפעל לבו באהבה מורגשת בלב בשר לחשוך ולהתדבק בה' אחד בבחינת חדוה ושמחה וכה"ג הרי זה עיקר המצוה באהבה אלקות והוא הנק' אור גלוי אלקות בלב כנס"י אשר זהו באמת עיקר התכלית כמ"ש והשבות אל לבבך כו' (בל"א דיא האנרץ דער הערט זייער טיף) ר"ל בהתפעלות המוח וכידוע לכל מתחיל בדברי חסידות הדורש ומבקש קרבת אלקים וחפץ בכל לבו כו' וא"כ איך ישימו אור לחושך [והמירו] טוב ברע כו' ואדרבה כל שהתפעלות הזאת ביותר מורגש בצעקה גשמית הנה ודאי זהו מצד אמיתת הקליטה והקבלה [של] אור האלקות בלבם היטב עד שצעק. וזהו הנק' דחילו ורחימו שכליים שבמוח ולב ודחו"ר טבעיים והוא מ"ש אני בער כו' בהמות הייתי עמך למטה מן הדעת ועכ"ז הייתי עמך בדביקות נפלאה לה' דוקא ולא [כמון] התפעלות חמימות הלב שלא לה' כלל וד"ל. ובודאי יש בזה הרבה אופנים חלוקים שונים מאד וידועים לכל טועמי טעם ברבוי העסק בדברי חסידות ולזאת באמת מצוה רבה וחובה עלי היה מזמן רב לעסוק ולטרווד ולדבר על לב כל אחד לפום שיעורא דיליה ביחידות דוקא להאיר עינים בטוב בכל דרכי החסידות ולהוכיח לכל אחד כפי ערך הפחיתות וטעות כנ"ל. וגם מאשר ימצאו כמה וכמה המבינים ויודעים הכל כל דבר על בוריו אבל מקילים לעצמן מאד מצד בחי' הקלות ופריקת עול ממש אשר אינו חושש לנפשו כל כך להתייגע בדברי חסידות ואינו רק מוציא הרבים ידי חובתן בשמיעה לחוד ולהתפאר להתגדל וכה"ג אשר לא ניתן לכתוב ע"פ השדה. וגם יש יראים ושלמים אבל מטרדת הפרנסה וגם כמה חסרונות ומדות רעות ומגונות שבנפשו המונעים ומבדילים הטוב כי מנעורי הורגלתי לעיין בעינא פקחא ע"ז על עצמי וידעתי מאד כל נגעי אנ"ש וכל מכאוביהם כו' ולכוון לכל אחד לנקודת נפשו לכל חד וחד מקטן שבקטנים ועד גדול כו' וזאת היתה דבר של חובה ומצוה עלי לדבר על כ"א ביחידות שבוזה היה חיי נפשו בדרך האמת והישר לפי דרכו וערכו יותר ממאה דרושים ששומע ולא עלה בידי אפילו אחד כו'. וזהו גם בגדולי הדעת ועובדים ועוסקים בדברי חסידות ומכש"כ בקטני הדעת ופורקי עול אם באונס או ברצון ומזיד וכו' :

ועתה אהובי על מי האשמה הזאת להדיח רבים מהתעוררות בלב להוי' אחד אם בתשובה בבחי' מרירות ומכש"כ בהתפעלות אלקות שבלב מצד איזה התבוננות יהיה איך שיהיה לפום שיעוריה דיליה כו'. הלא על ראשי עם שבמנין הבקיאים יותר בדברי חסידות כמחשבתם לאסור ההתפעלות מכל וכל כו' וע"ז יהיה דוה לב אאמו"ר ז"ל נ"ע כל ימי חייו כי רבים חללים הפילה ועצומים מאד כל הרוגיה שנפלו מאד וירדו למטה מטה עד שאומרים נואש לנפשם לגמרי כו' וד"ל. ולזאת אהובי אחיי [וריעיי] כל החרדים לדברי אמת האלה יתנו נא [אל] לבם לשוב מדרכם הרעה הנוטה ומטה לאדם לדרכי הנפילה מעט מעט כי בחושך יתהלכו כי נטו מדרכי האמת ח"ו. חי ה' וחי נפשי כי כל יודעי ומכירי מנעורי אשר כמו טבע הוטבע בנפשם כל עניני דברי חסידות והורגלתי בהם ביותר ואני בקי באנשי שלומינו בכל [פרטי] דרכיהם מימי ומנעורי לא זזה דבור של חיבה בין אהובי ורעיי אשר כנפשי מכל עיר ומנין הנראה או נשמע להם מפי עצמי דבר הרע הזה המקלקל ומפסיד את הכל אדרבה כל מגמת לבבי הי' שיהי' נקבעים דברי אלקים חיים בהתפעלות הלב דוקא שזהו עיקר בחי' גלוי אלקות בכנסת ישראל. וזהו יסוד ושרש המביא תכלית השלימות שיהיה בימות המשיח במהרה בימינו כידוע ליודעי נאמנה כי רחמנא לבא דוקא בעי וכל הלבבות דורש ה' כו' וכמ"ש בכל לבי דרשתיך כו' כלה שארי ולבבי כו' רק סיבות הטעות הזה בא לחסרי הדעת והשוטים בדברי חסידות ומפני מיעוט הידיעה אשר מפי השמועה חד מחבריה נודע להם הכלל שהתפעלות גשמי' המורגשת בלב הוא מדרכי חסידות הישנים אשר אסרוהו לגמרי פיגול הוא לא ירצה כו'. ובאמת מה מאד טעו וטח עיניהם מראות עיקר ההפרש הגדול כמו מחושך לאור אשר באמת התפעלות המורגשת בלב בצעקה גשמית בלי כוונה כלל וכלל רק להרים קול ע"ז נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה כי לבו בל עמו כלל בצעקה הזאת ולא ע"ז נאמר צעק לבם אל ה' כו' ויצעקו כו' ולא לה' הוא צועק רק להשמיע קולו או לדחות מחשבה זרה כו' וכה"ג וגם אם מחמת כי יחס לבבו יבוא לכלל התפעלות ממש בלב אין זה לה' רק בחי' התגלות לבו לבד כו'. וכאשר יודה על האמת כל איש המורגל בזה כו' אך איך עשו לאור חושך לומר שהתפעלות אלקות שבלב שהוא הצעקה אל ה' כמ"ש ויצעקו אל ה' דהיינו אם הוא מחמת שמתבונן בה' אחד איך שנפשו רחוקה בתכלית מיד יתמרמר לבו בקרבו בתשובה ובכיה עד שצעק בצעקה

יא) מיהו עדיין קשה לכאורה דעם היות שהיחוד דזיווגי המדות הנ"ל הוא ממש המשכת אא"ס המלוכש במדות כו' ולא זיווג המדות לבד. עכ"ז כיון שהמדות הם רק כטפה מאוקיינוס וא"כ לכאורה האור א"ס שבתוכן נמשך ע"י הצמצום הידוע הנק' מק"פ וא"כ עדיין אינו ערוך לגבי האור א"ס עצמו שבו כל מגמתו וחפצו ותשוקתו כו', אך הענין הוא כי אע"פ שהתהוות הי"ס עצמן הוא ע"י הצמצום ומק"פ הידוע מ"מ האור א"ס שמתלבש בתוכן הוא הארה מאור א"ס ממש כמו שהוא למעלה מהצמצום וה"ע הקו מהאור א"ס שנמשך אחר הצמצום וביאור ענין הרשימו והקו נת' במ"א ואמנם ענין היחודים הנ"ל הוא להמשיך הארה חדשה מאור א"ס ממש בתוספת עליו רב לאין קץ על הארה הראשונה ויומשך ההארה למטה עד שיהי' יחוד זו"נ כו' ע"ד דוגמא. ולהבין ביאור הדברים הנה יש להקדים ענין הק"ש שלפני שמ"ע מהו, דהנה ק"ש היא הקדמה לש"ע כי בש"ע הכוונה בהמשכת אא"ס בהספירות ומהם למטה כדלעיל, ואמנם בק"ש בפסוק ראשון שמע ישראל כו' שהוא הנק' קבלת עול מלכות שמים בגמ', הענין הוא להמשיך הארה ממקורא דכולא דהיינו מבחי' עצמות האור א"ס כמו שהוא בעצמותו למעלה מעלה מהתלבשות הארתו שבי"ס שהיא מבחי' הארת הקו לבד שהקו עצמו מלוכש בא"ק והארתו מלוכש בי"ס דאצי' כמ"ש מו"ר באגה"ק ע"פ איהו וחיוהי כו', אבל בק"ש כוונתו להמשיך הארה חדשה ממקורא דכולא ממש, ואחר שכבר נמשך הארה זו בכלל ע"י ק"ש אנו ממשיכים גלויה בפרטות בכל הי"ס ע"י ח"י ברכאן דש"ע ומשם נמשך אח"כ למטה להיות רופא חולים ומברך השנים כו', וזהו עיקר הפי' במאמר הספרי אליו ולא למדותיו דהיינו אליו ממש והוא מהו"ע ית' שלמעלה ג"כ מהארתו המלוכשת בי"ס. והיינו בק"ש שאז כוונתו להמשיך הארה משם ממש, וביאור הדברים הנה מבואר בפע"ח שיש בכל יום ממש מעין ר"ה דהיינו כשם שבר"ה הוא חזרת הדברים לקדמותן ומשם נמשך מחדש בנין זו"נ שהם מקור חיות העולמות כו' כך ממש יש בכל יום דרך פרט והוא ענין מצות ק"ש ושמ"ע כו', והנה ידוע שבר"ה הוא בתחלה הסתלקות ועליות החיות עד המקור הראשון הוא האא"ס בעצמותו ומהותו ממש ואח"כ חוזר ונמשך משם הארה וחיות חדש ממש להיות בנין הי"ס מחדש באו"כ והעיקר להיות בנין הנוק' שהיא מקור חיות עולמות הנפרדים, ואחר שנבנית בפרצוף שלם אזי נמשך הטפה בשמ"ע כו' והנה המשכת החיות מחדש מאור א"ס בר"ה העיקר הוא ע"י השופר כידוע ומבואר בכתבי הק' מכ"ק נ"ע ונרמז ג"כ בקצרה באגה"ק ד"ה לעורר את האהבה

כו', וכמ"כ יובן למשכיל בבחי' המעין זה בדרך פרט שבכל יום, שבאמירת פסוק ראשון דק"ש (ואפשר עד בכל לבבך וי"ל דבהא פליגי תנאי ר"פ הי' קורא אי עד על לבבך בעמידה או פסוק ראשון לחוד עיי"ש) ע"י האהבה שבבחי' מאדך וידוע ג"כ שצריך למסור נפשו באחד, הנה עיי"ז הוא גורם בחי' עליות החיות עד המקור הראשון הוא אא"ס ב"ה להמשיך משם חיות חדש ממש ובהיות כי המשכה זו ראשית התגלותו היא בח"ע שהיא ראשית האצילות וגם היא הכלי לגלוי אא"ס, לכן מבואר בפע"ח שבק"ש הוא יחוד או"א דהיינו המשכת החיות והאור מאא"ס בחכמ' ומשם נמשך לבינה שהן בחי' אין ויש תרין ריעין דלא מתפרשין כו', ונמצא שהמשכה זו ע"י המס"נ ואהבה דבכל מאדך הוא מעין ודוגמת המשכה הכללית שבר"ה ע"י תקיעת שופר אלא שבר"ה הוא המשכת חיות כללי לכל השנה כולה שהוא כולל לכל המשכות הפרטי' שבימות השנה ובכל יום הוא ההמשכה בפרט לאותו יום בלבד, ואח"כ בשמ"ע נעשה ונמשך מהמשכה זו התחלקות והמשכות פרטיות לבנות פרצופי זו"נ שיהיו ראויים ליחוד ולזיווג והעיקר הבנין הוא בברכת אבות ואח"כ ג"כ באתה גבור בחי' שמאלו תחת לראשי ובאתה קדוש בחי' וימינו תחבקני והוא ג"כ כמו שמר"ה מתחיל בנין הנוק' בפרטו' מבחי' שמאלו תחת לראשי ולכן הן ימי הדין ואח"כ מתחיל בחי' וימינו תחבקני מבחי' יוהכ"פ עד סוף ימות החג כידוע אלא שבר"ה ויוהכ"פ וסוכות הוא הבנין בכללות ואח"כ בכל יום הוא רק בנין פרטי לאותו היום, וכמו שמבנין הנוק' דר"ה ויוהכ"פ נעשה אח"כ היחוד והזיווג העיקרי בשמ"ע ואז הוא המשכת הטפה מאור א"ס ממש בבחי' מקור נשמות ישראל הנק' נוק' דו"א וזהו עצרת תהי' לכם כו', כמ"כ ע"י בנין זו"נ בחי' ברכאן דצלותא נמשך אח"כ הטפה בשים שלום והוא ההמשכה הפנימי' מאא"ס שנמשך כללות' בק"ש רק שנמשך מעילה לעילה עד שנמשכה בזו"נ אולם לא הי' אפשר להתמשך בזו"נ אם לא ע"י שיכנו זו"נ מתחלה בבחי' פרצוף שיהיו ראוי' להוליד, ולזה בתחלה בג"ר דשמ"ע הוא הבנין דזו"נ ע"י המשכת אא"ס בהם בבחי' המוחי' ואח"כ נעשה ההמשכה הפנימי' בשים שלום, ואח"כ מקבלים מהמשכה זו ג"כ העולמות דבי"ע, בובא לציון מקבל עולם הבריאה ובשיר של יום בעולם היצי' ובפטום הקטורת בעשי', נמצא שנמשך גלוי החיות והמשכה החדשה מאור א"ס ממקורא דכולא בכל יום עד שנמשך ג"כ בבי"ע ממש ובכל פרטי הנבראים שבהם שמתחדש בהם החיות בכל יום וכמ"ש בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כו' וכ"ז הוא ע"י ק"ש ושמ"ע ושאר סידור התפלה:

(כא) וזהו ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את¹ המות ואת הרע, ואומר החיים והטוב פירושו הטוב שבחיים, וכמ"ש² כי טוב חסדך מחיים, לפי שהוא ית' בחי' חיי החיים. דהנה יש ב' בחי' חיים, חיי הגוף וחיי הנשמה, דחיי הגוף הוא ג"כ חיים רוחנים אבל הוא החיות דאור הממכ"ע, וחיי הנשמה הוא האור דסוכ"ע, והם הב' שמות דהוי' ואלקים, וש' אלקים בגימ' הטבע³, שזהו האור והחיות דממכ"ע מה שהטביע הקב"ה בהנברא⁴ בכל נברא ונברא לפי מה שהוא, ובהאדם הנה חיות זה הוא האור"פ מה שבא בהתלבשות ממש בגוף האדם, ואור הסוכ"ע הוא חיי הנשמות⁵, ונק' חיי החיים, בחי' נשמתא לנשמתא, וזהו הטוב שבהחיים, וכאמרז"ל⁶ (יומא דע"א ע"א) מחייה חיים יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנין, והיינו שהרוחני' נקרא חיים, והוא בחי' ממכ"ע, דבהאדם הוא מה שאור וחיות הנפש שהם הכחות ואברי הנפש שמתלבשי⁷ באברי הגוף להחיותם, ובעולמות הוא מה שאור וחיות אלקי שבא⁸ בהתלבשות בעולם ונברא⁹ להחיותם מאין ליש שהוא בחי' אור הממכ"ע, מה שבא בכל עולם ובכל נברא לפי ערכו וענינו להחיותו בחיות פרטי, ובחי' אור הסוכ"ע הוא מה שלמעלה מבחי' רוחניות, דלגבי' רוחניות וגשמיות שוין, זהו חיי החיים, והוא בחי' הטוב שבחיים. וכמ"כ בהיפך כתיב את המות ואת הרע, דהגשמיות וחומריות הנברא הנה בעצם ענינו ה"ה מות, לפי שהוא כלה ונפסד, וההפסדות בו הוא תמידי, וזהו דהכינוי האמיתי של הנברא¹⁰ הוא הוה ונפסד, שבעת שהוא עודנו הוה הנה גם אז הוא נפסד, דצבא השמים עם היות דגם הם נפסדים מצד עצמם כנ"ל, ומ"מ הרי רק שהם אפשרי ההפסידו' ועתה ברצון הבורא ית' הם חזקים כיום הבראם*, וכתיב (ישעי' נ"א ו') כי שמים כעשן נמלחו וארץ ככבד תבלה וגו', אבל כ"ז שרצון הבורא ית' בהם שיהיו קיימין באיש אינם נפסדי, משא"כ בצבא הארץ הרי ההפסדות שלהם הוא תמידי, וכמא' הבחיי¹¹ דהתינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש, לפי שהגשם בכלל הוא כלה ונפסד. והרע הוא עוד גרוע הרבה יותר מהמות¹², דכמו שהטוב מעולה מהחיים כנ"ל, כך הנה להיפך הרי הרע בעיני ד' הוא באמת רע ומר יותר מהמות, שהרי המות הוא רק היפך החיים כמו הגשמיות שהוא היפך הרוחניות, אבל הרע הוא היפך ומנגד לבחי' חיי החיים, שהרי כל דבר איסור הוא היפך רצון העליון שהוא חיי החיים, בחי' סוכ"ע, וכיון שהרע הוא מנגד ומנוע גילוי בחי' חיי החיים, מה שטוב ומעולה לאין קץ מבחי' חיים, דהחיים הוא רק כלי אל חיי החיים, הרי בהכרח שהרע הוא עוד קשה מהמות שהוא רק מנגד והיפך החיים. והנה בעיני העולם הנה מות קאי על הגשמיות של העולם, וכנ"ל דחוק הגשם הוא להיות כלה ונפסד, שבעת הוייתו הוא הפסידו, וענין הרע שהוא עוד קשה מהמות הוא התאווה מה שרוצה בהדבר למלאות תאוותו, דהתאווה הוא רע וגרוע הרבה יותר מהמות, דהמות הוא רק כליון והפסידות הדבר, אבל תאוה הוא מציאות מנגד, וכמ"ש¹³ ולתאוה יבקש נפרד, דגם דבר שהוא טוב מצ"ע אם עושה זאת למלאות תאוותו ה"ה עושה אותו לרע כו', וזהו ולתאוה יבקש נפרד שעושה אותו למציאות מנגד לחיי החיים, וכ"ש תאוה איסור ר"ל שהוא עוד גרוע יותר. וזהו ראה נתתי לפניך היום את החיים, שהכח האלקי המתלבש בעולם הוא בחי' חי וקיים, וכמ"ש¹⁴ ודבר אלקינו יקום לעולם, דהדבר אלקינו שהוא האור והחיות הנמשך בעולם ונבראים יקום לעולם, שהוא המקיים את העולם, והוא יקום לעולם שהוא בקיום נצחי, ובד"כ הוא החיים שעפ"י התורה, ואת הטוב הוא הכח והחיות אלקי שנמשך בנש"י שנקראים עם קרובו, וכתיב¹⁵ וירם קרן לעמו, דע"י קיום התומצ"צ באים לבחי' אוא"ס ב"ה חיי החיים, והיינו דע"י העבודה בתו"מ ממשיכי' בהחיים דעולם הגילוי דבחי' חיי החיים. וזהו אמר רבה כי מיפטר רבנן מהדדי בפומבדיתא, דענין דלימוד התורה הוא בשביל לשמור לעשות ולקיים בקיום המצות מעשיות בפו"מ, ובמדות טובות בפועל, אמרי הכי מחיי' החיים¹⁶ יתן לך חיים ארוכים, דתכלי' הכוונה הוא שיהי' הגילוי דחיי החיים בהחיים דעולם. וזהו את החיים ואת הטוב, דגם חיי העולם יהי' במדרגת טוב שהוא בחי' חיי החיים, אבל גשמיות וחומריות

* חזקוני' כיום הבראם: ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א. ונתבאר בארוכה בס' החקירה להצ"צ בהקדמה (הוא ד"ה שאו מרום עיניכם. נרפס בהוספות לס' הנ"ל [קג, א ואילך]) ובח"א פ"ג [ד, א].

(8) ראה בחיי בראשית א, כח (ספר המאמרים תשי"א ע' 142).
וראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' תעט. תרל"ג ח"ב ע' תקמט. המשך
מים רבים תרל"ו פל"ג. תרס"ט ע' קיא. תער"ב ח"ב ע' א'קמג. תרפ"ו
ע' סא. ועוד.
(9) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' צ ואילך - (ועם
הוספות וכו') - מאמרי אדמו"ר האמצעי ואתחנן ע' קסב ואילך. אזה"ת
ואתחנן ס"ע קמו ואילך. ד"ה קטנתי תשכ"ד). המשך תער"ב וספר
המאמרים תש"ז שבהערה 226.
(10) משלי יח, א.
(11) ישעי' מ, ח.
(12) תהלים קמח, יד.
(13) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. בספר המאמרים ה'שי"ת שבהערה 1:
חיים.

(1) בכתוב: ואת. וכ"ה בספר המאמרים ה'שי"ת שם.
(2) תהלים סג, ד.
(3) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פרק ב. ראשית חכמה שער
התשובה פרק ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א (דאיתא בזהר);
קפט, א (ומרומז בזהר); שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח (הובא בלקו"ת
פ' ראה כב, ריש ע"ג). תניא שעזיה"א רפ"ו. לקו"ת שם כב, סע"ב
ואילך.
(4) ראה גם קונטרס העבודה פ"ד (ע' 34). ומציין שם לד"ה אחת
שאלתי עת"ר הנ"ל הערה (1).
(5) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. בספר המאמרים ה'שי"ת שבהערה 1:
וכמארז"ל.
(6) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. שם: מתלבשים.
(7) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. שם: בא.

העולם הם מות בעצם דכלה ונפסד, והתאווה גם תאות היתר הוא רע שגרוע יותר כנ"ל, וכאשר יתבונן בכ"ז הרי בודאי כי ימאס בדברים החומריים, ולא יחפוץ בכל הענינים¹⁴ הגשמיים, ויתעורר באהבה ורצון לד' לבדו, שהוא בחי' החיים והטוב, דאהבה זו עם היותה מדרי' גבוה ונעלית מ"מ נקראת נהורא אוכמא, וכנ"ל¹⁵ בהנר דהאור שהוא סמוך אל הפתילה, הנה הגם שהוא שורף ומכלה את הפתילה, דשריפת הפתילה ע"י האור הרי אין זה שמאבד את הפתילה, כ"א אדרבה שפועל ועושה להפך את הפתילה לאור המאיר, דבאור הנר הנה כשם שאי אפשר בלי שמן כך אי אפשר בלא פתילה, ואמיתת בהירת אור הנר הוא כאשר השמן ופתילה הם במזיגה והרכבה נכונה, ומשניהם כאחד הוא שבא האור בכלל, ובשניהם יחדיו תלוי בהירת האור ופעולתו להאיר, והעושה את הפתילה לאור, הוא האור הסמוך אל הפתילה, ובכ"ז הנה בהיותו סמוך אל הפתילה, והפתילה עצמה היא חושך, לזאת הנה הגם שהוא שורפו ומכלהו ומהפכו לאור נקרא נהורא אוכמא, הנה כמו"כ באהבה זו דהגם שהיא מדריגה גבוה, אמנם מאחר שבאה להאיר חשכת הגוף והנה"ט, ושיפעל גם בהנה"ב, דהרי עבודה זו אין זה עבודת הנשמה מצ"ע, דהנשמה היא חלק אלקה ממעל כנ"ל, והשגתה הוא בהאור וחיות אלקי שלמעלה מההארה האלקית שמתלבשת בעולם ושנעשה מקור להם, א"כ מובן שהאהבה הנעשה ע"י ההתבוננות בשרש ומקור העולמות, הרי אין זה עבודת הנשמה מצ"ע, כ"א הוא עבודת הנשמה להאיר את העולם, לזכך את הנה"ט, ולברר את הנה"ב, ולכן נקרא נהורא אוכמא שהוא אש שחורה.

קיצור. יבאר כי הטוב שבחיים הוא חיי הנשמה סוכ"ע, חיי הגוף והעולם ממכ"ע, גשמיות רע וחומריות מות, מות מנגד לחיי החיים ויבאר כי התאווה בכלל ואיסור בפרט ממית ומפריד מאלקות, לימוד התו' כדי לידע המצות ולקיימן כהלכתן דאז הוא טוב שבחיים, ויסביר דגם שמתבונן ובה ידי אהבה נקראת נהורא אוכמא¹⁶.

ענינים. תאווה מנגד לחיי החיים. יבאר דהיי הגוף וממכ"ע נק' חיים. יבאר דהיי הגוף וממכ"ע נק' חיים.

הנשמה וסוכ"ע נק' חיי החיים וטוב שבחיים. מות ורע הם הגשמיות והתאווה. ובחרת בחיים ובכל זה נקרא זה אש שחורה.

14) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. שם: ענינים.

15) פרק יח (לעיל ע' מ).

16) הקיצור דשנת ה'ש"ת: יבאר דהיי הגוף וממכ"ע נק' חיים. חיי

לקוטי דיבורים [ג] שמע"צ ושמח"ת תרצ"ד ה

התפעלות בתשובה, התפעלות בשמחה, אך הכל באופן של "מקיף".

"מקיף" בא בשתי תנועות, עומק רום ועומק תחת. הרי זה או גבוה מאד או נמוך מאד. "מקיף" מהווה אור וכוה חזקים יותר מאשר "פנימי". כפי שמוסבר הענין בחסידות, הרי "מקיף" ו"פנימי" הם "סובב" ו"ממלא". "ממלא" הוא אור פנימי. אור פנימי הוא אור שלפי ערך הכלי והוא ממלא את הכלי, וכאשר אור כלי מתאחדים נעשה הכלי זך יותר עד שבכוחו להגיע לדרגה כזו שהכלי עצמו נעשה אור. האור והכוח של "מקיף" חזקים יותר מאשר אור וכוה פנימי. זה אור וכוה שאינו יכול להיות מוגבל בכלי אלא הוא יכול להחיות את האור הפנימי. וכשהוא מתאחד עם האור הפנימי, נעשה האור הפנימי חזק יותר.

השכל הוא אור פנימי. כוחות הרצון והעונג הם אורות "מקיפים". השכל מגביל עצמו בכלי המוח, ואילו הרצון והעונג אינם יכולים להיות מוגבלים בכלי, הם אורות מקיפים, הם מאירים בשכל ומאירים במדות ומאירים במעשה בפועל ממש. אבל היכן שלא יהיו, הרי הם מחיים את האור הפנימי של הכוח בו הם נמצאים. הכוח חי אז בכוח חזק יותר מאשר מצד עצמו.

כפי שאנו רואים במוחש אינו דומה מי שלומד ענין מצד הבנה בלבד, כלומר משום שהוא בעל שכל ובעל שכל רוצה להבין, או מי שלומד מפני שהוא רוצה לדעת את השכל – למי שיש לו עונג בלימוד, שאז הרי לא זו בלבד שההבנה עצמה היא נעלית ובדרגה גבוהה יותר, כלומר במצב עמוק ועשיר יותר בשכל, אלא כל ההבנה היא בחיות גדולה,

ה. "עד מתי ניקום בקיומא דחד סמכא" (=עד מתי נעמוד בעמידה על רגל אחת?). ישנם בין אנ"ש שי' חסידים שיכולים להיות "בעלי צורה" די טובים, כלומר, הם היו מסוגלים להיות כפי שהחסידות רוצה שיהיו. אך הם מסתפקים בסדר של "מקיף", אין להם שום סדר בעבודה, בעבודה פנימית בסדר מסודר, אלא הכל באופן "מקיף", חיצוני וזמני.

כשמגיע ראש חודש אלול הם מתעוררים בהתעוררות טובה, עושים חשבונם הנפשי, מה ואיך עברה השנה, עורכים סיכום, "בכ" מהעבר, ומאותו "בכ" ה"סך הכל" של העבר, נוצרים אצלם רגשי זעם וזעזוע על מעמדם הרוחני. הם חשים עד כמה הם עניים וערומים, יודעים שהתבגרו בשנה, אך במה עברה השנה?!

נוצרת התמרמרות כאשר חושבים מה יהיה הסוף מחיי תהו אלה, חיים שחושבים רק על המחר ומשום כך מאבדים את היום, שוכחים על ה"ברוך השם יום יום" ושרויים בדאגה מה יהיה מחר.

ראש חודש אלול הוא הרי חודש הרחמים, שבו מאירות י"ג מדות הרחמים, והם ימי עת רצון, הרי חשבון הנפש יוצר ציפיות חזקות לקבלת העול של ראש השנה, ומגיעים להחלטה איתנה על העתיד שיהיה שונה לגמרי.

וכשמגיעים ימי ראש השנה ויום הכיפורים – נמצאים במעמד די טוב, מקפידים לשמור על הזמן ולא להעבירו בבטלה. וכשמגיעים ימי הסוכות ושמחת תורה, נמצאים בקו השמחה. המצב הוא די טוב, אלא שיש בכך פגם אחד – כל האמור הוא באופן של "מקיף", ישנה התפעלות ביראה,

רבות בלימוד, שמרו על זמני לימוד החסידות, הבינו לפי ערכם את מה שלמדו והתפללו בחום ניכר, אבל הכל היה באופן חיצוני.

חיצוניות יש לה שייכות למקיף. מלבד עצם העובדה שמקיף הוא של חיצוניות, שזה הרי המעלה והיתרון של מקיף לגבי פנימי, שפנימי מתקבל בכלי ומקיף אינו יכול להתקבל בכלי, הרי בכך שאומרים שחיצוניות יש לה שייכות למקיף, אין הכוונה למעליותא. במקיף קל יותר לטעות מאשר בפנימי. "חיצון" הוא מוטעה, הוא מטעה את עצמו. "פנימי" אינו מוטעה, הוא אינו יודע מי הוא, ומהו הדבר המושג, והוא חותר להיות יותר ויותר כלי לענין שהוא עוסק בו.

ה"חיצון" הוא מוטעה הן ביחס לעצמו והן בדבר המושג. הטעות יכולה להיות באופנים שונים, לפעמים בעליה גדולה מדי ולפעמים בירידה גדולה מדי. כפי שאנו רואים במוחש, שלפעמים הוא מפליא דבר בהפלאה כזו שלא לפי ערכו ולפעמים הוא מוריד ומשפיל אותו שלא לפי ערך, שכן ה"חיצון" בכלל הוא מגזים, אלא שהגזמות אינן נובעות משקר כי אם משום היותו מוטעה. הוא מטעה את עצמו, הוא "לוקח" את ההשגה בחיצוניותה בלי פנימיות, וכבולעו כך פולטו.

"חיצון" לומד נגלה, לומד חסידות, מתפלל לעתים קרובות והכל בחמימות, אדרבה ישנם כאלה שרואים בהם את החמימות יותר מאשר אצל "פנימי". "פנימי" זקוק לזמן, אין הוא יכול למהר, בתחילה הוא לומד, לאחר מכן הוא מהרהר במה שלמד, הוא קולט בפנימיות מה שלמד, עד שהוא מתחמם מן הענין ומתפעל, וכל זה לוקח זמן.

ה"חיצון" במעמדו ומצבו ה"מקיף" אינו זקוק לזמן רב כל כך, הוא לומד את הענין והריהו חושב שהוא כבר יודע את מה שלמד, הוא כל כך מוטעה ביחס לעצמו כך שהוא סבור באמת – באמת החיצונית שלו – שהוא יודע, והוא כבר חם, והחמימות היא גם כן חיצונית.

ה"חיצון" כשהוא לומד נגלה או חסידות, הרי כשסיים ללמוד את הענין, גם כשלא היה לו זמן לקלוט אותו היטב – הוא כבר מדבר בענין ומביע בו דעה וסברא והוא מסוגל לעמוד על סברתו דוקא.

ה"שפיר והשליא" של כל ידיעה והשגה היא גסות הרוח, במובן המבואר ב"לקוטי תורה" שהרוחניות היא גסה, ולכן כשהוא אומר סברא הוא מעמיד על דעתו. בלימוד החסידות, שהיא פנימיות התורה, מורגש עוד יותר החסרון של להיות "חיצון" ו"מקיף". בלימוד החסידות של ה"חיצון" הרי כבולעו כך פולטו. "חיצון" יכול להיות גם "עובד", אלא שגם בכך הוא מוטעה. "פנימי" יודע שעבודה זקוקה לזמן, יש צורך לעמול הרבה עד שמעבדים מדה, וכאשר כבר הצליח לשנות מדה מסוימת, עדיין עליו לבקר היטב ולהשיג על עצמו שלא יהיה חוזר וניעור. ואילו "חיצון" לא שייך לעבודה פנימית, לפעול בדבר לתכליתו כדבעי, אלא הכל בחיצוניות ובאופן מקיף, והמדות הטבעיות נשארות בטבען.

הנובעת מהתגלות ה"מקיף" של רצון או עונג ב"פנימי" של שכל.

באופן התגלות ה"מקיף" ב"פנימי" ישנם גדרים מיוחדים, באיזה אופן יכול ה"מקיף" להתגלות ב"פנימי". אלא יש דרישות הכנה והכשרה מסוימות ב"פנימי", שיהיה בכוחו לקבל את האור המקיף. אם חסרות ההכנה וההכשרה בפנימי הרי לא זו בלבד שהאור המקיף לא יחזק ולא ישפר את האור הפנימי, אלא הוא ישבור אותו ויאבדו. לאור הסבר זה נבין מדוע לגבי גילוי אור המקיף נאמר הלשון "האור מקיף מכה בהפנימי". נשאלת השאלה מהו הלשון "מכה", הרי מדובר כאן בגילוי והיה צריך לומר האור מקיף מתגלה בהפנימי, או האור מקיף מאיר בהפנימי, מהו הלשון האור מקיף מכה בהפנימי? אלא טעמו של דבר הוא: באור מקיף אין דרך המיצוע, אור מקיף הוא אור חזק ביותר, מקיף אינו יודע משום מיצוע, התגלות והארה אינן שייכות באור מקיף. זה ההפרש בין אור מקיף לאור פנימי. ענינו של "פנימי" הוא התגלות והארה, הוא מתגלה בגילוי אור ומאיר, ואילו אור מקיף אין בו דרך המיצוע.

אור מקיף הוא אחד משתי פנים: כשיש לו מקום מוכשר והכשרה פנימית המקבלת את האור המקיף, הרי אז מנוצל האור המקיף בדרגה הנעלה ביותר, כלומר, כל מה שהאור הפנימי אין בכוחו להגיע לדרגה כזו, הרי על ידי ההשפעה החזקה של האור המקיף מגיע האור הפנימי לאותה דרגה. ברם, כשההכשרה של האור הפנימי חסרה – שובר אז האור המקיף את האור הפנימי.

לכן כתוב הלשון "האור מקיף מכה בהפנימי", שכן האופן של פעולת המקיף הוא רק הכאה בכוח, שלפעמים היא מביאה לדרגה הגבוהה ביותר של עומק רום ולפעמים היא יכולה ח"ו להביא לדרגה הנמוכה ביותר של עומק תחת.

כל האמור הוא בכללות הענין של מקיף.

ואשר לביאור הפרטי בסדר מפורט, הריני בטוח שאלה שלומדים חסידות יודעים את הענין היטב, ובמיוחד בפרטי המשל כפי שזה בכוחות הנפש, בכוחות הפנימיים של שכל ומדות ובכוחות המקיפים של רצון ועונג. למרות שתורה היא ועיקר ענין ההשגה בחסידות הוא לדבר ולהסביר כל ענין באופן ברור, ואפילו את הענינים הידועים והמפורסמים בחסידות – יש לדבר ולחזור עליהם כמה פעמים, דבר המכניס חיות בענינים, הרי למרות זאת אין הזמן מתאים עתה לאריכות ההסבר בכלל ובענינים הידועים בפרט.

הכל יודעים במוחש, שכאשר הרצון "מכה" בשכל, מתעלה השכל בעילוי רב שלא כפי ערך יכולת השכל מצד עצמו. וכך הדבר גם בגילוי העונג. אך כאשר הרצון אינו בא בפנימיות אלא נשאר ברצון בלבד – הדבר מאבד ח"ו את כל הכוחות הפנימיים.

בעבר היו קוראים למתנהג באופן של "מקיף" – בשם "חיצון". דמות של "חיצון" היתה מאוסה ופסולה אצל תלמידי התמימים. היו תלמידים שהיו די טובים, התייעגו

פרק א משנה א

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים: הווי מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה.

נקודות משיחות קודש

עם זאת אין הנהגה זו שוללת התנשאות ותוקף במקום הדורש זאת, כפי שנאמר בתחילת השולחן-ערוך - "ואל יבוש מפני המלעיגים". יש זמנים ומצבים שבהם נדרש האדם לעמוד בעוז ובתוקף כנגד המונעים ומעכבים אותו מעבודת ה'.

באופן אחר, יש לומר: התכלית של מתן-תורה היא, כמאמר חז"ל⁴, "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". כלומר, לחבר בין העליונים לתחתונים ולעשות מגשמות העולם - אלוקות. (בכך נשלמת תכלית בריאת העולם - "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"⁵). את זאת מסמל הר סיני. מצד אחד, "הר" - עליונים, רוחניות; מצד שני "סיני" - תחתונים, גשמיות. במתן-תורה היה איחוד של אלה עם אלה.

יכול יהודי לחשוב: מנין לו הכוח והאפשרות ליישם דרך זו בעבודת ה' - איחוד של גשמיות ורוחניות שביסודם הם שני הפכים?

על כך משיבה המשנה ואומרת: "משה קיבל תורה מסיני" - כבר "מסיני" ניתן לכך הכוח. אם להר סיני שהוא ממין ה"דומם", נתן הקב"ה כוח לחבר בין קצוות מנוגדים, על-אחת-כמה-וכמה האדם, ממין ה"מדבר" שהוא הנעלה מכל המינים - בוודאי ובוודאי ניתן לו הכוח לעשות כן ולקיים בכך את תכלית בריאתו ובריאת העולמות - "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 276)

המפרשים שואלים במשנה זו, מהו הלשון "משה קיבל תורה מסיני" מדוע לא כתוב "משה קיבל תורה מהקב"ה"?

יש לבאר זאת על פי המובא במדרש¹, שבשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, התכנסו ההרים וכל אחד מהם ביקש שעליו תינתן התורה בגלל מעלתו. אמר להם הקב"ה, "למה תרצדון הרים גבנונים"² הגאווה שאתם מתגאים בה עושה אתכם ל"הרים גבנונים"

- מלשון "גיבן" - ונוטלת מכם את הזכות שתינתן עליכם התורה. לעומת זאת הר סיני, הנמוך מכל ההרים ("דמכין מכל טוריא") - עליו תינתן התורה, כי הוא "ההר חמד אלוקים לשבתו"³.

מכך אנו למדים שהביטול והענווה הם תנאי הכרחי ומוקדם לקבלת התורה ולימודה. זו אפוא כוונת המשנה, ללמדנו שקבלת התורה צריכה להיות "מסיני" דוקא - ביטול וענווה.

אך לפי זה אפשר להקשות לאידך גיסא: אם מה שמכשיר לקבלת התורה הם ביטול וענווה, מדוע ניתנה התורה על הר (נמוך ככל שיהיה) ולא בעמק, או לפחות, במישור?

נמצאנו למדים כי המצב הרצוי לקבלת התורה הוא - הר נמוך; מצד אחד הר ומצד שני נמוך.

משמעות הדבר בעבודת האדם:

ככלל נדרש האדם להיות ענו ושפל-רוח. אך ביחד

1. מדרש תהילים (הוצאת בוכר) ס"ח, יז. ראה גם מגילה כט, א. 2. תהילים סח, יז. 3. שם, שם. 4. שמות רבה פרשה יב. 5.

ב"ה, כ' ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

ברכה ושלוש!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבה מט' ניסן, ונעם לי לקרות בו, אודות פעולותי בארגון מסיבות שבת, מועדון לבנות וכו' ומובן הצער מחלישות שחלה לאחרי זה בפעולותי ובאיזו מהן גם הפסק.

ותקותי שכשתביא הענין עוה"פ לשימת לב נשי ובנות חב"ד יחול בזה שינוי לטובה, והרי הענין חשוב ונעלה ביותר, וכל יגיעה והשתדלות כדאיות בזה, ויהי רצון שתבשר טוב בהאמור.

במ"ש ע"ד הסברא שלקראת השנה החדשה תצא להוראה ד"רשת" כי קשה עלי' ההמשך בלימוד התרכזות המחשבה וכו'.

מובן שאין זה נכון כלל ודוקא מפני הטעמים שכותבת אשר מרגישה כשרון והצלחה בשטח האמור, שמזה מובן שעלי' להכין ככל הדרוש להצלחת פעולותי, והרי רואים במוחש אשר חסרון קטן בההכנה מביא לחסרון כ"פ ככה בהפעילות והיעילות ותועלת ההוראה, ועוד שחסרון האחרון הוא בהנוגע לכו"כ, כוונתי לכל הכתה, ובודאי למותר להאריך בדבר פשוט כזה, ולא באתי אלא להוסיף שתתמיד בלימודי עצמה, ורואים במוחש אשר מצליחים בזה בקלות יותר כשלומדים בחברותא עם חבירה אחת או שתיים.

מהאמור מובן שלדעתי צריכה להכין ככל הדרוש לזמן הלימוד הבא (באם צריכה הכנה לזה), ובכל אופן להמשיך בלימוד ובמרץ הדרוש והשייט יצליחה. מובן שבהנ"ל אין שייכות לאופן וניצול ימי חופש הבא, ובאם לא יגע בטיב ההכנה לזמן לימודים הבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מעש"ק, בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.

ומובן שכל הוספה בעניני תורה ומצות נוכחל שיהי' המצב טוב בזה, הרי בעניני טוב וקדושה תמיד יש מקום להוסיף עוד, מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולביתו.

במ"ש שנדמה להם שמעת קנו בית המרקחת, פוקדים אותם מאורעות שלא על דרך הרגיל.

יש לברר אם לא הי' בקני' זו ענין דהשגת גבול וכיו"ב ואם ספק בדבר, והלא אדם קרוב אצל עצמו, מובן שיש לברר אצל רב מורה הוראה דעת תורה בזה.

והשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, ינחם בטוב לפנייהם בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהייה כולן כשרות כדן, והיא תשמור על מנהגן הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, כ"ה ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ רב פעלים הרב ישעי' שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מחול המועד פסח, עם המצורף אליו, בו כותב מה שלמד בשעתו בישיבת אחי תמימים ליובאוויטש בעיר וואוסטער, בהנהלתו של הרב בעל מדות ורב פעלים מו"ה יהודא צבי שי פאגעלמאן, וגם עתה עומד עמו בקישור מכתבים, כן כותב מחלוקת מצה שמורה לכל מי שהי' אפשר בידו. ויהי רצון אשר ינצל את הכשרונות שחונן בהם והשפעתו שניתנה לו מהשגחה העליונה, להפצת התורה והיהדות בחוגים ההולכים ומתרחבים וביחוד בתוככי בני ישראל הנמצאים בצבא.

וכבר מלתי אמורה במקם אחר בארוכה יותר, אשר מכל ענין יש ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו, ובפרט מאותו הענין והמצב בו נמצאים כמה שנים, ובנדון זה אשר יסוד הצבא וקיומו תלוי בקבלת עול תמימה מבלי להקשות קושיות ואפילו לא לשאול שאלות, כי אם לכל לראש לקיים הפקודה במילואה. ועוד נקודה שני', אשר חלישות של אחד מבני הצבא בהאמור, אין זה ענין פרטי שלו לבד, כי אם נוגע לכל חבריו בהפלוגה שלו, ועל ידי זה גם במחנה הצבא בכלל, ולהגנת המדינה בכללותה. ואם בהנוגע לפקודות הנאמרים על ידי בשר ודם, הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה לפקודותיו של המצביא הראשי של כל הבריאה כולה, מלך מלכי המלכים הקב"ה, והאריכות בזה אך למותר.

בברכה שיצליח בכל האמור, אשר נקודה פנימית בזה להוסיף בהנהגת עצמו באופן דטופח על מנת להטפית, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.
בברכה לבשו"ט.

נ.ב.

בודאי גם להבא ישלח מהנדפס על ידו, ות"ח מראש.

ב"ה, כ"ו ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כותב אשר גומר הנהו בית הספר, וכותב סברתו בהנוגע להמשך לימודו.

ומובן וגם פשוט אשר עליו ללמוד בישיבה בה לומדים תורתנו הק' תורת חיים כל היום כולו, שתורתנו הק' גם תורת חיים כפשוטו "המורה דרך לחיים מאושרים בכל הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות", וכמ"ש אם בחקותי תלכו, ופירשו רז"ל (הובא בפירוש רש"י) שתהיו עמלים בתורה, ונתתי גשמיכם וגו' וככל הברכות המנויות בפרשה.

ובמ"ש שיש אומרים שצריך לדעת הכל, בכלל אי אפשר הוא אשר האדם ידע הכל, כי אפילו המלומדים ביותר, הן בבני ישראל והן באו"ה, יודעים רק חלק קטן מזה שאפשר לדעת, ובכל אופן בגילו הוא צריך ומוכרח להקדיש כל זמנו [לכל הפחות במשך שנים אחדות] רק ללימוד התורה אשר נתנה לנו מבורא עולם ומנהיגו, ויהי רצון אשר ילמוד בהתמדה ושקידה ויצליח.

מהנכון אשר ישמור על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, לכה"פ מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"ו ניסן, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מטי' וי"ד וכ"ג ניסן עם המוסגר בו. בטח קבל מכתבי מאז, ויתבונן במה שכתבתי שם אודות ההכרח הכי גדול לסדר שמנו פעולתו ועבודתו בסדר כדבעי.. וכמ"ש הלא אם קטן אתה בעיניך וגוי, ומספיק שיתבונן לשעה קלה על הלעטערהעד (גליון) שהדפיס וגם על המעטפות שהוא הב"כ בשביל מדינת.. של תנועת חב"ד - היינ מתחיל מרבנו הזקן בעל התניא, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, חתנו וב"א אדמו"ר הצמח צדק כו' וכו', שבאמת הרי גם מחשבה לרגע בענין זה מטלת אימה מגודל האחריות, אלא שזוהי תקותינו שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחו, ובמילא נותנים מראש הכחות למלאות תפקיד זה בשלימותו, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו.

וכבר ידוע ג"כ המובא בשם כ"ק אדמו"ר נ"ע בתורת שלום י"ט כסלו, אז מען שטייט אין איין ענין און מען טראכט וועגען א אנדער ענין, לא טוב הוא זה מכל הצדדים, ולכן לא טובה בעיניי ההדגשה שבמכתביו ע"ד חדש אלול הבע"ל. ובפרט שהרי ישראל מאמינים בביאת משיח צדקנו שבכל יום ויום יבוא, וכשישאל אותו במה עסק בחדש ניסן, אייר וכו' הרי יענה לו, שלא הי' יכול להתעסק כדברי, משום שהי' טרוד בעסקו בההכנה לנסוע כו', ובמילא לא נהג באותם הענינים - כדבעי - שההשגחה פרטית העמידתו שמה.

מובן ופשוט שאין מדרך חב"ד וליובאוויטש הטפת מוסר, אלא שתקותי, שלמרות שכל השקו"ט והדבורים לע"ע, לדעתי, עדיין לא פעלו שינוי הסדרים, הנה סוכ"ס יתחילו לפעול ויתחיל השינוי בהנוגע לפועל. וא"כ הרי אין זה מוסר, אלא סיוע מתוך שמחה מאיש לרעהו, כדי שביחד יוכלו לקיים ציווי רז"ל, אמן פועלי דיממא אמן.

מובן מעצמו, שכל הנ"ל מכוון לא רק בהנוגע אליו, אלא גם לשאר אנ"ש ש... כו', והחילוק הוא שאותו הצליח השי"ת שגם פרנסתו הגשמית הוא דרך צנור עבודה הרוחנית נעימה, משא"כ שאר אנ"ש, הרי אחד צ"ל שמש, השני סקאטאבאייץ, השלישי סוחר בענינים גשמים ולפעמים גם בענינים חומרים כו' וכו'.

תקותי ששור[ן]תי אלה המעטות בכמות יספיקו להזזה בפועל ממש, ולא להבטחות גרידא, ולהתחיל בהנהגה זו תומ"י, ומובטחים אנו כולנו, וכאז"א מאתנו, מכ"ק מו"ח אדמו"ר שאם רק יעשו בזה יהי' בהצלחה, און פאר דערוואקסענע מענשן איז די צייט פון שפילען זיך פיל ווייניגער ווי פאר קליינע, כיון שמכירים הם בהזכות שניתן להם למלאות תפקיד מסויים...
בברכה לבשר טוב בכל הנ"ל.

ב"ה, כ"ה ניסן, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו וכתב אודות מצבו הרוחני אשר לפעמים מתעורר ברוח טהרה ורוח יר"ש ולפעמים כו'.

הנה ילמוד בעיון המתאים והדרוש ספר התניא לרבנו הזקן פרק כ"ז-כ"ט והפרקים שלפניהם ושלאחריהם, ובכלל הרי ידוע פסק רז"ל בהנוגע לתורה וכן הוא בכלל בנוגע לעבודת השי"ת, לא יגעת ומצאת אל תאמין, יגעת ולא מצאת אל תאמין, אלא שבכל דר נזקקים לסייעתא דשמיא, הנה יאמר בכל יום אחר תפלת שחרית שיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי החדש, ובימות החול לפני התפלה יתן פרוטה או שתיים לצדקה ויזהר במקוה טהרה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ז א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ ב וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן
קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֹטֵאת וְאֵיל לְעֹלָה
תְּמִימִם וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי׃ ג וְאֶל-בָּנָי
יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר-עִזִּים
לְחֹטֵאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בֶּנִי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה׃
ד וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחֹ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יִהְיֶה נִרְאָה אֲלֵיכֶם כִּסִּי׃
ה וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
תַּעֲשׂוּ וִירָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קִרְב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-
חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכֹפֶר בַּעֲדֶךָ וּבַעֲדֵי הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת-קֶרְבֶּן הָעָם וְכֹפֶר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה כִּסִּי׃ ח וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּשְׁחֹט אֶת-עֵגֶל הַחֹטֵאת אֲשֶׁר-לוֹ׃ ט וַיִּקְרְבוּ
בָנֵי אֶהֱרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם
וַיִּתֵּן עַל-קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-

א ויהי ביום תמינאה קרא
משה לאהרן ולבנוהי ולסבי
ישראל: ב ואמר לאהרן סב לך
עגל בר תורי לחטאתא ודכר
לעלתא שלמין וקרב קדם יי:
ג ועם בני ישראל תמלל למימר
סיבו צפיר בר עזין לחטאתא
ועגל ואמר בני שנא שלמין
לעלתא: ד ותור ודכר לנכסת
קודשיא לדבחא קדם יי ומנחתא
דפילא במשה ארי יומא דין
יקרא די מתגלי לכון: ה ונסיבו
ית די פקיד משה לקדם משפן
זמנא וקריבו כל כנשתא וקמו
קדם יי: ו ואמר משה דין
פתגמא די פקיד יי תעבדון
ויתגלי לכון יקרא די: ז ואמר
משה לאהרן קרב למדבחא ועבד
ית חטאתך וית עלתך וכפר עלך
ועל עמא ועבד ית קרבן עמא
וכפר עליהון כמא די פקיד יי:
ח וקרב אהרן למדבחא ונכס ית
עגלא דחטאתא די לה:
ט וקריבו בני אהרן ית דמא לה
וטבל אצבעה בדמא ויהב על
קרנת מדבחא וית דמא אריק

רע"י

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שמיני למלואים, הוא
ראש-החדש ניסן שהוקם המשכן בו ביום; ונטל
עשר עטירות השנויות ב"סדר עולם": ולזקני
ישראל. להשמיעם שעל-פי הדבור אהרן נכנס
ומשמש בכהנה גדולה, ולא יאמרו מאליו נכנס:
(ב) קַח-לָךְ עֵגֶל. להודיע שמכפר לו הקדוש-
ברוך הוא על-ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה:

(ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. להשרות שכינתו
במעשה ידיכם; לך קרבנות הללו באין חובה
ליום זה: (ז) קִרְב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ. (ת"כ) שהיה אהרן
בוש וירא לגשת. אמר לו משה: 'למה אתה בוש?
לך נבחרת!': את חטאתך. עגל בן בקר: ואת-
עלתך. איל: קרבן העם. שעיר עזים ועגל וכבש.
כל מקום שנאמר "עגל", בן שנה הוא, ומכאן אתה

יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ: , וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־
הִיתָרֶת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחֲטָאֹת הַקָּטָן
הַמִּזְבֵּחַ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
יֹא וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמִּחֲנֶה כִּשִׁי: יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי
אֶהֱרֹן אֱלֹוֹ אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב כִּשִׁי: יג וְאֶת־הָעֵלָה הַמִּצִּיאוּ אֱלֹוֹ
לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
יד וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹּר עַל־
הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: טו וַיִּקְרֹב אֶת קָרְבַּן הָעָם
וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעָם
וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחֲטִיאוּ פְּרִאשׁוֹן כִּשִׁי: טז וַיִּקְרֹב אֶת־
הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט כִּשִׁי: שְׁנֵי יז וַיִּקְרֹב אֶת־
הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
מִלֶּבֶד עַל־תְּלַת הַבָּקָר כִּשִׁי: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר
וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמָּצְאוּ
בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֱלֹוֹ וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל
הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֹּלִיֹּת וְהִיתָרֶת הַכֶּבֶד כִּשִׁי:
כ וַיִּשְׁיִמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹּר
כא וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הַנִּיף אֶהֱרֹן

לִיסוֹדָא דַּמִּדְבָּחָא: י וְיֵת תַּרְבָּא
וְיֵת פְּלִיתָא וְיֵת חֲצָרָא מִן כְּבָדָא
מִן חֲטָאֹתָא אֶסְק לַמִּדְבָּחָא כְּמָא
דִּי פְקִיד יְיָ יֵת מִשָּׁה: יא וְיֵת
בִּשְׂרָא וְיֵת מִשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא: יב וְנָכְס יֵת
עֲלֵתָא וְאִמְטִיאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן לָהּ יֵת
דְּמָא וַיִּזְרְקָהָ עַל מִדְבָּחָא סְחוֹר
סְחוֹר: יג וְיֵת עֲלֵתָא אִמְטִיאוּ לָהּ
לְאַבְרָהָא וְיֵת רִישָׁא וְאֶסְק עַל
מִדְבָּחָא: יד וְחִלִּיל יֵת גִּזָּא וְיֵת
פְּרַעֲיָא וְאֶסְק עַל עֲלֵתָא
לַמִּדְבָּחָא: טו וְקָרֵב יֵת קָרְבַּן
עָמָא וְנָסִיב יֵת צְפִירָא דְּחֲטָאֹתָא
דִּי לְעָמָא וְנָכְסָהּ וְכַפֵּר בְּדָמָהּ
כְּקַדְמָאָה: טז וְקָרֵב יֵת עֲלֵתָא
וְעִבְדָּהּ בְּדָחִי: יז וְקָרֵב יֵת
מִנְחָתָא וּמִלָּא יִידָהּ מִנָּה וְאֶסְק עַל
מִדְבָּחָא בֵּר מַעֲלַת צְפִירָא:
יח וְנָכְס יֵת תּוֹרָא וְיֵת דְּכָרָא
נָכְסֵת קוֹדֶשִׁיא דִּי לְעָמָא
וְאִמְטִיאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן יֵת דְּמָא לָהּ
וַיִּזְרְקָהָ עַל מִדְבָּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
יט וְיֵת תַּרְבִּיָּא מִן תּוֹרָא וּמִן
דְּכָרָא אֱלִיתָא וְחָפִי גִזָּא וְכִלִּיתָא
וְחָצֵר כְּבָדָא: כ וְשׁוּיָאוּ יֵת
תַּרְבִּיָּא עַל חֲדוֹתָא וְאֶסְק תַּרְבִּיָּא
לַמִּדְבָּחָא: כא וְיֵת חֲדוֹתָא וְיֵת
שׁוֹקָא דִּימִינָא אֲרָם אֶהֱרֹן אֲרָמָא

הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ כִּשִׁי:

רש"י

למד: (יא) וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו'. לא הִמְכַּרְשׁ בְּעוֹלַת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ):
מִצִּינוּ חֲטָאֹת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֵלָּא זֶה וְשֵׁל מְלֹאִים; (יז) וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ. היא קְמִיצָה: מִלֶּבֶד עַל־
וְכָלֵן עַל־פִּי הַדְּבוּר: (יב) וַיִּמָּצְאוּ. לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה הַבָּקָר. כָּל אֵלָּה עָשָׂה אַחֵר עוֹלַת הַתְּמִיד:
וְהַמִּנְחָה: (טו) וַיַּחֲטִיאוּ. עָשָׂהוּ כַּמִּשְׁפָּט חֲטָאֹת: (יט) וְהַמִּכְסָּה. חֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב:
פְּרִאשׁוֹן. כַּעֲגֵל שָׁלוֹ: (טז) וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט. (כ) וַיִּשְׁיִמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת. לְאַחֵר

קדם יי כמא די פקיד משה:
 כב וארם אהרן ית ידוהי על
 עמא וברכנון ונחת מלמעבד
 חשאתא ועלתא ונכסת קודשיא:
 כג ועל משה ואהרן למשכן
 זמנא ונפקו וברכו ית עמא
 ואתגלי יקרא דיי לכל עמא:
 כד ונפקת אשתא מן קדם יי
 ואכלת על מדבחא ית עלתא וית
 תרביא וחזא כל עמא ושכחו
 ונפלו על אפיהון: א ונסיבו בני
 אהרן נדב ואביהוא גבר מחיתיה
 ויהבו בהן אשתא ושויאו עליה
 קטרת וקריבו קדם יי אשתא
 נוכריתא די לא פקיד יתהון:
 ב ונפקת אשתא מן קדם יי
 ואכלת יתהון ומיתו קדם יי:

תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה: כב וישא
 אהרן כתיב את־ידו קרי את־ידיו אל־העם וברכם
 וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים רס"י:
 כג ויבא משה ואהרן אל־אהל מועד ויצאו
 וברכו את־העם וירא כבוד־יהוה אל־כל־
 העם רס"י: שלישי כד ותצא אש מלפני יהוה
 ותאכל על־המזבח את־העלה ואת־החלבים
 וירא כל־העם וירנו ויפלו על־פניהם רס"י:
 י א ויקחו בני־אהרן נדב ואביהוא איש
 מחתתו ויתנו בהן אש וישמו עליה קטרת
 ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה
 אתם: ב ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם

רש"י

ותנופה נתנן כהן המניף לכהן אחר להקטירם, נמצאו העליונים למטה: (כב) וברכם. ברכת כהנים: יברכך, יאר, ישא: וירד. מעל המזבח: (כג) ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו? מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. או, לא נכנס אלא לדבר אחר? הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה: מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר: כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר: 'יודע אני שפעם הקדוש־ברוך־הוא עלי, ובשכילי לא ירדה שכינה לישראל! אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתפישתי? מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל: ויצאו

וברכו את־העם. אמרו: 'ויהי נעם אדני אלהינו עלינו' (תהלים צ): 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל! לכן אמר להם: "זה הדבר אשר־צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל־ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו: (כד) וירנו. כתרגומו: (ב) ותצא אש. רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן, אלא על־ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי זין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי זין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא

ג ואמר משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקריבי אתקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן: ד וקרא משה למישאל ולאצפן בני עזיאל אח אבוהי דאהרן ואמר להון קריבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא: ה וקריבו ונטלון בכתניהון למברא למשריתא כמא די מליל משה: ו ואמר משה לאהרן ולאצפן ולאיתמר בנוהי רישיכון לא תרבון פרוצ ולבושיכון לא תבזעון ולא תמותון ועל כל כנשתא יהי רוגזא ואחיכון כל בית ישראל יכפון ית יקדשא די אוקיד יי: ז ומתרע משפן זמנא לא תפקון דילמא תמותון ארי משה רבותא דיי עליכון ועבדו כפתגמא דמשה: ח ומליל יי

וימתו לפני יהוה כס"י: ג ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אכבד וידם אהרן כס"י: ד ויקרא משה אל-מישאל ואל אצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו* שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחויץ למחנה כס"י: ה ויקרבו וישאם בכתנתם אל-מחויץ למחנה כאשר דבר משה כס"י: ו ויאמר משה אל-אהרן ולאצפן ולאיתמר | בניו ראשיכם אל-תפרעו | ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחיכם כל-בית ישראל יכפו את-השרפה אשר שרף יהוה כס"י: ז ומפתח אהל מועד לא תצאו פן-תמתו כי-שמן משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה: פ ח וידבר יהוה אל-אהרן

* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

רש"י

ממקדש"י - אל תקרי "ממקדש"י, אלא 'ממקדש"י': (ד) דד אהרן. עזיאל אחי עמרם ה'ה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'": שאו את-אחיכם וגו'. כאדם האומר לחברו העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה: (ה) בכתנתם. של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמטם; כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם. (סנהדרין נב. ת"כ): (ו) אל-תפרעו. אל תגדלו שער. מכאן, שאכל אסור בתספורת. (מור"ק יד ב) אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום: ולא תמתו. הא אם תעשו כן, תמותו: ואחיכם כל-בית ישראל. מכאן, שצרתן של תלמידי-חקמים מטלת על הכל להתאבל בה:

ב'ויקרא רבה': (ג) הוא אשר-דבר וגו'. (ובחים קטו) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי, או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה): וידם אהרן. (שם ושם) קבל שבר על שתיתקו, ומה שבר קבל? שנתחד עמו הדבור, שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין: בקרבי. בבחירי: ועל-פני כל-העם אכבד. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס; אם-כן באלו, כל-שפן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אליהם

לֹא־מָר: ט יֵינ וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתִּי | אֶתְהָ | וּבִנְיָ
 אֶתְךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִמָּתוּ
 חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם רַש"י: | וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר רַש"י:
 י וְלֹהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים
 יא וְלֹא־לָפָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל
 קִנְמִיָּא דִּי מְלִיל יֵי לְהוֹן בִּידָא
 דְּמִשָּׁה: יב וּמְלִיל מִשָּׁה עִם
 אֶהֱרֹן וְעִם אֱלֻעֶזֶר וְעִם אִיתְמָר
 בְּנוֹהֵי דְאַשְׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ יֵת מִנְחָתָא
 דְּאַשְׁתָּאֲרֵת מִקְרַבְנִיָּא דִּי וְאֶכְלוּהּ
 פִּטְיֹר בְּסִטֵּר מִדְּבַחָא אֲרִי קֹדֶשׁ
 קוֹדֶשִׁין הִיא: יג וְתִכְלוּן יֵתָּה
 בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ אֲרִי חֲלָקָךְ וְחֲלָק
 בְּנִיךָ הִיא מִקְרַבְנִיָּא דִּי אֲרִי כֵן
 אֶתְפַּקְדִּית: יד וְיֵת חֲדִיָּא
 דְּאַרְמוּתָא וְיֵת שׁוּקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא

לֹא־מָר: ט יֵינ וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתִּי | אֶתְהָ | וּבִנְיָ
 אֶתְךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִמָּתוּ
 חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם רַש"י: | וְלֹהֲבִדִּיל בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר רַש"י:
 י וְלֹהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים
 יא וְלֹא־לָפָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל
 קִנְמִיָּא דִּי מְלִיל יֵי לְהוֹן בִּידָא
 דְּמִשָּׁה: יב וּמְלִיל מִשָּׁה עִם
 אֶהֱרֹן וְעִם אֱלֻעֶזֶר וְעִם אִיתְמָר
 בְּנוֹהֵי דְאַשְׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ יֵת מִנְחָתָא
 דְּאַשְׁתָּאֲרֵת מִקְרַבְנִיָּא דִּי וְאֶכְלוּהּ
 פִּטְיֹר בְּסִטֵּר מִדְּבַחָא אֲרִי קֹדֶשׁ
 קוֹדֶשִׁין הִיא: יג וְתִכְלוּן יֵתָּה
 בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ אֲרִי חֲלָקָךְ וְחֲלָק
 בְּנִיךָ הִיא מִקְרַבְנִיָּא דִּי אֲרִי כֵן
 אֶתְפַּקְדִּית: יד וְיֵת חֲדִיָּא
 דְּאַרְמוּתָא וְיֵת שׁוּקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא

רַש"י

וְאֶתְפַּלֵּל גַּם־בְּעַד אֶהֱרֹן בַּעַת הַהוּא: קָחוּ אֵת
 הַמִּנְחָה. אף־על־פי שְׁאַתֶּם אוֹנְנִין, וְקֹדְשִׁים
 אֲסוּרִים לְאוֹנֵן: אֶת־הַמִּנְחָה. זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי
 וּמִנְחַת נְחֻשׁוֹן: וְאֶכְלוּהּ מִצּוֹת. מַה תִּלְמוּד לומר?
 לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צָבוֹר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאִין כִּיּוֹצֵא בָּהּ
 לְדוֹרוֹת, הִצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מִנְחוֹת:
 (יג) וְחֶקֶת־בְּנִיךָ. אִין לְבָנוֹת חֶק בְּקֹדְשִׁים: כִּי־כֵן
 צְוִיתִי. בְּאַנִּינוֹת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא):
 (יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפֶה. שֶׁל שְׁלָמִי צָבוֹר: תֹּאכְלוּ
 בְּמָקוֹם טְהוֹר. וְכִי אֵת הָרֵאשׁוֹנִים אֶכְלוּ בְּמָקוֹם
 טָמֵא? אֵלָּא, הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הִזְקַקְהָ
 אֶכְלִיתֶם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, אֲבָל אֵלּוּ אִין צְרִיכִים תוֹךְ
 הַקְּלָעִים, אֲבָל צְרִיכִים הֵם לְהֹאכֵל תוֹךְ מִחֲנֶה
 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טְהוֹר מִלְּהַכְנֵס שָׁם מִצְרָעִים. (שם נה)
 מִכָּאן, שֶׁקֹּדְשִׁים קָלִים נֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר: אֶתְהָ
 וּבְנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ. (ת"כ) אֶתְהָ וּבְנִיךָ בְּחֶלֶק, אֲבָל
 בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֶלֶק, אֵלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת,
 רִשְׁאוֹת הֵן לֹאכֵל בְּחֻזָּה וְשׁוּק. אוֹ אִינוּ אֵלָּא אֵף

(ט) יֵינ וְשָׁכַר. יֵינ כְּדֶרֶךְ שְׁכֻרוֹתוֹ: בְּבֹאֲכֶם
 אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד. (ת"כ) אִין לִי אֵלָּא בְּבוֹאֵם לְהִיכֵל,
 בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנֵּין? נֹאמַר כָּאן 'בִּיאַת אֶהֱל־
 מוֹעֵד', וְנֹאמַר בְּקִדּוֹשׁ יָדִים וְרִגְלִים: 'בִּיאַת אֶהֱל־
 מוֹעֵד', מַה לְהֵלֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֶהֱל־
 מוֹעֵד, אֵף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֶהֱל־
 מוֹעֵד: (י) וְלֹהֲבִדִּיל. כְּדִי שֶׁתְּבַדִּילוּ בֵּין עֲבוֹדָה
 קָדוֹשָׁה לְמַחֲלָלָת. הָא לְמִדָּת, שְׁאֵם עֶבֶד - עֲבוֹדָתוֹ
 פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ): (יא) וְלֹהוֹרֹת. לְמַד
 שְׁאֲסוּר שְׁכּוֹר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יֵהָא חֲזִיב מִיתָה?
 תִּלְמוּד לומר: "אֶתְהָ וּבְנִיךָ אֶתְךָ... וְלֹא תִמָּתוּ"
 (במדבר יח). כִּהְנִים בְּעֲבוֹדָתֶם בְּמִיתָה וְאִין חֻכָּמִים
 בְּהוֹרָאָתֶם בְּמִיתָה: (יב) הַנּוֹתְרִים. מִן הַמִּיתָה.
 מִלְּמַד, שְׁאֵף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עוֹן הָעֶגְל.
 הוּא שְׁנֹא־מָר: (דברים ט) "וּבֹאֲהֶרֶן הִתְאַנֵּף ה' מֵאֵד
 לְהַשְׁמִידוֹ", וְאִין 'הַשְׁמֵדָה' אֵלָּא כְּלוּי בָּנִים,
 שְׁנֹא־מָר: (עמוס ב) "וְאֲשָׁמִיד פְּרִיו מִמֶּעַל"; וְתִפְּלָתוֹ
 שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֻלָּה מִחֻצָּה, שְׁנֹא־מָר (דברים ט):

הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בַּמָּקוֹם
טָהוֹר אֶתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי־חֶקֶק וְחֶלֶק
וְחֶקֶק־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־חֶקֶק
טו שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי
הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה
לְךָ וּלְבְנֶיךָ אֶתָּה לְחֶק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה כִּי־: חֲמִישִׁי טז וְאֵת | שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ
דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אַלְעָזָר
וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר כִּי־: י
יִמְדוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם
הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא וְאֵתָּה | נָתַן
לָכֶם לִשְׂאת אֶת־עוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם

תִּכְלֹן בְּאֶתֶר דְּכִי אֶת וּבְנֵיךָ
וּבְנֵיךָ עִמָּךְ אָרִי חֶלֶק וְחֶלֶק
בְּנֵיךָ אֶתִּיחִיבו מִנְכַּסֶּת קוֹדֶשִׁיא
דְּכִי יִשְׂרָאֵל: טו שׁוֹקָא
דְּאַפְרָשׁוּתָא וְחֻזָּא דְאַרְמוּתָא עַל
קֶרְבְּנֵי תְרַבִּיא זִיתוֹן לְאַרְמָא
אַרְמָא קָדִם יי וְהִי לָךְ וּלְבְנֵיךָ
עִמָּךְ לְקָנִים עָלִים כְּמָא דִּי פְקִיד
יי: טז וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא
מִתְבַּע תְּבַעֵי מֹשֶׁה וְהָא אֶתְוָקֵד
וּרְגָז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי
אֶהֱרֹן דְּאַשְׁתָּאֲרוּ לְמִימָר: יז מְדִין
לֹא אֲכַלְתוֹן יָת חַטָּאתָא בְּאֶתֶר
קֹדֶשׁ אָרִי קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא
וְיָתָה יִהְיֶה לְכוֹן לְסַלְחָא עַל חוֹבֵי
כְּנֻשְׁתָּא לְכַפֵּרָא עֲלֵיהוֹן קָדִם יי:

רש"י

דְּרִישׁוֹת הַלְלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׂרָף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה
נֹאכְלוּ אֵלָיו? כִּךְ הוּא ב'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' (וְעֵינִי זְכַחִים
ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני
מה לא נאכלו): עַל־אַלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר. בְּשִׁבִּיל
כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן הָפֶךְ פָּנָיו כְּנֶגֶד הַכֹּהֲנִים וְכַעַס:
לֵאמֹר. אָמַר לָהֶם: הִשְׁיבוּנִי עַל דְּבָרֵי!:
(יז) מְדוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם
הַקֹּדֶשׁ. וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֲכַלְתֶּם, וְהִלָּא שְׂרָפוּהָ?!
וּמָהוּ אוֹמֵר "בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֵלָּא אָמַר לָהֶם:
שָׂמָּה חוּץ לְקֹדֶשׁ יִצְאָה וְנִפְסְלָה?: כִּי קֹדֶשׁ
קֹדָשִׁים הוּא. וְנִפְסְלָתָ בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹא.
אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבַמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ הִיָּתָה, מְדוּעַ לֹא
אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ?: וְאֵתָּה נָתַן לָכֶם לִשְׂאת וְגו'.

הַכֹּהֲנִים בְּחֶלֶק? תִּלְמוּד לומר: "כִּי־חֶקֶק וְחֶלֶק־בְּנֵיךָ
נִתְּנוּ" - חֶק לְכֹהֲנִים וְאֵין חֶק לְבָנוֹת: (טו) שׁוֹךְ
הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה. לְשׁוֹן "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר
הוֹרֵם". תְּנוּפָה - מוֹלִיף וּמְבִיא, תְּרוּמָה - מַעֲלָה
וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֶלֶקֶן הַכְּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹךְ, וְתְנוּפָה
בְּחֻזָּה? לֹא יִדְעֵנוּ, שְׁשִׁנִּיהֶם בְּהִרְמָה וְהִנֵּפָה: עַל
אֲשֵׁי הַחֲלָבִים. מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמִטָּה בְּשַׁעַת
תְּנוּפָה. וְיָשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה,
כִּכֹּר פֶּרֶשְׁתִּי שֶׁלִּשְׁתֵּן ב"צוֹ אֶת אֶהֱרֹן":
(טז) שְׁעִיר הַחַטָּאת. שְׁעִיר מוֹסְפִי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ.
וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים
וְשְׁעִיר נֶחֱשׁוֹן וְשְׁעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׂרָף
אֵלָּא זֶה. וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (בַּת"כ) גִּשׁ
אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוּמְאָה שְׁנִגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף, וְיִשׁ
אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִיּוּת נִשְׂרָף, לְפִי שֶׁהוּא קֹדֶשׁ
דּוֹרוֹת; אֲבָל בְּקֹדֶשׁ שְׁעָה סְמָכו עַל מֹשֶׁה, שְׁאָמַר
לָהֶם בְּמִנְחָה: "וְאֲכַלְתֶּם מִצֹּת": דָּרַשׁ דָּרַשׁ. שְׁתִּי

לִפְנֵי יְהוָה כִּשְׁמִי: יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דְּמָה
אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי כִשְׁמִי: יט וַיִּדְבֹּר אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן
הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֲלֹתָם לִפְנֵי
יְהוָה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי בִּאֲלָה וְאֶכְלָתִי חַטָּאת
הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינַי יְהוָה כִּשְׁמִי: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו כִּשְׁמִי: פ שְׁמִי יא א וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם כִּשְׁמִי: ב דִּבְרוּ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲתִיבָה אֲשֶׁר

יח הָא לֹא אֲתַעֲלִי יְת דְּמָה לְבֵית
קוֹדֶשָׁא גִּוָּאָה מִיכָל תִּיכְלוּן יְתָה
בְּקוֹדֶשָׁא כְּמָא דִּי פְּקֻדִית:
יט וּמְלִיל אֶהְרֹן עִם מֹשֶׁה הָא
יוֹמָא דִּין קָרִיבוּ יְת חַטָּאתָהוֹן וְיְת
עֲלֹתָהוֹן קָדָם יִי וְעֲרַעָא יְתִי עֲקֹן
כְּאֵלִין אֱלוּ פֹון אֶכְלִית חַטָּאתָא
יוֹמָא דִּין הַמִּקֵּן קָדָם יִי: כ וַיִּשְׁמַע
מֹשֶׁה וַשְּׁפֹר בְּעֵינֹהִי: א וּמְלִיל
יִי עִם מֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן לְמִימַר
לְהוֹן: ב מְלִילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִימַר דָּא חֲתִיבָא דִּי תִיכְלוּן מִכָּל

רש"י

(יח) הֵן לֹא־הוּבָא וְגו'. שָׁאֲלוּ הוּבָא הִיָּה לְכֶם
לְשׁוֹרְפָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ו) "וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר
יוּבָא מִדְּמָה וְגו'": אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ. הִיָּה לְכֶם
לְאֶכְלָה אֶף־עַל־פִּי שְׁאֲתֶם אוֹנָנִים: כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי.
לְכֶם בַּמִּנְחָה: (יט) וַיִּדְבֹּר אֶהְרֹן. אֵין לְשׁוֹן
"דְּבוּר" אֱלָא לְשׁוֹן עֲז, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כא) "וַיִּדְבֹּר
הָעַם וְגו'". אֲפֹשֶׁר, מֹשֶׁה קִצֵּף עַל אֶלְעָזָר וְעַל
אִיתְמַר, וְאֶהְרֹן מְדַבֵּר? הָא יִדְעָתָ, שְׁלֹא הִיָּתָה אֱלָא
מְדִרָה כְּבוֹד. אֲמָרוּ: אֵינוּ בְּדִין שֶׁיְּהִי אֲבִינוּ יוֹשֵׁב
וְאֵנוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו, וְאֵינוּ בְּדִין שֶׁיְּהִי תַלְמִיד
מְשִׁיב אֶת רִבּוֹ. יָכוֹל מִפְּנֵי שְׁלֹא הִיָּה בְּאֶלְעָזָר
לְהִשָּׁיב? תַּלְמוּד לֹא־מֵר: (שם לא) "וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא וְגו'". הָרִי כְּשֶׁרִצָּה, דְּבַר
לְפָנֵי מֹשֶׁה וְלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים! זֹו מִצָּאתִי בְּסִפְרֵי שֶׁל
פָּנִים שְׁנֵי: הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ. מַהוּ אוֹמֵר? (ובחים
קא) אֱלָא, אֲמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שְׁמָא זִרְקִיתֶם דְּמָה
אוֹנָנִים, שְׁהָאוֹנֵן שֶׁעֲבַד חִלָּל. אֲמַר לוֹ אֶהְרֹן: וְכִי
הֵם הַקָּרִיבוּ, שְׁהֵם הַדְּיוֹטוֹת? אֲנִי הַקָּרִיבְתִּי, שְׁאֲנִי
כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְקָרִיב אוֹנָן: וַתִּקְרָאנָה אֹתִי בִּאֲלָה.
אֲפֹלוּ לֹא הָיוּ הַמִּתִּים בְּנֵי, אֱלָא שְׁאָר קְרוֹבִים, שְׁאֲנִי
חָיִב לְהִיֹּת אוֹנָן עֲלֵיהֶם כְּאֵלוּ, כְּגוֹן כָּל הָאֲמֹרִים
בְּפִרְשֵׁת כֹּהֲנִים, שֶׁהִכְהֵן מִשְׁמָא לָהֶם: וְאֶכְלָתִי
חַטָּאת. וְאֵם אֶכְלָתִי, הַיֵּיטֵב וְגו'?: הַיּוֹם. (שם)

אֶכָּל אֲנִינוֹת לִילָה מִתָּר, שְׁאֵין אוֹנָן אֱלָא בְּיוֹם
קְבוּרָה: הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי ה'. אִם שְׁמַעְתָּ בְּקֹדֶשׁ שְׁעָה
אֵין לָךְ לְהַקֵּל בְּקֹדֶשׁ דּוֹרוֹת: (כ) וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו.
(ת"כ) הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ לֹא־מֵר: 'לֹא שְׁמַעְתִּי:
(א) אֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהְרֹן. לְמֹשֶׁה אֲמַר שִׂיאֵמַר
לְאֶהְרֹן: לֵאמֹר אֲלֵהֶם. אֲמַר שִׂיאֵמַר לְאֶלְעָזָר
וְלֹאִיתְמַר. אוֹ אֵינוּ אֱלָא לֵאמֹר לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא
אוֹמֵר: "דִּבְרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הָרִי דְבוּר אֲמֹר
לְיִשְׂרָאֵל. הָא מָה אֲנִי מְקִים: "לֵאמֹר אֲלֵהֶם"?
לְבָנָיו, לְאֶלְעָזָר וְלֹאִיתְמַר: (ב) דִּבְרוּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. אֶת כָּלֶם הַשּׁוּה לְהִיֹּת שְׁלוּחִים בְּדְבוּר זֶה,
לְפִי שֶׁהָשׁוּוּ בְּדִמִּימָה וְקִבְלוּ עֲלֵיהֶם גִּזְרֵת הַמִּקּוֹם
מֵאֲהָבָה: זֹאת הַחֲתִיבָה. לְשׁוֹן חֲיִים, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל
דְּבוֹקִים בְּמִקּוֹם וּרְאוּיִין לְהִיֹּת חֲיִים, לְפִיכָף,
הַבְּדִילֶם מִן הַטְּמֵאָה וּגְזַר עֲלֵיהֶם מִצּוֹת, וְלֹא־מֹת
הָעוֹלָם לֹא אֶסֶר כָּלוּם. מִשָּׁל לְרוֹפֵא שְׁנִכְנַס לְבִקֵּר
אֶת הַחוּלָה וְכו', כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא:
זֹאת הַחֲתִיבָה. מִלְּמַד, שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחֲתִיבָה וּמִרְאָה
אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ!
"אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'", אֶף בְּשֶׁרִצֵּי הַמִּים אֲחִזּוּ מִכָּל
מִין וּמִין וְהִרְאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְאֵת אֵלֶּה
תִּשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף", וְכֵן בְּשֶׁרִצִּים: "וְזֶה לְכֶם
הַטְּמָא": זֹאת הַחֲתִיבָה... מִכָּל הַבְּהֵמָה. (מנחות כ)

פֿעירא די על ארעא: ג כל די
סדיקן פֿרסטא ומטלפן טלפין
פֿרסטא מסקא פֿשרא בבֿעירא
יתא תיכלון: ד ברם ית דין לא
תיכלון ממסקי פֿשרא וממסדיקי
פֿרסטא ית גמלא ארי מסיק
פֿשרא הוא ופֿרסטא לא סדיקא
מסאב הוא לכון: ה וית טפזא
ארי מסיק פֿשרא הוא ופֿרסטא
לא סדיקא מסאב הוא לכון:
ו וית ארנבא ארי מסקא פֿשרא
היא ופֿרסטא לא סדיקא מסאבא
היא לכון: ז וית חזירא ארי
סדיק פֿרסטא הוא ומטלפן
טלפין פֿרסתה והוא פֿשרא לא
פֿשר מסאב הוא לכון:
ח מבסרהון לא תיכלון
ובנבלתהון לא תקרבון מסאבין
אנון לכון: ט ית דין תיכלון
מכל די במיא כל די לה ציצין
וקלפין במיא במיא ובנבלתא

תאכלו מכל־הבהמה אשר־על־הארץ כס"י:
ג כל | מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת
מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו כס"י: ד אך
את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי
הפרסה את־הגמל כי־מעלה גרה הוא
ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם: ה ואת־
השפן כי־מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים
טמא הוא לכם: ו ואת־הארנבת כי־מעלת
גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמאה הוא
לכם: ז ואת־החזיר כי־מפרים פרסה הוא
ושסע שסע פרסה והוא גרה לא־יגר טמא
הוא לכם: ח מבשרם לא תאכלו ובנבלתם
לא תגעו טמאים הם לכם כס"י: ט את־זה
תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר

רש"י

מלמד שהבהמה בכלל חיה: (ג) מפרסת.
בתרגומו: 'סדיקא': פרסה. פלאנט"ה בלע"ז:
ושסעת שסע. שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי
צפרניים, בתרגומו: "ומטלפא טלפין", שיש
שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות
ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות (חולין עא):
מעלת גרה. מעלה ומקראה האכל ממעיה ומחזרת
אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק: גרה. פך
שמו; ויתכן מגזרת: (שמואל ב יד) "וכמים
הנגרים", שהוא נגגר אחר הפה; ותרגומו:
'פֿשרא', שעל־ידי הגרה, האכל נפֿשר ונמות:
בבהמה. תבה זו יתרה היא לדרשה, להתיר את
השליל הנמצא במעי אמו: אתה תאכלו. ולא
בהמה טמאה. והלא באזהרה היא? אלא לעבר
עליה ב'עשה', ו'לא תעשה' (זבחים לד):
(ח) מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו, שאר
בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה, מניין?
אמרת קל וחמר: ומה אלו, שיש בהן קצת סימני
טהרה אסורות וכו' (כל הענין בתורת כהנים):
מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין
וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהיו
ישראל מזהרים על מגע נבלה? תלמוד לומר:
(לקמן כא) "אמר אל־הפֿהנים וגו'" - כֿהנים מזהרין
ואין ישראל מזהרין, קל וחמר מעתה: ומה טמאת
המת חמונה, לא הזהיר בה אלא כֿהנים, טמאת
נבלה, קלה, לא כל שכן? ומה תלמוד לומר: "לא
תגעו"? ברַגל, וזהו שאמרו: חֿיב אדם לטהר עצמו
ברַגל (ר"ה יז): (ט) סנפיר. אלו ששט בהם:
קשקשת. אלו קלפין הקבועים בו, כמו שנאמר:
(שמואל א יז) "ושריון קשקשים הוא לבוש":

יִתְהוֹן תִּכְלֹן: י וְכָל דִּי לִית לָהּ
צִיצִין וְקִלְפִין בְּמִמְיָא וּבְנִחְלִיא
מִכָּל רַחֲשָׁא דְמִיָּא וּמִכָּל נִפְשָׁא
חִיתָא דִּי בְּמִיָּא שְׁקָצָא אֲנוּן
לְכוּן: יא וְשְׁקָצָא יִתְהוֹן לְכוּן
מִבְּסָרְהוֹן לֹא תִכְלֹן וְיִת
נִבְלְתָהוֹן תְּשַׁקְצוּן: יב כָּל דִּי לִית
לָהּ צִיצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא שְׁקָצָא
הוּא לְכוּן: יג וְיִת אֵלִין תְּשַׁקְצוּן
מִן עוֹפָא לֹא יִתְאַכְלוּן שְׁקָצָא
אֲנוּן נִשְׂרָא וְעָר וְעִזָּא: יד וְדִיתָא
וְטָרְפִיתָא לְזִנָּה: טו וְיִת כָּל עוֹרְבָא
לְזִנָּה: טז וְיִת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא
וְצִפּר שְׁחָפָא וְנִצָּא לְזִנָּה: יז
וְקָרִיא וְשָׁלִי נִנְאָ וְקוֹפּוֹפָא:
יח וְכִנְתָּא וְקִתָּא וְיִדְקָרְקָא:
יט וְחִנְרִיתָא וְאִבּוֹ לְזִנָּה וְנִגְר

וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים בִּימִים וּבְנִחְלִים אֲתָם
תֹּאכְלוּ רַחֲשִׁי: י וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר
וְקִשְׁקֶשֶׁת בִּימִים וּבְנִחְלִים מִכָּל שְׂרִין הַמִּים
וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שְׁקִין הֵם
לָכֶם רַחֲשִׁי: יא וְשְׁקִין יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא
תֹאכְלוּ וְאֶת-נִבְלָתָם תְּשַׁקְצוּ רַחֲשִׁי: יב כָּל אֲשֶׁר
אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם שְׁקִין הוּא
לָכֶם רַחֲשִׁי: יג וְאֶת-אַלְהָה תְּשַׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא
יֹאכְלוּ שְׁקִין הֵם אֶת-הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּרֶס וְאֶת
הָעוֹנִיָּה רַחֲשִׁי: יד וְאֶת-הַדָּאָה וְאֶת-הָאִיָּה לְמִינָהּ:
טו אֶת כָּל-עוֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֶת בֵּת הַיַּעֲנָה
וְאֶת-הַתַּחֲמָם וְאֶת-הַשַּׁחַף וְאֶת-הַנֶּץ

לְמִינָהּ רַחֲשִׁי: יז וְאֶת-הַכּוֹס וְאֶת-הַשֶּׁלֶךְ וְאֶת-הַיִּנְשׁוּף רַחֲשִׁי: יח וְאֶת-
הַתְּנִשְׁמָת וְאֶת-הַקָּאָת וְאֶת-הַרְחָם רַחֲשִׁי: יט וְאֶת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה

רַחֲשִׁי

כָּל עוֹף שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ", "לְמִינוֹ", לְמִינָהּ, יֵשׁ בָּאוֹתוֹ הַמִּין שְׁאִין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמִרְאֵיהֶם
וְלֹא בְּשִׁמּוֹתָם, וְכֵלֶן מִין אֶחָד: (טז) הַנֶּץ.
אִישְׁפּוֹרִי"ר: (יז) הַשֶּׁלֶךְ. פֶּרֶשׁוֹ רַבּוּתִינוּ: (חולין סה)
זֶה הַשּׁוֹלָה (פִּי מַגְבִּיָּה) דְּגִים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ
שְׁתַּרְגָּם אֲוִנְקִלוֹס: וְשָׁלִינְנָא: כּוֹס וְיִנְשׁוּף. הֵם
צוּאִיטִי"ש הַצּוֹעֲקִים בַּלִּילָה וְיֵשׁ לָהֶם לְסִתּוֹת
כְּאֵדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמָה לוֹ שְׁקוֹרִין יִיב"ו:
(יח) תְּנִשְׁמָת. הִיא קִלְב"א שוֹרִי"ץ וְדוֹמָה לְעִכְבָּר
וּפּוֹרְחַת בַּלִּילָה; וְתִנְשְׁמָת הָאֲמוּרָה בְּשָׂרָצִים הִיא
דּוֹמָה לָהּ, וְאִין לָהּ עֵינִים וְקוֹרִין לָהּ טִלְפָּא:
(יט) הַחֲסִידָה. זֶה דִּיהַ לְבָנָה צִיגוֹנִי"א. וְלָמָּה
נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה? שְׁעוֹשָׁה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ
בְּמִזְנוּת: הָאֲנָפָה. הִיא דִּיהַ רִגְנִית. וְנִרְאָה לִי
שֶׁהִיא שְׁקוֹרִין לָהּ הִיירוֹן: הַדּוּכִיפַת. תְּרַנְגוֹל הַכֶּר

(י) שְׂרִץ. בְּכָל מְקוֹם מְשֻׁמָּעוֹ: דְּכָר נְמוּךְ שְׂרוּחַשׁ
וְנָד עַל הָאֶרֶץ: (יא) וְשְׁקִין יִהְיוּ. לְאֶסֶר אֶת
עֲרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טַעַם (חולין צט):
מִבְּשָׂרָם. אֵינוֹ מְזַהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת:
וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקְצוּ. (שם ס) לְרִבּוֹת יִבְחוּשִׁין
שְׁסֻנְנִין. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנ"ש בְּלַע"ז: (יב) כָּל
אֲשֶׁר אֵין לוֹ וָגו'. (ת"כ) מָה תִּלְמוּד לומר? שְׁיִכּוֹל,
אֵין לִי שְׁיָהָא מִתָּר אֱלָא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שְׁלוֹ
לִיבְשָׁה; הַשִּׁרְיָן בַּמַּיִם מִנִּין? תִּלְמוּד לומר "כָּל
אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם", הָא אִם הָיוּ
לוֹ בַּמַּיִם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשִּׁרְיָן בַּעֲלִיתוֹ, מִתָּר:
(יג) לֹא יֹאכְלוּ. (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילֵן
לְקַטְנִים. שְׁכָךְ מְשֻׁמָּעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל יָדָךְ.
אוֹ אֵינוֹ אֱלָא לְאֶסְרֵן בִּהְנָאָה? תִּלְמוּד לומר: (דברים
יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בְּאִכְלָה אֲסוּרִין בִּהְנָאָה מִתָּרִין.

טורא ועטלפא: כ כל רחשא
דעופא דמהלף על ארבע שקצא
הוא לכון: כא ברם ית דין
תיכלון מכל רחשא דעופא
דמהלף על ארבע די לה קרצולין
מעלוי רגלוי לקפצא בהון על
ארעא: כב ית אלין מנהון
תיכלון ית גובא לזנה וית רשונא
לזנוהי וית חרגולא לזנוהי וית
חגבא לזנוהי: כג וכל רחשא
דעופא די לה ארבע רגלין שקצא
הוא לכון: כד ולאלין תסתאבון
פל דיקרב בנבלתהון יהי מסאב
עד רמשא: כה וכל דישול
מנבלתהון יצבע לבושוהי ויהי
מסאב עד רמשא: כו לכל
בעירא די היא סדיקא פרסתא
וטלפין ליתהא מטלפא ופשרא
ליתהא מסקא מסאבין אנון לכון
פל דיקרב בהון יהי מסאב:

למינה ואת־הדוכיפת ואת־העטלף כס"י: כ כל
שרץ העוף ההלף על־ארבע שקץ הוא
לכם כס"י: כא אך את־זה תאכלו מכל שרץ
העוף ההלף על־ארבע כתיב אשר־לא קרי אשר־
לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על־
הארץ כס"י: כב את־אלה מהם תאכלו את־
הארבה למינו ואת־הסלעם למינהו ואת־
החרגל למינהו ואת־החגב למינהו: כג וכל
שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקץ הוא
לכם כס"י: כד ולא־לה תטמאו כל־הנוגע
בנבלתם יטמא עד־הערב כס"י: כה וכל־הנשא
מנבלתם יכבס בגדיו ויטמא עד־הערב כס"י:
כו לכל־הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה
ושסע | איננה שסעת וגרה איננה מעלה
טמאים הם לכם כל־הנוגע בהם יטמא כס"י:

רש"י

הפסוקים כאן, וכנפיו חופין את רבו. וכל סימנים
הללו מצויין באותן שפינותינו, אבל יש שראשן
ארוך, ויש שאין להם זנב, וצריך שיהא שמו 'חגב';
וכנה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם: (כג) וכל
שרץ העוף וגו'. (ת"כ) פא ללמד שאם יש לו
חמש - טהור: (כד) ולא־לה. (ת"כ) העתידין
להאמר למטה בענין: תטמאו. כלומר, בנגיעתם
יש טמאה: (כה) וכל־הנשא מנבלתם. כל מקום
שנאמרה טמאת משא, חמורה מטמאת מגע, שהיא
טעונה כבוס בגדים: (כו) מפרסת פרסה ושסע
איננה שסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה,
אבל למטה היא מחברת. כאן למדך, שנבלת
בהמה טמאה מטמאה: ובענין שבסוף הפרשה

וכרבלתו כפולה, ובלע"ז הרופ"א. ולמה נקרא
שמו דוכיפת? שהודו כפות, וזו היא כרבלתו.
"ונגר טורא", נקרא על שם מעשיו, כמו שפרשו
רבותינו במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"ג):
(כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין
על הארץ, כגון: זבובים וצרעין ויתושים וחרגבים:
(כא) על ארבע. על ארבע רגלים: ממעל
לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד
ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ,
מתחזק באותן שתי כרעים ופורח. ויש מהן הרבה,
כאותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים
בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע
רגלים וארבע כנפים וקרסליו, אלו כרעים

כז וכל דמהלך על ידוהי בכל
חיתא דמהלכא על ארבע
מסאבין אנון לכוון כל דיקרב
בנבלתהון יהי מסאב עד רמשא:
כח ודיטול ית נבלתהון יצבע
לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא
מסאבין אנון לכוון: כט ודין
לכוון מסאבא ברחשא דרחש על
ארעא חלדא ועכברא וצבא
לזנוהי: ל וילא וכחא וחלטיטא
וחמטא ואשוחא: לא אלין
דמסאבין לכוון בכל רחשא כל
דיקרב בהון במותהון יהי מסאב
עד רמשא: לב וכל די יפל
עלוהי מנהון במותהון יהי מסאב
מכל מאן דאע או לבוש או משך
או שק כל מאן די תתעבד עבידא
בהון במיא יתעל ויהי מסאב עד
רמשא וידבי: לג וכל מאן דחסף
די יפל מנהון לגנה כל די בגוה
יסתאב ויתה תתברון: לד מכל
מיכלא דמתאכל די יעלון עלוהי

כז וכל | הולך על-פפיו בכל-החיה ההלכת
על-ארבע טמאים הם לכם כל-הנגע
בנבלתם יטמא עד-הערב כח: והנשא את-
נבלתם יכבם בגדיו וטמא עד-הערב טמאים
המה לכם: ס כט וזה לכם הטמא בשרץ
השרץ על-הארץ החלד והעכבר והצב
למיניהו כס: ל והאנקה והכח והלטאה והחמט
והתנשמת כס: לא אלה הטמאים לכם בכל-
השרץ כל-הנגע בהם במתם יטמא עד-
הערב: לב וכל אשר-יפל-עליו מהם | במתם
יטמא מכל-כלי-עץ או בגד או-עור או שק
כל-כלי אשר-יעשה מלאכה בהם במים יובא
ויטמא עד-הערב וטהר כס: שביעי לג וכל-כלי-
חרש אשר-יפל מהם אל-תוכו כל אשר
בתוכו יטמא ואתו תשברו כס: לד מכל-האכל

רש"י

פרש על בהמה טהורה: (כז) על-פפיו. כגון:
כלב ודב וחתול: טמאים הם לכם. למגע:
(כט) וזה לכם הטמא. כל טמאות הללו אינן
לאסור אכילה, אלא לטמאה ממש; להיות טמא
במגען ונאסר לאכל תרומה וקדשים ולפגם
למקדש: החלד. מושטיל"ה: והצב. פויי"ט,
שדומה לצפרדע: (ל) והאנקה. הריצו"ן:
והלטאה. לישרד"ה: והחמט. לימצ"א:
והתנשמת. טלפ"א: (לב) במים יובא. (יבמות
עה) ואף לאחר טבילתו טמא הוא לתרומה עד
הערב. ואחר-כך — וטהר. בהערב השמש:
(לג) אל-תוכו. אין כלי חרס מטמא אלא מאוירו
(חולין כד): כל אשר בתוכו יטמא. הפלי חזר
ומטמא מה שבאוויר (ספרים אחרים: צריך לומר:

ב'תוכו'): ואתו תשברו. (ת"כ) למד שאין לו טהרה
במקוה: (לד) מכל-האכל אשר יאכל. מוסב על
מקרא העליון: כל אשר בתוכו יטמא... מכל האכל
אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים והוא בתוך כלי
חרס הטמא - יטמא; וכן כל משקה אשר ישתה
בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא - יטמא.
למדנו מכאן דברים הרבה: למדנו שאין אכל
מכשר ומתקן לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים
פעם אחת, ומשפאו עליו מים פעם אחת, מקבל
טמאה לעולם ואפלו נגוב; והיזן והשמן וכל
הנקרא משקה, מכשיר זרעים לטמאה במים, שקב
יש לדרש המקרא: 'אשר יבוא עליו מים, או כל
משקה אשר ישתה בכל-כלי - יטמא האכל'. ועוד
למדנו רבותינו (פסחים כ) מכאן: שאין ללד הטמאה

מִיָּא יְהִי מִסָּאב וְכָל מִשְׁקָה דִּי
יִשְׁתַּתִּי בְּכָל מָאן יְהִי מִסָּאב:
לֹא וְכָל דִּי יִפֹּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עֲלוּהִי
יְהִי מִסָּאב תַּנּוּר וְכִירִים יִתְרַעוּן
מִסָּאבִין אַנּוּן וּמִסָּאבִין יְהוֹן
לְכוּן: לוּ בְרַם מַעֲזָן וְגוֹב בֵּית
בְּנִישׁוֹת מִיָּא יְהִי דְּכִי וּדְיִקְרַב
בְּנִבְלְתָּהוֹן יְהִי מִסָּאב: לוּ וְאָרִי
יִפֹּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל כָּל פֶּר זֶרַע
זֶרַע דִּי יִזְדָּרַע דְּכִי הוּא:
לֹא וְאָרִי יִתִּיהֲבוֹן מִיָּא עַל (פֶּר)
זֶרַע וְיִפֹּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עֲלוּהִי

אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִים יִטְמָא
וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא רס"י:
וְכָל־אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנְּבִלְתָּם | עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר
וְכִירִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ
לָכֶם רס"י: לוּ אֲדָךְ מַעֲזָן וְכוֹר מְקוּה־מִים יִהְיֶה
טָהוֹר וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא רס"י: לוּ וְכִי יִפֹּל
מִנְּבִלְתָּם עַל־כָּל־זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר
הוּא רס"י: לֹא וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנִפֹּל

רס"י

פִּיהֶם לְמַעַלָּה: יִתֵּן. שְׂאִין לְכָלִי חֶרֶס טָהֳרָה
בְּטְבִילָה: וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם. שְׁלֹא תֹאמְרוּ: 'מִצְוָה
אֲנִי לְנִתְצָם', תִּלְמּוּד לומר: 'וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם';
אִם רָצָה לְקַיֵּם בְּטַמְאָתָן - רִשְׁאִי: (לוּ) אֲדָךְ מַעֲזָן
וְכוֹר מְקוּה־מִים. הַמַּחְבְּרִים לְקַרְקַע, אֵין מְקַבְּלִין
טַמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד: יִהְיֶה טָהוֹר. הַטּוֹבֵל
בָּהֶם - מְטַמְּאָתוֹ: וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא. (ת"כ)
אֲפֹלוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעֲזָן וְכוֹר וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם, יִטְמָא.
שְׁלֹא תֹאמְרוּ קַל וְחֹמֶר: אִם מְטַהֵר אֶת הַטַּמְאִים
מְטַמְּאָתָם, קַל וְחֹמֶר שֶׁיִּצְיֵל אֶת הַטָּהוֹר מִלְטַמְא,
לְכוּ נֹאמְרוּ: "וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא": (לז) זֶרַע
זֶרַע. זֶרַעָה שֶׁל מִינֵי זֶרַעוֹנִין. "זֶרַע" שֶׁם דְּבַר
הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וְיִתְנוּ־לָנוּ מִן־הַזֶּרַעוֹנִים":
טָהוֹר הוּא. לְמִדָּה הַכְּתוּב, שְׁלֹא הִכְשֵׁר וְנִתְקַן
לְקָרוֹת אֲכָל לְקַבֵּל טַמְאָה עַד שֶׁיִּבּוֹאוּ עָלָיו מִים:
(לח) וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זֶרַע. לְאַחַר שְׁנִתְלַשׁ.
שָׂאֵם תֹּאמְרוּ: "יֵשׁ הִכְשֵׁר בְּמַחְבֵּר", אֵין לָךְ זֶרַע
שְׁלֹא הִכְשֵׁר!: מִים עַל זֶרַע. בֵּין מִים בֵּין שְׂאֵר
מִשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נִפֹּל לְתוֹכָן;
הַכֹּל נִדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וְנִפֹּל מִנְּבִלְתָם עָלָיו.
אֲפֹ מִשְׁנַגֵּב מִן הַמִּים, שְׁלֹא הִקְפִּידָה תוֹרָה אֲלֵא
לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם אֲכָל, וּמִשְׁיַרְד עָלָיו הִכְשֵׁר קְבֻלַּת
טַמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוֹב אֵינוֹ נִעְקָר הִמְנוֹ:

מְטַמְּא כָּלִים, שְׂכַף שְׁנִינוּ. יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַכָּלִים
מְטַמְּאִין מֵאוֹר כָּלִי חֶרֶס? תִּלְמוּד לומר: "כָּל אֲשֶׁר
בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֲכָל", אֲכָל וּמִשְׁקָה מְטַמְּא
מֵאוֹר כָּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכָּלִים מְטַמְּאִין מֵאוֹר
כָּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהַשְּׂרָץ אֲבִי הַטַּמְאָה וְהַכָּלִי שׁוֹטֵטֵמָא
מִמֶּנּוּ וְלֹד הַטַּמְאָה, לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְטַמְּא כָּלִים
שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְלִמְדָנוּ עוֹד שֶׁהַשְּׂרָץ שׁוֹפֵל לְאוֹר תַּנּוּר
וְהַפֶּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגַּע הַשְּׂרָץ בַּפֶּת:
הַתַּנּוּר - רֹאשׁוֹן, וְהַפֶּת - שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמְרוּ רֹאשׁוֹן
אֶת הַתַּנּוּר כְּאֵלוֹ מֵלֹא טַמְאָה וְתִהְיֶה הַפֶּת תַּחֲלָה,
שָׂאֵם אִתָּה אוֹמֵר כֵּן, לֹא נִתְמַעֲטוּ כָּל הַכָּלִים
מִלְטַמְּא מֵאוֹר כָּלִי חֶרֶס, שֶׁהָרִי טַמְאָה עֲצָמָה נִגְעָה
בָּהֶן מִגִּבֶּן; וְלִמְדָנוּ עוֹד עַל בֵּיאַת מִים שְׂאִינָה
מִכְשֶׁרֶת זֶרַעִים, אֲלֵא אִם־כֵּן נִפְלוּ עֲלֵיהֶן
מִשְׁנִתְלָשׁוּ; שָׂאֵם אִתָּה אוֹמֵר מְקַבְּלִין הִכְשֵׁר
בְּמַחְבֵּר, אֵין לָךְ שְׁלֹא בָּאוּ עָלָיו מִים. וּמַהוּ אוֹמֵר:
"אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִים"? וְלִמְדָנוּ עוֹד, שְׂאִין אֲכָל
מְטַמְּא אַחֲרִים, אֲלֵא אִם־כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה, (ת"כ).
יוֹמָא פ' שְׁנֹאמְרוּ: "אֲשֶׁר יֹאכַל", אֲכָל הַנֶּאֱכָל בְּבֵית
אַחַת, וְשֶׁעָרוֹ חֲכָמִים: 'אֵין בֵּית הַכְּבִיצָה מִחֲזִיק
יֹתֵר מִכְּבִיצַת תְּרִיגְלָת': (לה) תַּנּוּר וְכִירִים. (כִּלִּים
יֵא) כָּלִים הַמְטַלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס יֵשׁ לָהֶן
תוֹךְ, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקִּדְרָה עַל נֶקֶב הַחֲלָל, וְשְׁנִיָּהֶם

מִנְבִּלְתָּם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם רַס"י: ס לט וְכִי
יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כֹלֶה
הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב רַס"י: מ וְהֹאכֵל
מִנְבִּלְתָּהּ יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב
וְהַנָּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב רַס"י: מא וְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ
שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכֵל רַס"י: מב כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גִּחְוֹן
וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מְרִבָּה רִגְלִים
לְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי־שֶׁקֶץ הֵם רַס"י: מג אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם רַס"י: מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

מִסָּבָה הוּא לָכוֹן: לט וְאֵרִי יָמוּת
מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לָכוֹן לְמִיכָל
דִּיקָרֵב בְּנִבְלָתָהּ יְהִי מִסָּבָה עַד
רַמְשָׂא: מ וְדִיכֹול מִנְבִּלְתָּהּ יִצְבַּע
לְבוּשֹׁהִי וְיְהִי מִסָּבָה עַד רַמְשָׂא
וְדִיטוֹל יֵת נִבְלָתָהּ יִצְבַּע לְבוּשֹׁהִי
וְיְהִי מִסָּבָה עַד רַמְשָׂא: מא וְכָל
רַחֲשָׂא דְרַחֲשָׂא עַל אֶרְעָא שֶׁקָּצָא
הוּא לֹא יִתְאַכֵּל: מב כָּל דְּמַהֲלָךְ
עַל מְעוּהִי וְכָל דְּמַהֲלָךְ עַל אֶרְבַּע
עַד כָּל סְגִיאוֹת רִגְלָאִין לְכָל
רַחֲשָׂא דְרַחֲשָׂא עַל אֶרְעָא לֹא
תִיכְלִנּוּן אֲרִי שֶׁקָּצָא אֲנוּן: מג לֹא
תִשְׁקְצוּ יֵת נַפְשֹׁתֵיכֶון בְּכָל רַחֲשָׂא
דְרַחֲשָׂא וְלֹא תִסְתַּאבּוֹן בְּהוֹן
וְתִסְתַּאבּוֹן פּוֹן בְּהוֹן: מד אֲנִי
אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵיכֶון וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן

רַס"י

וְשָׂרָצוּ, הָרִי נֶאֱסָרוּ: לֹא יֹאכֵל. לְחִיב עַל הַמֵּאכִיל
כְּאוֹכֵל. וְאִין קְרוֹי "שָׂרֵץ" אֵלָּא דְּכָר נְמוּךְ קָצָר
רִגְלִים שְׂאִינוּ נִרְאָה אֵלָּא כְּרוּחַשׁ וְנָדָה: (מב) הוֹלֵךְ
עַל־גִּחְוֹן. זֶה נָחֵשׁ. וְלִשׁוֹן "גִּחְוֹן", שְׂחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ
שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ: כָּל הוֹלֵךְ. לְהִבְיָא הַשְּׁלִשְׁוִלִין
וְאֵת הַדּוֹמָה לְדּוֹמָה: הוֹלֵךְ עַל אֶרְבַּע. זֶה עֶקְרֵב:
כָּל. לְהִבְיָא אֵת הַחֲפוּשִׁית אֲשֶׁר כִּרְבִּי"ט בְּלַע"ז וְאֵת
הַדּוֹמָה לְדּוֹמָה: מְרִבָּה רִגְלִים. זֶה נָדָל, שָׂרֵץ שֶׁיֵּשׁ
לוֹ רִגְלִים מֵרָאשׁוֹ וְעַד זָנְבוֹ לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹרִין
צִינְטִפִיד"ש: (מג) אֶל־תִּשְׁקְצוּ. בְּאִכְלֵתָן, שֶׁהָרִי
כְּתִיב: "נַפְשֹׁתֵיכֶם". וְאִין שֶׁקֶץ נֶפֶשׁ בְּמַגַּע. וְכֵן
וְלֹא תִטְמְאוּ, בְּאִכְלֵתָם: וְנִטְמַתֶּם בָּם. אִם אֲתֵם
מִטְמְאִין בָּהֶם בְּאֶרֶץ, אִף אֲנִי מִטְמָא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם
הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה: (מד) כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
כְּשֶׁם שְׂאֲנִי קָדוֹשׁ, שְׂאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כְּפֹה:
וְהִתְקַדְּשִׁתֶּם, קָדְשׁוֹ אֵת עֲצֻמְכֶם לְמִטָּה: וְהִייתֶם
קָדְשִׁים. לְפִי שְׂאֲנִי אֶקְדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם

(לט) בְּנִבְלָתָהּ. (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בְּעֲצָמוֹת
וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וּטְלָפִים, וְלֹא בְּעוֹר:
(מ) וְהַנָּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ. חֲמוּרָה טָמְאָת מִשָּׂא
מִטְמְאָת מַגַּע, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אִין
בְּגָדָיו טָמֵאִין, שְׁלֹא נֶאֱמַר בוֹ: "יִכָּבֵס בְּגָדָיו":
וְהֹאכֵל מִנְבִּלְתָּהּ. יָכוֹל תִּטְמְאֵנוּ אִכְלֵתוֹ? כְּשֶׁהוּא
אוֹמֵר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לקמן כב) "נִבְלָה וּטְרֵפָה
לֹא יֹאכֵל לְטִמְאָה־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמְאָה בְּגָדִים
בְּאִכְלֵתָהּ וְאִין נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמְאָה בְּגָדִים
בְּאִכְלֵתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תִּתְּבֶה לוֹ חֲבֵרוֹ
בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מַה תִּלְמוּד לומר "הֹאכֵל"?
לִתֵּן שְׂעוֹר לְנוֹשֵׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדִי אִכְלָהּ, וְהוּא כְּזוֹת
(נדה מב): וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב. אִף־עַל־פִּי שֶׁטָּבַל,
צָרִיף הָעֶרֶב שְׂמֵשׁ: (מא) הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ.
(חולין סז) לְהוֹצִיא אֶת הַיִּתּוּשִׁין שֶׁבְּפִלִּיסִין
וְשֶׁבְּפוֹלִין וְאֵת הַזִּיזִים שֶׁבְּעֵדָשִׁים, שֶׁהָרִי לֹא שָׂרָצוֹ
עַל הָאָרֶץ אֵלָּא בְּתוֹךְ הָאֶכֶל, אֲכָל מִשְׁיָצָאוֹ לְאוֹר

וְהִתְקַדְשֶׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי
וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרָץ
הָרָמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ כִּי מִה כִּי אֲנִי יְהוָה
הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהִיִּת לָכֶם
לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי
וְזֹאת תֹּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת בַּמַּיִם וְלִכְל־נֶפֶשׁ הַשָּׂרָצַת עַל־
הָאָרֶץ: מו לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין

קדישין ארי קדיש אָנָּא וְלֹא
תִסְאֲבוּן יֵת נִפְשֵׁיכֶון בְּכָל רַחֲשָׁא
דְּרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא: מִה אַרִי אָנָּא
יֵי דִאֲסָק יִתְכוּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְמַהוּי לְכוּן לְאַלֵּה וְתַהוּן קְדִישִׁין
אַרִי קְדִישׁ אָנָּא: מו דֵּא אֹרִיתָא
דְּבַעֲרָא וְדַעוּפָא וְדָכָל נִפְשָׁתָא
חִיתָא דְּרַחֲשָׁא בְּמֵיָא וְלָכָל נִפְשָׁא
דְּרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא: מז לֹא־פִרְשָׁא
בֵּין מִסְאָבָא וּבֵין דְּכִיָּא וּבֵין חִיתָא
דְּמִתְאֲכָלָא וּבֵין חִיתָא דִּי לֹא
מִתְאֲכָלָא: פ פ פ

הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל כִּי פ פ פ

צ"א פסוקים עבד"ה סימן.

רש"י

הָבָא: וְלֹא תִטְמְאוּ וְגו'. לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּלֹאֵין
הַרְבֵּה; וְכָל לֹא - מְלָקוֹת. וְהוּא שְׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא:
אֲכָל פּוֹטִיטָא - לֹקֶה אֶרְבַּע, נִמְלָה - לֹקֶה
חֲמֵשׁ, צִרְעָה - לֹקֶה שֵׁשׁ: (מִה) כִּי אֲנִי ה'
הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם. עַל מְנַת שְׁתַּקְּבִלוּ מִצּוֹתֵי
הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּבַר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה
אֶתְכֶם", בְּכָל־כֶּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵאן כְּתִיב:
"הַמַּעֲלֶה". תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא: אֲלֵמְלָא לֹא
הָעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בְּשִׁבְלִי שְׁאִין
מִטְמְאִין בְּשָׂרָצִים כְּשֶׁאֵר אֲמוֹת - דִּים, וּמַעֲלִיּוֹתָא

הִיא גְּבִיָּהּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה":
(מז) לְהַבְדִּיל. לֹא בְּלִבְדִּי הַשּׁוֹנָה, אֲלֵא שְׁתֵּהא
יִדְעַ וּמִפִּיר וּבְקִי בְּהֵן: בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר.
צִרְיָ לֹמֵר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וְהֵלֵא כְּבָר
מִפְּרָשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין טְמֵאָה לָךְ לְטָהוֹרָה לָךְ,
בֵּין נִשְׁחַט חֲצִי שֶׁל קֶנֶה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ: וּבֵין
הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת. צִרְיָ לֹמֵר בֵּין צְבִי לְעֶרּוֹד?
וְהֵלֵא כְּבָר מִפְּרָשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין שְׁנוּלְדוּ בְּה
סִמְיָ טְרֵפָה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוּ בְּה סִמְיָ טְרֵפָה
פְּסוּלָה: חֲסֵלַת פִּרְשַׁת שְׁמִינִי

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָנִים הֵיּא לְמַחְזִיקִים בְּה, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנַעַם, וְכָל־נְתִיבִיתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָה, בְּשִׁמְלָה עֶשֶׂר וּבְכּוֹד. יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שְׁמִקּוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַפּוֹתֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

הפטרת שמיני בשמואל ב פרק ו

ו א וַיָּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ב וַיָּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שָׁם יְהוָה
צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֲרֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגֹלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׁאַהֻּ מִבֵּית
אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וַעֲזָא וְאֶחָיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נָהֲגִים אֶת־הָעֲגֹלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׁאַהֻּ מִבֵּית
אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרֹן הָאֱלֹהִים וְאֶחָיו הֵלֶךְ לִפְנֵי הָאֲרֹן: ה וְדָוִד וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבַכְּנָרוֹת וּבַנְּבָלִים וּבַתְּפִלִּים וּבַמִּנְעֻנָּעִים
וּבַצִּלְצְלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֵּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל־אֲרֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזֵ בּוֹ כִּי שָׁמָּה הִפְקֵר:
ז וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעֲזָא וַיַּכֶּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ
לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרֶץ בְּעֲזָא וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פָּרֶץ עֲזָא עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אֲרֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר
אֵלָיו אֶת־אֲרֹן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוִד וַיַּהֲוֶה דָּוִד בֵּית עֲבֹד־אָדָם הַגָּתִי: יא וַיִּשְׁבּוּ אֲרֹן יְהוָה
בֵּית עֲבֹד אָדָם הַגָּתִי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת־עַבְדֹּ אָדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֵּגֵד
לְמֶלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בָּרוּךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עַבְדֹּ אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרֹן הָאֱלֹהִים
וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עַבְדֹּ אָדָם עֵיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ
נָשָׂאֵי אֲרֹן יְהוָה שִׁשָּׁה צָעֲדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְפֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה
וְדָוִד חָגֹר אֶפֶוד בָּד: טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן יְהוָה בַּתְּרוּעָה וּבַקּוֹל
שׁוֹפָר: טז וַהֲיָה אֲרֹן יְהוָה בָּא עֵיר דָּוִד וּמִיכָל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקָפָה וּ בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּנֵי וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוֹ לוֹ בַּלְפֹּה: יז וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וַיַּצְגּוּ
אֹתוֹ בַּמָּקוֹמוֹ בַּתּוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל
דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים וַיִּבְרַךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם
לְכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת חֶלֶת לֶחֶם אֶחָת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וְאִשִּׁישָׁה אֶחָת
וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַנָּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחסידות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות בביאור הגמ' יש לציין עבור הרב יחיאל לב

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00056
08/04/2007